Viaţa lui

BENVENUTO CELLINI

scrisă de el însuşi

★

1964

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Clubul cărţii digitale 2022

În anul 1965 „Biblioteca pentru toți" va oferi cititorilor săi noi creații de seamă ale scriitorilor romîni și străini, printre care:

Sadoveanu
Fîntîna Hazului (povestiri)

Th. Mann
Moartea la Veneția (nuvele)

Stendhal
Mănăstirea din Parma

Rebreanu
Nuvele, Ciuleandra

H. Böll
Casa fără paznic

E. M. Remarque
Pe frontul de Vest nimic nou

Baudelaire
Poezii

P. P. Pasolini
O viață violentă

O. Wilde
Portretul lui Dorian Gray

Rețineți din timp, la cea mai apropiată librărie, volumele colecției „Biblioteca pentru toți".

Vol. I și II Lei 10

BENVENUTO CELLINI

265

BPT

Viața lui

BENVENUTO CELLINI

scrisă de el însuși

*

265

BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI

Clubul cărții digitale 2022

Traducere, tabel cronologic şi note de *Ştefan Crudu*
Prefaţă de *Nina Façon*
Traducerea versurilor : *Geo Dumitrescu*

NOTĂ

Traducerea a fost efectuată după :
La vita di Benvenuto Cellini scritta da lui medesimo
Firenze, Felice Le Monnier editore, 1924.

Pentru completarea autobiografiei lui Cellini din punctul de unde a fost întreruptă de autor, cît şi pentru mai buna înţelegere a unor fapte relatate în cuprinsul povestirii, am găsit necesar să adăugăm la sfîrşitul volumului II o selecţie din documentele (scrisori în special) existente în ediţia originală citată mai sus. Documentele au fost aşezate în ordine cronologică.

„BIBLIOTECA PENTRU TOŢI"

PREFAŢA

Viaţa lui Benvenuto Cellini, operă de frunte a literaturii Renaşterii, cuprinde istoria vieţii unui artist în perioada cea mai strălucită a culturii italiene. De-a lungul paginilor ei întîlnim personalităţi istorice — papi, regi şi împăraţi — şi cunoaştem evenimente de seamă care au marcat o dată în istoria Italiei şi a Europei apusene ; totodată se conturează treptat în mintea noastră personalitatea artistului narator şi se definesc, prin faptele relatate de el, condiţiile de viaţă şi de creaţie ale intelectualului italian la sfîrşitul Renaşterii. Trăsăturile principale ale acestei epoci, care „...a fost cea mai mare răsturnare progresistă din cîte trăise omenirea pînă atunci..." [1], se regăsesc cu toată claritatea în opera lui Cellini. Comparabilă de multe ori cu un roman de aventuri prin mulţimea neaşteptată a întîmplărilor şi prin numeroasele primejdii care-l pîndesc la fiecare pas pe autor, prin promptitudinea cu care acesta înlătură obstacolele şi, asemenea eroilor predilecţi ai genului, triumfă întotdeauna asupra adversarilor, *Viaţa* este totuşi o istorie fidelă a vieţii autorului ; aventurile care o populează, uciderile săvîrşite cu uşurinţă, geloziile şi calomnia care răsar la fiecare pas reflectă situaţia de servitute a intelectualului în epoca respectivă.

[1] Fr. Engels, *Dialectica naturii*, E.S.P.L.P., 1954, p. 5.

Sîntem la sfîrşitul Renaşterii, care a asigurat puterea absolută a monarhilor şi i-a subordonat acesteia aristocraţia feudală. Burghezia, care s-a aflat în fruntea mişcării de emancipare ideologică, şi ca atare a ajutat la înscăunarea monarhiei absolute, a creat o cultură laică, a zdruncinat temeliile bisericii, dar nu a dobîndit încă puterea politică ; ea continuă lupta pentru formarea statului ei de clasă şi îşi dezvoltă mai departe ideologia antifeudală. La rîndul lor, scriitorii şi artiştii continuă cultura umaniştilor ; de-a lungul celor două secole care preced revoluţia din Franţa, ei oglindesc în operele lor procesul de descompunere a lumii feudale şi întărirea relaţiilor de producţie capitaliste.

În condiţiile specifice ale Italiei, situaţia intelectualului burghez prezintă unele aspecte caracteristice. Renaşterea timpurie, rezultat al dezvoltării economice a comunelor, l-a ridicat pe intelectual la rangul unui sfătuitor intim al guvernelor şi conducătorilor statului. Viaţa şi opera umaniştilor florentini coincide adesea cu eforturile de consolidare a statului respectiv, proces la care ei îşi aduc contribuţia. Ideologia burgheziei italiene în ascensiune susţine acţiunea politică orientată spre crearea unui stat unitar şi centralizat ; de la *Monarhia* lui Dante la *Principele* lui Machiavelli, burghezia italiană îşi exercită funcţia de orientare a acţiunii politice în sensul creării statului ei de clasă, care trebuia să fie un stat naţional. Dar această burghezie, care se constituie pe baza acumulării primitive a unui capitalism bancar [1], nu se dovedeşte suficient de puternică pentru a asigura dezvoltarea economică omogenă a Peninsulei şi pentru a determina formarea unei pieţe interne comune, baza indispensabilă a formării statului naţional. La sfîrşitul secolului al XV-lea, procesul de dezvoltare a burgheziei italiene încetează [2], bogăţiile pe care le-a acumulat şi strălucirea civilizaţiei pe

[1] Cf. Antonio Gramsci, *Il Risorgimento*, Torino, Einaudi, 1949, p. 18.
[2] Cf. Antonio Gramsci, *Passato e presente*, Torino, Einaudi, 1954, p. 16.

care a creat-o atrag atenţia şi solicită poftele de cucerire ale unor ţări vecine, îndeosebi ale Franţei, a cărei aristocraţie, aproape ruinată, era pe deplin disponibilă pentru un război de jaf. La sfîrşitul secolului al XV-lea, Italia devine un teatru de luptă, unde se întîlnesc şi se înfruntă armatele franceze şi spaniole. Timp de cîteva decenii, Peninsula este prada mercenarilor şi a bunului-plac al trupelor străine, în timp ce alianţele principilor italieni cu spaniolii sau cu francezii determină duşmănii între micile state şi agravează situaţia lor militară şi economică. Pacea de la Cateau-Cambrésis (1559) pune capăt războaielor străine pe pămîntul Italiei şi supune dominaţiei spaniole o bună parte a Peninsulei. Relaţiile de producţie feudale se restabilesc, ceea ce determină o lungă perioadă de sărăcie şi de regres economic. Contrareforma[1] impune ideologia feudală a bisericii şi urmăreşte necruţător gîndirea liberă ; procesul împotriva lui Giordano Bruno, care se încheie la 1600 prin condamnarea şi arderea pe rug a filozofului, marchează momentul cel mai grav din această perioadă a istoriei italiene.

Benvenuto Cellini trăieşte între anii 1500 şi 1571 ; el îşi desfăşoară activitatea în Italia şi Franţa, în perioada războaielor împotriva lui Carol Quintul, cînd dezvoltarea artelor cunoaşte în Peninsulă o ultimă şi strălucită înflorire. Comerţul, camăta şi exploatarea micilor meseriaşi din manufacturi îngăduise formarea unei burghezii bogate, alcătuită din negustori, bancheri şi industriaşi, în timp ce papii şi principii beneficiau la rîndul lor de prosperitatea economică a noii clase. Numeroasele palate care se ridică în acea vreme, luxul interior şi bogăţia veşmintelor mărturiseau forţa eco-

[1] Perioadă de intensă reacţiune catolică îndreptată împotriva Reformei protestante şi a apărătorilor ei. Ea începe o dată cu Conciliul din Trento (1545—1563) şi continuă pînă în secolul al XVIII-lea, cînd întîmpină tot mai mult opoziţia ideologiei burgheze. Contrareforma s-a folosit în acţiunea ei de Inchiziţie, condamnînd pe orice adversar al doctrinei catolice şi înscriind operele lui în *Indicele cărţilor interzise.*

nomică a burgheziei şi întărirea puterii personale a papilor şi a principilor, uneori ei înşişi descendenţi din mari bancheri, iar dezvoltarea artelor, sprijinită de principi şi prelaţi, măreşte prestigiul şi autoritatea acestora. La începutul secolului al XVI-lea, oraşele-republici devin principate, iar pătura intelectuală a burgheziei este silită să treacă în slujba curţilor. Dacă în secolul precedent, la Florenţa, intelectualitatea nouă, reprezentată prin umanişti, se bucura doar indirect de protecţia lui Cosimo cel Bătrîn, în primele decenii ale secolului al XVI-lea ea apare concentrată în jurul principilor ; la Ferrara şi Mantova, la Urbino şi la Roma, întîlnim pe intelectualul-curtean, poet ca Ariosto, gînditor ca Baldassare Castiglione sau teoretician al problemelor limbii literare ca Bembo ; iar alături de ei, în mai strînsă dependenţă de bunul-plac al stăpînitorilor, sînt pictorii, sculptorii, arhitecţii, giuvaergiii şi aurarii, a căror creaţie avea în primul rînd nevoie de protecţie, prin însăşi finalitatea ei practică imediată. În cazul scriitorilor, această dependenţă este mai redusă şi ca atare ea nu opreşte dezvoltarea mai departe a literaturii progresiste în tot timpul Contrareformei şi al decăderii politice a Italiei ; în afara curţilor, apar operele lui Sarpi, Boccalini şi Tassoni, gînditori şi poeţi care preiau, la sfîrşitul secolului al XVI-lea, moştenirea umanistă şi o duc mai departe, pînă în secolul al XVIII-lea, pînă la etapa următoare a culturii burgheze progresiste — iluminismul. Pictorii, sculptorii şi aurarii satisfac însă în primul rînd vanitatea principilor şi a papilor, iar creaţia lor depinde în întregime de comenzile capricioase ale acestora.

Acest proces de adaptare a intelectualului, şi respectiv a artistului, la situaţia umilitoare care i se creează de-a lungul unei perioade destul de lungi nu a decurs liniştit. Pentru ca intelectualul umanist să devină un om de curte, el a trebuit să renunţe de a mai fi egalul principilor, aşa cum se considerase şi cum fusese considerat în secolul al XV-lea, în Quattrocento. Tratatele umaniste care expun „demnitatea omului" exprimă ideologia unei clase înaintate, respectiv a

burgheziei care se ridică şi care combate privilegiile feudale în numele acestei „demnităţi" prin care înţelege propria ei egalitate cu conducătorii de state şi cu cei mai înalţi prelaţi. Dar, afirmînd idealul dezvoltării personalităţii omeneşti, burghezia nu include în aceasta masele populare ; devenită la rîndul ei o clasă exploatatoare, ea îşi afirmă dispreţul faţă de păturile populare. Intelectualii umanişti formează în secolul al XV-lea o nouă aristocraţie a cărei putere se întemeiază pe funcţia economică a clasei lor. Pe măsură ce aceasta se micşorează, poziţia lor devine dependentă. Brunelleschi şi Botticelli, artişti de frunte ai acestei perioade, sînt exponenţi ai burgheziei, care este clasa conducătoare a Republicii florentine ; dependenţa poetului Angelo Poliziano de Lorenzo Magnificul, deşi reprezintă prima subordonare a intelectualului faţă de conducătorul de stat care inaugura absolutismul, este totuşi redusă şi lipsită de constrîngere. O dată cu Leonardo da Vinci, constatăm însă primele aspecte ale situaţiei nou create : în măsura în care înfăptuirea operelor lui depinde de ajutorul conducătorilor, Leonardo apelează la principii italieni şi preferă să servească pe ducele Milanului, iar nu guvernul republican al Florenţei, pentru că cel dintîi este mai bogat şi mai puternic ; dar cînd micul stat italian se dovedeşte el însuşi prea slab pentru a-i asigura toate condiţiile necesare muncii, Leonardo îşi oferă serviciile lui Francisc I, regele Franţei ; pentru a putea lucra, artistul acceptă protecţia unui rege, fiind astfel cel dintîi intelectual burghez care se punea în slujba unei monarhii feudale absolutiste.

Dar dacă în Franţa burghezia îşi continuă dezvoltarea progresivă, şi cultura ei se formează în jurul curţii, în Italia averile s-au concentrat în mîinile clasei feudale, ale bisericii şi ale principilor, pe care Contrareforma îi sileşte să se supună Romei. Atît papii, cît şi principii micilor state reprezintă forţa regresivă a Contrareformei, iar comportarea lor faţă de artişti, arogantă şi capricioasă, este lipsită de respectul cuvenit creatorului. *Viaţa* lui Cellini ilustrează de

nenumărate ori în paginile ei această situaţie ; iată de ce ea constituie unul dintre cele mai preţioase documente cu privire la Renaştere în ultimii ani ai strălucirii ei.

*

Artist plastic în primul rînd, sculptor şi aurar, Cellini este în acelaşi timp unul dintre scriitorii de frunte ai Renaşterii italiene. Personalitatea lui puternică se formează în miezul frămîntărilor politice şi militare şi în contact neîntrerupt cu oameni de curte, cardinali şi papi, principi şi regi ; caracterizată printr-un individualism puternic, în care se reflectă energia, încrederea în sine şi mîndria clasei în ascensiune, ea corespunde Renaşterii şi se modelează pe măsura exigenţelor acestei epoci, care „...avea nevoie de titani şi care a creat titani..." [1] Însufleţit de spiritul de aventură caracteristic epocii, pasionat şi ferm, Cellini manifestă în fiecare din atitudinile şi acţiunile lui „...acea plenitudine şi tărie de caracter..." prin care oamenii Renaşterii se dovedesc a fi „...oameni întregi" [2], şi nu filistini prudenţi sau laşi. Prin meseria lui de aurar, el este angajat de papi şi de monarhi laici, şi primeşte atît comanda unui adversar, cît şi pe aceea a unui prieten, declarînd că-şi oferă serviciile celui care-l plăteşte ; dar în acelaşi timp, indiferent de această plată, el nu măguleşte niciodată pe cei care îl protejează ; el judecă şi condamnă faptele monarhilor atunci cînd ele nu corespund intereselor ţării pe care aceştia o guvernează, şi inclusiv intereselor culturii. Deşi mai vîrstnic cu o generaţie decît artiştii florentini din Quattrocento, care lucrează pentru un guvern republican sau pentru un mare bancher sau negustor, Cellini păstrează spiritul independent al acestor primi exponenţi ai artei burgheze în ascensiune ; Contrareforma, la începuturile ei, nu-l sperie, şi arta lui se dezvoltă

[1] Fr. Engels, *Dialectica naturii,* E.S.P.L.P., 1954, p. 5.
[2] Fr. Engels, op. cit., p. 6.

liber față de credința religioasă, inspirîndu-se numai din natură și străduindu-se să o imite în grație și frumusețe.

*

Viața lui Cellini a devenit obiect al cercetării de istorie literară la aproape două secole după redactarea ei. Contemporanii au cunoscut-o în manuscris, dar copiile care au circulat atunci au fost inexacte. Prima ediție, apărută în 1728, la Neapole, urmează textul acestor versiuni neautentice. Manuscrisul original, descoperit de-abia la începutul secolului următor, a fost publicat în 1829 de către editorul Francesco Tassi sub titlul *Vita di Benvenuto Cellini scritta da lui medesimo* [1]. Cunoașterea și aprecierea scrierii lui Cellini începe așadar în perioada iluminismului italian, care regăsește în această carte tradiția Renașterii și o folosește pentru a îndruma pe căi mai bune literatura contemporană. Într-adevăr, apariția în 1728 a primei ediții a *Vieții* nu înregistrează nici un ecou însemnat în publicistica vremii, deoarece gustul estetic era încă în întregime favorabil poeziei pastorale ; dar nu mult mai tîrziu, adică la o distanță de o generație, *Viața* lui Cellini trezește admirația entuziastă a unui critic inteligent, anume Giuseppe Baretti, care, respingînd afectarea și artificialitatea celor mai mulți dintre scriitorii contemporani, le opune exemplul artistului narator, pe care îl numește „maestru al stilului", pentru modul lui de a scrie, „simplu, clar, rapid și foarte vioi" [2]. Adversar plin de ironie al literaturii pastorale a „Arcadiei" și al limbii literare arhaizante și pretențioase, impusă scriitorilor de

[1] Sf. Eugène Plon, *Benvenuto Cellini, orfèvre, médailleur, sculpteur ; recherches sur sa vie, sur son oeuvre et sur les pièces qui lui sont attribuées*, Paris, Plon, 1883, pp. 111—114 ; cf. și Viorica Vasilescu. *Cellini*, E.S.P.L.A., 1957.

[2] G. Baretti, *La Frusta Letteraria*, nr. IV, 15.XI.1763. În *La Frusta Letteraria, a cura di Luigi Piccioni*, v. 1, Bari, Laterza, 1932, p. 85.

Academia *„della Crusca"* [1], criticul admiră în Viaţa lui Cellini pe scriitorul realist care se zugrăvea pe sine însuşi „cu cea mai mare naivitate şi astfel precum se simţea că este" [2]. Observaţiile lui Baretti aveau un merit îndoit : ele atrăgeau atenţia criticilor italieni asupra unei opere pînă atunci necunoscute, şi propuneau această operă drept exemplu pentru noua orientare care se impunea literaturii italiene. Opera lui Cellini convenea într-adevăr scopului militant şi normativ al criticii lui Baretti ; ea amintea cititorilor epoca de glorie a Italiei, Renaşterea, şi în acelaşi timp prezenta exemplul unei personalităţi de seamă, exponent al unei clase în ascensiune, artist şi scriitor realist ; lăudînd meritele literare ale *Vieţii,* Baretti cerea contemporanilor să reia tradiţia sănătoasă şi progresistă a Renaşterii.

Interesul şi admiraţia lui Goethe faţă de aceeaşi operă se leagă mai puţin de problemele specifice literaturii italiene, cît de orientarea generală a secolului luminilor. Admirator pasionat al Italiei, el traduce *Viaţa* lui Cellini [3], unde întîlneşte aceeaşi lume a curţilor pe care el însuşi o zugrăvea în drama lui Torquato Tasso ; căci existenţa chinuită a marelui poet italian, devenit erou literar romantic, reprezintă consecinţele ultime ale condiţiilor şi moravurilor înfăţişate de Cellini. Dotat cu un temperament robust în stare să înfrîngă adversităţi şi obstacole, Cellini reuşise să înfrunte aroganţa celor pe care îi slujea, deşi nu arareori fusese nevoit

[1] Academia *„della Crusca"* (*it. : crusca*-tărîţe), numită astfel pentru că pretindea să purifice limba literară de „tărîţa" cuvintelor populare, a fost întemeiată în 1583 la Florenţa ; în 1612 a publicat prima ediţie a unui vocabular al limbii italiene, alcătuit pe baza aceluiaşi principiu al purismului lingvistic.

[2] G. Baretti, *La Frusta Letteraria, ed. cit.,* v. 1, p. 203.

[3] Traducerea lui Goethe, care urmează ediţia lui Antonio Cocchi, apare în 1796, în revista lui Schiller *Die Horen ;* ea este însoţită de un „Adaos" privind moravurile, arta şi tehnica în epoca lui Cellini ; cf. Goethe, *Anhang zur Lebensbeschreibung des Benvenuto Cellini, bezüglich auf Sitten, Kunst und Technik,* in *Goethes Werke,* v. 44, Weimar, 1890.

să suporte jignirile lor ; Tasso, însă, avea să cadă victimă a aceloraşi condiţii, şi Goethe înfăţişa în drama sa tocmai această situaţie a scriitorului în Italia Contrareformei.

În zilele noastre, *Viaţa* poate fi studiată ca un document care pune în lumină situaţia Italiei în perioada Renaşterii şi totodată ca o operă literară cu totul originală ; ea continuă să intereseze atît pe cercetătorul erudit, cît şi pe cititorul pasionat de noutate.

Povestirea lui Cellini se desfăşoară armonios şi simetric ; ea porneşte de la faptul autobiografic, aşadar de la un cerc social restrîns, pentru a cuprinde treptat sfera mai largă a mediului istoric contemporan. Cellini gîndeşte concret şi nu îşi propune altceva decît să povestească faptele mai însemnate din viaţa lui, privită prin prisma întîmplărilor care o alcătuiesc, fără a se opri vreodată să mediteze asupra lor. Cellini este dotat cu un temperament de artist plastic, şi nu cu un temperament de poet sau de muzician, iar arta în care reuşeşte este naraţiunea, unde fiecare întîmplare şi fiecare episod se impun amintirii scriitorului cu evidenţa lor concretă ; el relatează cu aceeaşi precizie cu care cizelează o figură în bronz sau un ornament în aur. Important este pentru noi faptul că, deşi nu a intenţionat să scrie o istorie a formării lui ca artist al acelei epoci, Cellini a reuşit totuşi să ne dea, prin simpla relatare a faptelor şi experienţelor sale, un tablou al vremii, în care retrăiesc personalităţile de seamă ale acestei epoci şi principalele aspecte ideologice care se manifestă în evenimentele şi în cultura ei.

*

Personalitatea lui Cellini s-a structurat în raport cu epoca ; gîndirea şi comportarea sa sînt caracteristice, ele pot fi socotite comune contemporanilor care aveau aceleaşi îndeletniciri ca el. Cellini nu este o personalitate solitară în vremea lui ; el nu este nici un înaintaş, nici un epigon ; este reprezentativ pentru tendinţele înaintate ale vremii şi întîmpină ca adversari doar

pe exponenţii trecutului, care nu a fost încă înfrînt. Amănuntele pe care ni le dă de la început cu privire la copilăria şi adolescenţa sa convin în linii mari oricărei biografii de artist din secolul al XVI-lea, din Cinquecento, iar paginile strict autobiografice ale *Vieţii* ar putea figura fără modificări în binecunoscuta operă a lui Giorgio Vasari.

Cellini are o concepţie umanistică despre existenţă, întrucît preţuieşte viaţa fiecărui semen al său în măsura în care acesta a realizat ceva, „un lucru care să fie virtuos sau astfel încît să se asemene cu virtuţile" ; el consideră aşadar că orice viaţă merită a fi povestită, şi nu rezervă această distincţie doar creatorilor de artă sau marilor căpitani de armate. Fraza de început a *Vieţii* se înscrie astfel pe linia gîndirii umaniste, definind meritul omului în funcţie de ceea ce el săvîrşeşte ; noţiunea de „virtute" înseamnă la Cellini faptă meritorie sau acţiune utilă, prin care omul îşi afirmă gîndirea şi voinţa.

Cellini nu acordă creaţiei de artă un loc deosebit în ierarhia faptelor de „virtute", deoarece socoteşte că este de datoria oricărui om să-şi povestească viaţa dacă a săvîrşit o faptă de virtute. Acest mod de gîndire nu înseamnă modestie, ci reprezintă o anumită concepţie despre artă, proprie Renaşterii. Giuvaergeria, arta lui Cellini, ca şi sculptura sau pictura, păstrau încă în timpul Renaşterii legăturile lor strînse cu meşteşugul înrudit ; aşa cum Donatello, primul mare sculptor al Renaşterii italiene, îşi spunea „cioplitor în piatră", tot astfel Cellini se considera un meşter aurar mai iscusit decît alţii, dar nu calitativ deosebit de ei. Se menţionează adesea unele pagini în care artistul îşi laudă opera, arătînd excelenţa unei execuţii, ingeniozitatea unui procedeu sau graţia unei compoziţii ; dar mulţumirea lui este aceea a unui meşteşugar priceput care se bucură de obiectul pe care l-a lucrat şi se laudă cu reuşita lui, întrucît o socoteşte rodul unei munci atente şi zeloase, iar nu al unei înzestrări particulare, prin care el însuşi s-ar deosebi calitativ de ceilalţi. Cellini asimilează arta meşteşugului, şi, asemenea meseriaşului priceput şi harnic, este mîndru de obiectele pe care le cioplеşte. Cellini

ne oferă aşadar exemplul caracteristic pentru Renaştere, al îmbinării strînse dintre meşteşug şi artă.

În ideologia epocii, dependenţa artei de meşteşug însemna o înţelegere laică a frumosului, care apărea realizat prin munca şi străduinţa omului. De-a lungul celor peste cincizeci de ani în care îşi practică arta, Cellini se dovedeşte un muncitor neobosit ; fără a-şi precupeţi eforturile, el lucrează de multe ori zi şi noapte atunci cînd are de executat o comandă la care ţine mult. Ceea ce leagă armonios momentele acestei vieţi, dîndu-le unitate, este tocmai această iubire pasionată a muncii ca mijloc de a crea frumosul. Se schiţează în felul acesta, pornind din mediul meşteşugăresc, o concepţie despre artă care este deosebită de concepţia platoniciană, comună umaniştilor şi poeţilor lirici ai aceleiaşi epoci. În timp ce pentru aceştia frumosul păstrează o origine mistică, iar artistul este doar cel care dezvăluie o perfecţiune dinainte existentă, pentru Cellini frumuseţea este rodul muncii pricepute şi sîrguincioase a omului. Noua concepţie despre artă apare astfel legată de progresul tehnic al mijloacelor de producţie ; preocupările lui Cellini cu privire la meşteşugul turnării în bronz amintesc preocupările lui Leonardo privind tehnica picturii şi confirmă unitatea dintre artă şi meşteşuguri ; această unitate este caracteristică pentru epoca Renaşterii ; ea constituie sursa directă a realismului clasic.

Dar un meşter aurar şi giuvaergiu nu poate lucra decît în dependenţă de o anumită clientelă ; pentru a o cîştiga şi a o păstra, el trebuie să-i întreacă pe ceilalţi care practică aceeaşi meserie, sau cel puţin să fie egalul lor. Această concurenţă este cu atît mai îndîrjită, cu cît clientela este mai restrînsă şi mai preţioasă ; calomnia este folosită în mod curent pentru denigrarea rivalului, iar atunci cînd ea nu e suficientă pentru a-l înlătura, se recurge cu destulă uşurinţă la crimă. Aceste condiţii în care Cellini şi-a exercitat meseria şi arta explică în bună parte existenţa agitată a artistului. Meşter priceput, care şi-a cîştigat din tinereţe protecţia celor mai bogaţi clienţi, Cellini a fost obiectul multor calomnii, împotriva cărora s-a

apărat atacînd la rîndul său fără şovăială. Mînuitor abil al pumnalului, Cellini nu se teme să înfrunte un adversar înarmat, şi o face de multe ori cu plăcere, bucurîndu-se de precizia loviturilor pe care le dă.

Iată de ce îndîrjirea cu care artistul se apără de calomnie ne apare adesea justificată ; el ştie că nu există o justiţie care să-i facă dreptate şi că numai el singur, cu mijloace proprii, poate să se salveze atunci cînd cineva încearcă să-l doboare. Dacă papa acţiona potrivit eticii feudale, pentru care dreptatea era numai de partea clasei privilegiate, Cellini se apăra în numele eticii noi, a clasei în ascensiune, şi folosea pentru aceasta mijloacele extreme care puteau să-l salveze. Perseverenţa lui este un mod de a afirma acel concept al demnităţii omului prin care umaniştii florentini se împotriveau eticii religioase a feudalităţii. În momentul în care clasa cea nouă se afirmă, ea luptă cu orice mijloc pentru a se impune ; la rîndul său, atunci cînd e vorba despre dreptul individului faţă de abuzul de putere, Cellini foloseşte violenţa ori de cîte ori invidia sau calomnia îl ameninţă.

Situaţia artistului nu era totuşi aceea a unui burghez de rînd, şi atitudinea celor mari este în repetate rînduri contradictorie faţă de el. Cinstit, sincer şi dîrz în comportarea faţă de cei puternici, Cellini este pentru ei un meşter genial, de care nu se pot lipsi, dar pe care îl tratează ca pe un subaltern supus ordinelor lor. Sîntem la o dată cînd principii şi conducătorii bisericii au nevoie de scriitori şi de artişti pentru a ridica prestigiul şi strălucirea domniei lor. Intelectualul aparţinînd burgheziei care se ridică este folosit de monarhi şi papi, dar este răsplătit cu zgîrcenie şi ingratitudine. Papa îl apără pe Cellini pentru că are nevoie de serviciile lui ; îl laudă în faţa tuturor, declarînd că mai multă valoare au ghetele lui Benvenuto decît ochii tuturor nătîngilor din lume, dar nu şovăie să dea crezare calomniei, să-l închidă şi să-l condamne la pieire atunci cînd serviciile lui nu-i mai sînt necesare sau cînd vrea să satisfacă invidia calomniatorului.

Protecţia pe care i-o acordă Francisc I este lipsită de aceste micimi. Regele Franţei îl răsplăteşte pe artist, dovedindu-i o preţuire constantă. Înapoiat în Italia, pentru că simte dorul patriei, Cellini va regreta în repetate rînduri atît condiţiile de muncă pe care le avusese la Paris, cît şi atenţia pe care i-o arătase regele. Această atitudine a monarhului se explică prin situaţia mai înaintată a burgheziei franceze, care constituia la acea dată principalul sprijin al monarhiei. Spre deosebire de Cosimo I, ducele Toscanei, care a dobîndit puterea cu ajutorul bisericii interesate în crearea unui stat puternic la nordul Romei, Francisc I este un monarh laic, în al cărui stat biserica nu poate încălca drepturile regelui. Atitudinea sa faţă de oamenii de cultură este aceea a monarhului absolut, conştient de necesitatea de a se sprijini pe forţele burgheziei şi de a neutraliza în acelaşi timp puterea feudalilor. Cellini nu greşeşte aşadar lăudîndu-l în repetate rînduri pe Francisc I, în timp ce nu pregetă să se exprime în cuvinte puţin măgulitoare despre cei doi papi pe care îi slujise ; de asemenea, el îşi dă seama de deosebirea dintre situaţia pe care o are la Florenţa şi aceea de care se bucurase în Franţa, şi nu se sfieşte să-i spună acest lucru lui Cosimo I atunci cînd ducele nu-i arată atenţia şi respectul pe care el ştie că le merită.

În cursul repetatelor ciocniri pe care le are cu ducele, Cellini îi cere acestuia să-l lase să plece ; el îi aminteşte, ca un avertisment, că şi alţi oameni mari ai Florenţei au fost constrînşi să-şi părăsească oraşul pentru a găsi în altă parte condiţii mai bune de lucru. Cuvintele lui Cellini indică astfel situaţia nouă care se crea în Italia în acest moment cînd relaţiile feudale se refăceau, iar forţele progresiste şi o dată cu ele condiţiile de dezvoltare a culturii erau în regres.

În mînia lui, Cellini nu greşea, şi observaţia lui corespundea adevărului. Exilul voluntar[1] al multor oameni de seamă care

[1] Cf. Antonio Gramsci, *Gli Intelletuali e l'organizzazione della cultura*, Torino, Einaudi, 1949, pp. 33 şi 38 ; cf. acelaşi autor, *Il Risorgimento*, ed. cit., p. 15.

nu-şi mai puteau dezvolta opera în condiţiile principatelor absolutiste şi ale Contrareformei este un fenomen caracteristic pentru Renaşterea italiană la sfîrşitul ei. Aceşti intelectuali italieni, emigraţi în cea mai mare parte în Franţa, contribuie la dezvoltarea culturii în noua lor patrie, în timp ce în Peninsulă literele şi artele decad. Cultura franceză se dezvoltă din plin la această dată, pe linia înaintată a unei burghezii tinere şi întreprinzătoare ; cultura italiană însă dă înapoi, iar intelectualii care nu pot emigra sînt constrînşi să suporte capriciile şi jignirile unui papă sau tirania unui duce. Intelectualii sprijină monarhia lui Francisc I, deoarece ei contribuie prin aceasta la progresul propriei lor clase, al burgheziei. Nu aceeaşi este însă situaţia în Italia, unde ducele Toscanei nu era monarhul unui stat naţional şi unde alături de el existau alţi principi, iar diviziunea economică şi politică a Peninsulei frîna dezvoltarea mai departe a burgheziei. Ultimii ani din viaţa lui Cellini confirmă cele arătate mai sus ; calomniile şi intrigile curtenilor, orgoliul şi bunul-plac al ducelui, rivalitatea şi invidia îl fac să piardă protecţia şi bunăvoinţa lui Cosimo I şi determină singurătatea şi relativa inactivitate a artistului în ultimii ani ai vieţii lui.

*

Cellini nu şi-a propus să scrie istoria epocii sale ; dimpotrivă, el declară în repetate rînduri că povesteşte numai acele lucruri care îl privesc pe el şi care sînt legate de opera lui de artist. Această restrîngere a orizontului la întîmplările personale ale autorului, precum şi lipsa de interes faţă de evenimentele contemporane au făcut să se conteste adeseori valoarea istorică-documentară a operei, iar însemnătatea ei să fie limitată la aceea a unei simple biografii de artist.

Dar tocmai această indiferenţă defineşte ideologia ultimei generaţii de intelectuali ai Renaşterii italiene. Optica limitată a autorului, care priveşte frămîntările contemporane numai prin prisma preocupărilor lui de artist, este ea însăşi un

simptom al regresului ideologic, care în curînd avea să atingă punctul culminant în acțiunea obscurantistă a Contrareformei.

Critica pe care o fac intelectualii din generația lui Cellini, deși ascuțită, este totuși parțială ; ea surprinde abuzurile și le denunță cu indignare, dar nu generalizează, și în consecință nu condamnă instituțiile, ci acuză pe cei care în mod trecător le reprezintă.

Îndrăzneala cu care artistul îl înfruntă pe episcopul de Salamanca, pentru care lucrase și care nu voia să-i plătească, dovedește că artistul nu se sfiește să ceară din partea unui cleric aceeași purtare ca din partea unui laic ; dar îndîrjirea cu care se duce la el pentru a-și cere plata provine și din ura și disprețul față de spaniolii cotropitori ; episcopul de Salamanca este pentru el un reprezentant nu numai al bisericii, ci și al Spaniei, pe care artistul o blestemă împreună cu toți aceia care sînt de partea ei.

Optica limitată a timpului îl face pe Cellini să izoleze arta de celelalte manifestări contemporane ; el nu înțelege că evenimentele în curs amenințau cuceririle recente obținute de clasa în ascensiune. Fiind preocupat exclusiv de artă, el ignorează repercusiunile viitoare și inevitabile ale frămîntărilor contemporane și nu-și dă seama că aroganța lui Cosimo I sau perfidia de care dă dovadă în comportarea față de el Paul al III-lea erau primul simptom al sfîrșitului Renașterii și al restaurării puterii bisericii. El nu poate înțelege că aceste evenimente ar trebui să-l preocupe în primul rînd, deoarece ele vor îngrădi din ce în ce mai mult independența artiștilor în munca lor de creație.

Paginile în care Cellini relatează episoade din timpul jefuirii Romei dovedesc cît se poate de limpede că orizontul lui este cu necesitate limitat ; îi place să-și amintească isprăvile sale, se laudă uneori naiv de priceperea cu care trage în dușmani, dar nu vrea să vorbească pe larg despre toate faptele care s-au petrecut în acest timp, deoarece îl interesează doar propria lui viață și lucrurile care sînt în directă legătură cu ea. Astfel, Cellini amintește de începutul războaielor dintre Carol Quintul

şi Francisc I numai pentru a observa că trupele mercenare aflate la Roma săvîrşeau zilnic tot felul de rele, încît pentru a putea lucra fusese nevoit să se retragă într-un cartier izolat ; şi, aşa cum ne spune el însuşi, indiferent la evenimentele în curs, s-a desfătat mult în acea vreme cu muzica şi alte plăceri asemănătoare. În toamna anului 1529, cînd trupele spaniole, susţinute de papa Clement al VII-lea, asediază Florenţa pentru a restaura domnia Medicilor, Cellini face parte din miliţia populară a cartierului în care locuia ; dar atunci cînd primeşte din partea papii Clement chemarea de a se înapoia la Roma pentru a-l sluji din nou, Cellini nu şovăie să plece pe furiş ; plecarea artistului la Roma în perioada grea a asediului nu dovedeşte altceva decît individualismul său, căci ataşamentul lui Cellini faţă de familia Medicilor, pe care îi serviseră atît tatăl cît şi fratele lui, provine doar din faptul că aceştia îi ofereau condiţii de lucru favorabile ; nicăieri artistul nu arată că-i preferă pentru modul lor de guvernare.

Trăind într-o epocă neliniştită şi plină de primejdii, mereu nesigur de ziua de mîine pentru că la fiecare pas se ivesc alte ameninţări, iar libertatea fiecăruia atîrnă de bunul-plac al unui stăpîn, atras de practicile magiei şi stăpînit de superstiţii, Cellini nu crede în ordinea raţională a lumii şi nici în posibilitatea omului de a înfrînge obstacolele. El crede într-un destin al fiecăruia şi consideră că nimeni nu poate prevedea şi preîntîmpina primejdia, deoarece răul se produce întotdeauna în alt fel şi nu poate fi evitat pe baza experienţei trecute. În fine, în cele mai grele momente ale aventuroasei sale vieţi, atunci cînd i se pare că nimeni şi nimic nu-l mai poate salva din închisoare, el recurge la rugăciuni şi are viziuni mistice. Privită în esenţa ei, această neîncredere în putinţa omului de a domina întîmplarea şi de a-şi călăuzi existenţa reprezintă un regres al ideologiei burgheze la sfîrşitul Renaşterii, pe care faptele contemporane îl explică. În umanism întîlnim ideea voinţei libere, omul fiind socotit singurul făuritor al soartei lui ; în opera istoricului florentin Machiavelli, aceeaşi concepţie umanistă reapare în opoziţia dialectică dintre noţiunile

de *fortuna* (soartă) şi *virtù* (merit personal, capacitate), căci omul poate să-şi adapteze acţiunea, soartei, şi în felul acesta s-o domine ; o bună parte din învăţătura celebrei sale opere *Principele* insistă asupra acestor concepte, prin care gîndirea Renaşterii, afirmînd ideologia clasei în ascensiune, îşi manifestă încrederea în puterea raţiunii şi a voinţei omeneşti. Cellini însă asistă la refacerea temporară a relaţiilor feudale, şi principiile eticii umaniste îi apar călcate în picioare de principi şi de papi ; în măsura în care propria lui clasă este, momentan, înfrîntă, el se îndoieşte de triumful raţiunii ; pesimismul îl face să recurgă la providenţă şi îi inspiră pe plan politic neîncrederea în eficacitatea luptei ; exilaţilor florentini care se bucură de asasinarea lui Alessandro de Medici, Cellini le prevesteşte că vor avea în curînd un alt duce în fruntea Florenţei şi rîde de cei care speră că s-ar putea ca un monarh să domnească altfel decît după bunul său plac.

Între opera de artă plastică a lui Cellini şi opera lui de scriitor există un raport contradictoriu. Pentru Cellini scrisul nu este operă de creaţie, el nu îl consideră pe acelaşi plan cu activitatea lui artistică. Acest lucru este caracteristic şi pentru alţi artişti ai Renaşterii a căror operă literară se constituie oarecum la periferia sau în afara preocupărilor de creaţie propriu-zisă ; o mărturie elocventă a acestui fapt este opera poetică a lui Michelangelo, comentar liric al strădaniilor lui plastice şi mărturisire directă a sentimentelor şi frămîntărilor sale. Faptul că textul *Vieţii* nu cuprinde repetiţii, iar opera prezintă o anumită gradaţie în caracterizarea personajelor nu ne îndreptăţeşte să credem că Cellini ar fi fost în mod special preocupat de a lăsa posterităţii o operă desăvîrşită din punct de vedere literar, aşa cum dorea să lase o operă valoroasă de sculptor şi aurar. Autor al unui tratat privind meşteşugul aurăriei şi al sculpturii — *Trattati intorno ale otto principali arti dell'oreficeria e in materia dell'arte della sculptura* [1] (1568), —

[1] Tratate cu privire la cele opt meşteşuguri principale ale giuvaergeriei şi cu privire la arta sculpturii.

nu-şi propune să fie poet sau literat, ci doar să ne informeze despre munca lui de artist. În consecinţă, el nu introduce în scrierea *Vieţii* nici una dintre preocupările de creaţie ale artistului plastic ; ca atare însă, reuşeşte să evite în scris manierismul şi să păstreze integral moştenirea realistă a scriitorilor din secolul precedent. De aceea, în perspectiva dezvoltării ulterioare a culturii italiene, *Viaţa* este o operă a Renaşterii, pe cînd obiectele decorative lucrate de Cellini conţin elemente de manierism, care în curînd vor deveni numeroase în arta barocului.

În munca lui de artist, Cellini arată o deosebită admiraţie pentru antici ; aşa cum mărturiseşte adesea în paginile *Vieţii*, el a studiat modelele antice şi şi-a manifestat întotdeauna încîntarea pentru perfecţiunea lor. Dar, constrîns de comenzile pe care le primea, Cellini a practicat în primul rînd sculptura decorativă ; meşteşugul de giuvaergiu şi aurar i-a impus alegerea unor forme ornamentale, în care preocuparea conţinutului s-a estompat în favoarea perfecţiunii execuţiei. Cînd Cellini ne descrie plin de încîntare modelele pe care le lucra pentru a răspunde comenzilor ce i se încredinţau — de la o solniţă pentru masa regelui Franţei la un nasture pentru veşmîntul sacru al papii — înţelegem că mulţumirea lui provine din faptul de a fi găsit un motiv decorativ cît mai original şi totodată cît mai adecvat obiectului, un motiv care să conţină pe o suprafaţă restrînsă o bogată execuţie plastică. Cellini este încîntat de ingeniozitatea cu care combină formele şi alcătuieşte obiectul decorativ care i s-a cerut. În creaţia lui, el porneşte de la o concepţie generală realistă, şi în acest sens ne spune într-o pagină a *Vieţii* că natura este singura carte din care artistul poate să înveţe ; dar, prin funcţia ei prevalent decorativă, opera sa îşi pierde mesajul şi ne interesează mai mult prin reuşita ei formală. Faptul că Cellini îşi manifestă la un moment dat nemulţumirea faţă de această artă minoră pe care este constrîns s-o practice dovedeşte că artistul este conştient de limitele inerente genului decorativ şi îşi dă seama că numai în sculptură ar putea spune tot ce are de spus. Dar

condiția sa de artist de curte nu-i îngăduie să lucreze decît ceea ce această curte îi cere : vase de aur sau nasturi sculptați, colane și inele, mai rar un obiect ornat cu figuri sculptate ; premisele realiste ale artei lui asigură perfecțiunea execuției și frumusețea formelor, dar mesajul ei este redus.

În povestirea *Vieții,* Cellini este însă liber de constrîngere ; el nu caută soluții ornamentale ingenioase, care să împace decorativul cu utilul, și ceea ce are de spus rămîne pe primul plan al preocupărilor lui ; nu mai avem de-a face aci cu acea „indiferență a conținutului" — pentru a folosi cuvintele lui De Sanctis — pe care o întîlnim în îndeletnicirea principală a artistului, aceea de giuvaergiu și aurar, ci, dimpotrivă, cu un conținut prin care artistul își propune în mod limpede să ne comunice mesajul său. Viața pe care ne-o povestește nu îi este indiferentă, pentru că fiecare dintre aventurile prin care a trecut, fiecare dintre oamenii pe care i-a cunoscut au contribuit la formarea lui ca om și ca artist. Scrisă pentru a împărtăși contemporanilor și posterității experiența străduințelor și nu mai puțin pe aceea a reușitelor sale — căci *Viața* este în același timp o apologie a propriei sale vieți —, opera literară a lui Cellini ilustrează realismul Renașterii. Condițiile în care Cellini lucrează ca artist plastic și finalitatea decorativă a operelor create determină acea supraevaluare a îmbinării formelor, care se manifestă în manierism ; în opera de prozator însă, zugrăvirea realității este subordonată unui singur scop : redarea integrală a vieții artistului, prin evenimentele care o alcătuiesc și figurile care o populează.

Reușita stilistică sau formală a *Vieții,* care l-a încîntat pe Baretti, era așadar semnul unui conținut ideologic bine conturat în finalitatea lui umanistă. Ca și *Eseurile* gînditorului francez din secolul al XVI-lea, Montaigne, opera lui Cellini este un adevărat *Bildungsroman* [1], în sensul că ea înseamnă

[1] *Bildungsroman* este acel gen de roman care prin povestirea vieții personajului principal înfățișează formarea și dezvoltarea personalității lui.

mai degrabă o străduință decît o împlinire, și aceasta explică interesul pe care i l-a purtat Goethe.

Existența aventuroasă și chinuită a lui Cellini reprezintă impasul culturii italiene la sfîrșitul Renașterii. Cuceririle umaniste erau amenințate de ideologia feudală care se refăcea, iar artistul, constrîns să se apere, ne amintește adesea figura paladinului-erou, care în mijlocul a nenumărate primejdii izbutește să păstreze vie dragostea pentru frumoasa îndepărtată, pe care a pornit s-o descopere. Cellini, artistul îndrăgostit de frumos, care a simțit întotdeauna o desfătare în fața virtuții, ne transmite în *Viața* sa mesajul omului înaintat, care izbutește să creeze, și să-și îndeplinească astfel menirea ; în el se manifestă, la sfîrșitul Renașterii, optimismul umanist, care înseamnă încredere în valoarea creației umane.

NINA FAÇON

TABEL CRONOLOGIC

1500 În mare, sfîrşitul veacului al XV-lea marchează şi sfîrşitul Renaşterii.

În casa maestrului Giovanni Cellini, din Florenţa, se naşte un băiat, căruia i se dă numele de Benvenuto.

Michelangelo are 25 de ani şi a terminat sculptarea faimoasei *Pietà*, care-i fusese comandată, în 1498, de cardinalul Jean de Viliers de la Groslaya.

Leonardo da Vinci are 48 de ani. Terminase în 1497 vestita *Cină* din biserica milaneză Santa Maria delle Grazie.

Italia a devenit teatru de luptă în războiul dintre armatele franceze şi cele spaniole.

1505 Benvenuto începe să ia lecţii de muzică.

1513 Începe să înveţe aurăria, în atelierul tatălui lui Baccio Bandinelli.

1515 Trece în atelierul aurarului Marcone.

1516 Din pricina unei certe, este exilat la Siena. Se întoarce, după şase luni, la Florenţa. Pleacă la Bologna unde studiază muzica şi aurăria. Se înapoiază la Florenţa.

Leonardo da Vinci pleacă în Franţa, unde regele Francisc I îi va da găzduire la castelul de la Amboise.

1518 Benvenuto se înapoiază la Florenţa, bolnav. Vindecîndu-se, lucrează din nou în atelierul aurarului Marcone. Refuză să plece în Anglia cu sculptorul Piero Torrigiani. În atelierul lui Francesco Salimbene lucrează o pafta pentru o cingătoare bărbătească.

1519 Pleacă la Roma împreună cu sculptorul Tasso. Lucrează în atelierul meşterului Francesco Firenzuola, unde execută o solniţă pentru un cardinal. Trece apoi în atelierul lui Pagolo Arsago.

Moare Leonardo da Vinci.

1520 Moare marele pictor Raffaello da Urbino (Raffael Sanzio).

1521 Cellini se înapoiază la Florenţa.

1522 Moare papa Iuliu al II-lea, cunoscut sprijinitor al artelor.

1523 Din pricina unei încăierări cu alţi cîţiva aurari, Cellini este nevoit să fugă din Florenţa. Se duce la Roma, unde lucrează pentru Lucagnolo da Iessi.

După scurtul pontificat al lui Adrian al VII-lea (9 ianuarie 1522 — 14 septembrie 1523), este ales papă Clement al VII-lea (fostul cardinal Giulio de'Medici), pentru care Cellini va executa felurite lucrări.

1524 Cellini se face cunoscut ca destoinic aurar şi giuvaergiu lucrînd pentru episcopul de Salamanca şi pentru soţia lui Gismondo Chigi, fratele cunoscutului negustor şi bancher Agostino Chigi, marele sprijinitor şi prieten al celor mai de seamă artişti ai vremii.
Lucrează în atelierul aurarului milanez Giovanpiero della Tacca.
Începe să lucreze pentru papa Clement al VII-lea şi pentru diferiţi cardinali.
Gravează o medalie pentru *messer* Gabbriello Ceserino, înfăţişînd-o pe Leda cu lebăda.
Învaţă să graveze în metal şi să smălţuiască.
Execută vase pentru Iacopo Berengario.
Lucrează medalii de aur, căutînd să-l întreacă pe vestitul gravor Lautizio.

1527 Ia parte, ca artilerist, la apărarea castelului Sant' Angelo, în timpul asedierii lui de către trupele spaniole.
Se înapoiază la Florenţa.

1528 Pleacă la Mantova şi lucrează pentru aurarul milanez Niccolò.
Execută un relicvar pentru ducele de Mantova şi un sigiliu pentru cardinalul Gonzaga.
Se înapoiază la Florenţa şi află că i-a murit tatăl, din pricina ciumei.

1529 Este chemat înapoi la Roma de către papa Clement al VII-lea, care porneşte război împotriva Florenţei, pentru izgonirea guvernului republican şi reînscăunarea familiei Medici.

1530 Se înapoiază la Roma.
Execută nasturele pentru hlamida papii, tiparele pentru monede şi moneda cu *Ecce homo !*.

Clubul cărţii digitale 2022

Lucrează în atelierul lui Raffaello del Moro.
Execută moneda cu Cristos păşind pe apele mării.
Îi este omorît fratele, iar el îl omoară pe ucigaş.
Este bănuit de a fi falsificat monede, dar îşi dovedeşte repede nevinovăţia.

1531 Este făcut herald pontifical.
Execută desenul pentru un potir al papii.

1532 Se ceartă cu papa Clement al VII-lea din pricină că întîrzie execuţia potirului. Pierde slujba de gravor al Monetăriei.
Fuge la Napoli.

1534 Se înapoiază la Roma. Lucrează din nou pentru papă.
Îl ucide pe aurarul Pompeo.
Este persecutat de Pier Luigi Farnese, fiul papii Paul al III-lea.
Pleacă la Florenţa.
Merge la Ferrara şi la Veneţia, unde îl vizitează pe sculptorul Sansovino.
Se înapoiază la Florenţa. Lucrează monede şi medalii pentru ducele Alessandro de'Medici.
În iunie pleacă din nou la Roma, chemat de papa Paul al III-lea.
În noiembrie se înapoiază la Florenţa.

1536 Revine la Roma.

1537 Ducele Alessandro este ucis de Lorenzino de'Medici.
Este ales duce Cosimo I de'Medici.
Pleacă spre Franţa, pentru a intra în slujba regelui Francisc I. Sosit la Paris, trebuie să plece

mai departe spre Lyon, unde se afla curtea regală. Îmbolnăvindu-se, se înapoiază la Roma. Este acuzat de a fi furat giuvaerurile papii Clement al VII-lea.

1538 Este arestat şi închis în castelul Sant'Angelo. Evadează şi este adăpostit în casa cardinalului Cornaro, care după cîtva timp îl dă din nou pe mîna papii (1539).

1539 Cardinalul de Ferrara intervine pentru el în numele regelui Francisc I şi-i obţine eliberarea.

1540—1544 La 22 martie 1544 pleacă spre Franţa, împreună cu ucenicii săi Paolo şi Ascanio.
Se opreşte la Ferrara, cîteva luni, în care timp lucrează pentru ducele Ercole d'Este şi pentru cardinalul Ippolito d'Este.
Soseşte la Fontainebleau şi pleacă mai departe, însoţind curtea lui Francisc I.
Se stabileşte la Paris.
Primeşte în dar din partea regelui castelul Petit-Nesle.
Execută numeroase lucrări pentru Francisc I, faţă de care are o deosebită admiraţie.

1545 Capătă din partea regelui aprobarea de a face o călătorie în Italia, urmînd să se înapoieze în Franţa.
În august 1545 soseşte la Florenţa şi i se prezintă ducelui Cosimo, pentru care începe să lucreze statuia lui Perseu.

1546 Fuge la Veneţia, unde se întîlneşte cu Tiziano şi cu Sansovino.

Se înapoiază la Florența. Toarnă în bronz un bust al ducelui Cosimo I.
Are conflicte cu Baccio Bandinelli.
Execută felurite lucrări pentru ducesa Leonora, soția lui Cosimo de'Medici.
Execută modele pentru monedele ducelui Cosimo, dar nu capătă comanda.
Repară statuia lui Ganimede.
Execută grupul Apollo și Hyacinthus, sculptîndu-l într-un bloc de marmură trimis de Bandinelli.

1547 Execută statuia lui Narcis.

1548 Termină modelul în ceară al lui Perseu.

1548 Toarnă în bronz statuia lui Perseu.

1552 Portretul bancherului Bindo Altoviti, executat de Cellini, este lăudat de Michelangelo.
Are loc un schimb de scrisori între Michelangelo și Cellini, acesta din urmă invitîndu-l pe cel dintîi să se înapoieze la Florența. Michelangelo refuză.
Cellini pleacă din nou la Roma, unde se întîlnește cu Michelangelo.
Se înapoiază la Florența.
Continuă să lucreze la statuia lui Perseu.

1553 I se naște un fiu natural : Iacopo Giovanni.

1554 În aprilie are loc dezvelirea statuii lui Perseu. Succesul de stimă este răsunător, dar sculptorul are nenumărate necazuri din pricina greutăților pe care ducele i le face în legătură cu plata.

1556 Ducele Cosimo îi comandă lui Cellini basoreliefurile pentru corul bisericii Santa Maria del Fiore, din Florenţa. Benvenuto refuză şi cere să i se încredinţeze execuţia unei uşi de bronz. Propunerea nu-i este acceptată. I se comandă două amvoane.
Îl dezmoşteneşte pe Ferrando di Giovanni da Montepulciano, pe care îl înfiase.
Este închis în două rînduri, dar i se dă drumul.

1557 Îl angajează pe Michele di Goro Vestri să-i ţină scriptele ; tot lui începe să-i dicteze autobiografia.

1559 Lucrează un model pentru o statuie a lui Neptun, în cadrul unui concurs care va fi cîştigat de sculptorul Bartolommeo Ammannati.
Termină execuţia unui crucifix de marmură, care-i va fi cumpărat, mai tîrziu, de către ducele Cosimo.
Cumpără de la Pier Maria d'Anterigoli, poreclit Sbietta, moşia *della Fonte,* din Vicchio, cu drept de stăpînire pe viaţă. În acelaşi an, Sbietta încearcă să-l otrăvească, pentru a intra mai curînd în stăpînirea moşiei.

1560 Îl înfiază pe Antonio (Tonino) di Parigi, poreclit Sputasenni.

1561 Este în proces cu Sbietta.
Îi cere ducelui îngăduinţa să plece din Florenţa. Nu capătă învoire.

1561 Încearcă din nou să plece în Franţa, dar ducele Cosimo nu îi îngăduie.
I se naşte încă un fiu natural : Giovanni.

1562 I se naşte o fiică naturală, numită Elisabetta. Ducele Cosimo îi dăruieşte casa din Via del Rosaio, în care Cellini locuia încă de la venirea în Florenţa.

1563 Îi moare Giovanni, băiatul care i se născuse în 1561.

1564 Moare marele Michelangelo Buonarroti.

1564—1569 Cellini nu mai execută nici o operă însemnată. Se zbate cu tot felul de greutăţi materiale şi încearcă să le facă un rost copiilor născuţi de Piera de'Parigi, cu care se căsătoreşte în 1565.

1569 Îl dezmoşteneşte pe Antonio (Tonino), fiul său adoptiv.

1570 Îşi face un nou testament, pe care îl mai modifică sau completează încă de cîteva ori.

1571 Moare în ziua de 13 februarie şi este înmormîntat în ziua de 15 februarie, în biserica della Nunziata.

ŞTEFAN CRUDU

SCRISOAREA LUI BENVENUTO CELLINI CĂTRE BENEDETTO VARCHI[1]

Preastrălucitului, înzestratului şi multrespectatului meu messer[2] *Benedetto.*

Domnia-voastră îmi spune că, aşa precum arată, această nevrednică poveste a vieţii mele vă mulţumeşte mai mult decît dacă ar fi şlefuită şi dichisită de un altul — ceea ce ar face ca faptele să nu mai pară atît de adevărate pe cît le-am scris eu; m-am ferit să spun ceva de care să nu-mi aduc bine aminte şi am căutat să spun numai adevărul adevărat; ca unul care aveam de spus atîtea lucruri de seamă şi nu voiam să mă întind prea mult, am dat deoparte atît o puzderie de întîmplări vrednice de mirare — pe care alţii ce se îndeletnicesc cu aşa ceva le-ar fi socotit de mare preţ —, cît şi o sumedenie de mărunţişuri. Îl trimit acum pe acest servitor al meu, să-i daţi desaga şi cartea. Şi cum socot că nu aţi putut sfîrşi de citit totul, atît pentru a nu vă obosi cu asemenea lucruri de nimic, cît şi fiindcă am căpătat de la domnia-voastră ceea ce doream, şi-s cît se poate de fericit, vă mulţumesc din toată inima şi vă rog să nu mai citiţi înainte şi să-mi înapoiaţi cartea, oprindu-vă Sonetul, *pe care aş voi să-l ştiu*

[1] Cunoscut poet şi istoric florentin (1503—1565), bun prieten al lui Cellini, pe care-l vom mai întîlni în aceste memorii.

[2] Spre deosebire de *signor*, rezervat în italiana veche numai nobililor, *messer*, ca şi *ser*, deşi înseamnă tot domn, erau rezervate mai ales burghezilor înstăriţi. Uneori se pot traduce şi prin *jupîn*.

simțind zimții minunatei voastre pile ; iar de aici încolo, mă voi îngriji să vă văd și să vă slujesc bucuros cu ceea ce știu și-mi stă în putință. Fiți sănătos și păstrați-mi, vă rog, întreaga dumneavoastră bunăvoință.

Din Florența, în ziua de 22 mai 1559.

Îi voi fi foarte îndatorat domniei-voastre dacă va socoti că-i poate da o mînă de ajutor acestui călugăraș al meu, frate în mănăstirea degli Agnoli[1]. *Oricînd, gata la poruncile domniei-voastre.*

BENVENUTO CELLINI

SONET

Scriu azi această viață zbuciumată
Stăpînului Naturii, a-i mulțumi,
Căci, suflet dîndu-mi, el mi-l ocroti
De-a soartei izbitură nendurată.

Cu fapte mari fu viața-mi semănată,
Și faimă, iscusință-mi hărăzi
Cel preaînalt, și astfel izbutii
Pe mulți să-ntrec cu zestrea mea bogată.

Numai un gînd mă umple de alean :
De vreme ce-n nimicuri am pierdut-o,
Doar vîntu-alungă gîndul belaliu ;

[1] Este vorba de Tonino (Antonio), băiatul lui Domenico Sputasenni și al Doroteii, pe care Cellini l-a înfiat, în anul 1560, și cu care mai tîrziu a avut tot felul de necazuri. În legătură cu el, vezi documentele nr. XIV și XVII.

Şi nu mă tîngui, ci mai mult mă ţiu
Să urc pe cît căzui, eu, Benvenuto[1],
În floarea ăstui brav ţinut toscan[2].

După cum se poate vedea din unele hîrtii lipite[3], pornisem să scriu această viaţă cu mîna mea ; am socotit însă că pierd prea multă vreme, ceea ce îmi apărea ca o deşertăciune ; dînd însă peste un fiu al lui Michele di Goro, de fel din Pieve a Groppine, băieţandru în vîrstă de aproape treisprezece ani şi cu sănătatea cam şubredă, am început să-l pun să scrie, dictîndu-i viaţa mea în vreme ce lucram ; şi cum asta îmi făcea destulă plăcere, lucram cu mult mai multă rîvnă şi cu mult mai mult spor. Am lăsat deci pe seama sus-numitului această treabă, pe care nădăjduiesc s-o duc atît de departe cît mă va ajuta ţinerea de minte.

[1] În italiană, *benvenuto* înseamnă binevenit.
[2] Adică la Florenţa, oraşul cel mai de seamă din Toscana.
[3] Primele şapte file ale manuscrisului original *(Codicele laurenzian)* sînt lipite de celelalte cu ajutorul unor fîşii de hîrtie, pe care se pot observa frînturi de cuvinte scrise de mîna lui Cellini. Acest început al *Vieţii* a fost ulterior copiat de către Michele di Michele di Goro, din familia Vestri. Este băiatul de care pomeneşte Cellini cu cîteva rînduri mai jos.

CARTEA ÎNTÎI

I. Cînd a înfăptuit un lucru virtuos sau care să semene cu adevărat a virtute, orice om, fără nici o deosebire, ar trebui să-şi povestească singur viaţa, cinstit şi fără ascunzişuri ; nu-i însă potrivit ca o asemenea frumoasă îndeletnicire să fie începută înainte de patruzeci de ani. Îmi dau seama de acest lucru astăzi, cînd, fiind în vîrstă de peste cincizeci şi opt de ani şi aflîndu-mă în Florenţa, patria mea, mă poartă gîndul spre numeroasele nenorociri care lovesc neamul omenesc ; găsesc însă că n-am fost nicicînd mai ferit de necazuri ca astăzi (ba chiar mi se pare că nu m-am bucurat niciodată de o sănătate mai bună şi că n-am avut nicicînd o mai mare mulţumire sufletească) ; îmi amintesc atît clipele plăcute, cît şi nenorocirile fără seamăn şi, privind în urmă, mă simt uimit şi-nspăimîntat văzînd că am izbutit să ajung la vîrsta asta de cincizeci şi opt de ani, cu care — din mila Domnului — merg atît de fericit înainte.

II. Oamenii care au trudit pe ogorul artelor sau ştiinţelor ar trebui să fie mulţumiţi că s-au arătat a fi oameni şi că s-au făcut cunoscuţi ca atare ; cum însă se cade să trăieşti la fel cu toţi ceilalţi, se iveşte întotdeauna, atunci cînd îţi scrii însăşi viaţa ta, şi o oarecare îngîmfare prosteasc㠠; aceasta are numeroase pricini, dintre care cea dintîi ar fi dorinţa de a-i face pe ceilalţi să afle că eşti un om care te tragi dintr-un neam de seamă şi străvechi. Mă numesc Benvenuto Cellini şi-s fiul meşterului Giovanni, al cărui tată se chema Andrea, iar bunicul Cristofano Cellini ; mama, *madonna*,[1] Elisabetta, era fiica lui Stefano Granacci. Amîndoi părinţii erau cetăţeni florentini. Stă scris în cronicile vechilor noştri florentini, oameni vrednici de încredere, precum spune Giovanni Villani[2], că Florenţa a fost clădită după chipul şi înfăţişarea frumoasei cetăţi a Romei. De altfel, cîteva ruine ale Coliseului[3] şi ale Termelor[4] se mai văd încă în apropiere de Santa Croce[5] ; Ca-

[1] *Madonna* — înseamnă literal : doamna mea. Se folosea în italiana veche cu sensul de doamnă. În limbajul religios, şi scris cu majusculă, înseamnă Fecioara Maria.

[2] Unul dintre cei mai însemnaţi cronicari florentini din evul mediu (1276—1348). Este autorul faimoaselor *Storie Fiorentine (Cronici florentine)*.

[3] *Coliseul* — măreţ amfiteatru din Roma antică. Cuprindea peste 80.000 de spectatori, veniţi să asiste la luptele de gladiatori.

[4] *Termele* (băile) din Roma — construcţia acestora a fost începută în anul 212 de împăratul Septimiu şi a fost continuată de fiul său Caracalla (al cărui nume îl şi poartă).

[5] *Santa Croce* (Sfînta Cruce) — una dintre cele mai renumite biserici din Florenţa.

pitoliul [1] se afla pe locul unde se găseşte astăzi Mercato Vecchio [2], iar Rotonda [3] este încă pe de-a-ntregul în picioare ; odinioară templu al lui Marte [4], ea este astăzi închinată sfîntului Ion al nostru. Că aşa au stat lucrurile se vede limpede, fără putinţă de tăgadă, numai că aceste edificii sînt mult mai mici decît cele de la Roma. Se spune că ele ar fi fost clădite de Iuliu Cezar [5], împreună cu cîţiva romani de viţă nobilă, care după ce au învins şi au ocupat Fiesole [6] au ridicat aici o cetate, luînd fiecare asupră-şi să înalţe una din aceste clădiri de seamă. Avea Iuliu Cezar un viteaz căpitan — fruntaş între toţi cîţi îi avea — care se chema Fiorino şi era de fel din Cellino, sat aşezat la două mile depărtare de Monte Fiasconi. Pentru ca trupele să se folosească de apropierea rîului Arno, acest Fiorino îşi aşează tabăra sub Fiesole, chiar pe locul unde se află astăzi Florenţa. Toţi soldaţii săi şi cîţi alţii aveau treabă cu sus-numitul căpitan spuneau „Haideţi la Fiorenze" fie din pricină că pe căpitan îl chema Fiorino, fie pentru că pe locul unde îşi ridicase tabăra de care am amintit creşteau nenumărate flori. Acest nume îi plăcu foarte mult lui Iuliu Cezar ; el dădu deci ora-

[1] *Capitoliul* — nu este vorba de faimoasa colină a Capitoliului, ci de palatul „del Campidoglio", astăzi sediu al municipalităţii romane, aşezat în partea cea mai înaltă a sus-numitei coline.

[2] Piaţa Veche.

[3] Denumirea populară a Panteonului din Roma.

[4] Zeul războiului la romani.

[5] Dictator roman, unul dintre cei mai mari comandanţi de oaste din antichitate ; mare orator şi scriitor (100—44 î.e.n.).

[6] Localitate situată la 5 km nord-est de Florenţa.

şului pe care îl întemeie numele de Fiorenze[1], atît pentru că florile aduc noroc, cît şi pentru a-l cinsti pe viteazul căpitan, pe care îl iubea cu atît mai mult cu cît el era acela care-l făcuse s-ajungă atît de iscusit, ridicîndu-l de pe o treaptă foarte umilă. Pare-se că n-au dreptate unii învăţaţi, descoperitori şi căutători de etimologii, cînd afirmă că acest nume ar veni de la fluviul Arno[2], care curge prin oraş, deoarece prin Roma curge Tibrul, prin Ferrara curge Padul, prin Lyon curge Saône, iar prin Paris curge Sena, şi totuşi numele acestor oraşe nu au nici o legătură cu asta, avînd cu totul altă obîrşie. Ştim că aşa stau lucrurile, şi de aceea credem că ne tragem dintr-un bărbat viteaz. Ştim apoi că şi la Ravenna, cel mai vechi oraş al Italiei, se află numeroşi Cellini de-ai noştri, nobili de mare vază ; mai sînt Cellini la Pisa şi de asemeni în multe alte locuri ale creştinătăţii ; şi în acest stat au mai rămas cîţiva, care au îmbrăţişat meseria armelor. N-au trecut de altfel prea mulţi ani de cînd un tînăr, căruia încă nu-i mijise mustaţa, numit Luca Cellini, s-a bătut cu unul ca Francesco da Vicorati, ostaş viteaz şi priceput, care nu o dată luptase în cîmp închis. Luca l-a învins şi l-a ucis cu arma în mînă, dînd dovadă de atîta vitejie, încît i-a uimit pe cei care se aşteptau la altceva. Iată deci pe ce temei mă mîndresc şi

[1] De la it. *fiore* (floare).

[2] Aluzie la *Fluenzia,* care după unii ar fi fost cel dintîi nume al Florenţei şi care ar veni de la faptul că localitatea era *„fluente a l'Arno"* (cum spune Cellini), adică aşezată pe fluviul Arno.

eu că mă trag din strămoşi viteji. La timpul şi locul potrivit, voi vorbi de altfel şi despre cinstea pe care în vremurile noastre, şi numai cu mijloacele modeste ale artei mele, am putut s-o aduc eu însumi familiei din care mă trag ; mă mîndresc mai mult cu obîrşia mea umilă şi cu faptul că am dat o oarecare strălucire familiei mele decît dacă fiind de neam mare mi-aş fi terfelit şi batjocorit familia prin apucăturile mele nevrednice. Voi începe deocamdată să povestesc în ce fel a hărăzit Domnul venirea mea pe lume.

III. Străbunii mei locuiau în Val d'Ambra, unde aveau moşii întinse şi trăiau ca nişte adevăraţi boiernaşi, retraşi pe acele meleaguri din pricina luptelor dintre partide. Deprinseseră cu toţii meşteşugul armelor şi erau tare viteji. Într-o vreme, cel mai tînăr dintre fiii acestora, pe nume Cristofano, s-a certat rău cu cîţiva dintre vecinii şi prietenii lor. Trecînd la cercetări, capii familiilor au văzut că spiritele erau aţîţate din cale-afară, putîndu-se ajunge la pierirea celor două familii ; ţinînd seamă de aceasta, bătrînii lor şi ai noştri au hotărît, împreună, să fie îndepărtaţi atît Cristofano, cît şi un alt tînăr, din familia vecină, căci de la ei pornise toată cearta. Cel din urmă a fost trimis de ai săi la Sienna, iar ai noştri l-au trimis şi ei pe Cristofano la Florenţa, unde i-au cumpărat o căsuţă pe Via Chiara [1],

[1] Casa se află şi astăzi pe Via Chiara, la nr. 5.

aproape de mănăstirea Sant' Orsola, şi o sfoară de moşie la Ponte a Rifredi. Numitul Cristofano s-a căsătorit la Florenţa, şi a avut fii şi fiice ; pe fete le-a înzestrat chiar el, iar băieţii după moartea tatălui lor şi-au împărţit restul de moştenire. Casa de pe Via Chiara, împreună cu alte cîteva lucruri de mică valoare, i-a rămas unuia dintre ei, numit Andrea. Ca şi ceilalţi fraţi, acesta s-a însurat, şi a avut patru copii de parte bărbătească : primul Girolamo, al doilea Bartolommeo, al treilea — care a fost tatăl meu — Giovanni, iar al patrulea Francesco. Andrea Cellini se pricepea destul de bine în arhitectura acelor vremuri şi a trăit din această meserie. Tatăl meu, Giovanni, s-a ridicat mai sus decît oricare dintre ceilalţi. Spune Vitruvius [1] — printre altele — că dacă vrei să te îndeletniceşti aşa cum trebuie cu meseria de arhitect e nevoie să te pricepi puţin la muzică şi să stăpîneşti bine desenul. Ajungînd un bun desenator, Giovanni s-a apucat de muzică, învăţînd în acelaşi timp să cînte şi din violă, şi din flaut ; dar, fiindcă studia cu multă rîvnă, ieşea foarte puţin din casă. Alături de familia noastră, perete lîngă perete, locuia un anume Stefano Granacci, care avea mai multe fete, toate de o rară frumuseţe. A fost voia Domnului ca dintre aceste fecioare, Giovanni să pună ochii pe una, care se chema Elisabetta, şi atîta a plăcut-o, încît a cerut-o de nevastă. Înrudirea a

[1] Arhitect şi inginer roman (secolul I î.e.n.), autorul tratatului *Despre arhitectură*.

fost uşor de făcut, deoarece, ca vecini, cei doi părinţi se cunoşteau foarte bine şi fiecăruia dintre ei i se părea că şi-a chivernisit bine treburile. Ca niște oameni cumsecade ce erau, bătrînii au făcut mai întîi nunta şi abia după aceea s-au apucat să vorbească despre zestre, ceea ce a iscat între ei o discuţie nu prea dulce, căci zicea Andrea către Stefano : Giovanni al meu este un tînăr de ispravă, cum nu se află altul nici în Florenţa şi nici în întreaga Italie ; dacă voiam să-l însor mai înainte, căpătam una din cele mai mari dote care se dau în Florenţa unor oameni ca noi. Dar Stefano spunea şi el : Ai de o mie de ori dreptate, dar eu am cinci fete şi tot atîţia băieţi, aşa că, făcîndu-mi bine socotelile, găsesc că asta e tot ce pot să dau. Ascunzîndu-se de ei, Giovanni a stat cît a stat de i-a ascultat, după care, înfăţişîndu-se pe neaşteptate, zise : Ah, tată ! Eu am dorit-o şi am iubit-o pe fată, iar nu banii ei de zestre. Vai celui ce trage nădejde să-şi împlinească averea cu zestrea nevestei ! Te lăudai de altfel că aş fi om de ispravă ; oare nu voi fi în stare să-mi ţin nevasta şi să fac faţă tuturor nevoilor ei cu o sumă de bani mai mică decît cea pe care o cereai ? Ţin de altfel să-ţi spun că, dacă nevasta este a mea, vreau ca zestrea să fie a ta. Şi cum aceste cuvinte îl supărară pe Andrea Cellini, care era cam iute din fire, după cîteva zile Giovanni părăsi casa părintească, împreună cu soţia sa, şi nu mai ceru nicicînd vreo dotă. Optsprezece ani se bucurară cei doi soţi de tinereţea şi de sfînta lor dragoste, păstrînd mereu do-

rința de a avea copii ; la capătul celui de-al opt-sprezecelea an, din nepriceperea medicilor, femeia lepădă doi gemeni de parte bărbătească ; după asta rămase din nou grea, și născu o fată, căreia — în amintirea mamei tatălui meu — îi dădură numele de Cosa [1]. Doi ani mai tîrziu, rămase încă o dată grea ; poftele ei — de felul acelora pe care le au de obicei femeile însărcinate și care sînt întotdeauna cercetate cu grijă — erau aceleași ca și la sarcina trecută ; se crezu deci că va naște tot o fată, căreia — ca atare — se și hotărî să i se dea numele de Reparata, în amintirea mamei mamei mele. Nașterea avu loc în noaptea de după ziua Tuturor Sfinților, la orele patru și jumătate, chiar în anul una mie cinci sute. După ce spălă copilul și-l înfășă în niște preafrumoase scutece albe, moașa, știind că era așteptată o fată, se duse binișor la Giovanni — tatăl meu — și-i spuse : Ți-aduc un dar frumos, la care nici nu te așteptai. Tata, care, ca un adevărat filozof, se plimba încoace și-ncolo, răspunse : Tot ce-mi dă Dumnezeu mi-e întotdeauna scump ! Desfăcînd apoi scutecele, văzu cu ochii săi fiul, la care nu mai nădăjduia. Atunci, împreunîndu-și bătrînele sale mîini, își înalță privirea spre cer și grăi : îți mulțumesc, stăpîne, din adîncul inimii-mele ; copilul acesta mi-e cît se poate de scump ; fie binevenit ! Veseli, toți cei de față îl întrebară ce nume urma să i se dea copilului. Giovanni însă nu le răspunse

[1] Prescurtare de la *Nicolosa*.

decît : Fie binevenit[1] ! O dată hotărît acest nume, l-am primit şi prin sfîntul botez, iar mulţumită lui Dumnezeu trăiesc cu el pînă astăzi.

IV. Eram în vîrstă cam de trei ani, iar Andrea Cellini, bunicul meu, mai trăia, avînd însă peste o sută de ani. Într-o zi, cu prilejul înlocuirii unei ţevi de la un rezervor de apă, ieşise de acolo un scorpion mare, pe care ai mei nu-l văzuseră şi care, coborînd pe pămînt, se ascunsese sub o bancă ; l-am zărit şi am alergat la el de l-am luat în mînă. Era atît de mare, încît, în timp ce-l ţineam în mîna mea de copil de o parte îi ieşea afară coada, iar de cealaltă parte — cei doi cleşti. Se povesteşte că am alergat, bucuros nevoie-mare, la bunicul meu, spunîndu-i : Iată, bunicule, ce rac frumos am ! Dîndu-şi seama că era un scorpion, bunicul a îngheţat de spaimă şi, cum mă iubea nespus de mult, fu cît pe-aci să cadă mort ; mîngîindu-mă, îmi ceru să-i dau scorpionul, dar eu, nevoind să-l dau nimănui, începui să plîng, strîngîndu-l tot mai tare în mînă. La ţipetele mele, sosi alergînd şi tata, care era de asemeni acasă şi care, mut de uimire, nu mai ştia ce să facă pentru ca acea jivină veninoasă să nu mă ucidă. Între timp, zări o pereche de foarfeci ; mîngîindu-mă, tata se apropie de mine şi, amăgindu-mă, tăie cu ele coada şi cleştii scorpionului. După ce trecu primejdia, taică-meu socoti că toată întîm-

[1] În original : *e sia il benvenuto* (fie binevenit). Urarea părintelui s-a transformat în nume al băiatului.

plarea era un semn de noroc. Aveam aproape cinci ani cînd, într-o zi, tata — singur, într-o cămăruţă unde se spălaseră rufele — cînta, acompaniindu-se din violă, lîngă un foc de vreascuri de stejar. Era un frig grozav, şi tot uitîndu-se în foc, zări în mijlocul flăcărilor — cu totul pe neaşteptate — o mică vietate ce aducea a şopîrlă şi se zbenguia printre tăciunii cei mai încinşi. Dîndu-şi seama pe loc despre ce era vorba, tata ne chemă pe soră-mea şi pe mine şi, arătîndu-ne mica vietate, îmi arse o palmă atît de zdravănă, că vărsai un potop de lacrimi. Apoi, liniştindu-mă drăgăstos, tata îmi spuse : Dragul meu băieţaş, nu te-am lovit pentru o vină oarecare, ci numai ca să ţii minte că şopîrla pe care o vezi în foc este o salamandră, fiinţă pe care nu ştim dacă au mai văzut-o şi alţii. După aceea, mă sărută şi-mi dădu cîţiva gologani.

V. Tata începu să mă înveţe flautul şi muzica vocală. Şi deşi eram la o vîrstă foarte crudă, cînd copiii se bucură de un fluieraş sau de alte asemenea jucării, simţeam o silă de nespus şi nu cîntam din flaut sau din gură decît pentru a-i da ascultare tatii. În vremea aceea, tata construia minunate orgi de lemn, clavecine grave — cele mai bune şi mai frumoase ce se vedeau pe atunci —, viole şi lăute de o rară frumuseţe şi desăvîrşire. Era inginer şi cunoştea ca nimeni altul meşteşugul de a construi poduri, mori cu ciocane pentru bătut postavul şi alte maşini. A fost de asemeni cel dintîi care s-a priceput să lucreze

bine fildeşul. Dar, fiindcă se îndrăgostise de aceea care avea să fie mama mea (sau poate că din pricina acelui mic flaut, cu care se îndeletnicea mai mult decît trebuie), i s-a cerut de către cei din fanfara Signoriei [1] să cînte împreună cu ei. După ce o bucată de vreme a făcut asta numai pentru plăcerea sa, atîta s-au ţinut de capul lui, momindu-l în toate chipurile, încît pînă la urmă l-au făcut să intre de-a binelea în fanfară. Dar mai tîrziu, Lorenzo de' Medici [2] şi fiul său, Piero, care ţineau foarte mult la el, văzîndu-l că nu se mai îndeletnicea decît cu flautul şi că uitase cu totul de frumosul său meşteşug şi de deo-

[1] *Signoria* — consiliul de conducere al statului florentin, alcătuit din delegaţi ai diferitelor bresle.

[2] *Familia dei Medici* — cunoscută familie florentină, care a cîrmuit Florenţa, direct sau prin interpuşi, din 1434 pînă în 1737 (cu unele întreruperi). Proprietară a uneia dintre cele mai mari bănci din Europa veacului al XV-lea, avea întinse legături comerciale cu întreaga lume. Puterea economică a acestei familii ajunge la apogeu în timpul vieţii lui Cosimo cel Bătrîn (1389—1464), care, păstrînd numai în formă instituţiile republicane, devine stăpînul Florenţei. În 1469, Lorenzo (nepotul lui Cosimo şi fiul lui Piero, zis şi Gutosul), intrat în istorie sub numele de Lorenzo Magnificul (1449—1492), trece în fruntea Republicii Florentine. În anul 1478, sub conducerea familiei dei Pazzi, a fost organizată o conspiraţie împotriva tiraniei familiei de'Medici. Răzbunîndu-se crunt împotriva complotiştilor şi a partizanilor lor, Lorenzo izbuteşte să instaureze regimul despotic al familiei sale, în slujba căruia pune şi Consiliul Celor Şaptezeci (înfiinţat de el în 1480). Epoca lui Lorenzo Magnificul, care a acordat sprijin artelor şi umanismului, a însemnat totuşi o epocă de înflorire a culturii şi artelor. În timpul vieţii sale începe însă declinul economic al Florenţei, ca urmare a declinului general al economiei Italiei. Tirania familiei Medici se adînceşte în anii lui Piero de'Medici (1471—1503), fiul lui Lorenzo. Memoriile lui Cellini se referă aici la o epocă în care se desfăşoară lupta aprigă a republicanilor florentini împotriva tiraniei Medicilor.

sebitul său talent, l-au scos din fanfară. Tata s-a necăjit rău, luînd asta drept o adîncă jignire. S-a apucat numaidecît de meşteşugul său şi a construit din os şi din fildeş o oglindă împodobită cu figuri şi frunze, lucrate cu multă îngrijire şi iscusinţă. Oglinda avea o ramă, închipuind o roată cu un diametru de un cot, în mijlocul căreia se afla cristalul. De jur împrejur, în şapte rame rotunde, stăteau cele şapte virtuţi, sculptate în fildeş şi os negru. Totul era astfel făurit încît învîrtind roata virtuţile se roteau şi ele, dar — cu ajutorul unei contragreutăţi — rămîneau în picioare. Fiindcă avea multe cunoştinţe de limba latină, tata aplicase în jurul roţii un vers latinesc, care spunea că, în orice parte s-ar învîrti roata destinului, virtutea rămîne în picioare :

ROTA SUM ; SEMPER, QUOQUE ME VERTO, STAT VIRTUS [1]

Puţină vreme după asta, tata a fost primit din nou în fanfară. Unele din aceste fapte s-au petrecut înainte de naşterea mea, dar, cunoscîndu-le din auzite şi amintindu-mi de ele, nu am voit să le dau uitării. Pe atunci, cei care făceau parte din fanfara Signoriei erau cu toţii meseriaşi cinstiţi, iar unii dintre ei făceau parte din breslele de frunte ale mătăsii şi lînii. Aceasta a fost de altfel pricina pentru care tata nu s-a sfiit să îmbrăţişeze o asemenea meserie, şi iată de ce — în ceea ce mă priveşte — cea mai mare dorinţă a lui era să ajung un vestit cîntăreţ

[1] *Sînt roată ; deşi mă-nvîrtesc, virtutea rămîne mereu în picioare* (lat).

din flaut ; eu, în schimb, simţeam o adîncă neplăcere atunci cînd îl auzeam spunîndu-mi că mă vede atît de talentat, încît — numai de aş vrea — aş putea ajunge omul cel mai însemnat din întreaga lume.

VI. După cum am mai spus, tata era prietenul familiei de'Medici, căreia îi era credincios cu trup şi suflet, şi de aceea, înainte de a fi alungat, Piero îi împărtăşi o sumedenie de lucruri de o deosebită însemnătate. Piero Soderini [1], care veni apoi la putere, îl luă la început pe tata în serviciul său, ca muzicant ; mai tîrziu, aflînd de deosebita pricepere a tatălui meu începu să-l folosească la lucrările cele mai mari, ca inginer. Tot timpul cît a stat la Florenţa, Soderini l-a iubit pe tata ca pe nimeni altul. Deoarece în vremea aceea eram numai de-o şchioapă, tata punea un servitor să mă ţină în cîrcă şi mă ducea în faţa Signoriei să cînt din flaut partea sopranului, împreună cu muzicanţii palatului. Gonfalonierul — acelaşi Piero Soderini — îmi dădea dulciuri şi-i plăcea să mă audă spunînd vrute şi nevrute ; apoi, îl sfătuia pe tata : *Maestro* Giovanni, învaţă-l, o dată cu flautul, şi celelalte meşteşuguri ale tale. La acestea, tata răspundea : Nu doresc să facă altceva decît să cînte din flaut şi să compună, căci — de i-o da Dumnezeu viaţă — trag nădejde

[1] *Piero Soderini* 1450—1513, unul dintre capii partidului republican, adversar al familiei de'Medici. După alungarea acesteia din Florenţa (1502), Soderini a rămas gonfalonier — cel dintîi magistrat al republicii — pînă în anul 1512, cînd a fost răsturnat de partizanii familiei de'Medici.

să fac din el cel mai vestit om din lume în această meserie. Auzind aceste vorbe, unul dintre bătrînii *signori*, care era de faţă, spuse : Fă ce-ţi spune gonfalonierul, *maestro* Giovanni ! De ce oare copilul ăsta să n-ajungă altceva decît un bun cîntăreţ din flaut ?!

Pînă la înapoierea familiei de'Medici a trecut o bună bucată de vreme. Cînd au venit înapoi, cardinalul — papa Leon de mai tîrziu — s-a arătat foarte binevoitor faţă de tatăl meu. În timpul exilului familiei de'Medici, blazonul acesteia fusese şters de pe palat, iar în locul lui fusese pictată o mare cruce roşie, înfăţişînd stema Republicii. O dată cu înapoierea familiei de'Medici, crucea roşie a fost ştearsă, şi în locul ei a fost pus din nou blazonul familiei, cu frumoasele globuri roşii pe cîmp auriu. De îndată ce a reapărut blazonul familiei de'Medici, tata, care era din fire puţin poet, ba chiar şi niţeluş profet — şi fără îndoială că asta îi venea de la Dumnezeu —, alcătui următoarele versuri :

Blazonu-acesta ce zăcu afund,
Sub milostiva cruce astrucat,
Slăvitul chip şi-arată-mbucurat,
Hlamida lui Sîmpietru aşteptînd.

Toată Florenţa a citit această epigramă. Cîteva zile mai tîrziu a murit papa Iuliu al II-lea [1]. Cardi-

[1] Aparţinea familiei della Rovere. A fost ales papă în anul 1503 şi a murit în 1513. De numele lui se leagă activitatea unor artişti ca Raffael Sanzio ori Michelangelo Buonarroti, pe care i-a încurajat.

nalul de'Medici [1] s-a dus la Roma şi, în ciuda părerii tuturor, a fost ales papă sub numele de Leon al X-lea. Era un om cu spirit liberal şi foarte darnic. Cînd tata i-a trimis cele patru versuri profetice, papa l-a poftit la curtea sa, încredinţîndu-l că o va duce ca-n sînul lui Avraam. Nevoind să se ducă, în loc de răsplată a fost dat afară din slujba sa de la palat de către Iacopo Salviati, de îndată ce acesta a fost ales gonfalonier. Iată deci şi pricina pentru care m-am apucat de meseria de aurar, pe care nu o învăţam însă decît o parte din zi, căci în restul timpului — împotriva voinţei mele — învăţam să cînt din flaut.

VII. Cînd tata îmi vorbea de flaut, îl rugam ca timp de cîteva ore pe zi să-mi dea voie să mă îndeletnicesc cu desenul şi, numai ca să-i fiu pe plac, îi făgăduiam că în restul timpului am să învăţ flautul. Atunci mă întreba : aşadar, nu-ţi place flautul ? Îi răspundeam că nu, arătîndu-i că, faţă de ceea ce visam eu, cîntatul din flaut mi se părea a fi o meserie josnică. În faţa unei asemenea împotriviri, deznădăjduit, bunul meu tată m-a băgat ucenic în atelierul lui Michelagnolo [2], talentat aurar din Pinzi di Monte, tatăl cavalerului Bandinello [3]. Michelagnolo nu se

[1] *Giovanni de'Medici,* ales papă sub numele de Leon al X-lea (mort în 1521). Ca şi predecesorul său, şi-a legat numele de activitatea unora dintre marii artişti ai Renaşterii.

[2] *Michelagnolo di Viviano da Gaiole,* gravor şi aurar al lui Lorenzo Magnificul. La Pinzi di Monte avea o mică proprietate.

[3] E vorba de *Baccio (Bartolommeo) Bandinelli,* sculptor şi arhitect italian, născut la Florenţa în 1488 şi mort, tot acolo,

trăgea din cine ştie ce neam mare, ci era fiul unui cărbunar ; aceasta nu poate fi însă o pricină de bîrfeală pe seama lui Bandinello : întemeindu-şi singur neamul, el a făcut-o cu multă cinste. Oricum ar fi, nu am dreptul să spun nimic rău despre el. Am rămas la Michelagnolo numai cîteva zile, căci tata, neputînd să trăiască fără să mă vadă tot timpul, m-a luat acasă. Spre marea mea nemulţumire, am continuat să cînt din flaut pînă cînd am împlinit cincisprezece ani. Tare s-ar mai minuna cititorii dacă m-aş apuca să povestesc năstruşnicele întîmplări prin care am trecut şi primejdiile care mi-au ameninţat viaţa pînă la acea vîrstă ! Dar, fiindcă am atîtea de spus şi nu vreau să mă întind prea mult, le voi trece toate sub tăcere.

La vîrsta de cincisprezece ani, împotriva voinţei tatălui meu, am intrat în atelierul aurarului Antonio di Sandro, poreclit Marcone. Era un meseriaş foarte priceput, tare cumsecade, mîndru şi cinstit în tot ce făcea. Tata nu voia ca acesta să-mi plătească simbrie, la fel ca celorlalţi ucenici, deoarece, arătînd tragere de inimă în învăţarea acestui meşteşug, trebuia să am răgazul de a desena atît cît îmi făcea plăcere. Aşa şi făceam, cu foarte multă rîvnă, iar bunul meu meşter se bucura din tot sufletul, şi ca să mă cruţe îl punea adeseori pe singurul său fiu să

în 1560. Este autorul grupului statuar *Hercules şi Cacus*. Pentru amănunte, vezi şi Giorgio Vasari *Vieţile celor mai de seamă pictori, sculptori şi arhitecţi*. Bucureşti, Edit. Meridiane, vol. II, pp. 201—227.

facă diferite treburi în locul meu. Atît de mare mi-a fost dorinţa de a învăţa, sau poate talentul — dacă nu şi una, şi alta —, încît în puţine luni i-am ajuns pe tinerii lucrători buni — ba chiar pe cei mai buni — şi am început să culeg roadele ostenelilor mele. Nu uitam totuşi, din cînd în cînd, să cînt şi din flaut sau cornet, pentru a-i face plăcere tatălui meu, care de cîte ori mă auzea începea să lăcrimeze şi să suspine ; de altfel, ca să-l fac fericit, adeseori lăsam şi eu să se creadă că aş cînta de plăcere.

VIII. Fratele meu, care era cu doi ani mai mic decît mine, avea în vremea aceea cam paisprezece ani. Îndrăzneţ şi viteaz, el a ajuns mai tîrziu unul dintre cei mai buni ostaşi ieşiţi din minunata şcoală a lui Giovannino de'Medici [1], tatăl ducelui Cosimo. Într-o duminică, pe la orele douăzeci şi două, băiatul ăsta, aflîndu-se între poarta San Gallo şi poarta Pinti, se bătuse cu spada cu un flăcău de aproape douăzeci de ani, pe care continua să-l atace chiar după ce-l rănise greu de tot. Era de faţă o mulţime de inşi, printre care şi destule rude de-ale acelui flăcău. Văzînd că lucrurile se încurcă, rudele acestea puseră mîna pe nişte praştii, dintre care una nimeri capul bietului meu frăţior ; acesta leşină şi se prăbuşi la pămînt ca mort. Cum mă aflam pe acolo din întîmplare, fără prieteni şi fără arme, am strigat cît

[1] *Giovanni de'Medici* zis şi *dalle Bande Nere* (1498—1526), celebru condotier italian, mort în urma rănilor primite în bătălia de la Governo, în apropiere de Mantova.

am putut către fratele meu să se retragă, mulţumindu-se cu isprava de pîn-aci, dar între timp, aşa cum am arătat, el s-a prăbuşit la pămînt ca mort. Am alergat numaidecît, am pus mîna pe spada lui şi, aşezîndu-mă în faţa sa, m-am luptat cu ploaia de pietre şi cu alte cîteva spade, dar de fratele meu nu m-am dezlipit pînă cînd — de la poarta San Gallo — au sosit cîţiva soldaţi de ispravă, care, uimiţi să vadă atîta vitejie unită cu atîta tinereţe, m-au smuls dintre turbaţii aceia. Mi-am dus acasă fratele aproape mort, dar nici acolo nu şi-a venit în fire decît cu mare greutate. Cînd s-a vindecat, Consiliul Celor Opt [1], care îi şi condamnase pe duşmanii noştri la un exil de cîţiva ani, ne-a exilat şi pe noi, pe timp de şase luni, la zece mile depărtare de oraş. I-am spus fratelui meu: Vino cu mine! şi am plecat de la bietul nostru tată, care, neputînd să ne dea ceva bani, căci nu avea, ne-a dat numai binecuvîntarea sa. M-am dus la Siena să-l găsesc pe un oarecare *maestro* Francesco Castoro, la care mai lucrasem o dată — cînd fugisem de la tatăl meu —, dar numai cîteva zile, pînă cînd tata trimisese după mine. De data aceasta, numitul Francesco mă recunoscu de cum sosii; mă puse la treabă, şi, de îndată ce mă apucai de lucru, îmi dădu o casă, în care să locuiesc atît cît aveam să stau la Siena. M-am retras acolo împreună cu fratele meu, şi timp de cîteva luni am muncit fără răgaz. Fratele meu ştia o brumă de

[1] Organ de stat, avînd funcţii judecătoreşti şi poliţieneşti.

latină, dar, fiind prea tînăr, nu se-mpărtăşise încă din balsamul virtuţii şi nu făcea alta decît să petreacă.

IX. Între timp, la rugăminţile tatii, cardinalul de' Medici — viitorul papă Clemente [1] — mijloci pentru noi îngăduinţa de a ne înapoia la Florenţa. Un oarecare elev al tatii, împins de răutatea ce zăcea într-însul, îi dădu cardinalului ideea să mă trimită la Bologna, ca să învăţ bine flautul de la un mare maestru care trăia acolo. Acest maestru, pe nume Antonio, era într-adevăr un talentat cîntăreţ din flaut. Cardinalul îi spuse tatii că, dacă mă va trimite acolo, are să-mi dea sprijin şi scrisori de recomandaţie. Tata, care se dădea în vînt după aşa ceva, m-a trimis, iar eu, dornic să văd lumea, am plecat bucuros. La Bologna, am început să lucrez cu un anume maestro Ercole del Piffero şi am prins să cîştig ; totodată, însă, mă duceam în fiecare zi la lecţia de flaut, aşa că în cîteva săptămîni ăm ajuns destul de departe cu această blestemată muzică. Şi mai departe am ajuns însă cu meşteşugul de aurar, căci, neprimind nici un sprijin din partea sus-numitului cardinal, m-am tocmit la Scipione Cavaletti, miniaturist bolognez (locuia pe uliţa Madonna del Baraccan), unde desenam şi lucram pentru un evreu numit Grazia Dio, de la care cîştigam destul de bine. După şase luni, m-am înapoiat la Florenţa. Asta l-a supărat tare mult pe

[1] Giulio de'Medici, cardinal şi apoi papă (între 1523 şi 1534), celebru prin conflictele avute cu împăratul Carol Quintul şi cu regele Henric al VIII-lea al Angliei.

Pierino Piffero, fostul elev al tatălui meu. Dar, ca să-i fac plăcere tatii, mă duceam acasă la acest Pierino şi cîntam din cornet şi din flaut împreună cu un frate al lui, numit Girolamo ; acesta era cu cîţiva ani mai mic decît frate-său şi, spre deosebire de el, era un tînăr foarte cumsecade şi de treabă. Într-una din zile, tatăl meu veni acasă la Pierino să ne asculte, şi plăcîndu-i mult felul meu de a cînta, spuse : În ciuda celor care au căutat să-mi pună beţe-n roate, am să fac totuşi din tine un muzicant de seamă. La care Pierino îşi dădu şi el cu părerea, spunînd, pe bună dreptate : De mai multă cinste se va bucura Benvenuto al dumitale şi mai mult cîştig va avea ţinîndu-se de giuvaergerie decît suflînd într-una-n flaut. Din pricina acestor vorbe, dar mai ales fiindcă-şi dădea seama că şi eu sînt de aceeaşi părere, tata se înfurie atît de tare, încît izbucni, plin de mînie : Ştiam bine că numai tu mă împiedici să-mi ating ţinta asta atît de scumpă şi că tot tu ai făcut să mi se ia locul de la palat, plătindu-mă cu nerecunoştinţă — răsplată obişnuită a marilor binefaceri. Eu ţi-am dat un loc în fanfara palatului : tu ai uneltit să mi se ia locul meu ! Eu te-am învăţat să cînţi cu toată arta pe care o stăpîneşti astăzi : tu îmi împiedici copilul să-mi dea ascultare ! Dar ţine minte vorbele astea profetice : nu vor trece, nu zic ani sau luni, ci doar cîteva săptămîni, şi te vei prăbuşi, tocmai din pricina acestei ticăloase nerecunoştinţe. La auzul acestor cuvinte, Pierino răspunse şi el : Cei mai mulţi oameni cînd îmbătrînesc o cam iau

razna, aşa cum s-a întîmplat şi cu dumneata, *maestro* Giovanni. De altfel, nu mă mir de loc de una ca asta, deoarece dumneata ţi-ai risipit întreaga avere fără nici o noimă şi fără a ţine seamă că ai copii, care or să aibă nevoie de ea. În ceea ce mă priveşte, socot să fac tocmai contrariul şi să le las copiilor mei atîta avere încît să-i poată milui şi pe ai dumitale ! Nici un pom rău, răspunse tata, nu face fructe bune. Ba îţi spun chiar mai mult : fiindcă tu eşti rău, copiii tăi vor ajunge nebuni şi sărmani şi vor veni să ceară de pomană la copiii mei, care vor fi talentaţi şi bogaţi ! Şi, aruncîndu-şi unul altuia tot felul de vorbe nebuneşti, se despărţiră. Ieşind din casă împreună cu iubitul meu tată, îi ţinui partea şi-i spusei că-s gata să răzbun jignirea pe care i-o adusese acel ticălos, cu condiţia să-mi dea voie să învăţ cît mai bine arta desenului. Tata însă îmi spuse : O, scumpul meu ! Şi eu am fost un bun desenator. Din dragoste pentru mine, tatăl tău, care ţi-am dat viaţă, te-am crescut şi te-am învăţat atîtea arte vrednice de cinste, nu-mi poţi oare făgădui ca, din cînd în cînd, spre a te odihni şi veseli după atîta osteneală, să iei flautul şi dulcele cornet şi să cînţi din ele cu plăcere ? Îi răspunsei că din iubire pentru el voi face asta cu multă bucurie. Bunul meu tată îmi arătă atunci că nu puteam răzbuna mai bine jignirile aduse de duşmanii săi decît dîndu-mi silinţa să dobîndesc cît mai multă iscusinţă în acele arte.

Nu trecuse încă o lună de la acest schimb de cuvinte, cînd într-o zi, aflîndu-se cu mai mulţi prieteni

în încăperile de jos ale casei sale din Via dello Studio, deasupra unei pivniţe pe care şi-o zidise de curînd, Pierino aduse vorba despre tata, care-i fusese profesor, şi aminti cuvintele pe care acesta i le spusese în legătură cu prăbuşirea lui. Dar nu apucă să-şi termine vorba, că odaia în care se afla se prăbuşi, fie din pricină că pivniţa fusese prost zidită, fie din voia Domnului, care nu întotdeauna aşteaptă ziua de apoi ca să plătească. Pietrele şi cărămizile pivniţei se dărîmară peste el şi-i striviră amîndouă picioarele ; cei de faţă, care rămaseră pe marginea pivniţei, scăpară nevătămaţi ; se speriară şi se cruciră însă mai ales din pricina vorbelor batjocoritoare pe care Pierino le rostise cu puţin mai înainte. Aflînd de cele întîmplate, tatăl meu se duse înarmat acasă la Pierino şi îi spuse, de faţă cu tatăl acestuia, Niccolaio da Volterra, trompet al Signoriei : O, Piero, dragul meu elev, îmi pare destul de rău de nenorocirea ta, deşi, dacă ţii bine minte, nu-i mult de cînd ţi-am prezis ce-o să ţi se-ntîmple. La fel va fi şi cu ceea ce ţi-am spus în legătură cu copiii tăi şi-ai mei. La puţină vreme după asta, nerecunoscătorul Piero se prăpădi din pricina rănilor, lăsînd-o pe neruşinata de nevastă-sa văduvă, cu un copil, care cîţiva ani mai tîrziu veni după mine la Roma, să-mi ceară de pomană. Nu l-am respins, atît pentru că sînt o fire miloasă, cît şi pentru că mi-am adus aminte — cu lacrimile în ochi — de huzurul în care trăia Pierino pe vremea cînd tata i-a prezis că fiii lui au să vină să ne ceară să-i miluim. Dar să încheiem această po-

veste şi nimeni să nu-şi mai bată joc de prezicerile unui om de treabă, jignit pe nedrept, căci nu el vorbeşte, ci însăşi vocea lui Dumnezeu.

X. Lucram aurăria, şi din ce cîştigam îl puteam ajuta şi pe bunul meu tată. Celălalt fiu al său — şi frate al meu —, numit Cecchino, învăţase, după cum am mai spus, o brumă de latină, pentru că pe mine, cel mai mare, tata ţinea să mă facă flautist şi muzicant de seamă, iar din el — cel mai mic — dorea să scoată un mare literat şi om de legi. I-a fost însă cu neputinţă să învingă înclinările noastre fireşti, căci natura m-a făcut pe mine să iubesc desenul, iar pe fratele meu, înalt de statură şi graţios în mişcări, l-a făcut să iubească meseria de ostaş ; fiind încă foarte tînăr, acesta din urmă dădu însă bir cu fugiţii din şcoala minunatului *signor* Giovannino de'Medici, chiar de la primele lecţii, şi întorcîndu-se acasă, în lipsa mea, le găsi pe surorile noastre ; fiindcă nu prea avea haine bune pe el, acestea îi dădură, fără ştirea tatii, o capă şi-o manta de-ale mele, noi şi frumoase, pe care trudind din greu izbutisem să mi le fac, deşi trebuia să-mi ajut atît tatăl, cît şi pe bunele şi cinstitele mele surori. Văzîndu-mă înşelat şi cu hainele pierdute, întrucît pe fratele meu, de la care voiam să le iau înapoi, nu l-am mai găsit, îl întrebai pe tata de ce a îngăduit să mi se dea o asemenea lovitură, cînd ştia bine cu cîtă tragere de inimă mă căzneam să-l ajut. Tata îmi răspunse că eu eram fiul său cel mai de treabă şi că acela care crede că este în pagubă

va cîştiga, căci Dumnezeu însuşi le-a poruncit celor care au, să le dea celor care nu au. Îmi mai spuse de asemeni că dacă — din dragoste pentru el — voi trece cu vederea această nedreptate, Domnul mă va despăgubi cu prisosinţă. Ca un tînăr fără minte ce eram, îi răspunsei necuviincios sărmanului şi necăjitului meu tată şi, luîndu-mi bietele mele resturi de îmbrăcăminte şi ceva bani, mă repezii orbeşte spre una din porţile oraşului ; neştiind însă care-i drumul spre Roma, mă pomenii la Lucca, iar de acolo mai departe, la Pisa. Aveam pe atunci cam şaisprezece ani. O dată ajuns la Pisa, mă oprii lîngă podul din mijloc, la locul numit Piatra Peştelui [1], în faţa prăvăliei unui aurar, şi începui să mă uit cu băgare de seamă la ceea ce lucra meşterul, care mă întrebă numaidecît cine sînt şi ce meşteşug cunosc. Mărturisindu-i că mă pricepeam puţin tocmai în meseria lui, acest om de bine mă chemă în prăvălie şi îmi dădu fără zăbavă de lucru, grăindu-mi cam aşa : Înfăţişarea ta cuviincioasă mă face să cred că eşti un om de ispravă şi cumsecade. Şi spunînd aceste cuvinte îmi puse dinainte aur, argint şi pietre preţioase ; ba mai mult chiar : seara, după ce prima zi se sfîrşise, mă duse la el acasă, unde trăia în mod cinstit, împreună cu copiii şi frumoasa lui nevastă. Gîndindu-mă la durerea pe care-o putea încerca din pricina mea bunul meu tată, îi scrisei că mă aflu în casa unui om foarte cumsecade, al cărui nume este *maestro* Uli-

[1] *La pietra del pesce* — locul unde se vindea peştele, adus la Pisa tocmai din mare, pe fluviul Arno.

vieri della Chiostra, şi că lucrez împreună cu el la o mulţime de podoabe frumoase şi de mare preţ. Îi cerui să fie liniştit, căci doresc să învăţ, şi îl încredinţai că în curînd toate înclinările astea ale mele au să-i aducă numai cinste şi folos. Nu trecu mult, şi bunul meu tată îmi răspunse, scriindu-mi următoarele : *Dragostea pe care ţi-o port, fiul meu, e atît de mare, încît dacă nu ţineam la cinste mai presus ca la orice porneam fără preget spre tine, căci a nu te vedea în fiecare zi, aşa cum eram obişnuit, mi se pare la fel de dureros ca şi cînd aş fi lipsit de lumina ochilor. Mă voi îngriji pînă la sfîrşitul zilelor mele să-mi conduc familia cu cinste, iar tu cată de prinde cît mai multe cunoştinţe. Aş vrea să-ţi aminteşti întotdeauna de cele cîteva cuvinte de mai jos, să le respecţi întocmai şi să nu le dai nicicînd uitării :*

În casa-n care vrei a sta,
Cinstit trăieşte, nu fura!

XI. Această scrisoare căzu în mîna lui Ulivieri, meşterul meu ; mai tîrziu, el îmi mărturisi că o citise pe furiş şi-mi spuse : Iată, dragul meu Benvenuto, că înfăţişarea ta cuviincioasă nu m-a înşelat ; îmi dovedeşte asta o scrisoare care mi-a căzut în mînă şi care vine de la tatăl tău, un om de treabă şi cinstit, pare-se : socoteşte deci că te afli la tine acasă şi că eşti împreună cu tatăl tău.

Cît am stat la Pisa m-am dus să vizitez cimitirul, unde am găsit multe antichităţi frumoase, adică sarcofage de marmură ; în multe alte părţi ale Pisei

am văzut de asemenea o sumedenie de lucruri vechi, cărora le dădeam tîrcoale cu multă rîvnă în fiecare zi, atunci cînd munca mea la atelier îmi îngăduia cîte-un răgaz. Meşterul meu, care venea cu multă dragoste să mă vadă în odăiţa pe care mi-o dăduse, băgînd de seamă că nu irosesc fără rost nici o singură oră, mă îndrăgi ca un tată. În anul cît am stat acólo am învăţat foarte multe şi am făurit din aur şi din argint minunate lucrări de preţ, care mi-au dat un puternic imbold de a păşi înainte. Între timp însă, tatăl meu îmi scria, aproape rugîndu-mă, să mă întorc acasă ; în fiecare scrisoare îmi aducea aminte că nu trebuie să uit nici flautul, din care — cu atîta greutate — mă învăţase chiar el să cînt. Uram însă atît de mult acel blestemat flaut, încît numai gîndindu-mă la el simţeam cum tot dorul de casă se risipea ca fumul ; pe bună dreptate, tot anul acela, cît am trăit la Pisa, unde n-am cîntat de loc, am socotit că mă aflam în rai. La sfîrşitul anului, maestro Ulivieri trebui să plece la Florenţa ca să vîndă nişte pilitură de aur şi argint şi, cum din pricina aerului nesănătos al Pisei făcusem puţină febră, am plecat cu ea cu tot şi cu meşterul înapoi la Florenţa, unde tata l-a copleşit pe acesta din urmă cu dragostea, rugîndu-l din suflet, fără ştirea mea, să nu mă ia din nou. Am zăcut aproape două luni. Tata m-a îngrijit cu o nespusă dragoste şi m-a făcut bine, dar în tot acest timp nu a încetat a-mi spune că i se pare o veşnicie pînă să mă vadă vindecat şi să mă audă din nou cîntînd, fie cît de puţin. Uneori, în timp

ce-mi vorbea de flaut, îmi pipăia pulsul cu degetele, căci avea oarecare cunoştinţe de medicină şi de limba latină ; de îndată ce vorbea de muzică simţea o asemenea tulburare a pulsului, încît adeseori pleca de lîngă mine descumpănit şi cu ochii plutind în lacrimi. Văzînd marea lui obidă, îi cerui uneia dintre surorile mele să-mi aducă un flaut ; deşi aveam într-una febră, nu simţeam oboseală şi nici vreo tulburare în timp ce cîntam, ba chiar cîntam atît de curat şi cu o asemenea digitaţie, încît tatăl meu, care veni pe neaşteptate, mă binecuvîntă de mii de ori, spunîndu-mi că, după părerea sa, nu-mi pierdusem vremea degeaba cît stătusem departe de el şi mă rugă să stărui şi nu care cumva să las să se piardă un talent atît de frumos.

XII. De îndată ce mă făcui bine, mă înapoiai la bunul meu Marcone, care îmi dădea putinţa să cîştig şi să-mi ajut astfel tatăl şi familia. Între timp, sosi la Florenţa sculptorul Piero Torrigiani [1], care venea din Anglia, unde stătuse ani îndelungaţi. Era bun prieten cu Marcone şi trecea în fiecare zi pe la el ; văzînd desenele şi lucrările mele, Torrigiani spuse : Am venit la Florenţa să iau cu mine cît mai mulţi tineri ; am de executat o lucrare însemnată pentru regele Angliei şi vreau să fiu ajutat de florentini de-ai mei. Este o lucrare în bronz, şi fiindcă atît

---

[1] *Pietro d'Antonio di Torrigiano* (1472—1528), sculptor italian, originar din Florenţa. Vezi şi Giorgio Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 269—274.

Clubul cărții digitale 2022

desenele, cît şi felul tău de lucru ţin mai degrabă de sculptură decît de giuvaergerie, te voi face să capeţi în acelaşi timp şi măiestrie, şi avere. Acest Torrigiani era un om tare frumos la chip şi nespus de bătăios ; părea mai curînd un vajnic oştean decît un sculptor, îndeosebi prin gesturile sale pline de măreţie, prin glasul său răsunător şi printr-o anumită încruntare a sprîncenelor, în stare să bage pe oricine în sperieţi. Zi de zi ne povestea despre isprăvile sale printre dobitocii aceia de englezi. Într-o asemenea discuţie, veni vorba şi de Michelagnolo Buonarroti, în legătură cu un desen pe care-l făcusem eu, copiind o schiţă a divinului maestru. Schiţa aceasta a fost prima capodoperă prin care Michelagnolo şi-a dovedit minunatul său talent, luîndu-se la întrecere cu un alt mare maestru — Leonardo da Vinci, care făcuse şi el aceeaşi schiţă [1]. Amîndouă desenele, hărăzite sălii de consiliu din palatul Signoriei, înfăţişau cucerirea Pisei de către florentini. În vreme ce minunatul Leonardo da Vinci desenase cum nu se poate închipui mai bine un pîlc de călăreţi luptînd pentru un drapel, Michelagnolo Buonarroti înfăţişa în schiţa sa un grup de pedestraşi

[1] Din nefericire, cartonul cu schiţa lui Michelangelo a fost tăiat în bucăţi şi s-a pierdut. În ceea ce-l priveşte pe Leonardo da Vinci, Cellini se înşală. Subiectul ales de marele artist a fost bătălia de la Anghiari (1440), în care trupele florentine le-au învins pe cele milaneze. Şi acest carton s-a pierdut. Pentru amănunte în legătură cu amîndoi aceşti titani ai Renaşterii pot fi consultate capitolele respective din Giorgio Vasari, *op. cit.*,) vol. II, pp. 5—21 (Leonardo da Vinci), şi 331—339 (Michelangelo).

scăldîndu-se vara în Arno ; dîndu-se însă alarma, pedestraşii aleargă goi la arme, iar gesturile lor sînt atît de frumoase, încît niciodată, nici la cei vechi şi nici la moderni, nu s-a văzut o operă care să atingă o asemenea culme, deşi, după cum am mai spus, cea a marelui Leonardo era şi ea de o frumuseţe uluitoare. Aceste două schiţe se aflau una în palatul Medicilor, iar cealaltă în camera papii, şi cît timp s-au păstrat au slujit de model întregii seminţii a artiştilor. Cu toate că mai tîrziu divinul Michelagnolo a pictat capela papii Iuliu [1], el nu a mai atins nici pe departe această desăvîrşire : talentul său nu a putut regăsi niciodată forţa acelor prime încercări.

XIII. Să ne înapoiem acum la Piero Torrigiani, care ţinînd în mînă desenul meu spunea : Pe cînd eram copii, acest Buonarroti şi cu mine ne duceam să studiem în capela lui Masaccio [2], din biserica del Carmine, şi fiindcă Buonarroti obişnuia să-i ia în derîdere pe toţi cei care desenau acolo, într-o bună zi, mai plictisit ca oricînd de sporovăiala lui, mi-am ieşit din minţi şi, strîngîndu-mi palma, i-am plesnit

[1] Cellini se referă aici la frescile lui Michelangelo din faimoasa Capelă Sixtină (Palatul Vaticanului), a căror pictare a început la 10 mai 1508 şi s-a terminat la sfîrşitul anului 1512.

[2] *Tommaso di Giovanni Guidi,* zis şi *Masaccio,* născut în anul 1401, la San Giovanni di Valdarno, aproape de Florenţa. A lăsat o serie de capodopere, în care, urmînd calea deschisă de Cimabue, Giotto, Paolo Uccello şi Masolino de Panicale, rupe hotărît cu tradiţia şi practică o artă realistă. Moare foarte tînăr, la Roma, pe la 1427—1429. Vezi şi Vasari, *op. cit.,* vol. I, pp. 358—364.

peste nas un pumn atît de grozav, încît am simţit osul şi zgîrciurile nasului turtindu-se ca un aluat. Şi aşa, însemnat de mine, va rămîne toată viaţa. Aceste cuvinte au trezit atîta ură în mine, care admiram zilnic capodoperele divinului Michelagnolo, încît nu numai că mi-a pierit pofta să plec cu Torrigiani în Anglia, dar nici măcar nu am mai putut suferi să-l văd.

La Florenţa, mă sileam într-una să-mi însuşesc frumosul stil al lui Michelagnolo, de care nu m-am depărtat niciodată. Cam tot în vremea aceea am legat prietenie strînsă cu un tînăr de vîrsta mea, cu care lucram împreună la acelaşi aurar. Se numea Francesco şi era fiul lui Filippo şi nepotul lui Fra Filippo [1], pictorul atît de preţuit. Lucrînd împreună, se născu între noi o asemenea iubire, încît, ziua sau noaptea, nu mai stăteam unul fără celălalt. Casa lui era plină de acele minunate studii făcute de înzestratul său tată şi de cărţi ilustrate de mîna sa după strălucitele antichităţi ale Romei ; cînd am dat de ele, toate acestea mi-au plăcut nespus de mult. Prietenia mea cu Francesco a ţinut aproape doi ani. În acest timp, am executat din argint un basorelief de mărimea unei mîini de copil mic ; era o cataramă pentru o centură băr-

[1] *Fra Filippo Lippi* — născut la Florenţa, în 1406. A dus o viaţă deosebit de aventuroasă şi a murit otrăvit în 1469. Operele sale se remarcă prin prospeţimea coloritului şi prin siguranţa desenului. Fiul său, Filippo, a fost elevul lui Botticelli. Cellini este singurul care-l menţionează pe Francesco Lippi, nepot şi fiu al celor doi pictori, căruia nu i se cunoaşte nici o lucrare. Pentru Fra Filippo Lippi şi fiul său, Filippo Lippi, vezi şi Vasari, *op. cit.*, vol. I, pp. 471—482 şi resp. 584—590.

bătească, căci aceasta era pe-atunci mărimea acestor centuri. Cizelasem un buchet de frunze, în stil antic, cu mulţi îngeri şi nişte măşti frumoase. Am executat lucrarea în atelierul unui oarecare Francesco Salimbene, iar cînd a fost văzută de către breasla aurarilor mi s-au adus laude şi am început să trec drept cel mai talentat tînăr din acea breaslă. Într-o zi, după ce luasem masa împreună, Giovanbatista Tasso [1], un tînăr sculptor în lemn de aceeaşi vîrstă cu mine, se apucă să-mi spună că dacă aş vrea să plec la Roma m-ar însoţi şi el bucuros. Tocmai mă certasem cu tata, tot din pricina cîntatului la flaut ; i-am spus deci lui Tasso, aşa, ca să-l întărît : Mă tem că eşti mult mai bun de gură decît de treabă ! Şi eu m-am certat cu mama, îmi răspunse Tasso, aşa că, dacă aş avea banii de trebuinţă pentru a ajunge la Roma, nu m-aş mai duce nici măcar să încui cele cîteva lucruri pe care le am în prăvălia mea. Îi arătai că, dacă asta e tot ce-l mai opreşte, am eu destui bani ca să ajungem amîndoi pînă la Roma. Din vorbă în vorbă, am ajuns, fără să ne dăm seama, la poarta San Pietro Gattolino. Acolo am spus : Tasso dragă, Dumnezeu a vrut să sosim la poarta asta fără ca vreunul dintre noi să-şi fi dat seama ; acum, de vreme ce mă aflu aici, mi se pare că am şi făcut jumătate de drum. Deodată, în timp ce călătoream mai departe, ne-am trezit spunînd amîndoi într-un glas : Oare ce-au să zică părinţii noştri diseară ? Am hotărît însă ca pînă

[1] Sculptor în lemn şi arhitect florentin (1500—1535), unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Cellini.

la Roma să nu ne mai aducem aminte de ei. Ne-am legat atunci poalele mantalelor la spate şi, aproape pe muteşte, am mers pînă la Siena. O dată ajunşi acolo, Tasso mi-a spus că s-a rănit la picioare şi că nu mai vrea să meargă mai departe ; totodată mi-a cerut să-i împrumut bani ca să se poată întoarce acasă. Eu, însă, i-am răspuns : Dacă ţi-aş împrumuta bani, nu mi-ar mai rămîne mie destui ca să merg înainte ; trebuia să te gîndeşti bine cînd am plecat din Florenţa ; dacă spui că nu poţi merge înainte din pricina picioarelor, vom găsi un cal care să ne ducă la Roma, aşa că n-o să mai ai nici o pricină să nu mă însoţeşti. Am găsit un cal, şi cînd am văzut că Tasso nu mai scoate o vorbă m-am îndreptat hotărît către poarta Romei. Văzîndu-mă atît de hotărît, Tasso porni şi el după mine ; mă urma de la distanţă, bombănind şi şchiopătînd. Ajuns lîngă poartă, mi se făcu milă de bietul meu tovarăş, aşa că-l aşteptai şi-l urcai lîngă mine, spunîndu-i : Ce dracu-ar zice prietenii noştri despre noi dacă ar vedea că după ce am plecat la Roma n-am fost în stare să trecem nici măcar de Siena ? Bunul Tasso îmi dădu dreptate şi, fiindcă avea o fire veselă, se porni pe rîs şi pe cîntat, şi aşa — cîntînd şi rîzînd — ne îndreptarăm spre Roma. Fiind născut o dată cu veacul, tocmai împlinisem şi eu nouăsprezece ani [1]. De cum am ajuns la Roma, am şi intrat să lucrez în atelierul meşterului

[1] Faptele descrise se petreceau deci în anul 1519. Cellini se născuse însă în anul 1500, iar veacul începe de-abia cu 1 ianuarie 1501.

Firenzuola. De fapt îl chema Giovanni, era de fel din Firenzuola Lombardiei şi se pricepea ca nimeni altul la lucrările mari şi la executarea vaselor. Cînd i-am înfăţişat modelul cataramei pe care o lucrasem la Florenţa, în atelierul lui Salimbene, s-a arătat încîntat, şi întorcîndu-se către un anume Giannoto Giannoti, un tînăr florentin, care lucra la el de cîţiva ani, i-a spus : Acesta este unul dintre florentinii care cunosc meseria, în vreme ce tu eşti unul dintre aceia care habar n-au de ea. Am vrut să intru în vorbă cu acest Giannoto, pe care îl cunoşteam, deoarece înainte de plecarea lui la Roma mîncam adesea împreună şi eram foarte buni prieteni. Cuvintele meşterului îl supăraseră însă atît de tare, încît susţinea că nu mă cunoaşte, ba mai mult, se prefăcu chiar că nici măcar nu ştie cam cine-aş putea fi. Înfuriat de asemenea vorbe, îi spusei : O, Giannoto ! Odinioară, mi-ai fost prieten bun ; ne-am întîlnit de atîtea ori, am mîncat, am băut şi am dormit în casa ta ; puţin îmi pasă că nu vrei să depui mărturie despre mine faţă de acest om cumsecade, care e meşterul tău, căci trag nădejde ca, şi fără ajutorul tău, mîinile mele să arate singure cine sînt eu.

XIV. După ce terminai ce-aveam de spus, Firenzuola, care era o fire aprigă şi cinstită, se întoarse către numitul Giannoto şi-i zise : Nu ţi-e ruşine, neisprăvitule, să te porţi şi să vorbeşti astfel cu un fost prieten apropiat ? Şi, cu aceeaşi înflăcărare, se întoarse către mine şi-mi spuse : Intră în atelier şi

fă precum ai făgăduit ; cată ca mîinile tale să arate cine eşti ! Îmi dădu să execut, pentru un cardinal, o frumoasă lucrare din argint. Era o casetă nu prea mare, copiată după sarcofagul de porfir care se află în faţa uşilor Panteonului. În afară de ceea ce am copiat, am adăugat de la mine numeroase măşti de o mare frumuseţe, aşa încît meşterul mergea cu caseta pe la alţi aurari şi, arătînd-o, se lăuda că o lucrare atît de frumos executată ieşise din atelierul său. Caseta, care avea cam o jumătate de braţ, era astfel lucrată încît putea sluji şi drept solniţă la masă. Aceştia au fost cei dintîi bani pe care i-am cîştigat la Roma ; o parte din ei i-am trimis bunului meu tată, ca ajutor, iar pe ceilalţi i-am păstrat pentru nevoile mele şi mulţumită lor am putut umbla, studiind monumentele antice ; aceasta pînă cînd am terminat banii şi a trebuit să mă întorc la atelier, ca să m-apuc din nou de lucru. După o scurtă şedere la Roma, prietenul meu Batista del Tasso s-a înapoiat la Florenţa. După ce am terminat cîteva lucrări noi, îmi veni poftă să schimb meşterul, stîrnit fiind mai ales de un oarecare milanez, cunoscut sub numele de *maestro* Pagolo Arsago. La început, Firenzuola se certă aprig cu Arsago, trîntindu-i de faţă cu mine tot felul de vorbe de ocară, ceea ce mă făcu să-i iau apărarea noului meu meşter, spunînd că, întrucît mă născusem liber, voiam să trăiesc la fel de liber, aşa că Firenzuola nu avea de ce să-l învinovăţească pe Arsago şi cu atît mai puţin pe mine, mai ales că mai avea să-mi dea şi ceva bani. Adăugai că, atîta timp cît nu

făceam rău nimănui, eu, ca lucrător liber, vream să mă duc unde-mi plăcea. În cîteva cuvinte, noul meu meşter arătă că nu el mă poftise şi că i-ar părea bine să rămîn mai departe la Firenzuola. Răspunsei că, întrucît nu mi se părea că-l păgubesc cu ceva pe acesta din urmă, mai ales că-mi terminasem şi toate lucrările începute, doream să fiu al meu, şi nu al altora, iar cel care ţinea să mă aibă trebuia să mă ceară de la mine însumi. Nu vreau să te cer de la tine, şi să nu te mai prind pe aici, că-ţi rup picioarele ! îmi răspunse Firenzuola. Îi adusei atunci aminte de banii mei, dar, văzînd că mă ia peste picior, îi atrăsei atenţia că dacă va trebui să-mi capăt răsplata trudei mele voi şti să mînuiesc spada cu tot atîta dibăcie ca şi sculele de care mă folosisem pentru lucrările pe care le cunoştea. Tocmai cînd spuneam asta se opri din întîmplare acolo bătrînul meşter Antonio da San Marino. Trecea drept cel mai de seamă giuvaergiu din Roma şi fusese meşterul lui Firenzuola. Auzind cuvintele mele, pe care le spuneam destul de tare ca să poată ajunge pînă la el, mă luă numaidecît sub ocrotirea sa şi-i ceru lui Firenzuola să mă plătească. Cum însă acesta era mai curînd un spadasin dibaci decît un aurar priceput, urmă un scandal îngrozitor ; pînă la urmă, a învins totuşi dreptatea, pe care şi eu am făcut tot ce-am putut ca s-o ajut, aşa că mi s-a plătit. Mai tîrziu, m-am împrietenit cu Firenzuola şi — la cererea sa — i-am botezat şi un copil.

XV. Lucrînd cu meşterul Pagolo Arsago cîştigam îndeajuns de bine, dar cea mai mare parte din bani i-i trimiteam bunului meu tată. După doi ani, dînd ascultare rugăminţilor sale, m-am înapoiat la Florenţa şi am intrat din nou ca lucrător la Francesco Salimbene, la care cîştigam foarte bine, silindu-mă totodată să învăţ cît mai mult. Am legat din nou prietenie cu Francesco di Filippo, şi cu toate că nu mă dădeam înapoi de la nici o plăcere, găseam întotdeauna cîteva ore — ziua sau noaptea — pe care să le dăruiesc flautului acela blestemat.

În vremea aceea am executat din argint o lucrare, care pe atunci se numea *chiavacuore* [1]. Era o centură lată de trei degete, lucrată în semirelief şi cu figuri în *ronde-bosse* [2], podoabă care se lucra pentru tinerele căsătorite. Pe aceasta am lucrat-o pentru un anume Raffaello Lapaccini, şi — cu toate că am fost tare prost plătit — faima pe care mi-am cîştigat-o a făcut mult mai mult decît plata ce mi s-ar fi cuvenit în mod cinstit. Printre aurarii cu care am lucrat la Florenţa în vremea aceea am întîlnit cîţiva oameni de treabă, cum a fost de pildă Marcone, întîiul meu meşter; alţii însă, cu toată faima lor de oameni cinstiţi, m-au ruinat, jefuindu-mă cît au putut. Cînd am băgat de seamă acest lucru, m-am despărţit de ei, socotindu-i nemernici şi pungaşi. Aurarul Giovanbatista Sogliani mi-a pus bucuros la îndemînă o parte

[1] Cataramă, pafta, lucrată artistic din aur sau argint.
[2] Sculptură în relief înalt, în care figurile se desprind cu totul de fond.

din prăvălia lui, aflată aproape de banca familiei Landi, într-un colţ din Mercato Nuovo. Am executat acolo o mulţime de nimicuri frumoase şi am cîştigat bani buni, putînd astfel să-mi ajut cu uşurinţă familia. Foştii mei maeştri, Salvadore şi Michele Guasconti, oameni răi la suflet, au început să-mi poarte pică ; aceştia învîrteau numeroase afaceri, iar trei mari ateliere de aurărie erau proprietatea lor. Cînd am văzut că vor să mă nimicească, m-am plîns cîtorva oameni de treabă, spunîndu-le că cei doi giuvaergii ar trebui să se mulţumească cu cît mă furaseră sub binecuvîntata lor mască de prefăcută cumsecădenie. Auzind ce-am spus, cei doi se lăudară c-au să mă facă să-mi pară rău de asemenea vorbe, dar eu, ca unul care n-am ştiut niciodată cum arată frica, puţin m-am sinchisit de spusele lor.

XVI. Într-o zi, tocmai pe cînd stăteam rezemat de prăvălia lui, unul dintre cei doi de mai sus mă chemă şi începu să mă înfrunte şi să ţipe la mine ; la rîndul meu, îi răspunsei că dacă şi-ar fi făcut datoria faţă de mine aş fi spus şi eu despre ei ceea ce se spune despre oamenii de treabă şi cumsecade, dar că, întrucît au făcut tocmai de-a-ndoaselea, n-au decît să se plîngă de ei înşişi, iar nu de mine. În timp ce vorbeam, un văr de-al lor, Gherardo Guasconti, pe care poate că-l puseseră la cale chiar ei, se folosi de faptul că un măgar încărcat cu cărămizi tocmai trecea pe alături, şi-l îmbrînci peste mine cu atîta putere, încît îmi căşună o mare durere. Mă întorsei

numaidecît şi, văzîndu-l că rîde, îl izbii cu pumnul în tîmplă, atît de tare, că se prăbuşi ca mort. Apoi mă îndreptai spre verii lui şi le spusei : Aşa trebuie să te porţi cu nişte pungaşi neobrăzaţi ca voi ! Văzîndu-i că au de gînd să facă tărăboi mare, căci erau destul de mulţi, pusei mîna pe un cuţitaş pe care îl aveam la mine şi zisei : Dacă unul din voi iese din prăvălie, celălalt să fugă după duhovnic, căci de medic n-o să mai fie nevoie ! Spusele mele îi îngroziră într-atîta, încît nici unul nu mişcă măcar un deget ca să-şi ajute vărul. Dar de îndată ce plecai, alergară cu mic, cu mare la Cei Opt, declarînd că-i atacasem, înarmat, în prăvălia lor, fapt nemaiîntîlnit pînă atunci în Florenţa. Cînd m-am prezentat în faţa Celor Opt, care mă citaseră, am fost primit cu dojeni deosebit de aspre, atît din pricină că purtam capa, în vreme ce ceilalţi veniseră îmbrăcaţi în manta şi glugă, cît şi pentru că duşmanii mei colindaseră pe la casele Celor Opt şi vorbiseră cu fiecare în parte, pe cînd eu, nepricepîndu-mă şi înerezîndu-mă în covîrşitoarea mea dreptate, nu vorbisem cu nici unul dintre acei domni. Luînd cuvîntul în faţa lor, arătai că, după părerea mea, nu mi se cuvenea atîta dojană, deoarece, înfuriat la culme de grosolana jignire pe care mi-o adusese Gherardo, nu-i dădusem decît o singură palmă. Nu isprăvii de spus „palmă", că Prinzivalle della Stufa [1], unul dintre Cei Opt, îmi şi luă vorba din gură, spunîndu-mi : Ba un pumn i-ai

[1] Partizan al familiei de'Medici. În 1510 a organizat un complot împotriva gonfalonierului Piero Soderini.

dat ; nici pomeneală de palmă ! Clopoţelul sună, iar noi toţi cei de faţă furăm scoşi afară ; luînd cuvîntul în apărarea mea, Prinzivalle le spuse tovarăşilor săi : Luaţi aminte, domnilor, la curăţenia de cuget a acestui biet tînăr, care se învinuieşte că ar fi dat o palmă, gîndindu-se că asta ar însemna un păcat mai mic decît acela de a fi dat un pumn (în Mercato Nuovo, pentru o palmă eşti pedepsit cu douăzeci şi cinci de scuzi, în timp ce pentru un pumn nu iei nici o pedeapsă, sau scapi cu una foarte mică). E un tînăr foarte înzestrat, şi cu truda lui îşi întreţine familia săracă ; măcar de-ar da Dumnezeu ca în oraşul nostru s-avem cît mai mulţi tineri ca el, căci astăzi sînt tare puţini.

XVII. Se aflau printre Cei Opt cîţiva care făceau parte din partidul lui Fra Girolamo [1] şi purtau glugile întoarse ; împinşi de rugăminţile şi vorbele mincinoase ale duşmanilor mei, aceştia ar fi vrut să mă închidă şi să-mi dea o osîndă cît mai aspră ; bunul Prinzivalle găsi însă leac pentru toate şi scăpai uşor, trebuind numai să dau danie mănăstirii

[1] *Fra Girolamo Savonarola* (1452—1498), călugăr domnican, faimos predicator şi reformator politico-religios. Prin predicile sale, îndreptate împotriva abuzurilor bisericii catolice şi a desfrîului bogătaşilor florentini, a contribuit la declanşarea răscoalei populare din 1494, devenind conducătorul de fapt al Florenţei. Inconsecvent în reformele democratice pe care le-a iniţiat, şi-a pierdut însă repede popularitatea. În 1498, familia de'Medici, cu sprijinul papalităţii, reuşeşte să obţină condamnarea lui. Moare ars pe rug, ca eretic. Cuvîntul *fra* (frate), cu care cititorii noştri se vor mai întîlni, precede întotdeauna numele unei persoane ce face parte dintr-un ordin călugăresc.

delle Murate patru măsuri de făină. Chemîndu-mă din nou înăuntru, Cei Opt îmi porunciră să nu mai suflu o vorbă şi să împlinesc întocmai osînda ce mi-o dăduseră, căci altfel o să cad în dizgraţia lor. Am mai primit o mustrare aspră, după care am fost trimişi la grefier ; în acest timp eu bolboroseam într-una : Ba palmă a fost, şi nu pumn ! ceea ce îi făcu pe Cei Opt să izbucnească în rîs. Grefierul ne-a adus la cunoştinţă porunca magistratului de a ne împăca şi faptul că numai eu fusesem osîndit la cele patru măsuri de făină. Am sărit ca ars şi am trimis după vărul meu, maestrul Annibale, chirurg de meserie şi tatăl lui *messer* Librodore Librodori, căruia voiam să-i cer să se pună chezaş pentru mine. Acesta însă n-a vrut să vină, şi de aceea, furios şi fremătînd ca o viperă, m-am hotărît la o lovitură deznădăjduită. Se vede aici mîna destinului, care nu numai că ne împinge din spate, dar ne şi biciuie. Fiind din fire aprig la mînie şi cunoscînd marile îndatoriri pe care acest Annibale le avea faţă de familia mea, m-am înfuriat atît de tare, încît am văzut roşu în faţa ochilor. Am aşteptat deci să plece la masă Cei Opt şi, de îndată ce am rămas singur şi am băgat de seamă că nu sînt urmărit, am ieşit din palat şi am alergat ca turbat la atelier, unde am înşfăcat un pumnal şi m-am repezit într-un suflet la locuinţa duşmanilor mei. I-am găsit tocmai la masă, iar cînd tînărul Gherardo, din pricina căruia începuse scandalul, s-a aruncat asupra mea, l-am izbit

în piept cu pumnalul, care, trecînd prin veşminte pînă la cămaşă, nu i-a atins carnea şi nu i-a făcut nici cel mai mic rău. Luîndu-mă după uşurinţa cu care pătrunsese arma şi după zgomotul făcut de sfîşiatul hainelor, ba mai văzîndu-l şi pe el cum se prăbuşeşte la pămînt, am socotit că l-am rănit greu şi am strigat: Vă ucid pe toţi, trădătorilor! Crezînd că a sosit ziua judecăţii de apoi, tatăl, mama şi surorile lui Gherardo au îngenuncheat pe loc, cerîndu-mi în gura mare să-i cruţ; dar cum nu se apărau în nici un fel, iar Gherardo zăcea ca mort, mi s-a părut ruşinos să le fac vreun rău, aşa încît, furios, am coborît în fugă scările; ajungînd, însă, în stradă am dat peste ceilalţi oameni ai casei: erau mai bine de doisprezece inşi, înarmaţi care cu o lopată de fier, care cu ţevi, ciocane, nicovale şi bastoane. M-am năpustit între ei ca un taur turbat; am trîntit la pămînt patru sau cinci şi, căzînd împreună cu ei, îi ameninţam într-una cu pumnalul cînd pe unul, cînd pe altul. Pentru a le veni în ajutor, cei rămaşi în picioare mă izbeau necontenit fie cu bastoanele, fie cu ciocanele şi nicovalele, dar voia lui Dumnezeu, care uneori ne dă o mînă de ajutor, a fost ca nici ei să nu mă rănească pe mine, şi nici eu pe ei. Numai bereta mi-a căzut din cap, aşa că duşmanii, care la început o luaseră din loc, au pus mîna pe ea şi au străpuns-o cu armele. Cînd au căutat apoi să vadă cîţi morţi şi răniţi au, şi-au dat seama că sînt cu toţii vii şi nevătămaţi.

XVIII. În ceea ce mă priveşte, am pornit către biserica Santa Maria Novella, unde m-am întîlnit cu *fra* Alesso Strozzi, un călugăr pe care nici măcar nu-l cunoşteam şi pe care, în numele Domnului, l-am rugat să-mi scape viaţa, căci săvîrşisem un mare păcat. Bunul călugăr mi-a spus să n-am nici o teamă şi să stau liniştit în chilia lui, chiar dacă aş fi săvîrşit toate păcatele din lume. O oră mai tîrziu, Cei Opt se adunară anume pentru mine ; împotriva mea fu dat un decret îngrozitor de aspru, care prevedea cele mai grele pedepse pentru cel care m-ar ascunde sau ar şti unde mă ascund, oricine ar fi el. Necăjitul şi sărmanul meu tată intră în sala Celor Opt şi, căzînd în genunchi, ceru îndurare pentru bietul său copil. Scuturîndu-şi moţul glugii, unul dintre acei turbaţi [1] se sculă în picioare şi îi spuse tatălui meu următoarele cuvinte jignitoare : Scoală-te de-acolo şi ieşi numaidecît afară ! Chiar mîine ţi-l vom trimite în exil, escortat de lăncieri ! Veţi face ce va porunci Dumnezeu, şi nimic mai mult ! le răspunse amărît tata, fără a-şi pierde cumpătul. La rîndul său, celălalt răspunse că, fără îndoială, lucrurile se brodiseră astfel numai din porunca lui Dumnezeu. Îmi pare bine că dumneata n-ai nici o vină ! încheie tata, şi, părăsindu-i pe Cei Opt, veni să mă întîlnească, însoţit de un oarecare tînăr de vîrsta mea — pe nume Piero, fiul lui Giovanni

---

[1] Aceasta era porecla care li să dădea partizanilor lui Savonarola pe vremea gonfalonierului Piero Soderini. Li se mai spunea, de asemeni, *democraţi* şi *plîngăreţi*.

Landi — pe care îl iubeam mai mult decît dacă am fi fost fraţi. Tînărul acesta ascunsese sub manta o minunată spadă şi o splendidă cămaşă de zale. De îndată ce sosiră, inimosul meu tată îmi spuse cum stau lucrurile şi ce anume hotărîseră domnii din Consiliul Celor Opt ; apoi mă sărută pe frunte şi pe amîndoi ochii. Dumnezeu să te ocrotească ! îmi ură el după aceea, ajutîndu-mă să îmbrac cămaşa de zale şi dîndu-mi spada. O, bunul meu fiu, continuă tata, cu ajutorul acestora să trăieşti, sau să mori ! Plîngînd într-una, Piero Landi, care era de faţă, îmi dădu zece scuzi de aur, iar eu îl pusei să-mi smulgă cele cîteva tuleie care alcătuiau prima mea barbă. *Fra* Alesso mă deghiză în călugăr şi-mi dădu drept tovarăş de drum un slujitor de-al mănăstirii.

Am ieşit din mănăstire pe poarta dinspre Prato şi, mergînd numai pe lîngă ziduri, am ajuns în piaţa San Gallo ; apoi am urcat coasta spre Montui, şi într-una din primele case care mi-au ieşit în cale l-am aflat pe un anume Grassuccio, frate cu *messer* Benedetto da Monte Varchi [1]. Mi-am schimbat în grabă veştmintele şi, ajuns din nou om ca toţi oamenii, am pornit împreună cu el spre Siena, noaptea, călări pe cei doi cai pregătiţi pentru noi. Cînd se întoarse la Florenţa, Grassuccio se duse să-l salute pe tata şi să-i spună că am ajuns la loc sigur. Tata se bucură din suflet ; ardea însă de nerăbdare să-l

---

[1] Vezi nota nr. 1 la *Scrisoarea lui Benvenuto Cellini către Benedetto Varchi* (p. 1)

Clubul cărţii digitale 2022

întîlnească pe acela dintre Cei Opt care-l batjocorise, iar cînd l-a întîlnit, i-a spus: Vezi, Antonio, că nu tu, ci numai Dumnezeu putea să ştie ce o să i se întîmple fiului meu? Spune-i, îi întoarse celălalt vorba, să nu ne mai cadă încă o dată în mînă! Slăvit fie Domnul că l-a scăpat teafăr din încurcătura aceasta! încheie tata.

XIX. Odată ajuns la Siena, am aşteptat curierul pentru Roma şi am plecat cu el la drum. Cînd am trecut de Paglia, ne-am întîlnit cu celălalt curier, care aducea vestea alegerii papii Clemente [1]. Sosind la Roma, am intrat să lucrez în atelierul meşterului aurar Santi; acesta murise, dar atelierul era ţinut mai departe de un fecior al său, care nu lucra, ci încredinţase toate treburile unui tînăr, Luca Agnolo. Acesta se trăgea dintr-un neam de ţărani şi intrase de mic copil să lucreze pe lîngă meşterul Santi. Era scund, dar bine proporţionat. Nu văzusem pînă la el un altul care să lucreze mai frumos şi cu mai multă uşurinţă şi care să deseneze mai bine; lucra numai piese mari, adică vase foarte frumoase, lighene şi alte asemenea obiecte. Apucîndu-mă să lucrez în acel atelier, am început nişte sfeşnice pentru episcopul spaniol din Salamanca [2]. Am lucrat pentru aceste sfeşnice ornamente bogate, aşa cum cer

[1] Alegerea cardinalului Giulio de'Medici ca papă, sub numele de Clement al VII-lea, a avut loc în anul 1523.

[2] *Episcopul de Salamanca* — se numea Don Francesco di Rabadilla, şi venise la Roma în anul 1517, pentru Conciliul de la Lateran.

asemenea obiecte. Un elev al lui Raffaello da Urbino [1], numit Gianfrancesco [2] şi poreclit *Il Fattore*, pictor de mare talent şi prieten cu episcopul de mai sus, m-a făcut să capăt atîta cinste în ochii acestuia, încît am primit numeroase comenzi şi am cîştigat foarte bine. Între timp, mă duceam să desenez cînd în capela lui Michelagnolo [3], cînd în casa sienezului Agostino Chigi [4], în care se aflau numeroase şi minunate picturi, lucrate de mîna genialului Raffaello da Urbino ; mă duceam însă numai în zilele de sărbătoare, deoarece casa era locuită de *messer* Gismondo Chigi, fratele lui *messer* Agostino. Stăpînii casei se mîndreau mult cînd vedeau că tineri ca mine veneau să înveţe acolo. Văzîndu-mă adesea în casa lor, nevasta lui *messer* Gismondo, o femeie tare cumsecade, şi frumoasă cum nu se mai

---

[1] *Raffael Sanzio* — pictor celebru născut la Urbino, în 1483. Aparţine şcolii romane şi a fost elevul lui Perugino. S-a bucurat de o situaţie excepţională la curtea papilor Iuliu al II-lea şi Leon al X-lea. Deşi a murit tînăr (în 1520), a lăsat numeroase capodopere. Vezi şi Giorgio Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 84—124.

[2] *Giovan-Francesco Penni*, zis şi *Il Fattore*, s-a născut la Florenţa, la o dată necunoscută. Locul şi data morţii sînt de asemenea necunoscute. A fost elevul lui Raffaello, care îl trata ca pe propriul său copil. Vezi şi Vasari, *op. cit.*, vol. I, pp. 125—127.

[3] Capela Sixtină.

[4] Mare negustor şi bancher al curţii papale. Unul dintre cei mai bogaţi oameni din Italia acelor vremuri. Prieten şi protector al lui Raffaello şi al altor artişti. Palatul despre care vorbeşte Cellini există şi astăzi, şi este cunoscut sub numele de *La Farnesina*, numit astfel după familia Farnese, care l-a stăpînit mai tîrziu. Construcţia sa datează din anii 1509—1511 şi a fost executată după planurile arhitectului Baldassare Peruzzi.

poate, se apropie într-o zi de mine şi, privindu-mi desenele, mă întrebă dacă sînt sculptor, sau pictor; cînd îi spusei că sînt giuvaergiu, doamna îmi răspunse că desenez prea bine pentru un giuvaergiu. Trimise apoi o cameristă să-i aducă un crin executat din diamante minunate, legate în aur, şi arătîndu-mi-l îmi ceru să i-l preţuiesc. Spunîndu-i că face opt sute de scuzi [1], îmi răspunse că l-am preţuit cît se poate de bine. După asta mă întrebă dacă m-aş încumeta să-i leg diamantele aşa cum trebuie; primii bucuros şi, de faţă cu ea, făcui o mică schiţă; desenul îmi ieşi cu atît mai frumos, cu cît îmi făcea plăcere să stau de vorbă cu această doamnă atît de frumoasă şi cu o fire atît de plăcută. Tocmai cînd terminam schiţa, sosi şi o altă preafrumoasă doamnă romană, care locuia la catul superior; coborînd, ea o întrebă pe *madonna* Porzia cu ce anume se îndeletnicea. Aceasta răspunse surîzînd: Îmi place să-l privesc desenînd pe acest tînăr cumsecade: e şi priceput, şi plăcut la înfăţişare. Într-un moment de îndrăzneală, dar simţîndu-mă totuşi puţin ruşinat, mă îmbujorai şi grăii: Oricum aş fi, *madonna*, voi fi totdeauna gata să vă slujesc! Nobila doamnă roşi şi ea uşor, şi zise: Ştii bine că doresc să mă slujeşti. Apoi îmi încredinţă crinul să-l iau cu mine, şi dîndu-mi douăzeci de scuzi de aur, pe

[1] *Scud* — monedă de aur sau de argint, bătută pentru prima dată de Filip de Valois, regele Franţei, în 1337. A avut, în decursul veacurilor, diferite valori.

care-i avea în buzunar, îmi spuse: Leagă-mi diamantele potrivit desenului pe care mi l-ai făcut şi păstrează-mi aurul vechi în care sînt legate acum. Atunci, cealaltă doamnă se amestecă în vorbă, spunînd: Dacă aş fi în locul acestui tînăr, m-aş duce fără să mă uit în urmă. *Madonna* Porzia îi răspunse însă că rareori virtuţile stau laolaltă cu viciile şi că dacă aş face una ca asta ar însemna să dezmint prea mult înfăţişarea mea de om cinstit; apoi dînd să plece, o luă de mînă pe nobila doamnă romană şi-mi spuse cu un surîs fermecător: Cu bine, Benvenuto! Am mai rămas cîtva timp lîngă desenul la care lucram, copiind chipul unui Jupiter executat de mîna lui Raffaello da Urbino. De îndată ce l-am sfîrşit, am plecat şi m-am apucat să fac un mic model din ceară, care arăta cam cum va fi lucrarea după turnare. L-am înfăţişat *madonnei* Porzia, de faţă fiind şi doamna romană despre care am mai vorbit; au fost amîndouă încîntate la culme de truda mea şi atîta m-au lăudat, încît, împins de o fărîmă de îndrăzneală, le-am făgăduit că lucrarea va fi de două ori mai frumoasă ca modelul. M-am apucat deci de treabă, şi în douăsprezece zile am terminat giuvaerul acela, care, aşa cum am mai spus, avea forma unui crin împodobit cu mici măşti, chipuri de îngeri şi animale, emailate cu atîta iscusinţă, încît diamantele căpătau o strălucire de două ori mai mare.

XX. În timp ce executam această lucrare, talentatul Lucagnolo — cel despre care am vorbit şi mai sus — se arătă foarte nemulţumit, spunîndu-mi de cîteva ori c-aş avea mult mai multă cinste şi folos dacă aş continua să-l ajut — aşa cum făcusem la început — la execuţia vaselor mari de argint. Îi răspunsei că în ceea ce mă priveşte eram în stare — dacă voiam — să lucrez şi vase mari de argint, dar că lucrări ca aceea pe care o executasem nu ne soseau în fiecare zi ; adăugai apoi că asemenea lucrări nu-s mai puţin vrednice de cinste decît vasele mari de argint şi că de altfel ele aduc şi mai mult cîştig.

Lucagnolo al meu mă luă în derîdere, spunîndu-mi : Ai să vezi tu, Benvenuto ; mă voi grăbi să termin o dată cu tine acest vas, pe care l-am început cînd te-ai apucat tu de giuvaer, şi atunci îţi vei da singur seama ce-o să cîştig eu de pe urma vasului şi ce-o să scoţi tu cu giuvaerul. I-am răspuns că-mi făcea multă plăcere o asemenea întrecere cu un om de talent ca el, mai ales că la sfîrşit avea să se vadă care din noi doi se înşela. Şi, surîzînd dispreţuitor, ne-am aplecat fiecare cu mîndrie asupra lucrului, dornici să terminăm cît mai degrabă ceea ce începusem ; iată de ce — cam după zece zile — eram amîndoi gata cu lucrările noastre, executate cu multă grijă şi pricepere. Lucagnolo executase pentru masa papii Clemente un vas destul de înalt, destinat a se arunca în el oase şi coji de fructe ; era mai degrabă o podoabă decît

ceva trebuincios. Împodobit cu două mînere frumoase, cu numeroase măşti mici şi mari şi cu frunze minunate, vasul n-avea pereche prin graţia şi eleganţa sa. I-am spus lui Lucagnolo că este cel mai frumos vas pe care l-am văzut vreodată. Acesta, crezînd că mă dau învins, îmi răspunse: Nu mai puţin frumoasă mi se pare şi lucrarea ta, dar în curînd vom vedea deosebirea între una şi alta. Îşi luă deci vasul şi-l duse papii, care fu foarte mulţumit şi dădu numaidecît poruncă să i se plătească atît cît i se cuvenea, potrivit preţurilor obişnuite pentru asemenea lucrări de mari dimensiuni. Între timp, îi dusei şi eu lucrarea mea nobilei doamne Porzia, care, adînc uimită, îmi spuse că depăşisem cu mult făgăduiala pe care i-o făcusem şi adăugă că, în schimbul trudei mele, puteam să-i cer orice-mi plăcea, întrucît, după părerea ei, lucrarea n-ar fi fost plătită nici cu un castel. Apoi, rîzînd, îmi spuse că, deoarece nu-mi putea da aşa ceva, să-i cer un lucru pe care mi l-ar putea da. O asigurai că răsplata cea mai mare pe care mi-o doream pentru strădania mea era aceea de-a o mulţumi pe înălţimea-sa. Rîsei la rîndul meu şi plecai, arătînd că nu-mi trebuia nici o răsplată. Atunci, *madonna* Porzia se întoarse spre nobila doamnă romană şi-i spuse: Acestea, şi nu viciile, însoţesc talentul pe care i-l bănuiam. Dar, revenindu-şi din uimire, *madonna* Porzia mă întrebă: Dragă Benvenuto, n-ai auzit oare că atunci cînd săracul îi face daruri celui bogat rîde Dracul?

Are el atîtea alte necazuri, îi răspunsei eu, încît aş vrea să-l văd rîzînd şi de data asta. Văzîndu-mă că plec, *madonna* Porzia îmi spuse că tocmai de data asta nu vrea să-i facă diavolului o asemenea favoare. De cum mă întorsei la atelier, Lucagnolo, care ţinea într-un cornet banii primiţi pentru vas, îmi spuse : Apropie-te puţin şi pune preţul giuvaerului tău alături de preţul vasului meu. Îi cerui să nu desfacă cornetul acela pînă în ziua următoare, căci trăgeam nădejde că lucrarea mea, care ca frumuseţe nu fusese de loc mai prejos de a sa, nu avea să fie altfel nici în privinţa răsplatei ce mi se cuvenea pentru ea.

XXI. Ziua următoare, *madonna* Porzia îl trimise la mine pe majordomul său ; chemîndu-mă afară, acesta îmi puse în mînă din partea stăpînei sale un cornet plin cu bani, spunîndu-mi, între alte cuvinte măgulitoare, vrednice de o asemenea doamnă, că dînsa nu dorea ca Diavolul să aibă de ce să rîdă şi că ceea ce-mi trimitea nu înfăţişa întreaga răsplată a trudei mele. Lucagnolo de-abia aştepta să poată pune alături cornetul lui şi-al meu. De aceea, de cum mă întorsei în atelier, în faţa celor doisprezece lucrători, luă cornetul, rîse cu un aer batjocoritor şi, după ce vărsă pe tejghea douăzeci şi cinci de juli [1], oftă de trei-patru ori, socotind că în cornetul meu nu se pot afla mai mult

[1] *Jul* — monedă de argint, bătută pentru prima oară de papa Iuliu al II-lea.

de patru sau cinci scuzi ; năucit de ţipetele lui şi de privirile şi rîsetele celor de faţă, îmi aruncai ochii în cornetul meu şi, văzînd că se află într-însul numai aur, îl ridicai sus de tot, cu amîndouă mîinile ; apoi, privind în jos, fără a scoate o şoaptă, îl răsturnai pe o margine a tejghelei, ca în scocul morii. Banii mei erau de două ori mai mulţi decît ai lui ; dintr-o dată, toţi cei de faţă, care pînă atunci mă priviseră cu un oarecare dispreţ, se întoarseră spre Lucagnolo, spunîndu-i : Banii lui Benvenuto, care-s mai mulţi şi numai de aur, sînt mult mai plăcuţi la vedere decît ai tăi, Lucagnolo ! Am crezut că de furie şi de ruşine avea să cadă mort ; cu toate că avea dreptul la a treia parte din banii mei (potrivit obiceiului, două treimi i se cuvin lucrătorului, iar una meşterului), pizma necugetată învinse zgîrcenia din el, deşi s-ar fi cuvenit dimpotrivă, acest Lucagnolo fiind fiul unui ţăran din Iesi. Îşi blestemă meseria şi pe cei care-l învăţaseră, spunînd că de aici încolo se va lăsa de lucrări mari şi se va ocupa numai de fleacuri, de vreme ce sînt mai bine plătite. Nu mai puţin mînios, îi zisei şi eu că fiece pasăre îşi are cîntul ei şi că vorbeşte ca în peşterile din care a ieşit. Îl asigurai cu tot dinadinsul că în ceea ce mă priveşte mă voi descurca foarte bine în execuţia tinichelelor lui, în vreme ce el n-o să izbutească niciodată să facă flecuşteţe ca ale mele. Plecai apoi furios, făgăduind să i-o dovedesc în curînd. Cei care erau de faţă i-au spus deschis că n-avea drep-

tate şi l-au categorisit pe el drept bădăran, iar pe mine drept om, aşa cum mă arătasem.

XXII. A doua zi, ducîndu-mă să-i mulţumesc *madonnei* Porzia, i-am arătat că făcuse tocmai contrariul celor ce spusese şi că în timp ce eu voisem să-l fac pe Diavol să rîdă, dînsa îl făcuse să-l renege din nou pe Dumnezeu. Am rîs amîndoi bucuroşi şi mi-a dat să-i execut alte lucrări frumoase şi de preţ. Între timp, prin mijlocirea unui elev al pictorului Raffaello da Urbino, am căutat să capăt din partea episcopului de Salamanca comanda unui mare vas de apă, numit *acquereccia*, care se ţine ca podoabă pe dulapul din odaia de mîncare. Cum însă acel prelat dorea să aibă două vase la fel de mari, pe unul din ele i-l dădu lui Lucagnolo, iar pe celălalt mie. Schiţa acestor vase fusese desenată de pictorul Gianfrancesco, despre care am mai vorbit. M-am apucat de vas cu o nemaipomenită tragere de inimă, adăpostindu-mă într-un colţişor din atelierul unui milanez cunoscut sub numele de meşterul Giovanpiero della Tacca. După ce am scăpat de grija asta, am făcut socoteala banilor care puteau să-mi trebuiască pentru nevoile mele, iar prisosul i l-am trimis ca ajutor bietului meu tată; s-a întîmplat însă ca, în timp ce i se plăteau aceşti bani la Florenţa, să fie de faţă şi unul din acei turbaţi care făceau parte din Consiliul Celor Opt atunci cînd săvîrşisem scandalul de care am vorbit: era tocmai acela care, fără

milă, îi spusese tatii că mă va plimba prin oraş sub escortă. Şi cum acest turbat avea copii foarte răi, tata i-a vorbit cam aşa: Nenorocirea poate lovi pe oricine, dar mai cu seamă pe cei care, asemenea fiului meu, se lasă tîrîţi de furie atunci cînd dreptatea e de partea lor. Dar celelalte fapte ale sale vor dovedi cît de virtuos am ştiut să-l cresc. Deie Domnul ca feciorii dumitale să nu se poarte cu dumneata altfel decît se poartă ai mei cu mine, căci tot Dumnezeu, care m-a învrednicit să ştiu să-i cresc, mi i-a scăpat şi de furia voastră atunci cînd eu nu mai puteam face nimic. După ce se despărţi de el, tata îmi scrise toate astea, rugîndu-mă ca, din dragoste pentru Dumnezeu, să mai şi cînt din cînd în cînd, ca nu cumva să uit frumoasa artă pe care mi-o predase cu atîta osteneală. Scrisoarea, plină de cele mai duioase sfaturi părinteşti care s-au putut auzi vreodată, m-a făcut să izbucnesc în plîns de mila lui; doream ca, în ce priveşte flautul, să-l mulţumesc cît mai deplin înainte de moarte, după cum şi Dumnezeu ne împlineşte toate vrerile drepte atunci cînd îl rugăm cu credinţă în inimi.

XXIII. În timp ce zoream să dau gata frumosul vas al episcopului de Salamanca, singurul meu ajutor era un băieţandru pe care-l primisem ca ucenic, la rugăminţile stăruitoare ale unor prieteni de-ai mei şi aproape împotriva voinţei mele. Avea vreo paisprezece ani, se numea Paolino şi era fiul unui

locuitor din Roma, care trăia din rente. Acest Paolino era copilul cel mai cinstit, mai frumos şi mai bine crescut pe care l-am văzut în viaţa mea; purtările lui cinstite, nespusa lui frumuseţe şi marea dragoste pe care mi-o purta au făcut să se nască în mine o iubire cum nu ştiu să fi sălăşluit vreodată alta în pieptul unui om. Ca urmare a acestei iubiri neţărmurite şi fiindcă doream să văd luminîndu-se cît mai des acel chip minunat, care de obicei părea mîhnit şi îngîndurat, am început din nou să cînt. De cum puneam mîna pe cornet, chipul lui Paolino se lumina de un zîmbet atît de curat şi atît de frumos, încît nu mă miră de fel năzbîtiile pe care le scriu grecii cu privire la zeii lor, şi sînt sigur că dacă ar fi trăit pe atunci, băiatul acesta i-ar fi scos şi mai mult din minţi. Mai avea acel Paolino şi o soră, numită Faustina, pe care nu cred s-o fi întrecut în frumuseţe acea Faustina[1] despre care se vorbeşte atîta în cărţile vechi. Tatăl lui Paolino mă ducea uneori la via sa, şi, după cît puteam eu să judec, acest om cumsecade ar fi dorit să-i devin ginere. Iată deci pricina pentru care cîntam acum mai mult decît înainte. Tocmai în acest timp, Gianiacomo — un minunat flautist din Cesena, aflat în slujba papii — îl trimise la mine pe trombonistul Lorenzo, de fel din Lucca, aflat astăzi în slujba ducelui, să mă în-

[1] Se referă la soţia împăratului roman Marc Aureliu, celebră prin frumuseţea şi viaţa ei desfrînată.

trebe dacă voiam să-i ajut de Întîi august [1], cîntînd la flaut împreună cu ei partea sopranului din cîteva frumoase motete [2], pe care le aleseseră. E drept că doream nespus să termin frumosul vas pe care-l începusem ; totuşi, pe de o parte ţinînd seama că muzica în sine este un lucru minunat, iar pe de altă parte pentru a-l mulţumi măcar cît de cît pe bătrînul meu tată, m-am întovărăşit bucuros cu ei, aşa că, opt zile înainte de Întîi august, am repetat împreună, cîte două ore pe zi. De Întîi august am mers la Belvedere [3] ; în timp ce papa Clemente lua masa, am cîntat atît de bine motetele pe care le studiasem, încît, după ce spuse că nu auzise niciodată o orchestră care să cînte atît de suav şi de armonios, papa îl chemă pe Gianiacomo, îl întrebă de unde făcuse rost de un flautist atît de bun şi-i ceru amănunte despre mine. Cînd Gianiacomo îi spuse numele meu, papa zise : Aşadar, acesta este feciorul maestrului Giovanni ? Adeverindu-i-se că eu eram, papa îşi arătă dorinţa de a mă avea în slujba sa, printre ceilalţi muzicanţi. Gianiacomo, însă, îl lămuri, spunîndu-i : Preafericite părinte, nu pot să mă laud c-o să-l puteţi avea, întrucît meseria lui, în care lucrează zi de zi, este aceea de giuvaergiu ;

[1] *Ziua de 1 august*, pe care italienii o numesc *Ferragosto* (de la lat. *Feriae Augusti)*, este sărbătorită cu mult fast în întreaga Italie ; festivităţile derutează de la o zi la trei zile.

[2] *Motet* — mică bucată muzicală, scrisă pentru două sau trei instrumente. Se cîntă de obicei în biserică, fără a face însă parte din slujbă.

[3] Pavilion al Vaticanului, unde se află o preţioasă colecţie de opere de artă, aparţinînd antichităţii greco-romane.

o cunoaşte ca nimeni altul şi cîştigă mult mai bine decît dacă s-ar apuca de muzică. Îl vreau cu atît mai mult, răspunse papa, cu cît este înzestrat şi cu această virtute, la care nu mă aşteptam. Ai grijă să primească aceeaşi leafă ca şi voi şi spune-i din partea mea că vreau să mă slujească şi că îi voi da chiar mîine de lucru, din plin, în cealaltă meserie. Şi, întinzînd mîna, papa îi dete, înfăşuraţi într-o batistă, o sută de scuzi de aur, după care urmă: Împarte-i în aşa fel încît să-şi aibă şi el partea. Cînd se despărţi de papa, Gianiacomo veni la noi şi ne repetă, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i spusese acesta; împărţi apoi banii între cei opt tovarăşi cîţi eram şi, înmînîndu-mi partea, îmi spuse: O să te înscriu în rîndurile noastre. Lasă să treacă ziua de azi, îi întorsei eu vorba, şi-o să-ţi dau mîine răspunsul. Părăsindu-i, mă întrebam într-una dacă trebuia sau nu să primesc o propunere ca asta, ţinînd seama cît de dăunătoare putea să-mi fie, căci mă abăteam de la însuşirea temeinică a meseriei mele. Noaptea următoare îmi apăru în vis tatăl meu: cu lacrimi în ochi mă ruga ca, din dragoste pentru Dumnezeu şi pentru el, să primesc slujba ce mi se propunea; în timp ce-i răspundeam în vis că nici nu mă gîndesc la una ca asta, mi se păru că vrea să mă înspăimînte, schimbîndu-şi îngrozitor faţa şi spunîndu-mi: Blestemul părintesc te va urmări de n-o să primeşti; altminteri, te voi binecuvînta în veci! Deşteptîndu-mă, alergai cu groaza în suflet să mă înscriu, iar apoi îl înştiin-

ţai de asta pe bătrînul meu tată, care, de prea multă bucurie, căzu la pat bolnav, fiind cît pe ce să moară; după aceea, îmi scrise însă numaidecît că avusese şi el aproape acelaşi vis.

XXIV. Gîndeam că, o dată împlinită preacinstita dorinţă a bunului meu tată, orice lucru trebuia să-mi izbutească din plin şi să-mi aducă cinstire şi faimă. Cu o deosebită rîvnă m-am apucat deci să termin vasul pe care îl începusem pentru episcopul de Salamanca. Acesta era un om minunat, foarte bogat, dar greu de mulţumit: în fiecare zi trimitea pe cineva să vadă ce fac, şi ori de cîte ori trimisul său nu mă găsea, episcopul, furios la culme, venea el însuşi să-mi spună că o să-mi ia lucrarea şi o s-o dea altuia, care s-o ducă la bun sfîrşit. Toate astea se întîmplau din pricina acelui blestemat de flaut. Lucram totuşi, zi şi noapte, cu nespusă tragere de inimă la acel vas, aşa că, aducîndu-l în starea de a-l putea arăta, i l-am trimis episcopului să-l vadă; aceasta i-a sporit atît de mult dorinţa de-al vedea terminat, încît m-am căit amarnic că i l-am arătat. De terminat l-am terminat, dar abia după trei luni: era împodobit cu animale mici, ramuri şi măşti nespus de frumoase. L-am trimis numaidecît pe Paolino, ucenicul meu, să-i arate vasul acelui talentat Lucagnolo, despre care am vorbit mai sus. Cu marea lui drăgălăşenie şi frumuseţe, Paolino vorbi astfel: *Signor* Lucagnolo, Benvenuto spune că, spre a-şi

ţine făgăduiala, îţi trimite să vezi una din „tinichelele" dumitale, şi aşteaptă ca, la rîndu-ţi, să-i arăţi unul din „fleacurile" lui.

Lucagnolo luă vasul în mîini şi, privindu-l îndelung, îi spuse lui Paolino : Frumosul meu copil, comunică-i stăpînului tău că este un om de mare talent şi că îl rog să mă socotească prietenul său şi să lase deoparte toate celelalte. Frumosul şi cinstitul Paolino îmi aduse, plin de bucurie, acest răspuns. Vasul fu dus apoi la locuinţa episcopului, care dori să se facă o preţuire a lucrării. La aceasta luă parte şi Lucagnolo : el lăudă vasul şi-l preţui mult mai mult decît nădăjduiam eu. Primind vasul, episcopul grăi, într-un chip foarte spaniolesc : Jur în faţa lui Dumnezeu că am să întîrzii şi eu cu plata atît cît a întîrziat el cu lucrul. Auzind aceasta, mă întristai nespus, blestemînd întreaga Spanie şi pe toţi cei care o iubesc. Printre alte frumoase ornamente, vasul avea şi o toartă, făcută dintr-o singură bucată şi executată cu multă fineţe, care sta înălţată deasupra gurii vasului cu ajutorul unui arc. Într-o zi, împins de lăudăroşenie, episcopul arătă vasul meu cîtorva dintre gentilomii săi spanioli ; dar după plecarea episcopului, unul dintre aceştia mînui cu atîta grosolănie frumoasa toartă a vasului, încît arcul cel fin, neputînd suporta o asemenea brutalitate, i se rupse în mînă ; părîndu-i-se că a săvîrşit o mare stricăciune, gentilomul îl rugă pe sufragiul în grija căruia se afla vasul să-l ducă degrabă la meşterul care-l lucrase

şi să-i dea oricît o cere, numai să-l repare pe loc. Cînd vasul îmi căzu astfel în mînă, făgăduii să-l repar cît se poate de repede, ceea ce de altfel am şi făcut : vasul îmi fusese adus înainte de masă, iar la orele douăzeci şi două [1], leoarcă de năduşeală, din pricină că alergase tot drumul, cel care mi-l adusese veni după el, căci monseniorul dorea să-l arate altor nobili. Iute, iute, adu vasul ! îmi spunea într-una sufragiul, fără a mă lăsa să scot măcar o vorbă. Cum n-aveam de loc poftă să-i dau vasul, i-am spus că nici nu mă gîndeam să mă grăbesc. Cuprins de furie, acesta încercă să tragă cu o mînă spada, în timp ce cu cealaltă da să intre cu sila în atelier. Cu arma în mînă, m-am răţoit la el cu dîrzenie : N-am chef să ţi-l dau ; şterge-o şi spune-i stăpînului tău, monseniorului, că vasul n-o să iasă din atelier înainte de a-mi fi primit banii pentru munca mea. Pricepînd că nu va căpăta nimic făcînd pe viteazul, servitorul începu să mă roage, ca pe sfînta cruce, spunîndu-mi că dacă îi dau vasul va face pe dracu-n patru, numai să fiu plătit. Vorbele astea nu mă clintiră însă din hotărîrea mea. Pînă la urmă, văzînd că nu face nici o ispravă, sufragiul plecă în goana mare, jurînd c-o să se întoarcă însoţit de o mulţime de spanioli,

[1] În vremea aceea, italienii împărţeau timpul după un sistem propriu : ziua şi noaptea, împreună, erau împărţite în 24 de ore, socotite de la un apus de soare la altul. Din această pricină, atît amiaza, cît şi miezul nopţii variau în funcţie de anotimp şi, respectiv, de durata zilei şi nopţii. În traducerea noastră, orele arătate de Cellini vor fi deci înţelese în sensul acestei explicaţii.

care mă vor tăia în bucăţi ; între timp, crezîndu-i în parte, în stare de asemenea ticăloşii, luai hotărîrea să mă apăr cu bărbăţie, aşa că-mi pusei alături minunata mea armă de vînătoare, spunîndu-mi că n-are rost să-mi dau viaţa unuia care-mi fură avutul şi rodul muncii. În timp ce mă frămîntam astfel, se iviră o groază de spanioli, împreună cu majordomul lor, care, cu o îndrăzneală întîlnită numai la spanioli, le spuse să intre în atelier şi să ia vasul, iar pe mine să mă ciomăgească. Auzind aceste cuvinte, le arătai ţeava armei cu fitilul aprins, strigîndu-le în gura mare : Nelegiuiţi şi trădători ce sînteţi ! Credeţi oare că e cu putinţă să atacaţi astfel, într-un oraş ca Roma, locuinţele şi prăvăliile ? Bandiţilor ! Cu arma asta dobor pe oricine încearcă să se apropie de poartă ! Apoi, întorcînd ţeava către majordom şi prefăcîndu-mă că trag, îi spusei : Iar tu, tîlharule, care îi aţîţi, o să fii primul care o să cadă ucis. El însă dădu pinteni calului pe care-l călărea şi o luă la sănătoasa. Auzind atîta zarvă, vecinii ieşiră din casă, iar cîţiva nobili romani care treceau pe acolo îmi spuseră : Ucide-i pe aceşti nelegiuiţi, căci te vom ajuta noi. Vorbele astea au avut atîta înrîurire, încît, înspăimîntaţi, spaniolii plecară cu toţii ; neavînd încotro, au fost nevoiţi să-i povestească toată încurcătura episcopului, care, fiind un om foarte mîndru, îşi certă slugile şi oamenii de casă atît pentru că-şi făcuseră de cap, cît şi pentru că nu fuseseră în stare să ducă pînă la capăt ceea ce începuseră. Tocmai

atunci apăru pictorul, care mijlocise toată povestea asta ; episcopul îl trimise să-mi spună că dacă nu-i aduc fără zăbavă vasul nu-mi vor rămîne întregi decît urechile, iar dacă i-l voi aduce, mi-l va plăti pe loc. Departe de a mă înspăimînta, i-am dat a înţelege că mă voi duce să-i spun totul papii, fără nici o întîrziere. Cu timpul, episcopului îi trecu furia, iar mie frica, aşa că, încredinţat de cîţiva nobili romani că nu voi fi jignit şi că-mi voi primi în mod sigur plata muncii mele, m-am înarmat cu un pumnal şi, îmbrăcat cu buna mea cămaşă de zale, m-am dus acasă la episcop, însoţit de Paolino al meu, care ducea vasul de argint. Episcopul îşi aşeză oamenii de casă pe două rînduri, şi de aceea, trecînd printre ei, mi se părea că trec nici mai mult, nici mai puţin decît prin mijlocul zodiacului : unul imita leul, altul scorpionul, iar celălalt racul ; în cele din urmă, ajunsei în faţa boaitei, şi în timp ce el bolborosea cele mai popeşti şi mai spanioleşti cuvinte ce se pot închipui, eu tăceam chitic, fără să salt măcar capul ca să mă uit la el. Furia lui creştea din ce în ce, şi, punînd să mi se aducă cele necesare scrisului, îmi ceru să scriu cu mîna mea o dovadă din care să reiasă că fusesem plătit şi nu mai aveam nici o pretenţie. Ridicai capul şi răspunsei că aş scrie bucuros aşa ceva dacă mai înainte de asta mi s-ar da şi banii. Mînia episcopului crescu şi mari fură ameninţările şi certurile. Pînă la urmă, căpătai mai întîi banii, şi apoi scrisei ; după aceea plecai vesel şi mulţumit.

XXV. Aflînd toate astea, papa Clemente, care văzuse vasul, fără să i se spună că este făcut de mine, se bucură nespus şi mă acoperi de laude, recunoscînd în public că ţinea foarte mult la mine. Aceasta îl făcu pe episcopul de Salamanca să se căiască de toate isprăvile lui, şi ca să mă împace îl trimise la mine pe acelaşi pictor, să-mi spună că vrea să-mi comande mai multe lucrări de valoare; îi răspunsei pictorului că le-aş executa bucuros, dar că doresc să primesc plata înainte de a le începe. Aceste vorbe au ajuns de asemenea la urechile papii Clemente, făcîndu-l să izbucnească în hohote de rîs. Se afla de faţă şi cardinalul Cibo [1], căruia papa îi povesti toată cearta pe care o avusesem cu episcopul; întorcîndu-se apoi către unul dintre miniştrii săi, papa îi porunci să-mi dea tot timpul de lucru pentru palat. Sus-numitul cardinal trimise după mine şi, după numeroase laude, îmi dădu să-i fac un vas mare, mai mare decît cel al spaniolului; cardinalul Cornaro [2] şi mulţi dintre ceilalţi cardinali, îndeosebi Ridolfi [3] şi Salviati [4], îmi dădeau de asemenea de lucru, încît cîştigam foarte bine. *Madonna* Porzia, despre care am vorbit mai sus, m-a sfătuit să deschid un atelier al meu; aşa am şi făcut, şi nu

[1] *Cardinalul Innocenzio Cibo Malaspina,* arhiepiscop de Genova şi nepot de soră al papii Leon al X-lea.

[2] E vorba de Marco Cornaro, nepot al reginei Ciprului. Episcop de Padova şi Verona. Făcut cardinal în 1492.

[3,4] Se referă la florentinii Niccolo Ridolfi şi Giovanni Salviati, ambii nepoţi ai papii Leon al X-lea.

mi s-a întîmplat vreodată să nu am de lucru de la această femeie cumsecade, care îmi dădea să cîştig cum nu se poate mai bine şi datorită căreia am putut dovedi că sînt un om de talent. O strînsă prietenie am legat şi cu *signor* Gabbriello Ceserino, gonfalonier al Romei, căruia i-am executat numeroase lucrări. Dintre acestea, cea mai vrednică de luat în seamă a fost o mare medalie de aur, care se purta la pălărie şi pe care era sculptată Leda [1] cu lebăda ei ; încîntat de lucrarea mea, *signor* Gabbriello îmi spuse că pentru a-mi plăti pe ea preţul cuvenit doreşte să pună pe alţii s-o preţuiască. Medalia era lucrată cu multă artă, iar aceşti alţii au preţuit-o la mai mult decît o socotise el, dar, cum ea se afla în mîna lui, n-am văzut un ban pentru toată munca mea. Cu medalia, lucrurile s-au petrecut deci la fel ca şi cu vasul episcopului de Salamanca. Dar pentru ca toate astea să nu mă împiedice a povesti fapte mult mai însemnate voi trece în grabă peste ele.

XXVI. Voind să descriu viaţa mea, întîlnesc multe fapte de care sînt nevoit să mă ocup măcar pe scurt, dacă nu în mod amănunţit, deşi astfel ies oarecum din sfera meseriei mele. Într-o dimineaţă de Sfîntul Ion, stăteam la masă cu mulţi alţi florentini de diferite meserii — pictori, sculptori sau giuvaergii.

[1] Personaj mitologic, soţia lui Tyndar, rege legendar al Spartei. Îndrăgostindu-se de ea şi dorind să-i stea cît mai aproape, Jupiter s-a transformat în lebădă. Este mama lui Castor şi Polux, a Elenei şi a Clytemnestrei.

Se aflau printre aceştia pictorul Il Rosso[1]. Gianfrancesco, elevul lui Raffaello da Urbino şi mulţi alţii. Şi fiindcă le făcuse plăcere să răspundă chemării mele, rîdeau cu toţii şi glumeau, aşa cum se întîmplă în adunările de bărbaţi, bucurîndu-se de o petrecere atît de minunată. Din întîmplare, trecu pe acolo un tînăr fără minte, soldat de-al lui *signor* Rienzo da Ceri[2], care, auzind gălăgia ce o făceam, se apucă să spună tot felul de vorbe necuviincioase la adresa florentinilor. Ca gazdă a atîtor oameni de talent şi de treabă, mă socotii jignit şi, fără ca cineva să bage de seamă, mă luai după soldat. Acesta era împreună cu o ibovnică a sa, şi ca s-o facă să rîdă nu mai contenea cu batjocurile. Îl ajunsei din urmă şi-l întrebai dacă el era acel îndrăzneţ care-i vorbise de rău pe florentini. Eu sînt ăla, răspunse el fără să stea pe gînduri. La aceste cuvinte, ridicai mîna şi-l plesnii peste faţă, spunîndu-i: Iar eu sînt ăsta. Numaidecît am pus amîndoi vitejeşte mîna pe spadă, dar nu am putut începe să ne batem, căci s-au băgat între noi o mulţime de oameni, dintre care cei mai mulţi mi-au luat apărarea, întrucît văzuseră şi auziseră că aveam dreptate. Ziua următoare mi s-a adus o provocare, pe care am primit-o foarte bucuros, zicînd că asta îmi părea a fi o treabă care se putea

[1] Giovanni Battista di Jacopo, zis şi *Il Rosso*, s-a născut la Florenţa în 1494 şi a murit la Paris în 1540. A lucrat mult în Franţa, unde fusese chemat de Francisc I. Vezi şi G. Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 294—306.

[2] Căpitan condotier, aflat pe rînd în slujba Veneţiei, a papii şi a regilor Franţei. Cellini va mai vorbi de el şi în capitolul al XXXIV-lea (Cartea întîi).

descurca mult mai iute decît cele ce ţineau de meseria mea ; m-am dus deci degrabă să stau de vorbă cu un bătrîn, pe nume Bevilacqua, care se bucura de faima de a fi fost cea mai de seamă spadă a Italiei, întrucît se bătuse de mai bine de douăzeci de ori şi ieşise întotdeauna victorios. Acest om de ispravă era foarte bun prieten cu mine : mă cunoscuse în legătură cu meseria mea şi mijlocise în cîteva încurcături îngrozitoare pe care le avusesem. Iată ce îmi spuse el, glumind : Sînt sigur, dragă Benvenuto, că ai scăpa cu cinste, chiar de-ar fi să te baţi cu Marte, întrucît în anii cei mulţi de cînd te cunosc nu te-am văzut niciodată căutînd gîlceavă pe degeaba. Îşi însuşi deci pricina mea şi ne conduse înarmaţi pe teren, dar, cum potrivnicul meu se lăsă păgubaş, ieşii cu bine din povestea asta, fără să fi vărsat nici o picătură de sînge. Deşi ar merita să fie povestite, trec sub tăcere alte isprăvi de acelaşi fel, pentru a putea povesti fapte în legătură cu meseria mea, adevăratul temei pentru care m-am apucat să scriu, şi, slavă Domnului, voi avea destule de spus şi despre ea. Mînat de o pizmă nevinovată, aş fi vrut să fac o altă lucrare, care să le ajungă şi chiar să le întreacă pe cele ale talentatului Lucagnolo, de care am vorbit mai sus ; nu mă îndepărtam însă nici de frumoasa-mi meserie de giuvaergiu, aşa că, împărţindu-mă între amîndouă meseriile, cîştigam bani şi cinste din belşug şi executam şi într-una, şi-n cealaltă numai lucrări care nu semănau de fel cu ale altora. În acest timp trăia la Roma un foarte talentat perugin, pe nume

Lautizio [1], care avea o singură îndeletnicire, fiind însă şi singurul pe lume în această meserie. Se obişnuieşte la Roma ca fiecare cardinal să aibă un sigiliu, în care sînt gravate armele lui ; aceste sigilii se fac de mărimea unei mîini de copil de doisprezece ani şi, aşa cum am spus mai sus, în ele se gravează armele cardinalului, înconjurate de o mulţime de figuri ; cînd aceste sigilii sînt bine executate, ele se vînd cu o sută de scuzi bucata şi chiar cu mai mult. Îl pizmuiam în mod sincer pe acest om de talent, deşi meşteşugul său nu are nimic a face cu meşteşugurile legate de giuvaergerie ; aceasta era, de altfel, pricina că Lautizio nu cunoştea nimic în afară de meşteşugul sigiliilor. M-am apucat deci să învăţ acest meşteşug şi, deşi îl găseam foarte greu, nu oboseam niciodată, ci învăţam mereu. Se mai afla la Roma şi un alt om de mare talent, milanez de neam, care se chema *messer* Caradosso [2]. Acesta executa, din foi de metal, mici medalii cizelate, precum şi multe alte lucrări ; aşa, de pildă, a lucrat

[1] *Lautizio Rotelli* — cunoscut meşter giuvaergiu. Despre el şi despre lucrările lui, Cellini vorbeşte pe larg în *Tratatul despre giuvaergerie* (capitolul al VI-lea).

[2] *Ambrogia Foppa,* poreclit *Caradosso,* născut la Pavia. Lucra foarte îngrijit, dar şi foarte încet. În capitolul al V-lea al *Tratatului despre giuvaergerie,* Cellini spune că porecla i-ar fi venit de la un nobil spaniol, care, furios că nu primise la timp o medalie comandată, i-a zis *Cara de oso,* adică faţă de urs. Foppa, fără să cunoască înţelesul acestor cuvinte, a găsit numele armonios şi l-a adoptat. Mai tîrziu, cînd i-a aflat înţelesul, a voit să-l lepede, dar i-a fost cu neputinţă, căci nimeni nu i-a mai spus altfel.

cîteva *pace* [1] în semirelief şi cîţiva Crişti, înalţi de o palmă, din foi foarte subţiri de aur ; erau atît de bine executaţi, încît credeam că nu s-a văzut vreodată un meşter mai priceput şi îl pizmuiam mai mult ca pe oricare altul.

Alţi meşteri lucrau medalii gravate în oţel ; aceştia erau un adevărat model şi o şcoală pentru cei care voiau să cunoască în chip desăvîrşit gravarea monedelor. Mă trudeam cu cea mai mare sîrguinţă să învăţ aceste felurite meşteşuguri. În ceea ce priveşte minunata artă a smălţuitului, nu am întîlnit pe nimeni care s-o stăpînească mai bine decît un florentin de-al nostru, numit Amerigo [2] ; nu l-am cunoscut pe Amerigo, dar am cunoscut bine minunatele sale lucrări ; n-am văzut un alt meşter în stare să se ridice pînă la divina lor frumuseţe. M-am apucat cu toate puterile mele de această meserie atît de grea, mai ales atunci cînd e vorba de a trece prin foc lucrările migălite cu atîta trudă, căci adeseori focul le strică sau le nimiceşte de-a binelea. În ciuda tuturor greutăţilor de care mă loveam, simţeam o plăcere nespusă ; datorită unui dar aparte, dat mie de către Atoateziditorul, care mă înzestrase cu o fire atît de bună şi de armonios întocmită, încît nu-mi era greu să schimb în fapte tot ceea ce-mi trecea prin minte să fac, aceste greutăţi grozave păreau că-mi aduc liniştea. Meseriile de care vorbesc

[1] *Pace* — plăci cu imagini de sfinţi, pe care, în bisericile catolice, credincioşii le sărută înainte de împărtăşanie.

[2] *Amerigo Amerighi* — pomenit de Cellini şi în *Tratatul despre giuvaergerie.*

se deosebesc atît de mult una de alta, încît dacă cineva care cunoaşte bine una din ele ar voi să le practice pe celelalte n-ar izbuti aproape niciodată în aceeaşi măsură ca în meşteşugul pe care îl stăpîneşte. Iată de ce mă străduiam pe cît puteam să ajung să lucrez la fel de frumos în toate aceste meserii ; la locul cuvenit voi arăta de altfel că am izbutit întru totul, aşa precum spun.

XXVII. Pe cînd eram încă un tinerel de aproape douăzeci şi trei de ani, izbucni la Roma o ciumă atît de cumplită, încît mureau zilnic cîteva mii de oameni. Înspăimîntat oarecum de această molimă, începui a mă deda la anumite petreceri ; făceam asta pentru că inima-mi dădea ghes, dar şi din anumite alte pricini, pe care le voi mărturisi de îndată. În zilele de sărbătoare mergeam bucuros să văd monumentele antice, fie pentru a le desena, fie pentru a le modela în ceară ; şi pentru că toate aceste antichităţi nu sînt altceva decît nişte ruine, iar între ele îşi făcuseră cuib o mulţime de porumbei, îmi veni poftă să-i vînez cu flinta [1]. Şi cum frica de ciumă mă făcea să doresc a rupe legătura cu lumea, puneam flinta pe umărul lui Paolino al meu şi o porneam amîndoi spre antichităţile de care vorbeam mai sus. În felul acesta, mă întorceam adeseori încărcat cu porumbei graşi. Nu-mi plăcea să pun în flintă decît o singură încărcătură, aşa că nu căpă-

[1] Armă de foc din secolul al XV-lea şi al XVI-lea (it. *scopieto, schioppetto ;* fr. *escopette*).

tam un vînat bogat decît datorită unei adevărate iscusinţe a mea în acest meşteşug. Aveam o flintă dreaptă, făcută de mîna mea şi strălucind mai bine ca o oglindă, atît pe din afară cît şi pe dinăuntru. Tot singur îmi pregăteam şi o pulbere măruntă de tot, în privinţa căreia am izbutit să descopăr cele mai grozave taine, pe care nici pînă astăzi nu le-a mai aflat nimeni altul ; dar ca să nu mă întind prea mult, voi povesti în legătură cu asta un singur fapt, care-i va uimi pe toţi cîţi se pricep în această meserie ; cu o cîtime de pulbere cîntărînd a cincea parte din greutatea încărcăturii nimeream drept în ţintă, la o depărtare de două sute de paşi. Se părea că patima mea pentru vînătoare m-ar îndepărta de la meseria şi studiile mele ; dar chiar dacă în parte acesta era adevărul, nu e mai puţin adevărat că patima asta îmi dăruia mai mult decît îmi răpea ; aşa, de pildă, ori de cîte ori mergeam la vînătoare, mă simţeam mult mai bine, căci aerul îmi pria nespus. Fiind cam trist din fire, vînătoarea îmi înseninа sufletul şi mă făcea să lucrez cu mult mai mult spor şi iscusinţă decît atunci cînd stam necontenit cufundat în studii şi exerciţii ; în felul acesta, flinta mea îmi aducea mai mult cîştig decît pagubă.

Tot mulţumită acestei patimi m-am împrietenit cu cîţiva căutători de antichităţi, care se ţineau scai de nişte ţărani lombarzi, veniţi la Roma pe vremea săpatului la vii. Săpînd viile, aceşti ţărani găseau

întotdeauna medalii antice, agate[1], crisopraze[2], cornaline[3], camee[4]; ba mai găseau şi pietre preţioase, ca safire, smaralde, diamante şi rubine. Uneori, căutătorii de antichităţi căpătau de la ţărani cîte ceva din lucrurile găsite, pe un preţ foarte mic. Din cînd în cînd — şi chiar destul de des — răscumpăram de la aceşti căutători felurite pietre preţioase, plătind pe ele mai mulţi bani de aur decît dăduseră ei în argint. Toate acestea, lăsînd la o parte cîştigul pe care-l căpătam şi care era de zece ori mai mare decît preţul plătit, îmi asigurau bunăvoinţa tuturor cardinalilor din Roma. Voi aminti doar cîteva din acele raritaţi, şi anume pe cele mai preţioase. Între multe altele, mi-a căzut în mînă un cap de delfin de mărimea unei bile cu care se votează. Pe lîngă faptul că acest cap era de o deosebită frumuseţe, natura depăşea cu mult arta, căci smaraldul din care era lucrat avea o culoare atît de curată, încît cel care mi l-a cumpărat — plătindu-mi-l cu cîteva zeci de scuzi — l-a montat într-un inel, ca pe o nestemată obişnuită, vînzîndu-l apoi cu cîteva sute de scuzi. O altă piatră preţioasă înfăţişa tot un cap, executat din cel mai frumos topaz ce s-a văzut vreodată pe lume. Aici, arta era la înălţimea naturii; piatra asta era cît o alună măricică, iar capul, care-o înfăţişa pe

[1,2,3] Pietre semipreţioase, colorate viu şi variat.

[4] Piatră semipreţioasă de diferite culori, avînd sculptate în ea, în relief, diverse figuri.

Minerva[1], era nespus de frumos. O altă piatră era o camee în care fusese sculptat un Hercule[2] înlănţuind Cerberul cel cu trei capete[3]. Era atît de frumoasă şi executată cu atîta talent, încît marele nostru Michelagnolo recunoscu că nu mai văzuse nicicînd un lucru atît de minunat. Printre multe alte medalii de bronz, îmi căzu în mînă una care avea pe ea capul lui Jupiter[4]. Era cea mai mare medalie pe care am văzut-o vreodată ; capul era atît de bine executat, încît făcea din ea o medalie unică, iar reversul, de asemenea foarte frumos, avea cîteva figurine, la fel de bine lucrate ca şi capul lui Jupiter. Multe aş mai avea de spus cu privire la acest subiect, dar nu vreau să mă întind, de teamă să nu mă lungesc prea mult.

XXVIII. Deşi vreau să mă întorc puţin înapoi, n-am să mă îndepărtez totuşi de subiectul meu. După cum am mai spus, la Roma izbucnise ciuma. Tocmai în acel timp sosise acolo un chirurg cu mare faimă, cunoscut sub numele de maestrul Iacomo da

---

[1] *Minerva (Palas Atena)* — zeiţa înţelepciunii la romani şi la greci.

[2] *Hercule (Heracles)* — erou legendar grec, fiul lui Zeus şi al Alcmenei, înzestrat cu o putere fabuloasă, graţie căreia ar fi săvîrşit o mulţime de fapte vitejeşti.

[3] *Tricefalul Cerber* — cîine cu trei capete, paznic al Infernului, în mitologia greco-romană, după a cărei relatare nu a putut fi învins decît de Hercules, care l-a pus în lanţ, l-a adus pe Pămînt, iar mai tîrziu l-a trimis înapoi în Infern.

[4] *Jupiter (Zeus)* — zeul cerului şi părintele celor mai mulţi dintre zeii mitologiei greco-romane.

Carpi[1]. Printre altele, acest om învăţat a preluat şi îngrijirea unor cazuri deznădăjduite de sfrenţie[2]. Şi fiindcă la Roma boala asta e foarte răspîndită printre preoţi, şi îndeosebi în rîndul celor mai bogaţi, s-a dus vestea în ţară că doctorul era în stare să vindece ca prin farmec asemenea vătămături, cu ajutorul nu ştiu căror fumigaţii, dar că ţinea să hotărască preţul înainte de a începe să-l îngrijească pe bolnav şi că acest preţ nu era de zeci, ci de sute de scuzi. Ilustrul doctor se pricepea foarte bine la desen. Într-o zi, trecînd din întîmplare pe la atelierul meu, văzu expuse nişte desene, printre care se aflau şi schiţele cîtorva vase foarte ciudate, desenate pentru propria-mi plăcere. Erau nişte vase cu totul deosebite de cele văzute pînă atunci. Maestrul Iacomo dori să-i execut aceste vase din argint; i le-am lucrat cu multă plăcere, mai ales fiindcă era vorba de un capriciu al meu. Şi cu toate că am fost plătit cum nu se poate mai bine, preţuirea pe care mi-am cîştigat-o a valorat de o sută de ori mai mult, întrucît cei mai de vază aurari au recunoscut că nu mai văzuseră lucrări atît de frumoase şi atît de bine executate. Abia am apucat să-i predau vasele, că doctorul le şi arătă papii, iar a doua zi

[1] *Giacomo Berengario da Carpi*, medic şi chirurg, destul de priceput, şi nicidecum şarlatan, cum îl prezintă Cellini. A fost, pare-se, printre primii care au folosit mercurul în tratamentul sifilisului. Trebuie remarcat de asemeni că, deşi în acest capitol ne spune că Berengario i-a plătit foarte bine vasele executate, Cellini nu se va sfii mai tîrziu (capitolul al VIII-lea, Cartea a II-a) să ne spună că vasele i-au fost foarte prost plătite.

[2] *Sfrenţie (sfrinţie)* — denumirea populară a sifilisului.

părăsi Roma. Era foarte învăţat şi vorbea minunat despre medicină. Papa ţinea să-l păstreze în slujba sa, dar maestrul Iacomo îi răspunse că nu vrea să intre în slujba nimănui pe lume şi că cine avea nevoie de el n-avea decît să-l urmeze. Era foarte şiret şi bine-a făcut că a plecat din Roma, căci, nu după multe luni, toţi cei pe care îi îngrijise s-au simţit de-o sută de ori mai rău decît înainte, aşa că dacă mai stătea era cu siguranţă ucis. Între mulţi alţii cărora le arătase vasele mele se găsea şi preanobilul duce de Ferrara [1]. Doctorul le spunea tuturor că a căpătat vasele de la un nobil de seamă din Roma, pe care n-a vrut să-l vindece decît cu acest preţ. Mai spunea de asemeni că nobilul cu pricina l-ar fi asigurat că sînt vase antice, că i-ar fi dăruit orice altceva în afară de ele şi că le-a căpătat prefăcîndu-se că nu vrea să-l vindece decît în felul acesta. Toate astea mi le-a spus, la Ferrara, *messer* Alberto Bendedio, care mi-a arătat, cu mare pompă, cîteva copii în pămînt ale acestor vase, făcîndu-mă să izbucnesc în rîs. Văzînd că nu scot nici o vorbă, *messer* Alberto Bendedio, om mîndru din fire, mi-a spus mînios : Rîzi, ai ? Află însă de la mine că de o mie de ani încoace nu s-a mai născut un om care să ştie măcar să deseneze asemenea vase ! Ca să nu stric faima vaselor, am tăcut chitic, prefăcîndu-mă că le admir plin de uimire.

[1] *Alfonso I d'Este* (1476—1534), cunoscut ca sprijinitor al artiştilor şi poeţilor, mai ales al marelui poet Lodovico Ariosto, autorul celebrei poeme eroicomice *Orlando Furioso*.

Mulţi nobili din Roma mi-au spus şi ei că, după părerea lor, opera asta cu totul aparte îi aparţine antichităţii (unii din aceşti nobili îmi erau prieteni); mîndru de opera mea, le-am mărturisit că aceste vase sînt făcute de mine. Întrucît nu voiau să mă creadă şi fiindcă nu doream să fiu luat drept mincinos, a trebuit să aduc martori; ba mai mult: a trebuit să fac alte desene, întrucît pe cele vechi, maestrul Iacomo le luase cu el prin vicleşug. Am cîştigat aşadar îndeajuns de pe urma acestei mici lucrări.

XXIX. Cum ciuma bîntuia de mai multe luni, iar între timp îmi muriseră mulţi prieteni, m-am gîndit să mă izolez. Am stat astfel bine, sănătos, pînă într-o seară oarecare, cînd un tovarăş de-al meu a adus la cină o curtezană bologneză, cu numele de Faustina. Era o femeie foarte frumoasă, avînd cam vreo treizeci de ani, iar împreună cu ea se afla o slujnicuţă de treisprezece sau paisprezece ani. Deoarece Faustina era a tovarăşului meu, nu m-aş fi atins de ea pentru tot aurul din lume. Şi deşi ea susţinea că-i plac foarte mult, m-am ferit tot timpul să-mi înşel prietenul; dar după ce ei s-au dus la culcare, am trecut şi eu la slujnicuţă, care, fiind încă neprihănită, ar fi fost vai de ea dacă ar fi aflat stăpînă-sa. Am petrecut astfel toată noaptea cu mult mai multă plăcere decît cu Faustina. În zori, pe cînd voiam să mănînc ceva, căci eram obosit, de parcă străbătusem nu ştiu cîte mile, mă apucă o durere de cap îngrozitoare; pe braţul stîng îmi apărură o sumedenie de

buboaie, iar pe dosul palmei stîngi, spre partea din afară, mi se ivi o bubă neagră, înfiorătoare. Înspăimîntat, prietenul meu o şterse împreună cu vaca cea grasă şi cu cea slabă, iar eu rămăsei singur, împreună cu un biet ucenic de-al meu, care nu voia să mă părăsească nici în ruptul capului ; simţeam că mă înăbuş şi socoteam că pînă aici m-au dus zilele. În acest timp trecu pe stradă tatăl ucenicului meu, care era medic în slujba cardinalului Iacoacci [1]. Tată, vino să-l vezi pe Benvenuto, căci e puţin cam bolnav şi stă la pat, strigă ucenicul. Fără a se gîndi cam de ce boală putea fi vorba, medicul veni numaidecît la mine, şi de cum îmi luă pulsul văzu şi auzi ce n-ar fi vrut. Întorcîndu-se repede către fiul său, îi spuse : Fiu trădător, m-ai ruinat ! Cum mă mai pot duce în faţa cardinalului ? La asta, fecioru-său răspunse : Tată, maestrul meu face mai mult decît toţi cardinalii Romei ! Medicul se întoarse atunci către mine şi-mi spuse : De vreme ce tot sînt aici, vreau să te îngrijesc ! Te fac însă atent că, dacă te-ai culcat cumva cu vreo femeie, te-ai dus pe copcă. Chiar astă-noapte m-am culcat cu una, îi răspunsei eu. Cu cine şi cît ? mă întrebă el. Toată noaptea, cu o fetişcană. Dîndu-şi seama că vorbise prostii, îmi spuse : Întrucît buboaiele au ieşit de curînd şi încă nu put, iar îngrijirea a început din timp, nu trebuie să te sperii prea mult, căci trag nădejde să te vindec. După ce mă îngriji, medicul plecă, iar în urma

[1] Pare să fie vorba de Cristofane Iacopacci, numit cardinal în 1517.

lui intră pe uşă Giovanni Rigogli, unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, care, mîhnit atît de grozăvia bolii, cît şi de faptul că fusesem părăsit de tovarăşul meu, grăi : Fii sigur, dragă Benvenuto, că n-am să mă dezlipesc de tine pînă n-o să te văd bine, sănătos. Îi spusei prietenului să nu se apropie de mine, căci sufăr de o boală de nevindecat ; apoi îl rugai să ia doar o sumă frumoasă de bani care se afla într-o casetă de lîngă patul meu, şi-i cerui ca, după ce nu voi mai fi, să trimită aceşti bani bietului meu tată, scriindu-i că am plătit şi eu bir afurisitei ciume. Scumpul meu prieten îmi răspunse că nu mă va părăsi cu nici un chip şi că, orice s-ar întîmpla, ştie el mai bine ca oricine ce se cuvine să facă pentru un prieten. Dar, mulţumită lui Dumnezeu şi unor leacuri minunate, am trecut şi peste hopul acesta : sănătatea mea s-a îmbunătăţit nespus, aşa că în curînd am scăpat cu bine de boala asta necruţătoare. Cu rana încă deschisă, dar plină de feşi şi acoperită cu bandaje, am plecat la drum, călare pe un căluţ sălbatic, pe care îl aveam. Animalul ăsta avea părul mai lung de patru degete, era mare cît o namilă de urs şi semăna într-adevăr cu Moş Martin. Călare pe el, pornii să-l găsesc pe pictorul Rosso, care nu locuia la Roma, ci la Cervetera, domeniu al contelui dell'Anguillara, aflat pe drumul spre Civita Vecchia ; l-am găsit pe dragul meu Rosso, şi, în timp ce el se bucura din cale-afară că mă vede, i-am spus : Am venit să fac la tine ceea ce acum cîteva

luni ai făcut şi tu la mine. Izbucnind în hohote de rîs, îmbrăţişîndu-mă şi sărutîndu-mă, Rosso îmi ceru să-mi ţin gura, ca nu cumva să afle contele. Răsfăţat de conte şi ducînd-o numai în vinuri bune şi în mese straşnice, am petrecut aici fericit timp de aproape o lună. În fiecare zi mă duceam singur pe ţărmul mării, şi acolo, după ce descălecam, adunam tot felul de pietricele, melcişori şi scoici de o frumuseţe rar întîlnită. În ultima zi, căci după asta n-am mai dat pe acolo, am fost atacat de o ceată de oameni travestiţi, care coborîseră de pe o corabie maură ; banditii mă înghesuiră într-un loc foarte strîmt, de unde părea cu neputinţă să le mai scap din mîini ; am încălecat însă la iuţeală pe căluţul meu, hotărît să mor fie împuşcat, fie înecat, căci nu trăgeam decît slabă nădejde să scap de una din aceste două morţi. Dar, cu voia lui Dumnezeu, căluţul meu, acelaşi despre care am vorbit mai sus, ţîşni într-un chip uimitor, scăpîndu-mi viaţa. I-am mulţumit Domnului şi i-am povestit totul contelui, care a dat alarma ; corăbiile se şi vedeau, însă, plutind pe mare. Chiar în ziua următoare, vesel şi sănătos, m-am înapoiat la Roma.

XXX. Ciuma dispăruse aproape cu desăvîrşire, încît cei care se regăseau în viaţă se firitiseau unii pe alţii cu multă bucurie. În felul acesta a luat naştere un grup alcătuit din cei mai buni pictori, sculptori şi aurari care se aflau la Roma, întemeietorul acestui

grup fiind un sculptor numit Michelagnolo[1]. De fel din Siena, acesta era un om deosebit de talentat, neîntrecut în meseria sa ; dar mai presus de orice, era şi cel mai bun, şi cel mai drăgăstos om din lume. Era cel mai vîrstnic din grupul nostru, dar şi cel mai tînăr în ceea ce priveşte tăria trupului. Ne întîlneam adeseori, cel puţin de două ori pe săptămînă. Nu pot trece sub tăcere faptul că din acest grup al nostru făceau parte pictorii Giulio Romano[2] şi Gian Francesco[3], minunaţi elevi ai marelui Raffaello da Urbino. Într-o bună zi, tot adunîndu-ne mereu, căpetenia noastră găsi de cuviinţă ca duminica următoare să ne întîlnim la el la cină, fiecare dintre noi fiind dator să-şi aducă, după cum spunea Michelagnolo, „stăncuţa" lui ; cel ce nu avea s-o aducă urma să plătească o masă întregului grup. Aceia dintre noi care nu aveau legături cu asemenea femei au fost nevoiţi — nu fără cheltuială şi necaz — să-şi găsească şi ei cîte una, spre a nu se face de rîs la acel virtuos chiolhan. În ce mă priveşte, deşi ştiam că mă puteam bizui pe o tînără foarte frumoasă, numită Pantasilea, care era îndrăgostită foc de mine, a trebuit să i-o

[1] *Michelagnolo di Bernardino da Siena* (1490—1540) ; a trăit un timp în Croaţia. Venind la Roma, a fost însărcinat cu executarea mausoleului papii Adrian al VI-lea.

[2] Se chema, de fapt, Giulio Pippi. A fost elevul preferat al lui Raffael, care l-a şi lăsat moştenitor, împreună cu Il Fattore. Nevoit să părăsească Roma din pricina mîniei papale, stîrnită de desenele pornografice cu care ilustrase unele din lucrările lui Pietro Aretino, Giulio Romano s-a refugiat la Mantova, unde a lucrat pentru ducele Federigo Gonzaga, căruia i-a construit şi faimosul palat numit del T. A murit în anul 1546.

[3] *Il Fattore* — vezi nota 2, p. 49, cap. al XIX-lea, Cartea I.

las lui Bachiacca [1], un bun prieten al meu, care fusese şi era încă îndrăgostit de ea pînă peste cap. Cînd văzu că mă lipsesc de ea de la cea dintîi vorbă a prietenului meu, Pantasilea fu rănită în mîndria ei, părîndu-i-se că puţin îmi păsa de marea dragoste pe care mi-o purta. Scurtă vreme după această întîmplare, se născu o mare dandana, căci Pantasilea dorea să răzbune jignirea pe care i-o adusesem; despre asta, însă, voi vorbi pe larg la timpul său. Deşi se apropia ziua cînd trebuia să ne prezentăm în faţa cinstitei adunări, fiecare cu „stăncuţa" sa, eu nu aveam încă pe cine să aduc. Socoteam că ar fi o greşeală să lipsesc de la o petrecere atît de smintită şi aveam totodată ambiţia de a nu aduce, între atîtea minunăţii, cine ştie ce „stăncuţă" jumulită; mă gîndii atunci la o şotie, menită să adauge veseliei şi mai mult haz. L-am chemat aşadar pe un băieţandru de vreo şaisprezece ani, vecin cu mine şi fiu al unui meşter arămar spaniol. Băiatul studia latina şi era foarte sîrguincios. Se numea Diego, era chipeş şi avea un ten minunat, iar trăsăturile sale erau mult mai frumoase decît ale anticului Antinous [2]. Îl desenasem în numeroase rînduri, iar lucrările mele se bucura-

[1] *Francesco d'Ubertino Verdi*, poreclit Bachiacca, s-a născut la Florenţa în 1484 şi a murit în 1557. Cele mai multe din lucrările sale le-a trimis în Anglia. Către sfîrşitul vieţii, a intrat în slujba ducelui Cosimo I, pentru care a pictat lucruri vesele şi graţioase.

[2] Tînăr din Bittinia (Asia Mică) renumit pentru frumuseţea sa; sclav şi apoi favorit al împăratului roman Adrian.

seră de multă prețuire. Diego nu se avea bine cu nimeni, așa că era cu totul necunoscut, și, cum își vedea numai de studiile sale, era și cam neîngrijit îmbrăcat. L-am chemat la mine acasă și l-am rugat să-mi îngăduie să-l împodobesc cu veșmintele femeiești pe care le pregătisem. A primit cu multă ușurință și s-a îmbrăcat degrabă, iar eu, întrebuințînd tot felul de podoabe, am dat o strălucire și mai mare frumosului său chip. I-am pus în urechi două toarte, avînd în mijloc două perle mari, minunate ; toartele despicate strîngeau urechile, lăsînd să se creadă că acestea ar fi găurite ; la gît i-am prins niște splendide colane de aur și alte giuvaere minunate, iar mîinile lui frumoase le-am împodobit cu inele. După asta, luîndu-l în glumă de ureche, l-am dus în fața unei oglinzi cît toate zilele. Privindu-se, tînărul a strigat cu mîndrie : Vai, Doamne, dar ăsta e Diego ? I-am răspuns atunci : Ăsta e Diego, căruia nu i-am cerut niciînd vreo favoare ; pe același Diego, îl rog însă ca de data asta să-mi împlinească o plăcere nevinovată, mergînd astfel îmbrăcat să cineze împreună cu o cinstită adunare, de care i-am vorbit în atîtea rînduri. Virtuos, nevinovat și cuminte, tînărul, lăsînd la o parte mîndria, plecă ochii în jos și rămase cîtva timp fără să scoată o vorbă ; apoi, ridicîndu-și deodată capul, îmi spuse : Cu tine, Benvenuto, merg ; și acum, haide ! I-am pus pe cap un văl mare, care la Roma se cheamă văl de vară, și am ajuns ultimii la cină, așa că ne ieșiră cu toții în întîmpinare. Michelagnolo (care, după cum am

mai spus, era cel mai glumeţ şi mai plăcut om din lume) stătea între Giulio şi Giovanfrancesco ; cînd ridicai vălul de pe chipul frumoasei mele însoţitoare, îl prinse pe unul cu o mînă, şi pe celălalt cu alta şi îi sili cu toată puterea să se aplece, în timp ce el, în genunchi, cerşea în gura mare mila Domnului, strigînd să-l audă toată lumea : Priviţi, priviţi cum arată la chip îngerii paradisului ! Şi cu toate că li se spune îngeri, luaţi seama că există şi îngeri de sex feminin. Apoi, tot în gura mare, continuă :

O, înger frumos, o, înger senin,
Tu mă mîntui şi tu mă-nchini.

La aceste cuvinte, drăgălaşa fiinţă de lîngă mine ridică rîzînd mîna dreaptă şi îi dădu o binecuvîntare papală, însoţind-o cu o seamă de vorbe de duh. Atunci, ridicîndu-se în picioare, Michelagnolo spuse că papilor li se sărută picioarele, iar îngerilor obrajii ; tînărul făcu întocmai şi se înroşi tot, devenind astfel şi mai frumos. Odaia era plină de sonetele noastre, pe care i le trimisesem lui Michelagnolo. Tînărul începu să le citească, şi le citi pe toate, ceea ce îi dădu un farmec de nedescris. S-au spus apoi o puzderie de vorbe de duh, asupra cărora nu vreau să mă opresc, căci nu pentru asta scriu. Doar despre una singură se cuvine să amintesc, fiindcă a spus-o Giulio Romano, acel minunat pictor de care am mai vorbit ; după ce-i privi cu nevinovăţie pe toţi cei ce stăteau în jurul mesei, oprindu-se îndeosebi asupra femeilor, el se întoarse către Michel-

agnolo, spunîndu-i : Dragul meu Michelagnolo, numele ăsta de „stăncuţă", cu care le-ai botezat, li se potriveşte astăzi acestor doamne, cu toate că, alături de unul dintre cei mai frumoşi păuni ce se pot închipui, sînt mai puţin frumoase chiar decît stăncuţele ! Ne pregăteam să ne aşezăm la masă, căci se aduseseră bucatele. Giulio ceru încuviinţarea de a ne arăta locul fiecăruia. După ce căpătă această învoire, luă femeile de mînă şi le aşeză la locurile lor, dîndu-i „stăncuţei" mele locul din mijloc ; apoi îi aşeză pe bărbaţi, de data asta oprindu-mi mie locul din mijloc şi spunînd că mi se cuvenea această cinste. Pe peretele din spatele femeilor se afla o pînză pictată cu minunate flori de iasomie, care alcătuiau un cadru atît de frumos pentru acele doamne şi în special pentru a mea, încît cu greu aş putea găsi cuvintele cu care să-l descriu. Stăteam deci cu toţii voioşi la această bogată masă, cu bucate minunate şi servite din belşug. După ce terminarăm de mîncat, urmă un mic concert de muzică vocală, cu acompaniament de instrumente, şi fiindcă muzicanţii cîntau cu partitura în faţă, frumoasa mea însoţitoare ceru să cînte şi ea ; cum însă cînta aproape mai bine decît ceilalţi, stîrni atîta mirare, încît părerile lui Giulio şi Michelagnolo nu mai erau glumeţe, ca la început, ci grave, serioase şi pline de uimire. După concert, un oarecare Aurelio Ascolano [1], care improviza ca nimeni altul, începu să proslăvească

[1] Unii comentatori cred că e vorba de poetul Euriale d'Ascoli, prieten cu Anibal Caro şi Pietro Aretino.

femeile, cu vorbe dumnezeiesc de frumoase. În timp ce el cînta, cele două femei între care se afla drăguţa mea nu conteneau să sporovăiască ; una povestea cum o păţise ea, cealaltă o întreba pe a mea în ce fel căzuse în greşeală, ce prietene avea, de cîtă vreme se afla la Roma şi alte nimicuri de astea. Dacă aş urmări să descriu asemenea lucruri de haz, ar trebui să povestesc şi o groază de încurcături pricinuite de Pantasilea, care era îndrăgostită lulea de mine ; dar cum nu acesta mi-e scopul, o să fiu foarte scurt. Plictisit şi dornic să scape de toată flecăreala acestor femei prostănace, însoţitorul meu, pe care îl botezasem Pomona [1], se răsucea cînd pe-o parte, cînd pe cealaltă. Femeia pe care o adusese Giulio o întrebă dacă nu cumva se simţea rău. Pomona răspunse că da, că i se părea că ar fi însărcinată de cîteva luni şi că simţea o oarecare apăsare în uter. Cuprinse pe loc de mila ei, cele două vecine de masă începură s-o pipăie, descoperind că era bărbat. Trăgîndu-şi mîinile ca arse, se porniră să-l ocărască, cu vorbe care li se spun tinerilor frumoşi. Ne scularăm de la masă în rîsete şi ţipete, iar vajnicul Michelagnolo ceru voie să mă pedepsească aşa cum va socoti el. Căpătînd dezlegarea, mă ridică în braţe în mijlocul ţipetelor şi strigă : Trăiască ! Trăiască ! adăugînd că asta era pedeapsa ce mi se cuvenea pentru o şotie atît de izbutită. Aşa s-a terminat

[1] Zeiţa fructelor şi a grădinilor la romani.

ziua, iar odată cu ea, şi vesela noastră cină ; apoi ne-am întors fiecare la casele noastre.

XXXI. Aş putea să înşir la nesfîrşit lucrările pe care le-am făcut pentru tot felul de oameni. Mă voi mulţumi să spun că trudeam din răsputeri pentru a mă desăvîrşi în numeroasele şi feluritele arte de care am pomenit mai sus. Lucram deci în toate, şi fără răgaz. Pînă aici n-am apucat să descriu vreo lucrare de-a mea mai de Doamne-ajută ; aştept deci să fac acest lucru la locul potrivit, iar prilejul nu va întîrzia să se ivească. În vremea asta, sculptorul sienez Michelagnolo, despre care am mai vorbit, lucra la mormîntul răposatului papă Adrian, iar pictorul Giulio Romano, despre care de asemenea am mai vorbit, intrase în slujba marchizului de Mantova. Ceilalţi prieteni ai mei se răspîndiseră care-ncotro, pe unde-i chemau treburile, aşa că virtuosul nostru grup se risipise aproape de tot. În acel timp îmi căzură în mînă cîteva mici pumnale turceşti, cu mînerul, lama şi teaca din oţel. Toate astea aveau pe ele nişte frumoase crengi înfrunzite, gravate după meşteşugul turcesc, precum şi gingaşe incrustaţii în aur. Asemenea lucrări îmi stîrniră dorinţa de a-mi încerca puterile şi de a mă strădui într-o meserie atît de deosebită de celelalte pe care le învăţasem pînă atunci ; băgînd de seamă că mă descurc cît se poate de bine, mă apucai să fac şi eu cîteva lucrări. Din felurite pricini, aceste lucrări erau mult mai frumoase şi mai trainice decît ale turcilor. Una din pri-

cini era că eu gravam mult mai adînc şi mai pieziş decît obişnuiau s-o facă meşterii turci. O altă pricină era că gravurile turceşti nu înfăţişează decît frunze de rodul-pămîntului şi flori mici de floarea-soarelui, care, deşi au oarecare graţie, nu plac totuşi la fel de mult ca frunzele şi florile gravate de noi. În Italia, de altfel, noi imităm după natură diferite soiuri de frunze. Lombarzii, de pildă, lucrează frunze minunate, după modelul frunzelor de iederă şi viţă albă, cu spirale splendide, nespus de plăcute la vedere. Toscanii şi romanii sînt mult mai pretenţioşi la alegere ; ei imită, bunăoară, frunza de acant [1], de laba-ursului, cu festoanele şi cu florile ei, răsucite în toate felurile şi avînd printre ele felurite păsările sau animale, ceea ce dovedeşte mult bun gust. Unii dintre artiştii noştri de seamă se inspiră şi după florile de cîmp, cum ar fi gura-leului, adăugînd apoi frumoase scorneli ale imaginaţiei lor ; toate astea, neştiutorii le numesc „groteşti". Modernii sînt cei care le-au denumit astfel, întrucît învăţaţii au descoperit asemenea lucrări în hrubele Romei ; odinioară, aceste hrube au fost odăi, vetre, săli de învăţătură şi altele ; din pricina stratului de pămînt aşezat pe ele, au devenit cu toatele subterane, şi cum la Roma asemenea hrube se numesc grote, lucrările amintite au căpătat şi ele numele de „groteşti". Numele acesta nu-i însă potrivit, întrucît, aşa cum corciturilor cei vechi le

[1] *Acantă* — plantă din familia acantaceelor, a cărei frunză, elegant crestată, serveşte ca motiv de inspiraţie pentru împodobirea capitelelor coloanelor corintice.

ziceau monştri, la fel şi lucrătorii aceştia tot monştri făceau cu frunzele lor, al căror nume adevărat este acela de „monstruozităţi", iar nu de „groteşti". Frunzele executate de mine în felul arătat mai sus erau mult mai frumoase decît ale turcilor. În timpul acesta, în cenuşa din unele urne antice s-au găsit nişte inele de fier incrustate cu aur, fiecare inel avînd montată o camee mică. Făcînd cercetări, învăţaţii au susţinut că inelele acestea fuseseră purtate de cei care doreau să-şi păstreze cumpătul în împrejurări deosebite, bune sau rele. La cererea cîtorva nobili, buni prieteni de-ai mei, m-am apucat să execut şi eu nişte inele de acest fel. Le-am lucrat însă din oţel foarte curat, aşa că o dată gravate şi incrustate cu aur, erau foarte plăcute la vedere şi nu rareori am căpătat peste patruzeci de scuzi numai pentru execuţia unui asemenea inel. Cam tot pe atunci, fiecare nobil sau gentilom obişnuia să poarte la pălărie o mică medalie de aur, pe care se afla gravată fie stema casei sale, fie vreo altă bazaconie. Am făcut multe asemenea lucrări, a căror execuţie era foarte anevoioasă. Caradosso, despre al cărui talent am vorbit mai sus, a lucrat şi el cîteva medalii de acest fel. Dar, cum obişnuia să graveze pe ele mai multe figuri, nu se mulţumea cu mai puţin de o sută de scuzi de bucată ; din această pricină, dar şi fiindcă el lucra foarte încet, m-am pomenit chemat de nişte nobili, cărora, printre altele, le-am făcut şi o asemenea medalie, luîndu-mă la întrecere cu talentatul artist. Am muncit foarte mult la această medalie, pe care am gravat

patru figuri. S-a întîmplat ca nobilii amintiţi mai sus, punînd medalia mea alături de una de-a iscusitului Caradosso, să spună că a mea este şi mai bine, şi mai frumos executată şi mi-au cerut să hotărăsc singur preţul ostenelilor mele, întrucît, fiind cît se poate de mulţumiţi, doreau să fiu şi eu la fel de mulţumit. Le-am răspuns că cea mai mare răsplată a trudei mele — şi cea pe care o doresc cel mai mult — este aceea de a fi egalat operele unui artist atît de valoros ; am adăugat că, dacă şi domniile-lor socotesc la fel, eu mă socot mai mult decît răsplătit. După ce m-am despărţit de ei, nobilii mi-au trimis un dar atît de mărinimos, încît n-am mai putut avea nici o altă pretenţie ; în acelaşi timp, creştea însă nespus dorinţa mea de a mă desăvîrşi, şi asta este pricina întîmplărilor pe care le voi povesti mai tîrziu.

XXXII. Las deocamdată la o parte întîmplările legate de meseria mea, întrucît vreau să povestesc cîteva necazuri care m-au încercat în cursul zbuciumatei mele vieţi. Am pomenit mai sus atît despre vajnicul nostru grup, cît şi despre renghiul pe care i l-am jucat acelei femei, care am spus că se numea Pantasilea şi care mă urmărea cu prefăcuta şi supărătoarea ei iubire ; furioasă, mai cu seamă din pricina şotiei de la cina la care luase parte şi Diego, tînărul spaniol de care am vorbit, Pantasilea îmi jurase răzbunare. Voi arăta acum prilejul care i s-a ivit şi primejdia nespusă prin care mi-a fost dat

să trec. Toate astea s-au întîmplat din pricină că la Roma sosise un tinerel numit Luigi Pulci [1], feciorul unuia din familia Pulci, căruia i se tăiase capul pentru că îşi făcuse pofta cu propria-i fiică ; tînărul despre care vorbesc era înzestrat cu un minunat talent poetic şi poseda temeinice cunoştinţe de latină ; scria frumos, avea gesturi pline de graţie şi era nespus de frumos ; îl părăsise pe nu ştiu care episcop şi era ros de sfrenţie pînă-n măduva oaselor. Pe vremea cînd acest tînăr locuia la Florenţa, era obiceiul acolo ca în nopţile de vară să se ţină adunări în felurite locuri ale cetăţii, chiar pe stradă ; la acele adunări, tînărul de mai sus se dovedise a fi unul dintre cei mai buni cîntăreţi, pricepuţi în arta improvizaţiei ; era atît de plăcut să-l auzi cîntînd, încît divinul Michelagnolo Buonarroti, strălucit pictor şi sculptor, de îndată ce afla unde era, nu se putea înfrîna să nu plece să-l asculte, întovărăşit de mine şi de un oarecare Piloto [2], giuvaergiu de mare valoare. În aceste împrejurări îl cunoscusem pe Luigi Pulci. Mulţi ani după aceasta, l-am găsit din nou la Roma, unde mi-a mărturisit că se află într-o stare jalnică şi m-a rugat, în numele Domnului, să-l ajut. Înduioşat de marele său talent şi fiindcă-mi era compatriot, cît şi pentru că aşa mi-e firea, l-am luat la mine acasă, unde a

[1] E vorba de un strănepot al cunoscutului poet florentin Luigi Pulci (1432—1484), autorul poemei eroicomice *Morgante*.
[2] Aurarul Piloto este pomenit şi de Vasari în *Viaţa* lui Michelangelo. Vezi G. Vasari, *op. cit.*, vol II, pp. 367—368.

început să se îngrijească, astfel că, ajutat de tinereţea sa, s-a însănătoşit repede. În timp ce-şi îngrijea sănătatea, studia fără răgaz, iar eu aveam grijă să-i fac rost de cărţi, pe cît îmi îngăduiau mijloacele; recunoscînd marele ajutor primit din parte-mi, Luigi mi-a mulţumit nu o dată, cu vorba şi cu lacrimile în ochi, asigurîndu-mă că dacă va mai avea parte de o viaţă fericită nu va pregeta să mă răsplătească pentru toate binefacerile. La toate astea îi răspundeam că nu am făcut pentru el atîta cît aş fi dorit să fac, ci doar atîta cît am putut şi că era de datoria oamenilor să se ajute unul pe altul; îl sfătuiam doar ca ajutorul pe care i-l dădusem eu lui să-l dea şi el altuia care s-ar afla în nevoie, aşa cum avusese şi el nevoie de mine; îl mai rugam, de asemenea, să-mi fie prieten şi să mă considere ca atare. Tînărul începu să frecventeze curtea din Roma, unde găsi repede de lucru, intrînd pe sub pielea episcopului Gurgensis [1], om de peste optzeci de ani. Episcopul avea un nepot, care se numea *messer* Giovanni şi care era nobil veneţian; acest *messer* Giovanni se arăta a fi foarte îndrăgostit de talentul lui Luigi Pulci, pe care şi-l apropiase atît de mult, încît în el parcă tot pe sine se vedea. Luigi îi vorbi despre mine şi despre cît mi-era de îndatorat, iar *messer* Giovanni dori să mă cunoască. Aşa se făcu că într-o seară, pe cînd dădeam în cinstea aceleiaşi Pantasilea o masă, la care poftisem numeroşi prieteni de nă-

[1] *Episcop de Gurck*, în Carintia, era în vremea aceea veneţianul Girolamo Balbo, cunoscut şi ca scriitor.

dejde, picară, tocmai cînd ne aşezam la cină, *messer* Giovanni şi Luigi Pulci, care, după cîteva cuvinte de bun sosit, rămaseră să mănînce cu noi. De cum îl văzu pe frumosul tînăr, Pantasilea, ca o tîrfă neruşinată ce era, puse numaidecît ochii pe el ; din pricina asta, de îndată ce sfîrşirăm plăcuta cină, îl chemai deoparte pe Luigi Pulci şi îi cerui ca, în numele a tot ce spusese că-mi datorează, să nu se-ncurce cu nici un preţ cu destrăbălata aceea. La aceste cuvinte, el îmi răspunse : Mă socoţi oare un nesimţit, Benvenuto dragă ? Nu nesimţit, ci tînăr ! îi răspunsei, şi jurai în numele lui Dumnezeu că puţin îmi păsa de Pantasilea, dar că de el mi-ar fi părut tare rău să-şi rupă gîtul pentru una ca ea. La aceste vorbe, Luigi se jură că-l roagă pe Dumnezeu ca, dacă îi va vorbi măcar vreodată sus-numitei, să-şi rupă fără zăbavă gîtul. Sînt sigur că bietul băiat a jurat din toată inima, căci, aşa cum voi arăta mai departe, şi-a rupt într-adevăr gîtul.

Fiindcă îl certasem şi-i spusesem pe şleau că apucase pe calea unor vicii murdare, care, aşa cum am spus, aveau să-l împingă spre pierzanie, se făcea că nu mă mai vede, ba chiar că nici nu mă mai cunoaşte.

XXXIII. Acelaşi *messer* Giovanni îi cumpărase şi un armăsar arab, fără pereche de frumos, pe care plătise o sută cincizeci de scuzi, şi nu era zi în care să nu-l vezi pe Luigi plimbîndu-şi calul prin faţa casei unde locuia ticăloasa de Pantasilea. Dîndu-mi

seama de asta, nu mi-am făcut sînge rău ; mi-am spus că fiecare se poartă după cum îi e firea şi mi-am văzut mai departe de treburile mele. Într-o duminică seară, în timpul verii, am fost poftiţi însă la cină de Michelagnolo, sculptorul sienez de care am mai vorbit. De faţă se afla şi Bachiacca, de care de asemeni am mai pomenit şi care o adusese cu el şi pe Pantasilea, prima femeie cu care se culcase. Tocmai cînd ne simţeam mai bine, Pantasilea, care stătea între mine şi Bachiacca, se ridică de la masă, spunînd că se duce să-şi facă unele nevoi, întrucît se simte cam rău, dar că va veni numaidecît înapoi. Şi în vreme ce noi mîncam şi vorbeam despre tot felul de lucruri plăcute, ea îşi prelungea şederea ceva mai mult decît s-ar fi cuvenit. Devenii atent, şi trăgînd puţin cu urechea mi se păru că aud jos, în stradă, nişte rîsete înfundate. Ţineam în mînă cuţitul de care mă slujeam la mîncare. Cum fereastra era foarte aproape de masă, mă ridicai puţin şi-l văzui în stradă pe Luigi Pulci împreună cu Pantasilea. În acelaşi timp, îl auzii pe Luigi spunîndu-i : Oh, dacă ne-ar vedea acum diavolul acela de Benvenuto, ar fi vai de noi ! Nu-ţi fie teamă, îi răspunse Pantasilea, ascultă numai ce gălăgie fac : se gîndesc la orice, numai la noi nu. La aceste cuvinte, sigur că ei erau, sării pe fereastră şi-l prinsei pe Luigi de capă ; fără îndoială că l-aş fi ucis cu cuţitul pe care-l aveam în mînă dacă el, călare cum era pe un căluţ alb, n-ar fi dat pinteni, lăsîndu-mi în mînă capa, ca să poată scăpa cu viaţă. La rîndul

ei, Pantasilea fugi să se ascundă într-o biserică vecină. Ceilalţi oaspeţi lăsară baltă masa şi, alergînd spre mine, mă rugară să nu mă tulbur nici pe mine şi nici pe ei din pricina unei destrăbălate. Le răspunsei că în ceea ce-o priveşte pe ea nici nu m-aş fi clintit, dar că nu-l puteam cruţa pe acel tînăr netrebnic, care-mi dovedise atîta dispreţ; şi, fără să mă las înduplecat de vreuna din vorbele acelor oameni cumsecade, îmi luai spada şi pornii singur spre Prati. Casa unde luasem masa era vecină cu poarta castelului; pe aici se mergea spre Prati, şi pe drumul acela, drept înainte, am luat-o şi eu. N-am stat în Prati decît pînă la apusul soarelui, cînd am pornit încet spre Roma. Se lăsase noaptea; era întuneric, dar porţile Romei nu se închiseseră. Către ora două, am trecut pe la casa Pantasileii; eram hotărît ca dacă dau cumva peste Luigi Pulci, să le fac amîndurora una, să mă ţină minte. Dîndu-mi seama că înăuntru nu se află decît o slujnicuţă, pe nume Canida[1], m-am dus acasă, să-mi las capa şi teaca spadei, şi m-am întors apoi la locuinţa Pantasileii, aşezată în dreptul locului numit I Banchi, pe malul Tibrului. În faţa acestei case se afla grădina unui oarecare hangiu, cunoscut sub numele de Romolo; grădina era împrejmuită cu un gard des de spini, în care m-am ascuns, stînd în picioare şi aşteptînd ca Pantasilea să se întoarcă acasă împreună cu Luigi. Mă aflam de puţin timp

[1] Forma populară a numelui Candida.

acolo, cînd pică şi Bachiacca, acel prieten al meu despre care am mai vorbit ; nu ştiu dacă-şi dăduse singur seama sau dacă-i spuseseră alţii cam unde puteam fi. Mă chemă încetişor, zicîndu-mi cumetre (aşa obişnuiam noi să ne spunem, în glumă) şi, aproape plîngînd, începu să se roage de mine, spunîndu-mi : Te rog eu, cumetre, ca nu cumva să-i faci vreun rău acelei nenorocite, căci n-are nici cea mai mică vină. Dacă mai scoţi o singură vorbă şi n-o iei numaidecît din loc, îi răspunsei eu, să ştii că-ţi dau cu sabia în cap ! Speriat din cale-afară, bietul cumătru fu apucat, pe nepusă masă, de nişte crampe atît de puternice, încît fu nevoit, numai după cîţiva paşi, să stea locului ca să-şi facă nevoia. Cerul era spuzit de stele, care răspîndeau o lumină strălucitoare. Deodată auzii apropiindu-se mai mulţi cai, care înaintau de o parte şi de alta a drumului : erau Luigi şi Pantasilea, însoţiţi de un oarecare *messer* Benvegnato, de fel de prin părţile Perugiei, camerist al papii Clemente ; împreună cu ei se mai aflau încă patru căpitani viteji — de fel tot din Perugia, — precum şi alţi cîţiva ostaşi tineri, tot aşa de viteji : cu totul erau peste douăsprezece spade. Văzînd cum stau lucrurile şi neştiind pe unde s-o şterg, căutai să mă ascund cît mai bine în gardul de mărăcini. Spinii ascuţiţi mă înţepau, iar durerea mă întărîta ca pe-un taur ; aproape că mă hotărîsem să fac un salt şi s-o iau la fugă, cînd îl auzii pe Luigi, care o ţinea de gît pe Pantasilea, spunînd : O să te mai sărut totuşi încă o dată, numai aşa, ca

să-i fac în ciudă ticălosului de Benvenuto. Chinuit de spini şi întărîtat de vorbele tînărului, sării afară din ascunzătoarea mea, ridicai spada şi strigai în gura mare : Vă ucid pe toţi ! Lovitura fu îngrozitoare : spada lovi în umărul lui Luigi, dar, cum satirii care-l ocroteau îl îmbrăcaseră în armură şi zale de oţel, spada alunecă şi o izbi pe Pantasilea peste gură şi peste nas. Se prăbuşiră amîndoi la pămînt, iar Bachiacca o luă la fugă, cu pantalonii în vine, ţipînd cît îl ţinea gura. Plin de îndrăzneală, mă întorsei cu spada către ceilalţi, dar vitejii aceştia, auzind un zgomot ce venea dinspre han, socotiră că acolo s-ar putea afla o ceată de vreo sută de persoane şi, plini de curaj, puseră vitejeşte mîna pe săbii ; doi cai, care se speriaseră, pricinuiră însă o asemenea învălmăşeală, încît doi dintre cei mai buni oşteni fură trîntiţi la pămînt, iar ceilalţi o luară la fugă. Văzînd că am scăpat cu obrazul curat şi cu cinstea neştirbită, o ştersei şi eu cît putui mai repede, încredinţat că am avut un noroc fără pereche. În această groaznică învălmăşeală, cîţiva ostaşi şi căpitani se răniseră singuri, cu propriile lor spade. Aşa de pildă *messer* Benvegnato, cameristul papii, fusese azvîrlit la pămînt şi călcat în picioare chiar de catîrul său, iar unul dintre slujitorii lui care pusese mîna pe spadă, căzuse împreună cu el, rănindu-l rău la mînă. Iată de ce *messer* Benvegnato înjura mai avan ca toţi ceilalţi, spunînd în dialectul lui perugin : Pe viul Dumnezeu, vreau ca Benvegnato să-l înveţe pe Benvenuto cum să trăiască !

îi porunci deci unuia dintre căpitanii săi să vină să mă caute ; acesta era poate mai îndrăzneţ decît ceilalţi, dar prea tînăr pentru a fi cine ştie ce de capul lui. Veni să mă caute acolo unde mă retrăsesem, adică în casa unui mare gentilom napolitan, care mă îndrăgise nespus de mult, căci auzise vorbindu-se de mine şi mă văzuse la lucru nu numai în meşteşugul meu, dar şi în cel al armelor (care îl interesa, de altfel, în primul rînd pe gentilom) ; ca atare, văzîndu-mă răsfăţat şi simţindu-mă ca peştele în apă, îi dădui căpitanului un asemenea răspuns, încît socot că i-a părut destul de rău că venise să mă vadă.

Cîteva zile mai tîrziu, după ce Luigi, destrăbălata de Pantasilea şi ceilalţi îşi vindecaseră rănile, *messer* Benvegnato, a cărui furie se potolise, îl rugă pe gentilomul napolitan care mă găzduia să mă convingă să mă împac cu tînărul Luigi, adăugînd că acei viteji oşteni nu aveau nimic de împărţit cu mine, ci ţineau doar să mă cunoască. Gentilomul răspunse că mă va însoţi oriunde şi că mă va convinge bucuros să închei pace ; ceru însă ca nici una dintre părţi să nu mai pomenească despre ce-a fost, asemenea faptă fiind socotită o abatere de la legile onoarei ; adăugă apoi că nu ne va fi îngăduit decît să bem şi să ne îmbrăţişăm, el fiind singurul care va avea voie să vorbească. Aşa se şi făcu. Într-o joi seara, sus-numitul gentilom mă conduse acasă la *messer* Benvegnato, unde se găseau toţi oştenii care luaseră parte la ciocnire ; acolo, toată lumea era

încă la masă. Gentilomul napolitan venise însoţit de peste treizeci de ostaşi viteji, toţi înarmaţi pînă-n dinţi, lucru la care *messer* Benvegnato nu se aşteptase. Gentilomul intră primul în sală şi spuse: Dumnezeu să vă aibă în pază, *signori!* Vin la voi împreună cu Benvenuto, pe care îl iubesc ca pe însuşi fratele meu, şi aşteptăm bucuroşi porunca domniilor-voastre. *Messer* Benvegnato, văzînd că sala se umple cu atîtea persoane, răspunse: Nu vă cerem decît pace, şi nimic altceva. După asta, tot el mai făgădui că nu voi fi sîcîit nici de oamenii guvernatorului Romei. Făcurăm pace, iar eu mă întorsei fără zăbavă la atelierul meu; nu trecea însă nici o oră fără ca gentilomul napolitan să nu vină să mă vadă sau să trimită după mine. Între timp, Luigi Pulci se vindecase şi umbla toată ziua călare pe calul său arăbesc, cu pasul atît de frumos. Într-o zi, după o mică ploaie, îşi plimba calul tocmai prin faţa porţii Pantasileii; calul alunecă şi căzu, prinzîndu-l sub el şi rupîndu-i piciorul drept; muri, la cîteva zile după aceea, chiar acolo în casa Pantasileii. Se împlini astfel ceea ce el însuşi, din propriul său imbold, jurase în faţa lui Dumnezeu. Se vede de aici că Domnul ţine socoteală de cei buni şi de cei răi şi-l răsplăteşte pe fiecare după cum se cuvine.

XXXIV. Toată lumea era sub arme[1]. Papa Clemente îi ceruse trupe lui Giovanni de'Medici, iar os-

[1] Din pricina războiului din 1524 dintre Francisc I, regele Franţei, şi Carol Quintul, regele Spaniei şi împăratul Germaniei.

taşii acestuia, de cum sosiră la Roma, începură a săvîrşi atîtea grozăvii, încît şederea în atelier ajunsese primejdioasă ; din această pricină, mă retrăsei şi eu într-o căsuţă frumoasă, aşezată în spatele locului numit I Banchi. Lucram aici pentru toţi prietenii mei, dar cum lucrările din această vreme au fost mărunte nu voi pomeni de ele. Mă îndeletniceam mult pe timpul acela cu muzica şi cu alte plăceri asemănătoare. Deoarece papa Clemente, ascultînd de sfatul lui *messer* Iacopo Salviati, dăduse drumul celor cinci companii trimise de *signor* Giovanni, care între timp murise în Lombardia, Burbonul [1], de cum aflase că la Roma nu se mai află ostaşi, se grăbise să-şi împingă armata într-acolo. În această împrejurare, întreaga Romă puse mîna pe arme. Eram foarte bun prieten cu Alessandro, feciorul lui Piero del Bene, care cu prilejul venirii familiei Colonna [2] la Roma îmi ceruse să-i păzesc casa ; iată de ce şi în această împrejurare, mult mai grea, mă rugă din nou să-i fac rost de cincizeci de oameni, care, sub conducerea mea, să-i păzească locuinţa ; mă rugă deci să fac ceea ce mai făcusem

[1] *Charles de Bourbon,* văr al lui Francisc I. A cîştigat bătălia de la Marignan, dar apoi, din pricina unor neplăceri pe care le-a avut la curte, şi-a trădat suveranul şi vărul şi a trecut în slujba lui Carol Quintul. A fost ucis în mai 1527, în timp ce asedia Roma.

[2] Între 20 şi 23 septembrie 1527, trupele cardinalului Pompeo Colonna, partizan al lui Carol Quintul, au ocupat Roma şi au devastat Vaticanul. Cardinalul Colonna i-a impus papii — asediat în castelul Sant' Angelo — să semneze o pace favorabilă împăratului. Nu după mult timp, papa avea să calce această înţelegere.

şi pe vremuri, cînd cu venirea familiei Colonna. Făcui rost de cincizeci de flăcăi de ispravă şi ne aşezarăm în casa lui Alessandro, pe leafă bună şi mîncare aleasă. După ce armata Burbonului se ivi sub zidurile Romei, numitul Alessandro del Bene mă rugă să-l însoţesc pînă la ziduri ; mă dusei, luîndu-l cu mine şi pe unul dintre cei mai buni flăcăi, iar pe drum ni se mai alătură şi un tînăr, numit Cecchino della Casa. Ajungînd la zidurile cimitirului, văzurăm acea armată grozavă, care şi începuse să forţeze pătrunderea în oraş. În acel punct al zidului unde ne oprisem noi zăceau numeroşi tineri, ucişi de asediatori ; lupta se da pe viaţă şi pe moarte. O ceaţă cît se poate de deasă învăluia totul ; mă întorsei către Alessandro şi-i spusei : Să ne retragem cît mai repede, căci aici nu se află scăpare. Uită-te şi vezi cum se caţără duşmanii pe ziduri, iar ai noştri dau bir cu fugiţii. Înspăimîntat, Alessandro strigă : Era mai bine dacă da Domnul ca nici să nu fi venit pe-aici ! şi se întoarse tulburat s-o rupă la fugă. Îl oprii, spunîndu-i : Acum, dacă tot m-ai adus, este neapărat nevoie să săvîrşim o faptă vrednică de un om ! Şi, întorcîndu-mi archebuza către locul unde văzusem un grup de luptători mai numeros şi mai închegat, ochii drept în mijlocul lui, luîndu-l ca ţintă pe cel mai înalt dintre duşmani, pe care ceaţa mă împiedica să-l văd dacă e călare, sau pe jos. Mă întorsei degrabă către Alessandro şi Cecchino şi le spusei să tragă şi ei cu archebuzele lor, învăţîndu-i totodată cum să stea ca să nu-i

atingă loviturile asediatorilor. După ce trăserăm cîte două încărcături fiecare, mă apropiai cu multă băgare de seamă de zid şi văzui că între duşmani domnea o tulburare nemaipomenită, căci focurile noastre îl uciseseră pe Burbon. După cîte am aflat mai tîrziu, acesta era chiar cel pe care îl văzusem la început, mai înalt decît cei din jurul lui. Plecînd de acolo, o luarăm prin cimitir, şi după ce intrarăm pe poarta Sfîntul Petru, trecînd prin spatele bisericii Sant'Agnolo, ajunserăm la poarta castelului, dar nu fără greutăţi de nebănuit, întrucît *signor* Renzo da Ceri şi *signor* Orazio Baglioni [1] îi răneau şi-i ucideau pe toţi cei care păraseau apărarea zidurilor. Cînd ajunserăm aproape de poarta castelului, o parte din duşmani pătrunseseră în Roma, aşa că se aflau în spatele nostru. Izbutirăm să intrăm în castel tocmai cînd se pregăteau să coboare poarta [2]. Ca unul care făceam parte din oamenii de casă ai papii, de cum intrarăm, mă şi văzui înhăţat de căpitanul Pallone de'Medici, care, spre marea mea părere de rău, mă sili să mă despart de Alessandro. Tocmai cînd mă căţăram sus, în vîrful turnului, printr-unul din coridoarele castelului îşi făcu intrarea şi papa Clemente, care, neputînd să creadă că duşmanul o să pătrundă în oraş, nu voise să părăsească mai înainte palatul San Piero. De cum mă

[1] Cunoscut condotier perugin.

[2] Este vorba de *saracinesca*, poartă mare de fier, care funcţiona ca un oblon. Alunecînd pe două canale verticale, putea fi coborîtă după dorinţă, împiedicînd astfel intrarea inamicului în castelele sau cetăţile întărite.

văzui înăuntru, mă şi apropiai de cîteva piese de artilerie, pe care le avea în grijă un artilerist numit Giuliano Fiorentino. Uitîndu-se printr-unul din crenelurile castelului, acesta vedea cum i se jefuia casa şi i se maltrata soţia şi copiii, şi de aceea, ca să nu nimerească tocmai într-ai săi, nu îndrăznea să tragă cu tunurile ; aruncase fitilul cu care aprindea încărcătura şi-şi zgîria faţa cu unghiile, plîngînd în hohote ; la fel făceau şi alţi cîţiva artilerişti. Din pricina asta, pusei mîna pe unul dintre fitiluri şi, ajutat de cîţiva inşi care nu-şi pierduseră cumpătul, încărcai cîteva tunuri de felurite mărimi, alegîndu-le după propria mea părere, şi ucisei cu ele o groază de oameni de-ai duşmanului, iar dacă nu făceam astfel, acea parte a armatei duşmane care pătrunsese în Roma în aceeaşi dimineaţă s-ar fi îndreptat direct spre castel, unde ar fi intrat cu uşurinţă, întrucît artileria nu-i făcea nici un fel de neajuns. Continuam să trag, în timp ce numeroşi cardinali şi nobili mă binecuvîntau şi mă îmbărbătau din tot sufletul. Şi fiindcă aşa stăteau lucrurile, devenii foarte mîndru, căutînd să fac chiar ceea ce-mi era cu neputinţă ; mă mulţumesc să spun că numai datorită mie castelul a putut fi salvat în dimineaţa aceea, iar ceilalţi artilerişti s-au pus din nou pe treabă. Am stat neclintit la post ziua întreagă ; seara, în timp ce armata intra în Roma prin poarta Trasteveri, papa l-a numit comandant al întregii artilerii pe *messer* Antonio Santa Croce, un mare gentilom roman ; primul lucru pe care l-a făcut

acesta a fost să vină la mine ; m-a lăudat şi mi-a dat pe mînă cinci piese de artilerie, aflate pe cel mai înalt meterez al castelului, tocmai în locul numit dell'Agnolo ; meterezul acela înconjoară castelul de jur împrejur, şi de acolo poţi să vezi şi Prati, şi Roma; a pus apoi sub comanda mea oamenii trebuincioşi pentru mînuirea tunurilor, a poruncit să mi se plătească solda înainte, m-a aprovizionat cu pîine şi cu puţin vin şi m-a rugat să continuu aşa cum începusem. În ceea ce mă priveşte, simţeam în unele clipe mai multă tragere de inimă pentru ceea ce făceam decît pentru propria mea îndeletnicire ; noua meserie îmi plăcea atît de mult, încît totul îmi izbutea parcă mai bine decît în cea veche. După căderea nopţii şi după ce duşmanul pătrunsese în oraş, toţi cîţi eram în castel, şi îndeosebi eu, stam şi priveam nemaipomenita noutate a focului, căci mi-au plăcut întotdeauna lucrurile noi ; cei ce nu se aflau în castel n-au avut putinţa să-l vadă şi nici măcar să şi-l închipuie. Nu vreau, totuşi, să mă apuc să descriu toate acestea ; voi continua doar să-mi povestesc viaţa, aşa cum am început-o, precum şi faptele care se află în strînsă legătură cu ea.

XXXV. Am îndeplinit mai departe meseria de artilerist toată vremea cît am rămas asediaţi în castel ; în acest timp s-au petrecut o sumedenie de întîmplări de seamă, fiecare dintre ele fiind vrednică de povestit ; dar, cum nu vreau să fiu prea lung şi nici să mă îndepărtez prea mult de adevărata mea

meserie, voi sări peste cele mai multe dintre acestea, povestind numai ceea ce nu pot trece sub tăcere ; aceste întîmplări vor fi cele mai de seamă, dar şi cele mai puţine. Să încep aşadar cu prima. Într-o bună zi, *messer* Antonio Santa Croce îmi porunci să cobor de pe meterezul dell'Agnolo, ca să trag asupra cîtorva case vecine, unde fuseseră văzuţi intrînd feluriţi duşmani ; în timp ce trăgeam, o lovitură a artileriei duşmane izbi colţul unui crenel, desfăcînd o bucată nu prea mare şi care nu-mi făcu prea mult rău, dar mă lovi drept în piept ; zăceam la pămînt, cu răsuflarea tăiată, leşinat, de parcă murisem, dar auzeam tot ce spuneau cei din jur, între care cel mai cu foc se tînguia *messer* Antonio Santa Croce : Vai nouă, spunea el, căci am pierdut cel mai preţios ajutor pe care-l aveam. Atras de zgomot, se apropie şi un prieten al meu, flautistul Gianfrancesco (înclinat mai curînd spre medicină decît spre flaut) ; cu lacrimi în ochi, el alergă după o ulcică cu un minunat vin grecesc, şi după ce înroşi în foc o ţiglă puse pe ea o mînă de pelin şi o stropi cu acel nobil vin grecesc, iar cînd pelinul se îmbibă bine, mi-l aşeză pe piept, chiar acolo unde fusesem lovit. Pelinul acela a fost atît de bun, încît mi-am venit repede în fire. Dar cînd vrui să vorbesc îmi dădui seama că nu pot scoate nici un cuvînt, căci nişte dobitoci de soldaţi îmi umpluseră gura cu pămînt, socotind că în felul acesta mi-ar da împărtăşania, deşi asta aducea mai curînd a excomunicare, întrucît nu-mi puteam veni în fire,

pămîntul făcîndu-mi mai rău decît lovitura. Scăpat şi din asta, m-am înapoiat la artileria mea, ţinîndu-mă de ea cu toată grija şi dîrzenia ce se pot închipui. Trimiţînd după ajutor la ducele de Urbino [1], care se afla împreună cu armata veneţiană, papa Clemente îi spuse ambasadorului său să-i comunice excelenţei-sale să nu socoată castelul predat atîta timp cît în vîrful lui se vor aprinde în fiecare seară trei focuri, însoţite de salve de cîte trei lovituri de tun ; sarcina de a aprinde aceste focuri şi de a trage salvele de artilerie am primit-o eu, şi de aceea, încă de cu ziuă, îmi îndreptam tunurile spre acele locuri unde mi se părea că pot săvîrşi cele mai multe distrugeri ; iată de ce papa, văzînd că mă îngrijesc de treburile mele cu toată osîrdia ce se cere în asemenea împrejurări, mă îndrăgise mult. Ajutorul ducelui, pe care l-am pomenit mai sus, n-a sosit niciodată, dar, cum nu am a mă îngriji de asta, voi trece mai departe, fără alte amănunte.

XXXVI. În timp ce continuam cu drăceştile mele îndeletniciri, veneau să mă vadă cîţiva dintre cardinalii care se aflau în castel ; cel mai adesea veneau cardinalul de Ravenna [2] şi cardinalul de'Gaddi [3], cărora nu o dată le-am spus să nu-i mai

[1] Duce de Urbino era în acea vreme Francesco Maria della Rovere (1490—1538).

[2] *Benedetto Accolti* — secretar al papii Clemente al VII-lea, iar mai tîrziu episcop şi cardinal (1497—1549).

[3] *Niccola Gaddi* — florentin de origine, episcop al Ferrarei şi apoi cardinal (mort în 1552).

prind pe lîngă mine, căci beretele lor roşii se vedeau de departe, punînd în primejdie nu numai viaţa mea, ci şi pe a lor, deoarece se putea trage asupra noastră din palatele înconjurătoare, ca de pildă din Torre de'Bini; pînă la urmă le-am încuiat uşa, atrăgîndu-mi astfel duşmănia lor. De asemeni, *signor* Orazio Baglione, care mă iubea foarte mult, stătea adeseori în preajma mea. Într-o zi, pe cînd şedeam amîndoi la taifas, văzu nu ştiu ce mişcare într-un oarecare han aflat dincolo de poarta castelului, la locul numit Baccanello. Hanul acela avea ca firmă un soare roşu, pictat între două ferestre. Deoarece ferestrele erau închise, *signor* Orazio, despre care vorbesc, socoti că înăuntru, între cele două ferestre — deci chiar în dreptul soarelui — se află o masă, la care nişte soldaţi stau la chef, şi din această pricină îmi spuse: Benvenuto, dacă te-ar ţine curelele să tragi cu tunul tău o lovitură chiar alături de acel soare, cred că ai face o straşnică ispravă, căci gălăgia care se aude de-acolo dovedeşte că avem de-a face cu oameni de seamă. Mă simt în stare să trag chiar în mijlocul acelui soare, îi răspunsei eu, arătîndu-i însă că lîngă gura tunului meu se afla un butoi plin cu pietre, pe care suflul de aer pricinuit de explozie l-ar fi zvîrlit la pămînt. Nu pierde timpul, Benvenuto! îmi spuse numitul *signor*. Mai întîi că, aşa cum stă, este cu neputinţă ca suflul exploziei să-l zvîrle la pămînt; apoi, chiar dacă ar cădea, iar dedesubt s-ar afla însuşi papa, nenorocirea n-ar fi chiar atît de grea cît îţi

închipui tu ; aşa că dă-i drumul şi trage ! Fără să mai stau pe gînduri, trăsei şi nimerii chiar în mijlocul soarelui, întocmai precum făgăduisem. Dar, după cum spusesem tot eu, butoiul se prăvăli la pămînt, nimerind drept între cardinalul Farnese [1] şi *messer* Iacopo Salviati [2], pe care i-ar fi strivit, fără îndoială, dacă tocmai atunci nu s-ar fi îndepărtat unul de altul, jignindu-se între ei, din pricina cardinalului Farnese, care-l acuzase pe *messer* Iacopo că ar fi vinovat de asedierea Romei. Auzind gălăgia care se făcea jos în curte, bunul *signor* Orazio dădu fuga într-acolo, iar eu, aplecîndu-mă în partea în care căzuse butoiul, îi auzii pe unii spunînd că s-ar cuveni ca artileristul să fie omorît ; îndreptai atunci două falconete [3] către scara care urca spre meterez, hotărît să trag cu una dintre ele în cei care ar fi venit. Deoarece servitorii cardinalului Farnese primiseră, pare-se, poruncă de la stăpînul lor să vină să pună mîna pe mine, le ieşii înainte, ţinînd în mînă fitilul gata aprins. Cunoscîndu-i pe unii dintre ei, îi luai la rost : Dacă n-o ştergeţi de aici, golanilor, şi dacă vreunul dintre voi îndrăzneşte să pună piciorul pe scara asta, praf vă fac cu cele două falconete, pe care le am gata pregătite, lîngă mine ; mergeţi de-i spuneţi cardinalului că n-am făcut decît ceea ce mi s-a poruncit de către

[1] *Alessandro Farnese* — viitorul papă Paul al III-lea.
[2] *Iacopo Salviati* era cel care îl sfătuise pe papă să concedieze trupele trimise de Giovanni dalle Bande Nere.
[3] *Falconetul* era un tun de calibru mic (it. *falconetto).*

mai-marii mei şi că tot ce s-a făcut, s-a făcut numai întru apărarea preoţilor, iar nu întru lovirea lor. După plecarea servitorilor, veni sus, alergînd, *signor* Orazio Baglioni ; îi cerui să stea pe loc, căci altfel îl omor, deşi ştiam prea bine cine era. Îndeajuns de speriat, se opri şi-mi spuse : Îţi sînt prieten, Benvenuto. Urcaţi singur, *signore*, şi apoi faceţi ce vreţi, îi răspunsei eu. Îngîmfat nevoie-mare, Orazio Baglione stătu puţin pe loc şi-mi spuse supărat : Îmi vine să nu mă mai urc şi să fac tocmai opusul a tot ceea ce mă gîndeam să fac pentru tine. Îi întorsei vorba, spunîndu-i că, aşa cum putusem intra în acea slujbă ca să-i apăr pe alţii, puteam la fel de bine să mă apăr şi pe mine însumi ; veni singur, dar cînd ajunse sus îl văzui atît de schimbat la faţă, încît pusei mîna pe spadă, gata de harţă. Văzîndu-mă, începu să rîdă şi, recăpătîndu-şi înfăţişarea obişnuită, îmi spuse cu multă bunăvoinţă : Te iubesc din tot sufletul, scumpul meu Benvenuto, şi ţi-o voi dovedi la timpul potrivit ; măcar de-ar fi vrut Dumnezeu să-i ucizi pe aceşti doi nemernici, din care unul e pricina marii noastre nenorociri, iar celălalt ar putea să devină pricina unei nenorociri şi mai mari. Îmi ceru de asemenea ca, dacă aş fi fost întrebat, să nu spun că se afla lîngă mine atunci cînd trăsesem cu tunul şi mă asigură că, de altfel, nici nu aveam de ce să mă tem. Scandalul a fost îngrozitor şi a ţinut o bună bucată de vreme. Dar nu mai vreau să adaug nimic în legătură cu asta. Mă mulţumesc să spun că eram gata-gata să mă

răzbun pe *messer* Iacopo Salviati pentru numeroasele necazuri căşunate tatălui meu, care se văita adeseori de asta. Dar, ce-i drept nu-i păcat ! Ştiu că l-am băgat şi eu în sperieţi ! Cît despre Farnese, îl las deocamdată deoparte ; mai tîrziu, o să se vadă ce bine era dacă îl ucideam.

XXXVII. Continuam să mă îngrijesc de tragerea cu tunurile mele ; săvîrşeam zilnic altă ispravă, ştiind că astfel îmi cîştig încrederea şi nepreţuita bunăvoinţă a papii. Nu trecea o singură zi fără să ucid vreun duşman din afară. Într-una din zile, plimbîndu-ne pe meterezul rotund al castelului, papa zări în Prati un colonel spaniol, pe care îl cunoştea după anumite semne, mai ales fiindcă îl avusese în slujba sa ; în timp ce-l privea, papa vorbea de el. Stînd sus, la locul numit Agnolo, nu ştiam nimic de toate astea, dar vedeam de acolo un om îmbrăcat de sus pînă jos în roşu, care, cu o lance în mînă, supraveghea săpatul tranşeelor ; gîndindu-mă ce aş putea face ca să-l lovesc, am luat o mică bombardă, pe care o aveam alături, am descărcat-o şi i-am pus o ditamai încărcătură, făcută dintr-un amestec de pulbere fină şi pulbere obişnuită ; cum însă omul în roşu era atît de departe încît regula artileriei nu îngăduia să se tragă la atare distanţă cu asemenea bombarde, nu am ochit decît după ce am calculat o parabolă de mare precizie. Am dat apoi foc încărcăturii, şi tocmai cînd omul în roşu, dintr-un fel de spaniolească îngîm-

fare, îşi înălţa spada în faţă, proiectilul meu îl izbi drept la jumătatea trupului, sfîrtecîndu-l în două. Papa, care nu se aşteptase la aşa ceva, se bucură nespus şi se minună, deoarece, pe de o parte, i se părea cu neputinţă ca o bombardă să bată atît de departe, iar pe de alta fiindcă nu pricepea cum se putuse ca omul acela să fie spintecat în două ; trimise să mă cheme şi-mi ceru lămuriri ; îi arătai felul în care trăsesem, dar nici el, nici eu nu puteam înţelege chipul în care omul fusese sfîrtecat în două. Îngenunchind în faţa papii, îl rugai să-mi dea iertăciune atît pentru acel omor, cît şi pentru toate celelalte cîte le mai săvîrşisem în acel castel, în slujba bisericii. Auzind acestea, papa îşi înălţă mîinile şi, făcînd deasupra mea semnul crucii, mă binecuvîntă cu un gest larg, spunînd că-mi iartă toate omorurile pe care le-am făcut vreodată şi toate cîte le voi mai face spre folosul bisericii apostolice. Despărţindu-ne, mă urcai sus şi continuai să trag cu atîta voioşie, încît mai toate loviturile nimereau în plin. Desenul, studiile sau talentul muzical se topeau în muzica tunurilor, şi dacă aş povesti numai isprăvile pe care le-am săvîrşit în acest răstimp de iad şi de sînge o lume întreagă ar sta să se crucească. Dar, tot ca să nu lungesc prea mult vorba, trec şi peste ele. Voi povesti totuşi cîteva din cele mai de seamă, căci mi se pare a fi un lucru de folos. Aşa, de pildă, gîndindu-mă zi şi noapte cam ce aş mai putea face întru apărarea bisericii, am băgat de seamă că duşmanii, pentru a-şi schimba gărzile,

treceau prin poarta Santo Spirito, ţintă uşor de atins ; fiind însă nevoit să trag pieziş, nu izbuteam să le pricinuiesc tot răul pe care-l doream. Cu toate astea, omoram zilnic destul de mulţi duşmani, aşa că, văzîndu-şi împiedicată această trecere, aşezară într-o noapte pe acoperişul unei case peste treizeci de butoaie, care îmi acopereau ţinta. Gîndindu-mă la această treabă ceva mai temeinic decît înainte, am îndreptat cele cinci tunuri ale mele asupra butoaielor şi am aşteptat ora douăzeci şi două, cînd se schimbau gărzile. Crezîndu-se la adăpost, asediatorii mergeau acum mai încet şi în număr mai mare ca de obicei : am dat atunci foc tunurilor mele şi nu numai că am trîntit la pămînt acele butoaie, care mă împiedicau, dar dintr-o singură salvă am omorît şi peste treizeci de oameni. Iată de ce, după ce am făcut acest lucru timp de încă două zile, soldaţii, printre care se aflau mulţi jefuitori din timpul asediului, s-au răsculat în cîteva rînduri, dornici să poată pleca, spre a se bucura în linişte de roadele străduinţei lor. Gian di Urbino [1], unul dintre cei mai destoinici căpitani ai lor, i-a ţinut însă în frîu, iar pentru schimbarea santinelelor au fost nevoiţi, spre marele lor necaz, să apuce pe un alt drum, lung de peste trei mile, în timp ce primul nu avea nici o jumătate de milă. După ce săvîrşii

[1] *Juan d'Urbino* — comandant spaniol, care s-a făcut cunoscut în timpul războiului lui Carol Quintul cu Francisc I ; general-locotenent în armata care în 1527 a asediat Roma, sub comanda prinţului de Oranges.

această ispravă, toţi nobilii din castel mă răsfăţau care mai de care. Am ţinut să povestesc pe larg această năzbîtie întrucît ea a avut urmări de mare însemnătate ; acum, însă, voi încheia, deoarece asemenea isprăvi nu au legătură cu meseria mea, care singură mă îndeamnă să scriu, mai ales că, de-ar fi să-mi înfrumuseţez povestea vieţii cu asemenea fapte, s-ar chema să nu mai termin niciodată. Mai este totuşi şi o altă ispravă de acest fel, pe care o voi povesti la timpul său.

XXXVIII. Sărind peste multe alte fapte, voi spune cum papa Clemente, ca să salveze tiarele şi celelalte giuvaere ale camerii apostolice, mă chemă şi se încuie într-o încăpere împreună cu Cavalierino [1] şi cu mine. Acest Cavalierino, care pe vremuri fusese grăjdar al lui Filippo Strozzi [2], era francez şi de neam prost, dar, pentru că se dovedise slugă credincioasă, papa Clemente îl făcuse peste măsură de bogat şi avea încredere în el ca în sine însuşi ; aşadar, de îndată ce ne încuiarăm toţi trei în odaie, îmi puseră în faţă tiarele şi restul giuvaerelor camerei apostolice,

[1] Vasari, *(op. cit.*, vol. II, p. 188) pomeneşte şi el de acest Cavalierino, pe care îl prezintă drept administrator al bunurilor papii Clement al VII-lea.

[2] *Filippo Strozzi* (1488—1538), originar din Florenţa, se căsătorise cu fiica lui Piero de'Medici. După ce Alessandro de'Medici a devenit duce, Filippo Strozzi a trecut de partea republicanilor alungaţi din Florenţa. În 1537, trupele republicanilor izgoniţi au pătruns în Toscana, cu scopul de a-l înlătura pe ducele Cosimo. Au fost însă înfrînte în lupta de la Montemurlo, în august 1538, iar Filippo Strozzi a căzut în mîna lui Cosimo şi s-a sinucis în închisoare.

poruncindu-mi să scot pietrele preţioase şi aurul în care erau legate. Îndeplinii porunca şi înfăşurai apoi fiecare piatră în niţică hîrtie, iar după asta cusurăm toate pietrele atît în căptuşeala veşmintelor papii, cît şi în cea a veşmintelor lui Cavalierino. La sfîrşit îmi încredinţară tot aurul, care cîntărea cam două sute de livre, cu porunca de a-l topi, în cea mai adîncă taină. Pornii spre Agnolo, unde se afla odaia mea, pe care o puteam încuia ca să nu mă tulbure nimeni, şi îmi construii din cărămizi un mic cuptor cu aer, în fundul căruia se afla un cenuşar destul de mare, în formă de farfurie, în care cădea, picătură cu picătură, aurul pe care îl aruncam peste cărbuni. În timp ce cuptorul lucra, îmi frămîntam într-una mintea cum să fac să-i mai pocnesc pe duşmanii noştri, şi fiindcă tranşeele lor se aflau dedesubt, la o aruncătură de băţ, îi pisam cu o amărîtă de încărcătură rămasă din vechea muniţie a castelului. Luasem lîngă mine o falconetă şi încă un tunuleţ, amîndouă cu buza ţevii ruptă, şi după ce le îndesam cu încărcătură, le dădeam foc, făcînd în tranşee pagube neaşteptate de mari ; tot timpul cît m-am îndeletnicit cu topitul aurului, aceste două tunuleţe au stat încontinuu gata de tras. Puţin înainte de apusul soarelui, văzui pe cineva trecînd marginea şanţurilor, călare pe un catîr, care mergea cît putea de repede, în timp ce călăreţul le spunea ceva celor din tranşee. Am avut grijă să trag înainte ca el să ajungă în dreptul meu, şi, cum ochisem foarte bine, o parte din încărcătură îl lovi pe călăreţ drept în faţă, iar restul izbi în

catîr, care căzu mort. În tranşee se auzi o larmă nemaipomenită ; am dat foc şi celuilalt tun, nimerind şi de data asta tot în plin. Călăreţul era principele d'Orangio[1] ; la adăpostul tranşeelor, fu transportat într-un han din împrejurimi, unde alergă în curînd toată floarea armatei. Auzind ce ispravă săvîrşisem, papa Clemente trimise numaidecît să mă cheme, şi-mi ceru amănunte ; îi povestii întreaga întîmplare, adăugînd că, după cît se vedea, rănitul era un om de rang mare, întrucît toţi comandanţii armatei par să se fi adunat la hanul unde a fost transportat. Papa, ca un om cu mintea limpede ce era, trimise după *messer* Antonio Santa Croce, care, aşa cum am mai spus, comanda întreaga artilerie, şi-i ceru să poruncească tuturor artileriştilor să-şi îndrepte nenumăratele lor tunuri către acea clădire, urmînd ca la o lovitură de archebuză toată lumea să tragă ; dacă le-am fi omorît toate căpeteniile, armata — care şi aşa era dezbinată — s-ar fi risipit cu desăvîrşire, iar Dumnezeu, dînd ascultare tuturor rugăciunilor pe care nu încetasem să i le înălţăm, ne-ar fi scăpat astfel de acei tîlhari necredincioşi. Ne-am aşezat deci tunurile potrivit poruncilor lui Santa Croce şi am rămas în aşteptarea semnalului ; aflînd însă despre ce era vorba, cardi-

[1] *Philibert de Châlons* (1500—1530), principe d'Oranges, a trecut de partea împăratului Carol Quintul, trădîndu-l pe Francisc I. După moartea lui Charles de Bourbon, a preluat comanda trupelor care cuceriseră Roma. A fost ucis în 1530, în timp ce comanda armata care asedia Florenţa.

nalul Orsini[1] se luă la ceartă cu papa, susţinînd că una ca asta nu trebuia să se întîmple pentru nimic în lume, tocmai acum, cînd se aştepta încheierea unui armistiţiu, căci, dacă şefii vor fi omorîţi, armata duşmanilor — lipsită de conducători — va face tot posibilul să intre în castel, şi asta ar fi într-adevăr nenorocirea noastră. Termină spunînd că, oricum, cardinalii nu sînt de părere să se tragă. Deznădăjduit, bietul papă, văzîndu-se izbit şi din afară, şi dinăuntru, spuse că lasă totul pe seama lor. Aflînd aşadar că porunca de a se trage a fost ridicată, eu, care nu mă puteam stăpîni, am tras cu unul din tunurile mele, iar lovitura a nimerit într-un pilastru din curtea casei unde văzusem adunată o mare mulţime. Această lovitură le-a făcut atîta rău duşmanilor, încît au fost cît pe ce să părăsească acea casă. Cardinalul Orsini vru să mă spînzure sau să mă ucidă în orice alt chip, dar papa mă apără cu dîrzenie. Ştiu bine ce vorbe aspre au schimbat între ei cu acel prilej, dar — cum nu fac istorie — am să le trec sub tăcere, pentru a nu vorbi decît de ceea ce mă priveşte.

XXXIX. Îndată ce am terminat de topit aurul, i l-am dus papii, care mi-a mulţumit călduros şi i-a poruncit lui Cavalierino să-mi dea douăzeci şi cinci de scuzi, cerîndu-şi iertare că nu-i stă în putere

[1] *Franciotto Orsini*, din cunoscuta familie aristocratică romană, a fost crescut în casa lui Lorenzo de'Medici, cu care se înrudea. În 1517 a fost numit cardinal. A murit în 1553.

să-mi dea mai mult. Cîteva zile după asta, s-a încheiat pacea, iar eu am plecat spre Perugia, împreună cu *signor* Orazio Baglione şi cu trei sute de soldaţi ; ajunşi acolo, *signor* Orazio a vrut să-mi încredinţeze comanda acestor oameni, dar nu am primit, spunînd că, mai presus de orice, doream să merg să-mi văd tatăl şi să-mi răscumpăr exilul din Florenţa. *Signor* Orazio Baglione mi-a spus atunci că fusese numit căpitan al trupelor florentine ; se afla de faţă şi trimisul Florenţei, *ser* Pier Maria di Lotto, căruia *signor* Orazio m-a recomandat ca pe unul de-al său. Am pornit aşadar spre Florenţa, însoţit de alţi cîţiva tovarăşi de arme. Ciuma bîntuia cu o furie turbată. Ajuns la Florenţa, l-am găsit pe bunul meu tată, care era sigur fie că murisem în timpul asediului, fie că o să mă-ntorc la el, gol puşcă. Lucrurile s-a petrecut însă tocmai dimpotrivă : trăiam şi aveam bani din belşug, o slugă şi un cal de toată frumuseţea. Atîta s-a bucurat bătrînul meu tată, încît credeam că o să moară îmbrăţişîndu-mă şi sărutîndu-mă. I-am povestit toate blestemăţiile din timpul asediului şi i-am pus în mînă o mare sumă de bani, cîştigată ca soldat ; apoi, după ce ne-am îmbrăţişat din nou, tata a plecat la Cei Opt, să-mi răscumpere exilul. Întîmplarea făcea ca unul dintre Cei Opt să fi făcut parte şi din consiliul care mă exilase : era chiar acela care îi spusese atunci tatii că voia să fiu trimis sub escortă. Încurajat de bunăvoinţa pe care mi-o arătase *signor* Orazio Baglione, tata îi spuse în chip de răzbunare

cîteva cuvinte bine meşteşugite. Cînd îi mărturisii că *signor* Orazio mă numise căpitan şi că se cădea să încep a mă gîndi la alcătuirea companiei, bietul tata se tulbură numaidecît şi mă jură pe bunul Dumnezeu ca nu care cumva să mă apuc de o asemenea treabă, deşi îşi dădea seama că sînt în stare nu numai de asta, dar chiar şi de fapte ceva mai de seamă. Adăugă apoi că îl avea în armată şi pe celălalt fiu — atît de viteazul meu frate — şi că eu trebuia să-mi văd de minunata mea artă, pentru care trudisem şi învăţasem atîţia ani. Deşi îi făgăduii să-i dau ascultare, tata, ca un om înţelept ce era, îşi dădu seama că în clipa cînd va veni *signor* Orazio atît făgăduiala dată, cît şi alte pricini mă vor împinge pe calea războiului; se gîndi deci ca printr-un mic vicleşug să mă scoată din Florenţa şi-mi spuse: Aici, dragul meu fiu, bîntuie ciuma cu o furie nemaivăzută, şi cît e ziua de mare, tot mi se pare că te văd venind acasă bolnav; mi-aduc aminte că pe vremuri — cînd eram şi eu tînăr — m-am dus la Mantova şi timp de cîţiva ani am dus-o acolo împărăteşte; te rog deci şi chiar îţi poruncesc, în numele iubirii ce mi-o porţi, ca încă astăzi, şi nu mîine, să părăseşti locurile astea şi să pleci într-acolo.

XL. Cum mi-a plăcut dintotdeauna să văd lumea şi cum nu mai fusesem niciodată la Mantova, am plecat bucuros, lăsîndu-i tatii cea mai mare parte din banii pe care îi adusesem şi făgăduindu-i să-l

ajut totdeauna, oriunde m-aş afla ; ca sprijin al bătrîneţilor sale i-am lăsat-o pe sora mea cea mai mare ; se numea Cosa şi, cum nu voise să se mărite, fusese primită călugăriţă în mănăstirea Santa Orsola, dar deocamdată tot amîna să intre, avîndu-l de îngrijit pe bătrînul nostru tată şi trebuind s-o mai ajute şi pe cealaltă soră, mai mică, măritată cu un oarecare Bartolommeo, de meserie sculptor. Am primit aşadar binecuvîntarea tatii şi, încălecînd pe frumosul meu cal, am plecat spre Mantova. Multe aş mai avea de spus dacă m-aş apuca să povestesc cu de-amănuntul această scurtă călătorie. Războiul şi ciuma îndoliaseră toată lumea, şi numai trecînd prin mari greutăţi am izbutit să ajung la Mantova, unde, de cum am sosit, am căutat să găsesc de lucru şi m-am tocmit la un oarecare *maestro* Niccolò, de fel din Milano, aurar al ducelui de Mantova. La două zile după ce am început să lucrez, m-am dus să-l văd pe *messer* Giulio Romano, pictor strălucit, despre care am mai vorbit, bun prieten cu mine ; m-a primit călduros şi s-a arătat supărat că nu trăsesem la el ; trăia ca un nobil şi tocmai executa pentru duce o lucrare în afara porţilor Mantovei, la locul numit Te [1]. Era o lucrare mare şi minunată, cum poate că se mai vede încă şi astăzi. *Messer* Giulio îi vorbi numaidecît ducelui despre mine, aducîndu-mi nenumărate laude, iar acesta îmi porunci

[1] Castelul ducal, Catedrala şi palatul *del Te* sînt principalele trei edificii construite şi pictate de Giulio Romano în timpul şederii sale la Mantova, în slujba lui Federigo Gonzaga.

să-i execut modelul unui relicvar, pentru a păstra în el cîteva picături din sîngele lui Cristos, aflate în posesia mantovanilor, care spun că au fost aduse în oraşul lor de către Longinus[1]; după aceea, ducele se întoarse către *messer* Giulio şi-i ceru să-mi facă desenul acelui relicvar. Auzindu-l, *messer* Giulio spuse: *Signore*! Benvenuto nu-i omul care să aibă ce face cu desenele altuia, iar excelenţa-voastră îşi va da seama de asta cînd o să vadă modelul! M-am apucat de lucru; am desenat un relicvar în care să încapă flaconaşul respectiv şi apoi am executat un mic model în ceară, înfăţişîndu-l pe Cristos: stătea jos, iar cu mîna stîngă, săltată în sus, ţinea crucea sa mare, pe care părea că se sprijină, în timp ce cu dreapta părea că vrea să-şi deschidă rana de la piept. Acest model i-a plăcut ducelui atît de mult, că după ce l-am terminat m-a încărcat cu favoruri neaşteptate, dîndu-mi să înţeleg că ar dori să mă păstreze în slujba sa, plătindu-mă atît de bine, încît să pot duce o viaţă îmbelşugată. Între timp, după ce m-am dus şi m-am închinat şi cardinalului[2], acesta i-a spus ducelui, care-i era frate, că ar fi fost mulţumit dacă mi-ar fi îngăduit să-i execut şi lui sigiliul de cardinal. Am început şi această lucrare; în timp ce mă îndeletni-

[1] După unele legende, ar fi fost un centurion roman care comanda straja în timpul crucificării lui Cristos; aceleaşi legende susţin că, după aceasta, Longinus s-a convertit şi a devenit propovăduitor al noii credinţe.

[2] *Ercole Gonzaga* (1495—1563) — episcop de Mantova, numit cardinal în 1527.

ceam cu ea, m-am îmbolnăvit de o febră recurentă, care atunci cînd mă apuca mă făcea să aiurez ; începeam atunci să blestem Mantova, să-l blestem pe duce şi pe cei care locuiau acolo de bunăvoie. Aceste vorbe au fost aduse la cunoştinţa ducelui de un aurar milanez, pe care-l avea în slujbă şi care vedea prea bine că ducele voia să mă oprească la el. Auzind vorbele mele smintite, ducele s-a înfuriat cumplit împotriva mea, dar, cum şi eu eram furios pe Mantova, mîniile noastre au fost la fel de aprige. După patru luni, terminînd cu sigiliul şi cu alte cîteva lucrări mărunte pe care le executasem pentru duce, pe numele cardinalului, acesta din urmă m-a plătit mulţumitor şi m-a rugat să mă înapoiez la Roma, minunatul oraş în care ne cunoscusem. Plecînd din Mantova cu o frumoasă sumă de scuzi, am ajuns la Governo [1], acolo unde a fost asasinat acel viteaz *signor* Giovanni. Aici m-a apucat din nou un mic acces de febră, care însă nu mi-a împiedicat nicidecum călătoria şi a rămas pesemne la Governo, căci nu m-a mai apucat niciodată. Pînă la urmă, am ajuns şi la Florenţa şi, cu gîndul la iubitul meu tată, am ciocănit la uşă ; la fereastră apăru însă o cocoşată furioasă, care mă izgoni, plină de mojicie, strigîndu-mi să n-o mai bat la cap. Spune-mi, cocoşată afurisită, o întrebai eu, se mai află totuşi pe aici vreo altă mutră afară de a ta ? Nu, lua-te-ar dracu !

[1] Sat aşezat la confluenţa rîului Mincio cu fluviul Pad ; astăzi se cheamă Governolo (vezi şi nota 1, p. 21, cap. VIII, Cartea I).

îmi răspunse ea. O să te ia pe tine, cît ai clipi din ochi ! îi strigai eu. La auzul ciorovăielii, ieşi afară o vecină, care-mi spuse că tata şi toţi ai casei muriseră de ciumă ; deoarece ghicisem asta, durerea mi-a fost mai puţin copleşitoare. Vecina adăugă apoi că scăpase cu viaţă numai Liperata [1], sora cea mai mică, pe care o adăpostise o femeie sfîntă, numită *mona* [2] Andrea de'Bellacci. Părăsii casa, îndreptîndu-mă spre han, dar întîmplător mă întîlnii cu un foarte bun prieten al meu, numit Giovanni Riggolo. Lăsînd calul la el acasă, ne duserăm în piaţă, unde aflai că fratele meu trăieşte. Îl găsii acasă la prietenul său Bertino Aldobrandi ; nu ne mai săturam îmbrăţişîndu-ne (ca unii care aflasem fiecare despre celălalt că ar fi murit) ; după asta, fratele meu mă luă de mînă şi, rîzînd în hohote, îmi spuse : O să te duc, frăţioare, acolo unde nici prin gînd nu-ţi trece ; la sora noastră Liperata, pe care am măritat-o din nou şi care, fără îndoială, te crede mort. În timp ce mergeam într-acolo, ne povesteam unul altuia prin cîte trecusem fiecare, iar cînd ajunserăm la locuinţa surioarei, aceasta rămase ca trăsnită şi căzu leşinată în braţele mele ; cum toate astea se petrecură fără ca vreunul dintre noi să scoată o vorbă, sigur că, dacă nu era de faţă fratele meu, soţul Liperatei n-ar fi crezut de fel că sînt frate cu ea. În cele din urmă, Cecchino, fratele meu, lămuri totul, şi dîndu-i ajutor leşinatei, aceasta îşi

[1] Forma populară a numelui *Reparata.*
[2] Prescurtare de la *madonna.*

veni în fire ; mai plînse ea un pic după tata, după sora, după bărbatu-său şi după un copilaş, dar mai apoi se apucă să pregătească de cină, şi toată seara nu mai vorbirăm nimic despre morţi, ci numai de lucruri pline de haz, ca la nuntă, aşa că ne scularăm de la masă simţindu-ne cum nu se poate mai bine şi veseli nevoie-mare.

XLI. Deşi doream din tot sufletul să mă întorc la Roma, rugăminţele fratelui şi ale surioarei mă siliră să rămîn la Florenţa. Piero Landi, acel prieten drag despre care am spus mai înainte cît de mult m-a ajutat în vremuri de restrişte, mă sfătui de asemeni să rămîn pentru o bucată de vreme aici, ca să văd — spunea el — ce se va întîmpla după izgonirea Medicilor din Florenţa (adică a lui Ippolito şi Alessandro, dintre care primul a ajuns mai tîrziu cardinal, iar celălalt — duce al Florenţei)[1]. Începui aşadar să lucrez în Mercato Vecchio, montînd sumedenie de pietre preţioase şi cîştigînd bani buni. În vremea asta sosi la Florenţa sienezul Girolamo Marretti, un om tare destoinic, care trăise timp îndelungat în Turcia ; veni la prăvălia mea şi-mi comandă o medalie de aur, din acelea care se purtau la pălărie, cerîndu-mi să i-l gravez pe ea pe Hercule despicînd gura leului. În timp ce lucram la această medalie, Michelagnolo Buonarroti veni de

[1] Familia Medici a fost izgonită din Florenţa la 17 mai 1527, în timp ce papa Clement al VII-lea era asediat în castelul Sant'Angelo.

cîteva ori să-mi vadă lucrarea. Munceam cu multă tragere de inimă, folosindu-mă de toată priceperea mea ; botul animalului, atitudinea sa îndrăzneață, foarte deosebită de tot ce făcuseră alții pînă atunci, și poate faptul că acel fel de lucru era necunoscut îl făcură pe Michelagnolo să laude într-atîta această lucrare a mea, încît zelul meu spori neînchipuit. Cum însă nu aveam altceva de făcut decît să montez pietre prețioase, începui să mă simt nemulțumit, căci, deși îmi aduceau cel mai mare cîștig, doream să pot avea lucrări care să ceară mai mult talent decît era necesar pentru montarea unei simple nestemate. Între timp însă, un oarecare Federigo Ginori, un tînăr de o deosebită inteligență (stătuse mulți ani la Napoli, unde — prin înfățișarea și purtările lui frumoase — intrase în dragoste cu o principesă), voi să-și facă o medalie, pe care să fie gravat Atlas [1] ținînd cerul pe umeri, și îi ceru marelui Michelagnolo să-i facă un desen. Du-te de-l caută pe un oarecare giuvaergiu numit Benvenuto, îi spuse acesta. Te va servi foarte bine și te asigur că n-o să mai ai nevoie de desenul meu ; dar ca nu cumva să-ți închipui că aș vrea să-mi cruț această mică osteneală, îți voi face totuși bucuros desenul cerut. Pînă atunci, vorbește însă cu acest Benvenuto, să-ți facă și el un mic model, și la sfîrșit ți se va

[1] Rege mitologic al Mauretaniei, pedepsit de Zeus să poarte pe umeri bolta cerească, deoarece fusese aliat al titanilor în lupta pe care aceștia au dus-o împotriva Olimpului. Era reprezentat ținînd pe umeri un glob uriaș.

executa cel mai bun dintre ele. Federigo Ginori veni să mă caute şi să-mi arate cam ce anume dorea; după asta, îmi spuse cît de mult mă lăudase minunatul Michelagnolo şi adăugă că în timp ce acesta îi va desena schiţa făgăduită va trebui să execut şi eu un mic model în ceară. Cuvintele marelui Michelagnolo îmi dădură un asemenea imbold, încît — mai zelos ca oricînd — mă apucai fără zăbavă de model; cînd îl terminai, un oarecare pictor, Giuliano Bugiardini [1], bun prieten cu Michelagnolo, îmi aduse desenul acestuia înfăţişîndu-l pe Atlas. În acelaşi timp îi arătai şi eu lui Giuliano modelul făcut de mine în ceară, care era cu totul deosebit de desenul lui Michelagnolo; atît Federigo, cît şi Bugiardini hotărîră că trebuia să execut modelul meu. Mă apucai aşadar de lucrare, iar cînd strălucitul Michelagnolo veni s-o vadă, nu-şi precupeţi nicidecum laudele. Medalia înfăţişa un trup de bărbat, cizelat în metal; pe umeri, acesta purta cerul, înfăţişat printr-un glob de cristal, pe care gravasem zodiacul. Totul se detaşa pe un fond de lapislazuli [2]. Nici nu se poate închipui ceva mai frumos. În partea de jos se găsea următorul moto: *Summam tulisse juvat* [3]. Federigo fu nespus de mulţumit şi mă răsplăti cu dărnicie.

[1] Cunoscut ca elev şi prieten al lui Michelangelo. A pictat la Florenţa şi la Bologna, lăsînd opere remarcabile prin frumuseţea lor (1475—1554).

[2] Piatră de un albastru-deschis, cu vine aurii.

[3] *Summam (corect summa) tulisse juvat:* Este plăcut a purta cele înalte. (Lat.)

Messer Luigi Alamanni[1] se afla atunci la Florenţa; era bun prieten cu Federigo Ginori, care îl aducea adesea în prăvălia mea, astfel că mă împrietenii şi eu cu el.

XLII. Întrucît papa Clemente pornise război împotriva Florenţei, aceasta se pregătea să se apere, organizînd în fiecare cartier miliţii populare, în care am primit şi eu ordin să mă înscriu. Mi-am făcut haine scumpe şi am intrat în legătură cu cei mai mulţi dintre cetăţenii de vază din Florenţa, care se arătau cu toţii hotărîţi să apere cetatea; discursuri obişnuite în asemenea împrejurări se auzeau în fiecare cartier. Tineretul, de asemenea, se aduna mai ades ca altădată şi de nimic altceva nu vorbea decît de război. Într-o zi, către ora prînzului, tocmai pe cînd în faţa prăvăliei mele se afla un mare număr de oameni, vîrstnici şi tineri, aparţinînd celor mai bune familii, mi se aduse o scrisoare trimisă din Roma de către un oarecare *maestro* Iacopino della Barca. Acesta se numea de fapt Iacopo dello Sciorina, dar la Roma i se zicea della Barca, pentru că era stăpînul unei bărci, care străbătea Tibrul între podul Sisto şi podul Santo Agnolo. *Maestro* Iacopo era un om de ispravă, plăcut şi cu vorbire aleasă. Odinioară se îndeletnicise la Florenţa cu desenele pentru stofe. Era bun prieten cu papa Clemente, căruia îi făcea mare plăcere să stea de vorbă cu el. Într-o zi, pe

[1] Poet florentin, partizan al republicii (1495—1556).

cînd tocmai se aflau într-o asemenea discuţie, veni vorba de ocuparea Romei şi asedierea castelului. Cu acest prilej, amintindu-şi de mine, papa mă lăudă din cale-afară şi adăugă că, dacă ar fi ştiut pe unde mă aflam, m-ar fi luat bucuros din nou în slujba sa. *Maestro* Iacopo îi spuse că mă aflam în Florenţa, iar papa îi ceru să-mi scrie să mă întorc la el. În scrisoarea de care am vorbit mai sus mi se spunea deci să mă înapoiez în slujba papii Clemente şi mi se făgăduia că va fi bine de mine. Tinerii care erau de faţă ţineau să afle cuprinsul scrisorii ; îl ascunsei însă cît putui mai bine, iar mai tîrziu îi răspunsei lui Iacopo, rugîndu-l ca pentru nimic în lume să nu-mi mai scrie nici de bine, nici de rău. El, însă, deveni şi mai stăruitor şi-mi scrise încă o scrisoare, cu un asemenea cuprins, încît dacă încăpea pe alte mîini dădeam fără doar şi poate de bucluc. Îmi spunea că papa voia să mă folosească în treburi de mare însemnătate şi-mi poruncea să plec fără zăbavă ; scrisoarea adăuga că dacă vreau să fie bine de mine să părăsesc numaidecît totul şi să încetez de a lupta împotriva unui papă, laolaltă cu nişte nebuni dezlănţuiţi. Scrisoarea asta m-a înfricoşat atît de rău, încît, ducîndu-mă să-l văd pe bunul meu prieten Piero Landi, acesta îmi ceru să-i spun ce anume mai păţisem de arătam atît de frămîntat. Îi răspunsei prietenului meu că pentru nimic în lume nu-i puteam spune ce anume mă frămînta ; îl rugai apoi să ia cheile pe care i le înmînam şi să înapoieze pietrele preţioase şi aurul unor persoane pe care le va găsi

însemnate într-o condică de-a mea ; îl mai rugaí să ia cu el lucrurile din casa mea şi să le păstreze cu aceeaşi dragoste ca întotdeauna, asigurîndu-l că în cîteva zile va şti unde anume mă găsesc. Acel tînăr înţelept — care poate că-şi cam dădea seama cum stau lucrurile — îmi spuse : Pleacă repede de-aici, frăţioare, şi după aia scrie-mi, iar despre lucrurile tale nu-ţi face nici cea mai mică grijă. Aşa am şi făcut. Acesta a fost cel mai credincios, cel mai cuminte, cel mai cumsecade, cel mai discret şi cel mai drag prieten pe care l-am cunoscut vreodată. Plecînd, aşadar, din Florenţa, m-am dus la Roma, iar de acolo i-am scris.

XLIII. Cum am ajuns la Roma, am regăsit o parte din prietenii mei, care n-au ştiut cum să mă primească mai bine ; m-am apucat de îndată să lucrez, căutînd să cîştig bani, aşa că n-am făcut nimic care să merite a fi povestit. Trăia pe atunci un bătrîn giuvaergiu, al cărui nume era Raffaello del Moro. Se bucura de o mare faimă în breasla lui, iar ca om era cum nu se poate mai cinstit, aşa că rugîndu-mă să primesc a lucra în atelierul său, întrucît avea de executat mai multe lucrări de mare valoare, la care se putea cîştiga foarte bine, am primit bucuros. Trecuseră mai bine de zece zile de cînd sosisem, şi încă nu mă înfăţişasem la acel Iacopino della Barca de care am vorbit mai sus ; întîlnindu-mă cu el din întîmplare, omul mă întîmpină cu multă bucurie, apoi mă întrebă cînd am

sosit, şi aflînd că trecuseră de-atunci vreo cincisprezece zile se supără din cale-afară şi-mi spuse că prea nu ţineam socoteală de un ditamai papă, care pe deasupra îl şi pusese, de trei ori, să-mi scrie, ca să mă cheme cît mai degrabă. Eu, care eram şi mai necăjit decît el, nu-i răspunsei nimic. Vorbăreţ ca nimeni altul, o luă razna de-a binelea, spunîndu-mi vrute şi nevrute ; obosit, mă mulţumii să-i spun doar că putea să mă ducă la papa cînd voia el ; îmi răspunse că putea merge oricînd, iar eu adăugai că, în ceea ce mă privea, eram şi eu gata oricînd. Ne îndreptarăm, deci, împreună către palat (era într-o Joia mare) şi, ajungînd la apartamentele papale, furăm primiţi de îndată, de vreme ce el era cunoscut, iar eu aşteptat. Papa era cam bolnav ; stătea în pat, iar lîngă el se aflau *messer* Iacopo Salviati şi arhiepiscopul de Capua [1]. Văzîndu-mă sosind, papa se bucură din cale-afară, iar eu, sărutîndu-i picioarele, mă apropiai de el cu cea mai adîncă smerenie, dîndu-i să înţeleagă că aş voi să-i spun unele lucruri de mare însemnătate. La un semn pe care papa îl făcu cu mîna, *messer* Iacopo şi arhiepiscopul ne lăsară de îndată singuri. Preafericite părinte, grăii eu atunci, de la asediul Romei încoace nu m-am mai putut nici spovedi şi nici împărtăşi, întrucît nimeni nu vrea să-mi dea dezlegare, şi iată pricina : atunci cînd am topit aurul şi m-am trudit să desfac giuvaerele, sanctitatea-voastră i-a poruncit lui Cavalierino să-mi

[1] *Fra Niccola Schomberg* (1470—1537), călugăr dominican, numit arhiepiscop de Capua în 1522, iar mai tîrziu cardinal.

dea în schimbul trudei mele o răsplată cît de mică ; n-am căpătat însă nimic, căci acestuia i-a venit mai la îndemînă să mă răsplătească cu tot felul de ocări ; urcîndu-mă deci în încăperea unde topisem aurul şi apucîndu-mă să spăl cenuşa, am găsit în ea cam o livră şi jumătate de aur, în grăunţele mici cît bobul de mei, şi, cum nu aveam destui bani ca să mă pot întoarce acasă în chip vrednic de cinste, m-am gîndit să folosesc acel aur, pe care ar fi urmat să-l înapoiez cînd m-aş fi înlesnit. Iată-mă azi la picioarele sanctităţii-voastre, adevăratul duhovnic, pe care îl rog să se milostivească de mine şi să-mi îngăduie să mă spovedesc şi să mă împărtăşesc, pentru ca astfel, datorită milosteniei sanctităţii-voastre, să capăt din nou mila lui Dumnezeu, stăpînul meu. Amintindu-şi poate de supărările sale, papa scoase un uşor suspin şi-mi spuse următoarele cuvinte : E foarte adevărat, Benvenuto, că sînt ceea ce spui tu şi că-ţi pot ierta orice greşeală vei fi săvîrşit ; spovedeşte-te, aşadar, şi mărturiseşte deschis şi liniştit, căci chiar dacă vei fi oprit aurul unei tiare întregi, sînt gata să te iert din toată inima. N-am oprit nimic altceva, preafericite părinte, răspunsei eu, decît ceea ce am mărturisit, iar asta nu depăşeşte valoarea a o sută patruzeci de ducaţi, pe care i-am primit de la Monetăria Perugiei şi cu care m-am dus să-l ajut pe sărmanul şi bătrînul meu tată. Atunci papa îmi zise : Tatăl tău a fost omul cel mai înzestrat, cel mai bun şi cel mai cinstit de pe lumea asta, şi nici tu n-ai rămas mai prejos ; îmi pare rău că

banii aceştia au fost puţini, dar atîţia cîţi spui c-au fost ţi-i dăruiesc şi-ţi iert totul, aşa că, dacă nu mi-ai greşit şi cu altele, du-te de te spovedeşte la duhovnicul tău, şi, odată spovedit şi împărtăşit, înfăţişează-te aici, şi va fi bine de tine. După ce ne-am despărţit, cînd *messer* Iacopo şi arhiepiscopul se apropiară din nou, papa mă lăudă ca pe nimeni altul, spunînd că m-a spovedit şi mi-a dat iertăciunea ; apoi îi ceru arhiepiscopului de Capua să mă cheme şi să mă întrebe dacă nu cumva mai aveam şi altceva pe cuget, împuternicindu-l să mă dezlege de orice păcat şi să se poarte cu mine cît mai frumos. Am plecat împreună cu *maestro* Iacopino, care, ros de curiozitate, mi-a cerut să-i lămuresc rostul acestei tainice şi lungi convorbiri pe care o avusesem cu papa ; şi fiindcă şi-a repetat întrebarea în vreo două rînduri, i-am pus în vedere că n-aveam poftă să-i spun nimic şi că, nefiind vorba de lucruri care-l priveau, făcea mai bine să nu mă mai descoasă. Apoi m-am apucat să fac toate cîte mă înţelesesem cu papa ; după ce trecură cele două sărbători, mersei iarăşi să-l văd pe papă, care mă primi şi mai binevoitor decît prima dată şi-mi spuse : Dacă veneai ceva mai devreme la Roma, îţi dădeam să faci din nou cele două tiare, pe care le-am stricat pe cînd ne aflam la castel ; cum însă, în afară de pietrele preţioase, ele nu au cine ştie ce valoare, îţi voi încredinţa o lucrare de mare preţ, în care vei putea arăta tot ce ştii ; e vorba de nasturele hlamidei mele : va trebui să aibă forma unui taler, mare cît

a treia parte dintr-un braţ, şi vreau ca pe el să fie înfăţişat Dumnezeu-tatăl, în semirelief, iar în mijloc să fie pus briliantul cel mare, înconjurat de numeroase alte pietre de mare preţ. Caradosso s-a apucat odată să lucreze un asemenea nasture, dar nu l-a terminat niciînd ; pe acesta vreau ca tu să-l dai repede gata, căci aş fi mulţumit să mă bucur şi eu cîtva timp de el ; du-te, aşadar, şi fă un model frumos. Apoi porunci să mi se arate toate pietrele preţioase, iar după aceea plecai.

XLIV. În timpul asediului Florenţei, acel Federigo Ginori pentru care executasem medalia cu chipul lui Atlas, murise de oftică, iar medalia încăpuse pe mîna lui *messer* Luigi Alamanni, care la scurtă vreme după asta i-a dăruit-o chiar el — împreună cu cîteva din preafrumoasele sale scrieri — regelui Francisc al Franţei. Medalia i-a plăcut din cale-afară regelui, iar preaînţeleptul *messer* Luigi Alamanni mi-a lăudat cu atîta înflăcărare talentul şi celelalte însuşiri, încît majestatea-sa şi-a arătat dorinţa de a mă cunoaşte. Mă dăruisem cu tot sufletul modelului meu, pe care îl făcusem întocmai de mărimea pe care urma s-o aibă nasturele ; dar între timp mulţi giuvaergii — crezîndu-se în stare să facă şi ei aşa ceva — dădură frîu liber pizmei. Nu demult, sosise la Roma un oarecare Micheletto [1], gravor priceput în cornaline şi afară de asta giuvaergiu foarte talentat ;

[1] În *Viaţa lui Valerio da Vicenza*, Vasari îl numeşte Michelino şi-l prezintă drept un gravor deosebit de talentat.

era un om în vîrstă şi se bucura de o mare faimă: lui i se încredinţase execuţia celor două tiare ale papii; aflînd că lucrez la modelul de care am vorbit, se arătă foarte mirat că nu-i cerusem sfatul, ca unuia care pe lîngă că era un om talentat se bucura şi de mare trecere în ochii papii. În cele din urmă, văzînd că nu mă duc eu la el, veni el la mine. Întrebîndu-mă ce lucrez, îi răspunsei: Ceea ce mi-a comandat papa. Papa mi-a poruncit să cercetez tot ceea ce se lucrează pentru sanctitatea-sa, îmi zise el. Îi spusei şi eu că mai întîi o să-l întreb despre asta pe papa, iar apoi o să ştiu ce răspuns să-i dau. Mă încredinţă că mă voi căi, şi plecînd furios de la mine îi adună pe toţi membrii breslei; după ce vorbiră despre cele întîmplate, Micheletto primi de la ei puteri depline pentru a se răzbuna. Priceput la aşa ceva, el le ceru cîtorva desenatori de talent să-i execute peste treizeci de desene diferite, dar înfăţişînd toate acelaşi lucru. Şi, cum avea omul său pe lîngă papa, se înţelese cu milanezul Pompeo, un alt giuvaergiu (care se bucura de mare trecere în ochii papii şi era rudă cu *messer* Traiano [1], primul-camerist al acestuia), şi amîndoi — adică Micheletto şi Pompeo — se apucară să-i spună papii că văzuseră modelul meu şi li se părea că n-aş fi de loc vrednic să făuresc o lucrare atît de minunată. Papa, însă, le răspunse că o să vadă şi el modelul, şi apoi, dacă mă voi arăta nevrednic, se va căuta altul mai destoinic. Cei doi adăugară că au cîteva desene minu-

[1] Se chema Traiano Alicorno.

nate, înfăţişînd aceeaşi lucrare ; papa le mulţumi şi le spuse că nu voia să le vadă înainte ca eu să-mi fi terminat modelul şi că după asta o să le vadă pe toate o dată. După cîteva zile îmi terminai şi eu modelul, şi într-o bună dimineaţă i-l dusei papii ; *messer* Traiano mă lăsă să aştept, iar între timp trimise după Micheletto şi Pompeo, înştiinţîndu-i să aducă desenele. De îndată ce sosiră, furăm vîrîţi înăuntru toţi o dată. Micheletto şi Pompeo începură să-şi desfăşoare desenele lor, iar papa prinse să le privească. Dar desenatorii, care nu erau şi giuvaergii, habar n-aveau de aşezarea pietrelor preţioase (deşi atunci cînd în mijlocul pietrelor preţioase vin cizelate figuri, giuvaergiul este dator să cunoască el însuşi arta desenului, căci altfel e primejdie să strice toată lucrarea) ; diamantul cel mare fusese deci aşezat, în toate desenele, drept pe pieptul lui Dumnezeutatăl. Băgînd de seamă acest lucru şi fiind bine dispus, papa, care era un om de gust, petrecu de minune, iar după ce se uită la vreo zece desene, le aruncă pe celelalte pe jos ; apoi, adresîndu-mi-se mie, care stăteam deoparte, îmi spuse : Arată-ne acum, Benvenuto, şi modelul tău, ca să vedem dacă ai căzut în aceeaşi greşeală ca şi ceilalţi. Am păşit înainte şi am deschis o cutioară rotundă : păru că un fulger l-ar fi lovit peste ochi pe papă, care exclamă : Să-mi fi ghicit gîndul, şi tot nu-l făceai întocmai aşa cum îl văd în faţa ochilor. Nici că se putea o mai mare ocară pentru ceilalţi. Numeroşi nobili de seamă se apropiară, iar papa le arătă deosebirea din-

tre modelul meu şi desenele celorlalţi. După ce-mi lăudă modelul atît cît crezu de cuviinţă (între timp, ceilalţi aşteptau înfricoşaţi şi dezamăgiţi), papa se întoarse către mine şi-mi spuse: Cunosc o singură încurcătură dar, aceasta una, deosebit de grea: ceara, dragă Benvenuto, se lucrează uşor; meritul cel mare este să execuţi lucrarea în aur. La auzul acestor cuvinte, răspunsei fără şovăială: Dacă lucrarea nu va fi de zece ori mai frumoasă decît modelul, primesc, preafericite stăpîne, să nu-mi plătiţi nici un ban. La aceste cuvinte, se auzi un murmur printre cei de faţă, toată lumea spunînd că fac o făgăduială nesăbuită. Dar unul dintre nobilii prezenţi, filozof vestit, luă cuvîntul în sprijinul meu, zicînd: Văd după frumuseţea şi armonia chipului şi trupului său că acest tînăr va împlini toate cîte le spune, ba chiar mai mult. Tocmai de aceea am şi eu încredere în el, adăugă atunci papa, după care îl chemă pe acel *messer* Traiano, cameristul său, şi îi ceru să aducă cinci sute de ducaţi de aur. În timp ce aştepta banii, papa privi din nou, mai pe-ndelete, cît de frumos potrivisem diamantul acela faţă de chipul lui Dumnezeu-tatăl. Aşezasem diamantul chiar în mijlocul lucrării, iar deasupra — stînd într-o parte — îl aşezasem pe Dumnezeu-tatăl, într-o atitudine nesilită, potrivită de minune cu restul compoziţiei, diamantul păstrîndu-şi astfel întreaga frumuseţe. Dumnezeu-tatăl era înfăţişat cu mîna dreaptă în sus, dînd binecuvîntarea. Trei îngeri, tot cu braţele ridicate în sus, susţineau diamantul.

Îngerul din mijloc era lucrat în relief plin, iar ceilalţi doi — în semirelief. Jur împrejur se vedeau o mulţime de îngeri, risipiţi printre alte pietre preţioase de o mare frumuseţe. Dumnezeu-tatăl purta o hlamidă, din ale cărei falduri ieşeau mulţi alţi îngeri şi numeroase alte motive ornamentale, de o frumuseţe orbitoare. Executasem această lucrare dintr-o ceară albă, aplicată pe o piatră neagră. Cînd fură aduşi banii, papa mi-i dădu cu mîna sa şi, vorbindu-mi cît mai frumos, mă rugă să fac în aşa fel încît să-i aduc lucrarea înainte de a-i suna ceasul, încredinţîndu-mă că n-o să-mi pară rău.

XLV. Plecai cu banii şi cu modelul, arzînd de dorinţa de a începe iarăşi lucrul. Mă apucai deci de treabă cu mare sîrg, iar după opt zile, printr-unul dintre cameriştii săi, un gentilom bolognez de spiţă foarte nobilă, papa îmi trimise vorbă să mă înfăţişez la el, aducînd şi ceea ce am lucrat. Pe drum, cameristul, care era omul cel mai cumsecade de la curtea papii, îmi spuse că acesta nu ţinea atît să vadă lucrarea, cît să-mi încredinţeze alta, de cea mai mare răspundere: era vorba de tiparele pentru baterea banilor la Monetăria din Roma; mă sfătui să mă gîndesc la un răspuns cît mai potrivit pe care să-l dau sanctităţii-sale, arătîndu-mi că asta era pricina pentru care mă încunoştinţa de toate acestea. Ajuns în faţa papii, îmi dezvelii placa de aur. Nu-l gravasem decît pe Dumnezeu-tatăl, dar, ca frumuseţe, acesta depăşea atît de mult modelul, încît papa grăi

uimit : De acum încolo, voi crede tot ce-mi vei spune! Apoi, aducîndu-mi laude cu nemiluita, adăugă : Aş dori să te mai pun la încă o treabă, care — dacă o vei primi — îmi va fi la fel de scumpă, ba chiar mai mult, decît cea pe care o faci ; apoi, spunîndu-mi că-l bate gîndul să facă tipare pentru monedele lui, mă întrebă dacă am mai făcut vreodată aşa ceva şi dacă m-aş încumeta să mă apuc de o asemenea treabă. Îi răspunsei că mă simt în stare să fac şi de-alde astea şi că, deşi nu am mai lucrat aşa ceva, am văzut totuşi cum se lucrează. Un oarecare *messer* Tommaso da Prato [1], secretar particular al sanctităţii-sale şi prieten bun cu duşmanii mei, care se afla de faţă, spuse : Favorurile pe care sanctitatea-voastră, preafericite părinte, le risipeşte cu acest tînăr, ca şi marea lui cutezanţă, îl vor împinge să vă făgăduiască pînă şi o lume nouă. Adăugînd astăzi la o sarcină atît de grea una şi mai grea, veţi face ca acestea să-şi dăuneze una alteia. Mînios, papa se întoarse spre el şi-i spuse să-şi vadă de treabă ; totodată îmi ceru să-i fac modelul unui dublon de aur, care pe-o parte, alături de cuvintele *Ecce homo!* [2], să înfăţişeze un Crist dezbrăcat, cu mîinile legate, iar pe cealaltă — un papă şi un împărat, ridicînd împreună o cruce care stă să cadă, şi cuvintele : *Unus spiritus et una fides erat in eis* [3]. Tocmai cînd papa îmi comanda această frumoasă monedă, apăru

[1] E vorba de jurisconsultul Tommaso Cortesi.
[2] Iată omul (lat.). Aluzie la cuvintele adresate de Pilat evreilor, arătîndu-li-l pe Isus.
[3] Un singur duh şi o singură credinţă erau în ei (lat.).

sculptorul Bandinelli[1] — care fusese făcut cavaler — şi, cu obişnuita lui îngîmfare, dublată de nepricepere, zise : Giuvaergiii au nevoie să li se dea desenele acestor frumoase lucrări. Mă întorsei repede spre el şi-i spusei că n-aveam ce face cu desenele sale şi că trăgeam nădejde ca în scurtă vreme să-l zgîlţîi puţin cu desenele făcute de mine. Pe papă, aceste cuvinte îl bucurară din cale-afară şi, întorcîndu-se spre mine, îmi spuse : Du-te acum, Benvenuto, şi sileşte-te să mă slujeşti fără a-ţi pleca urechea la vorbele acestor nebuni.

Plecai deci şi executai în mare grabă două tipare ; apoi bătui o monedă de aur, şi într-o duminică după amiază i-o dusei papii, împreună cu tiparele. Cînd văzu moneda, papa fu uimit şi mulţumit atît de frumuseţea lucrării, care-i plăcu nespus, cît mai cu seamă de iuţeala cu care o executasem. Dar, pentru a-i spori uimirea şi mulţumirea, adusesem cu mine toate vechile monede gravate de preţuiţii artişti care-i slujiseră pe papii Iuliu al II-lea şi Leon al X-lea. Văzînd că tiparele mele îi plac mai mult, scosei de la piept o petiţie, prin care ceream să mi se încredinţeze locul de gravor al Monetăriei. Această slujbă aducea şase scuzi de aur pe lună, fără să mai socotim că tiparele erau plătite de şeful Monetăriei, cu preţul de un ducat pentru trei tipare. Luîndu-mi petiţia, papa i-o înmînă secretarului său particular,

[1] *Baccio Bandinelli* (vezi şi nota 3, p. 19, cap. VII, Cartea I,) pe care Carol Quintul îl făcuse, în 1530, cavaler al ordinului Sfîntului Iacob.

poruncindu-i să o rezolve. Acesta luă petiţia şi, dînd s-o bage în buzunar, grăi : Sanctitatea-voastră, preafericite stăpîne, să nu se grăbească atîta ; acestea sînt treburi care merită ceva mai multă chibzuială. Papa însă îi răspunse : Te-am înţeles ; dă petiţia încoace. Şi luînd petiţia o aprobă cu mîna sa, după care i-o înapoie secretarului, spunînd : Acum s-a terminat. Trimite-o neîntîrziat, fiindcă aşa vreau eu. Pantofii lui Benvenuto preţuiesc mai mult decît ochii tuturor acestor nătărăi. Îi mulţumii sanctităţii-sale şi, bucuros din cale-afară, mă înapoiai la munca mea.

XLVI. Lucram mai departe în atelierul acelui Raffaello del Moro, despre care am vorbit mai sus. Acest om cumsecade avea o fată, tînără şi frumoasă, pe care voia să mi-o dea de nevastă ; cît despre mine, pricepusem cam despre ce era vorba, dar, deşi doream acelaşi lucru, nu lăsam să se vadă nimic, ba chiar mă ţineam atît de retras, încît ai casei erau de-a dreptul uimiţi. Se întîmplă însă ca, tocmai în acel timp, mîna dreaptă a bietei fete să fie atacată de o boală care-i atinsese cele două oscioare ale degetului mic şi inelarul. Dintr-o greşeală a tatălui, fata era îngrijită de un medic nepriceput, care susţinea că, dacă nu va păţi ceva mai rău, fata va pierde în orice caz braţul drept ; văzîndu-l pe bietul tată atît de speriat, îi zisei să nu dea crezare spuselor acelui neisprăvit. Îmi răspunse că nu avea nici un prieten medic sau chirurg şi mă rugă ca dacă ştiam vreunul să i-l aduc. Îl chemai degrabă pe un oarecare *maes-*

tro Iacomo da Perugia [1], un chirurg deosebit de destoinic ; o cercetă pe biata fată — care era înspăimîntată auzind ce spusese nepricopsitul de medic — şi o sfătui să nu-şi facă nici un fel de griji ; o asigură că n-o să i se întîmple nici o nenorocire şi că — în afară de cele două degete, care vor rămîne ceva mai slabe — se va putea sluji foarte bine de mîna dreaptă, fără nici o supărare. Începu deci s-o îngrijească, iar după cîteva zile, cînd voi să-i opereze partea bolnavă a oscioarelor, tatăl mă chemă să fiu şi eu de faţă la durerile pe care avea să le îndure fata. *Maestro* Iacomo se apucă de lucru şi prinse să mînuiască nişte scule grosolane, cu care nu făcea altă scofală decît s-o chinuie îngrozitor pe biata fată ; văzînd asta, îi spusei doctorului să se oprească şi să mă aştepte cîteva minute. Alergai în atelier şi făcui dintr-un oţel foarte fin un cuţitaş curbat, care tăia ca briciul ; îl înmînai maestrului, care începu să lucreze cu atîta uşurinţă, încît fata nu mai simţi nici un pic de durere, iar operaţia se termină cît ai clipi din ochi. Aceasta-i pricina — şi mai sînt şi altele — pentru care bunul Raffaello, aşteptînd ca fata să se facă sănătoasă, începu să ţină la mine mai ceva decît la cei doi fii ai săi. Eram pe atunci bun prieten cu *messer* Giovanni Gaddi, cleric de cameră, care, deşi nu era înzestrat cu nici un talent artistic, era înflăcărat după arte. Era bun prieten cu *messer* Gio-

[1] Este vorba de Giacomo Rastrelli, originar din Rimini, chirurg al papii Clement al VII-lea şi al altor papi.

vanni [1], un grec foarte priceput în literatură, cu Lodovico Fano [2], la fel de bun cunoscător în ale literaturii, cu *messer* Antonio Allegretti [3] şi cu *messer* Annibal Caro [4], care pe atunci era tînăr. În afară de aceştia, mai eram eu şi excelentul pictor veneţian *messer* Bastiano [5]. Deoarece mă întîlneam în fiecare zi cu *messer* Giovanni, bunul Raffaello — giuvaergiul —, văzînd această prietenie, îi spuse : Doresc să-mi mărit fata cu Benvenuto, şi, fiindcă nu văd ce altceva aş putea face, vă rog pe dumneavoastră, care mă cunoaşteţi, să mă ajutaţi şi, ţinînd seamă de puterile mele, să stabiliţi singur dota pe care o veţi crede de cuviinţă. Aproape fără să-l lase pe bietul om să-şi termine vorba, zăpăcitul de *messer* Giovanni îi spuse fără nici un temei : Nici pomeneală de una ca asta, Raffaello, căci mai aproape-i cerul de pămînt decît tu de căsnicia asta ! Adînc mîhnit, bietul om se grăbi să-şi mărite fata cu altul, în vreme ce pe mine mă priveau toţi chiorîş, fără să bănuiesc măcar pricina ; începui să nutresc gîndul că-mi răsplătesc cu nerecunoştinţă numeroasele mele servicii

[1] Se crede că ar fi vorba de un anume Giovanni Vergezio, scriitor grec, refugiat la curtea lui Cosimo I, ducele Florenţei.

[2] Este amintit de unii scriitori ai vremii ca autor al unor remarcabile lucrări în limba latină.

[3] Poet florentin ; a scris două sonete în cinstea statuii lui Perseu, executată de Cellini.

[4] Poet italian (1507—1566), traducătorul *Eneidei* lui Vergiliu şi autor al unor cunoscute *Scrisori*.

[5] Pictorul Sebastiano Luciani (1485—1547), este cunoscut îndeosebi sub numele de Sebastiano del Piombo. Elev al lui Bellini şi Giorgione, s-a remarcat ca un excelent colorist şi portretist, fiind foarte apreciat de însuşi Michelangelo.

şi căutai să-mi deschid un atelier alături de al lor. În ceea ce-l priveşte pe *messer* Giovanni, nu mi-a mărturisit nimic timp de cîteva luni, adică pînă după măritişul fetei. Munceam de zor să termin lucrarea pentru monetărie, cînd papa îmi comandă o altă monedă, în valoare de doi carlini [1], avînd pe-o parte chipul sanctităţii-sale, iar pe alta un Crist care mergea pe mare şi-i întindea mîna sfîntului Petru; de jur împrejur stătea scris: *Quare dubitasti?* [2] Această monedă plăcu atît de mult, încît un anume Sanga, secretar al sanctităţii-sale şi om de mare ispravă, spuse: Sanctitatea-voastră se poate lăuda că are monede atît de frumoase cum n-au avut nici cei vechi, cu toată măreţia lor. Dar şi Benvenuto se poate lăuda că slujeşte unui împărat ca mine, care-i preţuieşte meritele, răspunse papa. Am continuat lucrarea cea mare din aur şi, potrivit dorinţei sale, i-am arătat-o adesea papii, care pe zi ce trecea se minuna tot mai mult.

XLVII. Fratele meu se afla la Roma, în slujba ducelui Lessandro [3], căruia papa tocmai îi dăduse ducatul Penna. Deşi întreţinea o mulţime de ostaşi viteji, formaţi în şcoala acelui mare comandant care a fost Giovanni de' Medici, ducele îl socotea pe fra-

[1] *Carlinul* era o veche monedă napolitană, de aur sau argint, valorînd a zecea parte dintr-un ducat.

[2] De ce te îndoieşti? (lat.)

[3] Alessandro de' Medici, care ulterior va fi cel dintîi duce al Florenţei (1510—1537). A fost asasinat de Lorenzaccio de' Medici. Mai tîrziu, Cellini va mai vorbi despre aceştia doi.

tele meu unul dintre cei mai buni ostaşi ai trupelor sale. Într-o după-amiază, fratele meu se afla la birtul unui anume Baccino della Croce, din Banchi, unde veneau să se cinstească toţi vitejii aceia ; şedea pe un scaun şi dormea. Tocmai atunci trecu pe acolo şeful poliţiei, împreună cu garda, care ducea la închisoare pe un oarecare căpitan Cisti, lombard de origine, ieşit tot din şcoala marelui *signor* Giovannino, fără a fi însă în slujba ducelui Lessandro. Ceva mai departe de birtul lui Baccino della Croce stătea căpitanul Cattivanza degli Strozzi [1]. Zărindu-l, căpitanul Cisti îi spuse : Tocmai vă aduceam cei cîţiva scuzi pe care vi-i datoram : dacă vă sînt de trebuinţă, veniţi să-i luaţi înainte de a mă duce la închisoare. Dar căpitanul Cattivanza nici nu se gîndi să-şi pună pielea în primejdie. Se aflau totuşi de faţă şi cîţiva tineri, mai mult îndrăzneţi decît vrednici să ducă la bun sfîrşit o faptă atît de grea. Bucuros că poate vîrî pe alţii în bucluc, căpitanul îi întrebă dacă sînt în stare să se apropie de căpitanul Cisti, să primească de la el banii şi, în cazul cînd garda s-ar împotrivi, s-o respingă cu armele.

Tinerii aceştia erau doar patru la număr şi nici unuia dintre ei nu-i crescuse încă barba ; primul se chema Bertino Aldobrandi, iar al doilea — Anguillotto da Lucca ; de numele celorlalţi doi nu-mi mai aduc aminte. Bertino era ucenicul fratelui meu, care-l crescuse şi-l iubea nebuneşte. Iată-i dar pe cei patru

[1] Se numea de fapt Bernardo Strozzi şi era poreclit *Cattivanza* (Răutate).

viteji apropiindu-se de patrula alcătuită din peste cincizeci de ostaşi, înarmaţi cu lănci, archebuze şi săbii grele. Fără multă vorbă, puseră cu toţii mîna pe arme şi cei patru tineri atacară cu atîta străşnicie, încît, numai de s-ar fi arătat căpitanul Cattivanza — fără a trage sabia din teacă —, toţi duşmanii ar fi rupt-o la fugă. Dar iată că în timp ce aceştia se împotriveau cu dîrzenie, Bertino căzu greu rănit. Cam în acelaşi timp, Anguillotto fu şi el rănit, la mîna dreaptă, aşa că — nemaiputînd ţine sabia — făcu ce făcu şi se retrase din luptă, urmat după asta de ceilalţi. Bertino Aldobrandi fu ridicat în stare gravă.

XLVIII. În timp ce se petreceau toate astea, ne găseam cu toţii la masă, căci mîncasem cu o oră mai tîrziu ca de obicei. Auzind gălăgie, Giovanni, cel mai vîrstnic dintre tinerii de faţă, se sculă de la masă, ca să se ducă să privească ciocnirea. Te rog, nu pleca ! îi spusei eu, căci în asemenea poveşti ai întotdeauna numai de pierdut, şi nimic de cîştigat. La fel îi vorbi şi tatăl său : Desigur, nu te duce, fiule ! Dar, fără să dea ascultare nimănui, tînărul o luă la fugă în jos, pe scări. Cînd ajunse în Banchi, unde avusese loc ciocnirea, văzu cum îl ridicau pe Bertino. Întorcîndu-se în goana mare acasă, se întîlni cu fratele meu, Cecchino, care îl întrebă ce se întîmplase. Deşi unii îi făcură semn să nu-i spună nimic lui Cecchino, Giovanni nu-şi putu ţine gura şi — ca un nătărău ce era — îi spuse că patrula l-a

ucis pe Bertino Aldobrandi. Bietul meu frate scoase un răcnet atît de puternic, încît putea fi auzit şi de la zece mile depărtare. Apoi îl întrebă pe Giovanni: Vai mie, ai putea să-mi spui cine l-a ucis ? Giovanni răspunse că da, că ucigaşul este unul dintre cei înarmaţi cu o sabie mare şi că poartă la beretă o pană albastră. Înaintînd şi recunoscîndu-l pe ucigaş după acest semn, bietul meu frate — viteaz şi avîntat — se azvîrli în mijlocul patrulei ; înainte ca cineva să-l poată opri, lovi cu spada în burta aceluia pe care-l căutase şi-l străpunse dintr-o parte într-alta, după care îl azvîrli la pămînt cu mînerul săbiei ; apoi, destoinic şi îndrăzneţ, atacă şi restul patrulei, şi, deşi era singur, ar fi pus-o pe fugă dacă un archebuzier, care căuta să se apere, nu şi-ar fi descărcat arma, atingîndu-l sub genunchiul drept ; viteazul şi nefericitul tînăr se prăbuşi la pămînt, iar patrula se grăbi să plece, aproape fugind, de teamă ca nu cumva să se ivească un alt cutezător, pe măsura acestuia. Şi fiindcă larma nu se potolea, mă ridicai de la masă şi plecai cu spada la şold — căci pe atunci toată lumea purta aşa ceva ; ajungînd la podul Sant' Agnolo, văzui adunată o mare mulţime ; mă apropiai şi eu ; cum cîţiva dintre cei de faţă mă cunoşteau, îmi făcură loc şi-mi arătară ceea ce n-aş fi vrut să văd nicicînd, deşi simţeam parcă un imbold care-mi dădea ghes să privesc. La început nici nu l-am recunoscut, fiindcă purta alte haine decît cele cu care-l văzusem îmbrăcat nu demult ; frate-meu mă recunoscu el mai întîi şi-mi spuse : Dragul meu frate,

nenorocirea mea să nu te tulbure, deoarece în meseria mea mă aşteptam la aşa ceva ; pune să mă ridice cît mai iute de aici, căci nu mai am decît puţine ore de trăit. Întrucît între timp mi se povestise întreaga întîmplare, îi răspunsei cît se poate de scurt, aşa cum se cere în asemenea împrejurări : Frăţioare, asta e cea mai mare durere şi cel mai greu necaz care mă putea lovi vreodată ; dar fii liniştit, căci o să te răzbun, cu mîna mea, înainte ca din ochii tăi să dispară chipul celui care te-a nenorocit. Cam acesta fu — dar foarte pe scurt — înţelesul cuvintelor pe care le schimbaserăm între noi, fratele meu şi cu mine.

XLIX. Cum patrula se afla numai la cincizeci de paşi departe de noi, căci Maffio, comandantul ei, trimisese o parte din oameni să-l ridice pe caporalul ucis de fratele meu, mi-am strîns capa în jurul corpului şi, străbătînd în fuga mare cei cincizeci de paşi, m-am strecurat prin mulţime, pînă am ajuns lîngă Maffio ; eram gata să-l ucid — trăsesem de altfel şi sabia pe jumătate —, cînd bunul şi viteazul meu prieten, tînărul Berlinghier Berlinghieri, îmi prinse mîinile pe la spate ; împreună cu el se mai găseau alţi patru tineri, la fel de viteji, care-i spuseră lui Maffio : Şterge-o de aici, dacă nu vrei să te ucidă ! Cine este omul ăsta ? întrebă Maffio. Este frate bun cu cel pe care îl vezi colo ! răspunseră ei. Fără să mai stea pe gînduri, Maffio se retrase în

grabă în Torre di Nona[1]. Prietenii îmi spuseră: Pentru binele tău, Benvenuto, nu te-am lăsat să faci ce voiai; şi acum, hai să-l ajutăm pe cel care-i gata să-şi dea duhul! Ne-am întors deci la fratele meu, pe care l-am transportat într-o casă. Am făcut apoi un consult de medici; aceştia s-au sfătuit între ei, dar n-au îndrăznit să-i taie piciorul — ceea ce poate l-ar fi salvat —, mulţumindu-se numai să-l panseze. La scurt timp după aceasta, apăru şi ducele Lessandro. Nu ştia cum să-l mîngîie pe fratele meu; cum încă nu-şi pierduse cunoştinţa, acesta îi spuse: Stăpîne, nu-mi pare rău de altceva decît că excelenţa-voastră pierde un slujitor, pe care alţii îl vor întrece poate în meşteşugul armelor, dar nu în dragostea şi în credinţa cu care vă slujea. Ducele îi spuse să n-aibă nici o grijă şi-l asigură că-l ştie bărbat viteaz şi de ispravă. Întorcîndu-se apoi către suita sa, porunci ca nimic să nu-i lipsească acestui tînăr cutezător. După plecarea ducelui, marea pierdere de sînge, care nu putea fi oprită, îi tulbură minţile, încît aiură îngrozitor toată noaptea, afară de clipa cînd, trebuind să fie împărtăşit, spuse: Bine faceţi că mă împărtăşiţi înainte de moarte, dar îmi e cu neputinţă să primesc această sfîntă taină într-un trup atît de prăpădit; îngăduiţi să mă înfrupt din ea numai cu ochii, şi prin sfînta lor mijlocire o voi primi în sufletul meu nemuritor, care cere iertare şi îndurare. Cînd sfîrşi aceste cuvinte, iar împărtăşania fu luată

[1] Veche închisoare din Roma.

de lîngă el, i se tulburară din nou mințile fiind cuprins de furii cumplite, și începu a spune cele mai îngrozitoare vorbe ce se pot închipui ; asta a durat toată noaptea, pînă după răsăritul soarelui, cînd se întoarse spre mine și-mi spuse : Frățioare, nu mai vreau să rămîn aici, căci ăștia m-ar putea împinge să săvîrșesc cine știe ce faptă, pentru care după aceea o să le pară rău. În același timp, desfăcîndu-și picioarele, pe care i le așezasem într-o cutie foarte grea, se înălță ca pentru a încăleca și, întorcîndu-se cu fața spre mine, spuse de trei ori : Adio, adio, adio ! Cea din urmă vorbă zbură o dată cu sufletul său viteaz. Seara, tîrziu, către ora douăzeci și două, fu îngropat cu cea mai mare cinste, prin grija mea, în biserica Florentinilor [1] ; am pus apoi să i se cioplească și o foarte frumoasă lespede de marmură, pe care s-au sculptat stindarde și trofee. Nu vreau să trec peste faptul că, fiind întrebat de unul dintre prietenii săi dacă l-ar recunoaște pe cel care-l lovise cu archebuza, fratele meu răspunsese că da, și-l descrisese. Și cu toate că fratele meu se ferise ca eu să aud ce vorbeau, ascultasem și auzisem totul, iar la locul potrivit voi povesti urmarea acestei întîmplări.

L. Să revenim acum la lespedea de mormînt, despre care am mai vorbit. Cîțiva literați de seamă, care îl cunoșteau pe fratele meu, au alcătuit un epitaf, susținînd că acel tînăr minunat îl merita pe de-

[1] Biserica *San Giovanni dei Fiorentini*, din Roma.

plin ; epitaful suna astfel : „*Francisco Cellino Florentino, qui quod in teneris annis ad Ioannem Medicem ducem plures victorias retulit et signifer fuit, facile documentum dedit quantae fortitudinis et consilii vir futurus erat, ni crudelis fati archibuso transfossus, quinto aetatis lustro jaceret, Benvenutus frater posuit. Obiit die XXVII Maii MDXXIX*“ [1].

Era în vîrstă de douăzeci şi cinci de ani şi, pentru că numele său adevărat era Giovanfrancesco Cellini, deşi soldaţii îl cunoşteau sub acela de Cecchino del Piffero [2], l-am pus pe cel adevărat dedesubtul armelor familiei noastre. Am cerut ca numele să fie săpat cu frumoase litere antice, rupte toate, afară de cea dintîi şi de cea din urmă. Literaţii care alcătuiseră epitaful mi-au cerut să le lămuresc ce înseamnă asta. Le-am răspuns că literele rupte arată că trupul său minunat s-a distrus şi că din cele două litere întregi, cea dintîi aduce aminte de sufletul nostru, scînteie nestinsă, aprinsă de divinitate, iar cea din urmă de glorioasa faimă a vitejeştilor lui virtuţi. Ideea asta plăcu foarte mult, aşa că numeroşi alţii s-au folosit de ea mai tîrziu. Am pus de asemenea să se sculpteze pe piatră şi pe mormînt her-

[1] *Lui Francesco Cellini, cetăţean florentin, care încă de tînăr a cîştigat mai multe victorii pentru ducele Ioan de'Medici şi a fost şi purtător de steag, dînd dovadă că ar fi ajuns un bărbat plin de curaj şi înţelepciune dacă n-ar fi avut trista soartă ca la vîrsta de douăzeci şi cinci de ani să fie străpuns de o lovitură de archebuză, Benvenuto, fratele său, i-a pus această piatră. A murit la 27 mai 1529* (lat.)

[2] Cecchino al flautistului. Ca substantiv comun, cecchino înseamnă trăgător, ţintaş.

bul familiei Cellini, schimbat însă faţă de cel ce se vede în străvechiul oraş Ravenna; aici nobila şi preacinstita familie a Cellinilor are drept herb un leu auriu stînd în două picioare pe un cîmp albastru, cu un crin roşu într-o labă, iar deasupra capului — trei mici crini de aur. Acesta este adevăratul herb al familiei Cellini. Cel pe care mi-l arătase tatăl meu nu avea decît laba de leu, cu toate celelalte amănunte înconjurătoare; mie însă îmi place mai mult cel al Cellinilor din Ravenna. Herbul sculptat pe mormîntul fratelui avea şi el laba de leu; crinul însă l-am înlocuit cu o secure, iar cîmpul l-am împărţit în patru; securea am pus-o numai pentru a-mi aminti că trebuie să mă răzbun.[1]

LI. Dădeam zor să termin odată lucrarea în aur a papii Clemente; şi el şi-o dorea cu înfrigurare, căci mă chema de două-trei ori pe săptămînă să o vadă, arătîndu-se de fiecare dată tot mai mulţumit; de cîteva ori m-a şi certat — aproape ţipînd la mine — că mă las copleşit de durerea pricinuită de pierderea fratelui; ba o dată, văzîndu-mă mai abătut şi mai întunecat ca de obicei, mi-a spus: Zău, Benvenuto, nu ştiam că ai înnebunit! N-ai aflat oare pînă acum că nu există leac împotriva morţii? Se pare că te ţii după ea cu tot dinadinsul! Am plecat de la papă şi am lucrat mai departe la nasturele hlamidei şi la tiparele pentru Monetărie; totodată

[1] Biblioteca Naţională din Florenţa posedă o stemă a familiei Cellini, desenată chiar de Benvenuto, în peniţă şi creion, şi însoţită de o notă explicativă, scrisă tot de el.

am început să-l urmăresc, ca pe-o iubită, pe acel archebuzier care trăsese în fratele meu. Acesta fusese într-un timp ostaş în trupele călări, iar apoi intrase caporal de archebuzieri în poliţie ; dar ceea ce a făcut ca mînia mea să sporească şi mai mult a fost faptul că se lăudase, spunînd : Dacă nu eram eu să-l ucid pe acel tînăr viteaz, sau dacă mai întîrziam cît de cît, aşa, de unul singur cum era, ne punea pe fugă în chipul cel mai jalnic. Într-o seară, băgînd de seamă că patima de a-l vedea nu-mi mai îngăduia nici să mănînc, nici să dorm şi mă tîra pe o cale primejdioasă, m-am hotărît să scap de frămîntarea asta, fără a mă sinchisi că săvîrşeam o faptă urîtă şi nu prea vrednică de laudă. Omul meu locuia pe aproape de Torre Sanguigna, alături de casa uneia dintre cele mai căutate curtezane ale Romei, o anume *signora* Antea. Era seară, iar archebuzierul, care tocmai cinase, stătea în pragul uşii, cu spada în mînă. Înarmat cu un pumnal mare, lucrat la Pistoia, m-am apropiat cu dibăcie de el şi l-am izbit nebuneşte, socotind să-i retez capul dintr-o singură lovitură ; dar, cum s-a întors tocmai în clipa aceea, lovitura a nimerit în vîrful omoplatului stîng, sfărîmînd osul ; soldatul s-a ridicat, a scăpat spada din mînă şi, înnebunit de durere, a luat-o la fugă ; am alergat după el şi, ajungîndu-l numai din patru paşi, am înălţat pumnalul, în dorinţa de a-l lovi în cap ; dar, fiindcă stătea aplecat, pumnalul l-a izbit între osul gîtului şi ceafă, pătrunzîndu-i atît de adînc, încît, cu toate sforţările mele, nu l-am mai

putut scoate, mai ales că tocmai atunci ieşeau din casa Anteii patru soldaţi, cu săbiile în mînă ; am fost deci nevoit să pun şi eu mîna pe spadă, ca să mă apăr. Lăsînd pumnalul în plata Domnului, am şters-o şi, temîndu-mă să nu fiu recunoscut, m-am dus acasă la ducele Lessandro, care locuia între Piazza Navona şi Rotonda. De cum am ajuns, am cerut să vorbesc cu ducele. Mi-a spus că dacă am fost singur, să fiu liniştit şi să n-am nici o grijă ; mi-a mai spus să dau zor să termin giuvaerele papii, care stă ca pe ghimpi, iar timp de opt zile nici să nu ies din casă ; asta mai ales fiindcă între timp, soldaţii care se iviseră acolo puseseră mîna pe pumnal şi povestiseră cum se petrecuseră lucrurile şi cît se căzniseră pînă să poată smulge pumnalul dintre osul gîtului şi capul mortului, pe care nu-l cunoşteau. Tocmai atunci picase însă şi Giovanni Bandini, care le spusese : Pumnalul acesta e-al meu ; i-l împrumutasem lui Benvenuto, care voia să-şi răzbune fratele. Aflînd cum stau lucrurile, soldaţii au spus, fără înconjur, că le pare rău că s-au băgat, cu toate că mă răzbunasem cu vîrf şi-ndesat. Au trecut mai mult de opt zile fără ca papa să mă mai cheme, aşa cum obişnuia. După aceea, l-a trimis după mine pe acel gentilom bolognez de care am mai vorbit şi care era cameristul său ; cu multă sfiiciune, acesta îmi spuse că sanctitatea-sa ştie totul, dar că ţine foarte mult la mine, aşa că pot să-mi văd liniştit de lucru. Primindu-mă, papa îmi aruncă nişte priviri atît de ameninţătoare, încît mă trecură fiorii ; dar, după ce

cercetă lucrarea, chipul i se însenină şi mă lăudă, spunîndu-mi că am înfăptuit o lucrare măreaţă într-un timp foarte scurt ; apoi, privindu-mă drept în ochi, grăi : Acum, de vreme ce te-ai vindecat, ai grijă de viaţa ta. Înţelegînd ce vrea să spună, răspunsei că aşa voi face. Mai tîrziu, mi-am deschis şi eu un atelier foarte frumos, în Banchi, drept în faţa atelierului lui Raffaello, şi acolo am terminat — după cîteva luni — lucrarea pe care mi-o ceruse papa.

LII. Papa îmi trimisese toate pietrele preţioase, în afara diamantului, pe care fusese nevoit să-l pună amanet la nişte bancheri genovezi ; toate acele pietre preţioase se aflau deci la mine, iar în ce priveşte diamantul, nu-i aveam decît forma. Tocmisem cinci lucrători de mîna întîi, căci afară de lucrarea papii mai aveam şi multe altele, aşa că atelierul gemea de pietre preţioase, de aur şi argint, care însumau o valoare însemnată. Ţineam în casă un minunat cîine lăţos, de statură uriaşă, dăruit de ducele Alessandro ; era un neîntrecut cîine de vînătoare : îmi aducea tot felul de păsări şi animale, pe care le ucideam cu archebuza mea, şi era totodată şi un straşnic cîine de pază.

Cum nu aveam decît douăzeci şi nouă de ani, îmi luasem ca slujnică o fetişcană de o rară frumuseţe şi gingăşie, care-mi folosea şi ca model, dar şi ca mijloc prin care tinereţea mea să-şi poată împlini plăcerile trupeşti. Din pricina asta, locuiam într-o odaie foarte îndepărtată atît de odăile lucrătorilor,

cît şi de prăvălie, şi legată printr-un coridor cu odăiţa acelei tinere slujnice; îmi plăcea să mă duc la ea foarte des şi, deşi aveam somnul cel mai uşor din lume, uneori — aşa cum se întîmplă de obicei după desfătările trupeşti — adormeam adînc şi greu: una ca asta mi s-a întîmplat într-o noapte cînd un hoţ, care, dîndu-se drept giuvaergiu, mă spionase şi-mi ochise giuvaerele, mi-a spart prăvălia, a găsit un mare număr de mărunţişuri în aur şi argint; dar în timp ce se căznea să spargă cîteva casete ca să dea peste giuvaerele pe care le văzuse, cîinele se repezi asupră-i, iar el, cu spada în mînă, abia se putu apăra; cîinele alergă de cîteva ori prin casă şi intră în odăile lucrătorilor, care erau deschise, fiind vreme de vară. Deoarece lucrătorii nu auzeau lătratul său puternic, le smulse întîi învelitorile de pe ei, iar apoi — fiindcă tot nu auzeau — îi apucă unul cîte unul de mînă şi-i sculă pe nepusă masă; le arătă apoi drumul, lătrînd înfiorător şi sărind în faţa lor, dar, văzînd că nu vor să-l urmeze, îi hărţui într-atîta, încît, plictisiţi, aceşti ticăloşi începură să dea în el cu pietre şi beţe (puteau face asta, deoarece chiar eu le poruncisem să ţină toată noaptea lumina aprinsă); în cele din urmă, se încuiară în camerele lor, iar cîinele, pierzînd nădejdea vreunui ajutor de la asemenea oameni de nimic, se apucă singur de treabă: coborî în prăvălie, dar nemaigăsindu-l pe hoţ se luă după el, îl ajunse şi, atacîndu-l, îi sfîşie mantia trăgînd de ea; hoţul însă

chemă în ajutor nişte croitori, rugîndu-i în numele Domnului, să-l scape de un cîine turbat; dîndu-i crezare, aceştia ieşiră afară şi cu mare greutate izbutiră să alunge cîinele. La ziuă, coborînd în prăvălie, lucrătorii o găsiră deschisă şi prădată; toate casetele erau sparte. Văicărindu-se, începură să ţipe cît îi ţinea gura, iar cînd, înspăimîntat de strigătele lor, ieşii afară, mă întîmpinară spunînd: Vai, nenorociţii de noi, am fost prădaţi de unul care a sfărîmat şi a furat totul. Aceste cuvinte mă izbiră atît de puternic, încît nu izbutii să mă duc nici pînă la sipetul meu, pentru a vedea dacă giuvaerele papii se mai aflau înăuntru; eram atît de tulburat, încît parcă nici nu mai vedeam cu ochii; le spusei deci lucrătorilor să deschidă ei sipetul şi să se uite dacă lipseşte vreunul din giuvaerele papii. Tinerii erau toţi în cămaşă; abia după ce deschiseră şi văzură că toate pietrele preţioase şi lucrarea papii erau neatinse îmi spuseră veseli: De vreme ce pietrele preţioase şi lucrarea sînt toate la locul lor, nu-i cine ştie ce nenorocire, deşi hoţul ne-a lăsat goi puşcă, întrucît aseară, fiind cald, ne-am dezbrăcat în prăvălie şi ne-am uitat hainele acolo. Îmi veni inima la loc şi-i mulţumii lui Dumnezeu, după care spusei: Duceţi-vă de vă cumpăraţi haine noi, pe socoteala mea, căci mi se pare că am fost mai mult decît norocos. Cel mai mult mă tulburasem şi mă speriasem — lucru atît de nepotrivit firii mele — de teamă ca nu cumva să se creadă că plăsmuisem eu hoţul,

numai ca să fur pietrele preţioase. Şi asta fiindcă atît unul dintre favoriţii săi, cît şi oameni ca Francesco del Nero, Zana de' Biliotti — contabilul său —, episcopul di Vasona şi aşijderea mulţi alţii îi spuseseră papii Clemente : Nu vă e teamă, preafericite părinte, să încredinţaţi pietre preţioase de o asemenea valoare unui tînăr năbădăios, care se gîndeşte mai mult la arme decît la arta lui şi care n-are nici treizeci de ani ? La aceste cuvinte, papa a cerut să i se spună dacă vreunul dintre ei cunoştea vreo faptă de-a mea care să îndreptăţească asemenea bănuieli. Francesco del Nero, vistiernicul papii, a răspuns numaidecît : Nu, preafericite stăpîne, căci n-am avut niciodată un asemenea prilej. Dar papa a grăit : Îl socot un om pe de-a-ntregul cinstit, şi chiar dacă l-aş vedea săvîrşind o faptă rea, tot nu l-aş crede altfel ! Acesta a fost cel dintîi lucru de care mi-am amintit şi care m-a tulburat cel mai mult. După ce i-am lăsat pe tinerii mei lucrători să-şi cumpere haine noi, am luat lucrarea şi pietrele preţioase — pe care le-am potrivit cît am putut mai bine la locul lor — şi am pornit spre papă, căruia Francesco del Nero îi şi trezise bănuieli, povestindu-i o parte din cele petrecute în prăvălia mea. Gîndindu-se mai curînd la o înşelăciune decît la altceva, papa îmi aruncă o privire înfiorătoare şi-mi spuse cu o voce supărată : Ce cauţi aici ? Ce s-a întîmplat ? Iată-vă aurul şi toate pietrele preţioase ; nu lipseşte nimic ! Atunci, înseninîndu-se la chip, papa grăi :

Dacă-i aşa, fii binevenit! Îi arătai lucrarea, şi în timp ce o privea îi povestii toată întîmplarea cu hoţul, spaima pe care-o trăsesem şi îndeosebi necazul pe care mi-l pricinuise gîndul că aş putea fi bănuit. În timp ce vorbeam, papa se întoarse şi mă privi de cîteva ori drept în ochi, de faţă fiind şi acel Francesco del Nero; parcă-i părea rău că nu ghicise adevărul. În cele din urmă, izbucnind în hohote de rîs din pricina a tot ce-i spusesem, papa grăi: Du-te şi caută să fii om de treabă, aşa cum te-am ştiut.

LIII. În timp ce continuam să lucrez la nasturele papii şi pentru Monetărie, începură să apară în Roma unele monede false, bătute chiar cu tiparele mele. Aceste monede îi fură arătate fără zăbavă papii de către unii care încercau a-l face să mă bănuiască pe mine; papa îi porunci lui Iacopo Balducci, conducătorul Monetăriei: Fă cele mai întinse cercetări şi dă de urma răufăcătorului, căci pe Benvenuto îl ştim om drept şi cinstit. Ticălosul de conducător al Monetăriei, ca un duşman ce-mi era, spuse: Deie Domnul, preafericite părinte, să se adeverească cele ce spuneţi, că noi ne cam îndoim. La aceste cuvinte, papa se întoarse către guvernatorul Romei şi-i ceru să caute a-l găsi pe răufăcător. Cîteva zile mai tîrziu, papa trimise după mine şi, cu cuvinte meşteşugite, aduse vorba despre monede, spunîndu-mi cu foarte mult tîlc: Benvenuto, ai fi

oare în stare să falsifici monede? Îi răspunsei că, după părerea mea, le-aş face mai bine decît toţi cei care au asemenea ticăloase îndeletniciri şi care sînt oameni de nimic, lipsiţi de orice talent, în timp ce mie bruma mea de talent îmi aduce mult mai mult decît îmi trebuie, căci zilnic, înaintea gustării de dimineaţă, cîştig cel puţin trei scuzi lucrînd la tiparele pentru Monetărie (căci atît era hotărît să se plătească pentru fiecare tipar, iar prostănacul de conducător al Monetăriei mă duşmănea numai fiindcă ar fi dorit să le aibă la un preţ mai ieftin); ceea ce cîştig, cu voia lui Dumnezeu şi a oamenilor, îmi ajunge cu prisosinţă, iar dacă m-aş apuca de falsificat monede, n-aş mai cîştiga atît de bine. Papa mă înţelese pe de-a-ntregul şi, de unde pînă atunci poruncise să fiu păzit cu dibăcie, ca să nu părăsesc Roma, dădu ordin să se continue cercetările cu răbdare, iar eu să fiu lăsat în pace, întrucît nu ar vrea să mă supăr şi, astfel, să mă piardă. Cîţiva clerici de cameră primiră sarcina să urmărească afacerea; cercetînd cu sîrguinţă, aceştia îl descoperiră repede pe falsificator. Era un anume Cesari Macherone, lucrător chiar la Monetărie şi cetăţean roman; împreună cu el mai fu arestat şi un topitor, care lucra tot acolo.

LIV. Chiar în aceeaşi zi treceam prin Piazza Navona, întovărăşit de frumosul meu cîine lăţos. Cînd am ajuns aproape de uşa Poliţiei, cîinele se năpusti, lătrînd, la un tînăr, a cărui arestare fusese cerută

de un anume Donnino — giuvaergiu din Parma şi fost elev al lui Caradosso — care-şi avea temeiurile sale să-l bănuiască de furt. Cîinele meu se repezi cu atîta putere să-l sfîşie, încît zbirii se înduioşară (cu atît mai mult cu cît neruşinatul de tînăr se apăra cu strășnicie, iar învinuirile lui Donnino păreau neîntemeiate ; afară de asta, unul dintre caporalii zbirilor era genovez şi-l cunoştea pe tatăl tînărului). Iată de ce — profitînd şi de împrejurarea cu cîinele — zbirii voiau să-l facă scăpat. Cînd mă apropiai, cîinele, neînfricoşîndu-se nici de spadă şi nici de beţe, se aruncă din nou asupra tînărului ; zbirii îmi spuseră că dacă nu-l domolesc or să mi-l ucidă. În timp ce ţineam cîinele cu toate puterile, tînărul — potrivindu-şi capa — lăsă să-i cadă din glugă cîteva cartoane, pe care Donnino le recunoscu ca fiind ale sale. Recunoscînd la rîndu-mi un mic inel, zisei : Ăsta e hoţul care mi-a spart prăvălia şi m-a jefuit. Iată că şi cîinele îl recunoaşte ! Lăsai liber cîinele, care i se aruncă din nou în spinare. Hoţul începu să se roage, spunîndu-mi că-mi va înapoia toate lucrurile, ceea ce şi făcu de îndată ce chemai cîinele ; îmi dădu deci înapoi aurul, argintul şi inelele pe care le furase de la mine, ba pe deasupra îmi mai dădu şi douăzeci şi cinci de scuzi. Zicînd apoi că-şi pune toată nădejdea în mine, îi răspunsei c-ar trebui să şi-o pună în Dumnezeu, căci eu n-o să-i fac nici bine, nici rău. Mă întorsei aşadar la treburile mele, iar cîteva zile după asta fu spînzurat în

Banchi, în faţa porţii Monetăriei, falsificatorul de monede Cesari Macherone ; tovarăşul său fu trimis la galere, iar hoţul genovez fu spînzurat în Campo di Fiore. În ceea ce mă priveşte, faima mea de om cinstit spori şi mai mult decît înainte.

LV. Terminasem aproape lucrarea papii, cînd avu loc acea îngrozitoare inundaţie care acoperi cu apă întreaga Romă. Ziua era pe sfîrşite — sunaseră orele douăzeci şi două —, cînd, stînd şi privind la cele ce se petreceau, băgai de seamă că apele creşteau nemaipomenit. Faţada locuinţei mele era în Banchi, iar spatele casei — care dădea spre Monte Giordano — era mai înalt ; gîndindu-mă ca mai întîi să-mi pun la adăpost viaţa şi apoi cinstea, luai cu mine toate pietrele preţioase şi lăsai lucrarea de aur în paza lucrătorilor mei ; ieşii apoi desculţ pe fereastra din spate şi, străbătînd cu grijă apele, ajunsei la Monte Cavallo, unde dădui peste *messer* Giovanni Gaddi, cleric de cameră, şi peste pictorul Bastiano Veneziano. Mă apropiai de *messer* Giovanni şi-i încredinţai toate pietrele preţioase ca să mi le scape ; acesta se purtă cu mine ca şi cu un frate. După cîteva zile, potolindu-se furia apelor, mă înapoiai la prăvălia mea şi, cu ajutorul lui Dumnezeu şi mulţumită silinţelor mele, terminai lucrarea, care-mi ieşi atît de bine, încît fu socotită drept cea mai frumoasă operă ce se văzuse vreodată la Roma ; iată de ce cînd i-o înfăţişai papii, acesta nu se mai sătura lăudînd-o : Dac-aş fi un împărat bogat,

spunea papa, i-aş dărui lui Benvenuto al meu atîta pămînt cît ar putea cuprinde cu ochii ; cum însă astăzi noi, papii, nu sîntem decît nişte bieţi împăraţi faliţi, mă voi mărgini să-i dau atîta pîine cîtă are nevoie. Lăsîndu-l să-şi termine acele vorbe de prisos, îi cerui un loc de herald [1], care era liber. Iar cînd îmi spuse că ar fi dorit să-mi dea ceva mult mai de seamă, îi răspunsei şi eu că pînă una-alta să-mi dea acest nimic, aşa, ca garanţie. Izbucnind în rîs, îmi spuse că n-avea nimic împotrivă, dar că nu voia să îndeplinesc şi slujba, iar pentru asta urma să mă înţeleg cu ceilalţi heralzi, care aveau să capete în schimb, precum ceruseră, învoirea de a urmări în justiţie plata drepturilor lor băneşti. Aşa se şi făcu. Locul de herald îmi aducea un venit nu mai mic de două sute de scuzi pe an.

LVI. Deoarece ţinea să-l slujesc mai departe, cînd cu un mărunţiş, cînd cu altul, papa îmi porunci să-i desenez un potir cît mai bogat împodobit : făcui întîi desenul, iar apoi modelul. Era un model lucrat din lemn şi din ceară ; în partea de sus se aflau trei figurine de mărime potrivită, lucrate în relief plin, întruchipînd Credinţa, Speranţa şi Mila şi corespunzînd cu trei basoreliefuri, care împodobeau piciorul potirului ; primul dintre acestea înfăţişa naşterea lui Cristos, al doilea — învierea, iar al treilea — pe sfîntul Petru, răstignit cu capul în jos ; aşa mi se

[1] Însărcinat cu transmiterea ordinelor la curţile feudale.

poruncise, şi aşa făcusem. Lucram cu multă tragere de inimă la această operă, pe care papa cerea într-una s-o vadă ; dar, cum băgasem de seamă că sanctitatea-sa nu-şi aducea aminte să-mi plătească nimic pentru ea, îi cerui într-o seară să-mi încredinţeze un loc liber la Oficiul sigiliului [1]. Fără a-şi mai aminti de toate cîte îndrugase cu prilejul terminării celeilalte opere, preacumsecadele papă îmi spuse : Oficiul sigiliului aduce mai bine de opt sute de scuzi, aşa că dacă ţi l-aş da n-ai mai avea nimic de făcut decît să tai cîinilor frunză şi ţi-ai uita frumosul tău meşteşug, iar vina, eu aş purta-o. Răspunsei fără să stau pe gînduri că la fel cu pisicile de soi bun, care vînează mai bine cînd sînt grase decît atunci cînd sînt lihnite, tot astfel oamenii de ispravă, cu înclinări spre artă, creează mult mai cu spor atunci cînd au asigurat un trai îmbelşugat. Afle sanctitatea-voastră, adăugai eu, că principii care-s darnici cu asemenea oameni asigură condiţii prielnice pentru înflorirea însuşirilor lor artistice, care altfel se ofilesc şi seacă ; mai afle apoi sanctitatea-voastră că nu am cerut acest loc gîndindu-mă că îl voi şi primi. Să fiu fericit că am căpătat acea biată slujbă de herald. Ştiam eu bine ce m-aşteaptă ; dar, fiindcă nu vrea să mi-l dea mie, sanctitatea-voastră ar face totuşi bine să dea acest loc unui artist care să fie vrednic

[1] *Oficiul sigiliului (L'uffizio del piombo)* însemna, la curtea papală, locul unde se aplicau sigiliile pe decrete. Vreme îndelungată, acest drept a fost rezervat călugărilor cistercieni. Ulterior au început să-l capete şi laicii.

de el, şi nu cine ştie cărui terchea-berchea, care într-adevăr să taie frunză la cîini, precum aţi spus. Urmaţi pilda papii Iuliu, care i-a încredinţat acest loc strălucitului arhitect Bramante[1]. Apoi, închinîndu-mă în faţa papii, îl părăsii furios. Făcînd cîţiva paşi înainte, pictorul Bastiano Veneziano spuse: Sanctitatea-voastră, preafericite părinte, să nu încredinţeze acest loc decît celor ce trudesc pe ogorul artelor; şi fiindcă eu — precum bine ştie sanctitatea-voastră — trudesc cu rîvnă pe acest ogor, vă rog să mă socotiţi vrednic de a căpăta locul de la Oficiul sigiliului. Papa răspunse: Diavolul de Benvenuto nici nu vrea să audă de vreo mustrare. Eram hotărît să-i împlinesc cererea, dar nu se cade să arăţi atîta îngîmfare în faţa unui papă; deocamdată nu mai ştiu ce să fac!

În faţa papii se înfăţişă de data asta episcopul de Vasona, care, ţinîndu-i parte pictorului Bastiano, grăi: Benvenuto e tînăr, preafericite părinte, şi-i stă mult mai bine cu spada la şold decît în rasă călugărească; binevoiască sanctitatea-voastră a-i încredinţa locul acestui vrednic Bastiano; cîndva îi veţi da şi lui Benvenuto un loc bun, care va fi poate

[1] Donato d'Agnolo di Pascuccio, zis şi Bramante (1444—1514), pictor, inginer, poet, muzician, anatomist, matematician şi arhitect, şi-a desfăşurat activitatea în diferite oraşe italiene, pînă cînd, intrînd în slujba papii Iuliu al II-lea, s-a dedicat exclusiv arhitecturii şi nu a mai lucrat decît la Roma. Este autorul primelor planuri ale catedralei *Sfîntul Petru* din Roma, a cărei construcţie a fost începută chiar sub conducerea sa. Cele relatate de Cellini, amintite de altfel şi de Vasari *(op. cit.* vol. II, p. 49), nu au la bază nici un document scris, care să le confirme.

mai potrivit decît acesta. Atunci, întorcîndu-se către *messer* Bartolommeo Valori, papa îi zise : Cînd te vei întîlni cu Benvenuto, spune-i din partea mea că numai datorită lui pictorul Bastiano a căpătat locul de la Oficiul sigiliului ; să fie sigur însă că cel dintîi post mai bun care va rămîne liber va fi al lui ; pînă atunci, să caute să facă treabă bună şi să-mi termine lucrările. În seara următoare mă întîlnii cu *messer* Bartolommeo Valori, aproape de Monetărie (alerga nebuneşte, cu două torţe în faţă, fiind chemat de papă). Îl salutai, iar el se opri şi mă opri şi pe mine, binevoitor, şi-mi povesti tot ceea ce îi poruncise papa să-mi spună. Îi răspunsei că mă voi strădui să termin lucrarea, punînd mai multă rîvnă şi grijă ca la oricare alta, dar fără cea mai slabă nădejde de a căpăta ceva din partea papii. *Messer* Bartolommeo mă certă, zicîndu-mi că nu astfel se răspunde făgăduielilor unui papă. Îi arătai că ar fi nesăbuit din partea mea să răspund altfel şi să am încredere în asemenea cuvinte, de vreme ce ştiu bine că n-o să capăt nimic ; apoi plecai, ducîndu-mă să-mi văd de treburile mele. Desigur că *messer* Bartolommeo i-a repetat papii cuvintele mele cutezătoare, adăugînd poate şi altele, pe care nu le spusesem ; din această pricină, sanctitatea-sa nu m-a mai chemat pe la el mai bine de două luni, timp în care n-am vrut nici în ruptul capului să trec pe la palat. Papa, care ardea să vadă lucrarea terminată, îi porunci lui *messer* Ruberto Pucci să caute să vadă ce fac. Nu trecea o zi fără

ca acest vlăjgan cumsecade să nu vină să mă vadă, şi întotdeauna ne spuneam unul altuia cuvinte pline de bunăvoinţă. În cele din urmă, văzînd că nu mai treceam pe la el, papa, care tocmai se pregătea să plece spre Bologna [1], îmi trimise vorbă prin acest *messer* Ruberto să-i duc lucrarea, deoarece ţinea să vadă unde ajunsesem cu ea. I-am dus-o şi, cum se vedea bine că era aproape gata, l-am rugat să-mi lase cinci sute de scuzi, din care o parte ca arvună, iar restul pentru a-mi procura aurul de care aveam nevoie ca s-o pot termina. Cu acest prilej, papa îmi spuse : Dă-i zor, dă-i zor s-o termini !

Plecai, răspunzînd că am s-o termin dacă-mi va lăsa bani.

LVII. Plecînd spre Bologna, papa îl numi legat al Romei pe cardinalul Salviati, căruia îi lăsă poruncă să mă zorească cu lucrarea, spunîndu-i : Benvenuto este un om căruia prea puţin îi pasă de talentul său, iar de noi, şi mai puţin ; ai deci grijă să-l îmboldeşti, ca să găsesc potirul terminat ! După opt zile, dobitocul de cardinal mă chemă la el, trimiţîndu-mi vorbă să-i aduc lucrarea. Mă dusei, însă fără ea ; cum sosii, cardinalul mă întrebă : Unde-ţi este *cipollata* [2] ? Ai terminat-o ? Îi răspunsei la rîndul meu : *Cipollata,* prearespectate monseniore, n-am terminat-o, şi nici n-am s-o termin vreodată, dacă

[1] La 18 noiembrie 1532, papa Clement al VII-lea s-a întîlnit la Bologna cu împăratul Carol Quintul.

[2] Mîncare de ceapă cu lămîie.

nu-mi daţi ceapă ca s-o pot termina ! La auzul acestor cuvinte, cardinalul — al cărui chip aducea mai degrabă a măgar decît a om — se făcu şi mai urît decît era şi, ca să sfîrşească repede cu mine, îmi spuse : O să te trimit pe o galeră, unde-o să ai tot timpul s-o termini ! Încăpăţînîndu-mă şi eu din pricina acelui prostănac, răspunsei : Pe galeră nu mă veţi trimite, monseniore, decît dacă voi săvîrşi păcate care să merite aşa ceva, iar pentru păcatele de pînă acum, nu mă tem de nici o galeră ; ba, mai mult, vă înştiinţez că, din vina senioriei-voastre, nu mai vreau să termin niciodată această lucrare ! Nu mă mai chemaţi deci, căci nu mai vin decît dacă trimiteţi după mine zbirii poliţiei ! Luîndu-mă apoi cu duhul blîndeţii, bietul cardinal îmi trimise de cîteva ori vorbă că ar trebui să continui lucrarea şi să mă duc să i-o arăt ; dar tuturor celor ce veneau le răspundeam acelaşi lucru : Spuneţi-i monseniorului să-mi trimită ceapă dacă vrea să termin *cipollata.* Cum nu i-am dat vreodată alt răspuns, pînă la urmă cardinalul s-a lăsat păgubaş.

LVIII. Cardinalul mă ponegrise în toate scrisorile către papă, iar cînd acesta se întoarse de la Bologna trimise numaidecît după mine, cerîndu-mi, turbat de mînie, să-i aduc lucrarea. Aşa şi făcui. În timp ce papa se afla la Bologna, mă îmbolnăvisem de cataractă. Ochii mă dureau atît de rău, încît abia îmi mai tîram zilele, şi cam tot din această pricină rămăsesem în urmă şi cu lucrarea ; boala

era foarte grea şi, ajungînd să cred că o să orbesc, începusem să-mi fac socotelile, să văd cam ce mi-ar trebui pentru trai. Pe cînd mă duceam spre papă, gîndindu-mă la chipul în care aveam să-i lămuresc pricina pentru care rămăsesem în urmă, socotii că în timp ce sanctitatea-sa o să vadă şi o să cerceteze lucrarea, îi voi putea spune ce mi s-a întîmplat; nu a fost însă cu putinţă, căci de cum am sosit m-a şi luat în primire cu vorbe urîte, spunîndu-mi: Dă lucrarea încoace! Ai terminat-o? Cînd am descoperit-o, s-a repezit la mine, strigînd şi mai furios: Ţie, care te arăţi a nu avea habar de nimeni, îţi spun în numele Domnului că dacă nu mi-ar păsa de lume aş porunci să fii zvîrlit pe fereastră, cu lucrare cu tot! Văzînd că papa s-a schimbat într-o fiară atît de înrăită, mă zorii să dispar cît mai iute din faţă-i şi, în timp ce el continua să ameninţe, ascunsei lucrarea sub capă şi spusei, mormăind: Nu oricine l-ar sili pe un orb să lucreze la o asemenea operă. Ridicînd şi mai tare vocea, papa zise: Vino-ncoace! Ce tot spui? Preţ de cîteva clipe mă gîndii s-o iau la fugă în jos pe scări, dar apoi mă întorsei şi căzui în genunchi, ţipînd cît mă ţinea gura, căci nici el nu mai contenea cu strigătele: Sînt oare dator să lucrez chiar dacă am orbit? De vreme ce totuşi ai văzut foarte bine să vii încoace, răspunse papa, cred că nu-i nimic adevărat din tot ce-ai spus! Auzindu-l că a mai coborît puţin vocea, spusei: Sanctitatea-voastră n-are decît să-l cheme pe medicul său, şi va afla

adevărul. Vom cerceta mai pe-ndelete dacă e-aşa cum spui tu, răspunse papa.

Văzînd că începea să-mi dea ascultare, grăii : Cred că vinovat de această boală grea este numai cardinalul Salviati, care îndată după plecarea sanctităţii-voastre a trimis după mine, iar cînd am sosit mi-a botezat lucrarea cu numele de *cipollata* şi mi-a zis c-am să-mi sfîrşesc zilele pe o galeră. Puterea acestor vorbe de ocară a fost atît de mare, încît, de prea multă supărare, am simţit că-mi ard ochii ca focul şi că nu mai găsesc drumul spre casă ; mai tîrziu, mi-au apărut două cataracte în ochi, aşa că după plecarea sanctităţii-voastre, nemaivăzînd lumina zilei, n-am mai fost în stare să lucrez nimic. M-am ridicat apoi în picioare şi am plecat cu Dumnezeu. Am aflat mai tîrziu că papa ar fi zis : Încredinţezi cuiva o demnitate, dar nu-i poţi da o dată cu ea şi cumpătarea ; nu-i spusesem cardinalului să-mpingă lucrurile atît de departe, iar dacă Benvenuto este într-adevăr bolnav de ochi — ceea ce voi afla de la medicul meu —, ar trebui să ne purtăm faţă de el cu oarecare îndurare. Se afla de faţă un mare gentilom, bun prieten cu papa şi om foarte înţelept. Vă întreb, preafericite părinte, spuse el, cine este acest ins, şi fac asta numai fiindcă am băgat de seamă că aţi fost cuprins — aproape în acelaşi timp — atît de cea mai grozavă furie, cît şi de cea mai adîncă milă ; vă întreb acest lucru, căci, dacă e un om care merită să fie ajutat, am să-l învăţ un leac necunoscut, în stare să-l vindece de această

boală. Atunci papa răspunse : Este omul cel mai de seamă care s-a aflat vreodată în meseria sa ; într-o zi, cînd o să fim împreună, am să vă arăt minunatele sale lucrări şi am să vi-l prezint şi pe el ; mi-ar face plăcere să văd că i se poate veni într-ajutor. Trei zile mai tîrziu, într-o după-amiază, fiind chemat de papă, văzui că de faţă se afla şi acel gentilom. De cum sosii, papa trimise după nasturele hlamidei, iar eu dezvelii între timp potirul ; gentilomul mărturisi că n-a văzut nicicînd o lucrare atît de minunată. Cînd sosi nasturele, uimirea îi crescu şi mai mult, şi, privindu-mă în ochi, spuse : E totuşi încă tînăr ca să ştie prea multe ; nu se va opri aici ! Apoi mă întrebă cum mă cheamă. Mă numesc Benvenuto, îi răspunsei. De data asta voi fi eu *Benvenuto* pentru tine, îmi zise el, după care continuă : Ia nişte crini, cu tulpinile, florile şi rădăcinile lor ; pune totul la un loc, fierbe la foc moale şi apoi spală-ţi ochii cu apa aceea, de cîteva ori pe zi. Nu încape îndoială că te vei vindeca de această boală. Înainte de orice, caută însă de-ţi curăţă bine stomacul. Papa îmi spuse şi el cîteva cuvinte binevoitoare şi plecai aproape mulţumit.

LIX. Eram bolnav, ce-i drept, dar cred că boala mi se trăgea de la acea slujnică tînără şi frumoasă pe care o aveam pe vremea cînd am fost jefuit. Sfrenţia nu-mi apăruse decît după mai bine de patru luni, dar o dată apărută îmi acoperise îndată tot trupul, deosebindu-se însă de sfrenţia obişnuită,

căci eram plin de niște bășicuțe roșiatice, de mărimea unui bănuț. De altfel, doctorii nu voiau nici în ruptul capului să-i zică sfrenție, cu toate că le arătasem din ce anume credeam că mi s-ar trage. Îngrijindu-mă într-una după sfatul lor, nu mă alegeam cu nimic ; de aceea, m-am hotărît, în cele din urmă, să iau lemn sfînt [1], și deși cei mai buni doctori din Roma erau împotriva acestui leac, l-am luat fără întrerupere, ținînd totodată cel mai aspru post ; după cîteva zile m-am simțit mai bine ; în felul acesta, cincizeci de zile mai tîrziu, eram vindecat și sănătos și mă simțeam ca peștele în apă. Apoi, ca să mă întremez puțin după toate cîte le pătimisem și fiindcă se apropia iarna, m-am apucat să vînez cu flinta, înfruntînd bucuros vîntul și ploaia și cutreierînd prin mlaștini ; dar după cîteva zile m-am îmbolnăvit din nou, de o sută de ori mai rău ca la-nceput. M-am dat pe mîna medicilor, dar, cu toate îngrijirile lor, boala se înrăutățea din ce în ce. Văzînd că mă prind căldurile, m-am hotărît să iau iarăși lemn sfînt. Doctorii erau însă împotrivă, spunîndu-mi că dacă-l iau avînd călduri mor fără doar și poate în opt zile. M-am hotărît să-l iau împotriva voinței lor, urmînd aceleași reguli ca și rîndul trecut ; numai după patru zile de îngrijire cu această sfîntă fiertură de lemn văzui cum mă lasă căldurile. Mă înzdrăveneam pe zi ce trecea. Tot timpul cît

[1] Rășina arborelui guaiac *(guaiacum officinale)*, originar din America Centrală. A fost folosită ca medicament — ineficace, bineînțeles — împotriva sifilisului.

m-am îngrijit cu lemn sfînt n-am încetat să lucrez la modelul potirului ; toată viaţa nu mi-au trecut de altfel prin minte atîtea idei frumoase şi neaşteptate ! După cincizeci de zile eram sănătos tun ; acum, toată grija mea era să-mi apăr sănătatea. Terminasem totodată şi cu îndelungatul meu post şi mă simţeam mai bine ca un nou-născut. Deşi îmi făcea plăcere să-mi îngrijesc sănătatea, nu-mi întrerupeam lucrul ; mă îndeletniceam cînd cu potirul, cînd cu treburile Monetăriei, dînd, într-adevăr fiecărei lucrări partea ce i se cuvenea.

LX. Se nimeri ca legat pontifical la Parma să fie acelaşi cardinal Salviati de care am mai vorbit şi a cărui ură împotrivă-mi e bine cunoscută. Tocmai în acel timp fusese arestat, tot la Parma, un oarecare Tobbia, giuvaergiu milanez, falsificator de monede. Cînd acesta fu condamnat la furci şi ardere pe rug, i se vorbi despre el sus-numitului legat, căruia îi fu înfăţişat drept un om de mare talent. Obţinînd amînarea executării sentinţei, cardinalul îi scrise papii Clemente că i-a picat în mînă cel mai mare giuvaergiu din lume, care pe deasupra mai era şi condamnat la furci şi ardere pe rug, ca falsificator de monede. Este însă, adăugă cardinalul, un om cumsecade şi spune că a primit dezlegare să se îndeletnicească cu falsurile chiar de la duhovnicul său, cu care s-a sfătuit. Mai departe, cardinalul scria : Aducîndu-l la Roma pe acest om talentat, sanctitatea-voastră va fi în măsură să-l îngenunche puţin pe Benvenuto ; de alt-

fel, nici nu mă îndoiesc că lucrările lui Tobbia au să vă placă mult mai mult decît cele ale lui Benvenuto. Aşa se făcu că papa îl aduse de îndată la Roma, după care ne chemă pe amîndoi şi ne puse să facem fiecare cîte-un desen pentru un corn de licorn [1], cel mai frumos din cîte se văzuseră vreodată şi care fusese cumpărat cu şaptesprezece mii de ducaţi. Dorind să-l dăruiască regelui Francisc, papa voia ca mai înainte să-l împodobească cu aur din belşug, aşa că ne porunci să-i facem desenele de care am amintit. Cînd terminarăm, fiecare îi înfăţişă papii desenul său. Desenul lui Tobbia înfăţişa un sfeşnic, la care, în loc de lumînare, se prindea acel corn minunat; la piciorul sfeşnicului aşezase patru mici capete de licorni, dovedind astfel o inspiraţie atît de săracă, încît văzînd una ca asta nu putui să nu chicotesc. Papa băgă numaidecît de seamă şi-mi spuse: Arată-mi şi desenul tău! Acesta înfăţişa un singur cap de licorn, pe măsura cornului de care e vorba. Izbutisem să fac un cap cum nu se poate mai frumos, deoarece combinasem, luînd o parte din forma capului de cal, şi o alta din aceea a capului de cerb, îmbogăţind totul cu falduri minunate şi cu alte podoabe: iată de ce, la prima vedere, toţi cei de faţă lăudară desenul. Erau însă de faţă la această întrecere şi cîţiva milanezi de rang mare, care spuseră:

[1] În antichitate, licornul era numele unui animal fabulos, cu corp de cal şi cu un corn în frunte. În evul mediu, prin corn de licorn se înţelegea caninul drept al narvalului, un mamifer din mările Nordului, căruia i se mai spune şi licorn de mare.

Preafericite părinte, sanctitatea voastră doreşte să trimită acest dar de preţ în Franţa : să ştiţi însă că francezii sînt oameni grosolani şi nu vor înţelege frumuseţea acestei opere a lui Benvenuto ; lor, dimpotrivă, au să le placă mai mult obiectele de cult ale lui Tobbia, care pe deasupra vor fi şi mai curînd executate, iar în vremea asta Benvenuto se va strădui să termine potirul ; veţi avea astfel gata două lucrări în acelaşi timp, iar acest sărman pe care l-aţi adus aici va avea şi el de lucru. Dornic să-şi aibă potirul, papa plecă bucuros urechea la sfatul milanezilor, şi chiar a doua zi îi încredinţă lui Tobbia garnitura pentru cornul de licorn, iar mie îmi trimise vorbă prin garderobierul său să-i termin potirul. Răspunsei numaidecît că nici eu nu am altă dorinţă pe lume decît să isprăvesc odată această frumoasă lucrare, pe care aş fi dus-o la bun sfîrşit cu foarte multă uşurinţă, prin propriile mele puteri, dacă ar fi fost vorba de alt material afară de aur ; dar, cum e totuşi nevoie de aur, sanctitatea-sa trebuie să mi-l şi dea, dacă doreşte să-şi vadă lucrarea gata. Auzind ce spun, bădăranul cu aere de curtean sări ca ars : Ba nu, zău, nu care cumva să-i ceri aur papii, căci o să-l înfurii atît de tare, încît va fi vai de pielea ta ! Dar nici eu nu tăcui. O, preaînălţate domn, învăţaţi-mă şi pe mine cum se poate face pîine fără făină. Aşijderea : fără aur, lucrarea asta nu va fi niciodată gata. Socotindu-se luat peste picior, garderobierul îmi spuse că va aduce la cunoştinţa papii tot ceea ce vorbisem, şi chiar aşa făcu. Papa se înfurie amarnic şi

spuse că vrea să vadă dacă sînt cumva chiar atît de zănatic încît să nu-i termin lucrareaa Trecură astfel mai bine de două luni şi, deşi făgăduisem să nu mai pun mîna pe potir, lucrasem la el într-una, cu neclintită dragoste. Văzînd însă că nu-i mai duc odată lucrarea, papa se supără de-a binelea pe mine, spunînd că nici vorbă să scap nepedepsit. Aceste cuvinte fură rostite de faţă cu giuvaergiul său, milanez de origine. Îl chema Pompeo şi era rudă de aproape cu un oarecare *messer* Traiano, cel mai drag slugoi al papii Clemente. Înţelegîndu-se amîndoi, aceştia îi spuseră papii: Dacă sanctitatea-voastră l-ar da afară de la Monetărie, poate că ar binevoi să termine potirul. Dar auzindu-i, papa le zise: Ba dimpotrivă: s-ar întîmpla atunci două rele: una că aş fi prost slujit la Monetărie — care mă interesează îndeosebi — şi alta că, fără nici o îndoială, n-aş mai avea niciodată potirul. Văzîndu-l totuşi pornit împotriva mea, cei doi milanezi se făcură luntre şi punte, şi pînă la urmă papa îmi luă Monetăria, dîndu-i-o unui oarecare tînăr perugin, poreclit Fagiuolo[1]. Trimis de papă, Pompeo veni deci să-mi spună că sanctitatea-sa mi-a luat Monetăria şi că dacă nu voi sfîrşi potirul îmi va lua şi altele. Auzind toate astea, mă burzuluii şi eu: Spune-i sanctităţii-sale că Monetăria nu mi-a luat-o mie, ci lui însuşi, şi că la fel se va întîmpla şi cu celelalte, iar atunci cînd sanctitatea-sa va voi să mi-o înapoieze,

[1] *Girolamo Fagioli*, gravor în aramă. Se pare însă că era de fel din Bologna, şi nu din Perugia.

n-o voi mai primi nici în ruptul capului ! Nenorocitul acesta ardea de dorinţa să ajungă la papă, să-i spună totul, adăugînd şi floricele. Peste opt zile, papa îl trimise pe acelaşi ins să-mi spună că nu mai vrea să-i termin eu potirul şi că doreşte să-l capete aşa cum se găseşte, în starea în care am ajuns cu lucrul. Îi dădui lui Pompeo următorul răspuns : Potirul nu e totuna cu Monetăria, pe care mi-a putut-o lua ; în ciuda celor cinci sute de scuzi primiţi de la sanctitatea-sa şi pe care îi voi înapoia cît de curînd, potirul este opera mea şi voi face cu el ce-o să-mi poftească inima. Într-un suflet se duse Pompeo să aducă la cunoştinţă papii cele spuse de mine, fără să uite cîteva împunsături pe care, pe bună dreptate, i le aruncasem lui însuşi.

LXI. La trei zile după această întîmplare, într-o joi, veniră la mine doi camerişti ai sanctităţii-sale, cei pe care papa îi iubea cel mai mult ; unul mai trăieşte şi astăzi şi a ajuns episcop : se numea Pier Giovanni şi era garderobier al papii ; celălalt se trăgea dintr-un neam mai mare decît cel dintîi, dar nu-mi mai aduc aminte cum îl chema. Venind la mine, îmi spuseră următoarele : Sîntem trimişi de papa, Benvenuto ! De vreme ce n-ai vrut să fii om de înţeles, el zice că sau îi dai ceea ce îi aparţine, sau te vom duce la închisoare. Îi privii şi eu şăgainic, drept în faţă, şi răspunsei : Dacă m-aş apuca să-i dau sanctităţii-sale această lucrare, i-aş da opera

mea, şi nu a sa, şi, drept să vă spun, n-am să i-o dau, fiindcă nu vreau ca lucrarea — ajunsă pînă aici mulţumită osîrdiei mele — să intre pe mîinile vreunui nepriceput, care să mi-o strice te miri cum. În timp ce vorbeam astfel, era de faţă şi acel Tobbia, giuvaergiul de care am vorbit mai sus şi care, colac peste pupăză, îmi mai cerea cu neobrăzare şi modelele potirului ; nu se cade să repet aici toate cele cu care l-am blagoslovit şi care erau potrivite pentru un atare nemernic. Cum cei doi domni camerişti îmi cereau să mă hotărăsc într-un fel sau altul, le spusei că m-am hotărît : îmi luai capa şi, înainte de a ieşi din atelierul meu, mă îndreptai cu mare smerenie şi cu bereta în mînă către o icoană a lui Cristos, grăind : O, tu, îndurător şi drept, nemuritor şi sfînt stăpîn al nostru, toate cîte le faci sînt după dreptatea ta, care fără asemănare este ; tu ştii că tocmai am împlinit treizeci de ani de viaţă şi că pînă acum n-am fost nicicînd ameninţat, pentru nimic, cu temniţa, dar dacă e voia ta ca astăzi să fiu întemniţat, îţi mulţumesc din toată inima ! Apoi, întorcîndu-mă către cei doi camerişti, le spusei cu oarecare făloşenie : Nu se cădea, domnilor, ca un om de seama mea să aibă paznici de mai puţină vază ca dumneavoastră ; treceţi-mă, aşadar, la mijloc şi duceţi-mă ca arestat acolo unde vreţi. Cei doi izbucniră în rîs, apoi, foarte binevoitori, mă trecură la mijloc şi, vorbind tot timpul numai despre lucruri plăcute, mă conduseră la guvernatorul Romei, un anume Maga-

Clubul cărţii digitale 2022

lotto [1], pe care l-am găsit aşteptîndu-mă, împreună cu anchetatorul [2]. Tot rîzînd, cei doi camerişti îi spuseră guvernatorului: Vă încredinţăm arestatul; păstraţi-l cu toată grija. Ne-a făcut multă plăcere să luăm pîinea de la gura zbirilor dumneavoastră, întrucît Benvenuto ne-a spus că, fiind la întîia lui arestare, nu putea să aibă paznici de mai puţină vază ca noi. Nu trecu mult şi, ajungînd la papă, îi povestiră întocmai cele petrecute. La început era gata-gata să se înfurie, dar mai apoi se sili să rîdă, întrucît erau de faţă cîţiva nobili şi cîţiva cardinali, prieteni de-ai mei, care mă preţuiau îndeosebi.

În vremea asta, guvernatorul şi anchetatorul aci mă ameninţau, aci mă rugau sau mă sfătuiau, susţinînd că unul care i-a comandat altuia o lucrare poate pe bună dreptate să şi-o ridice cînd doreşte şi în orice stare pofteşte. Răspunsei că dreptatea nu îngăduia aşa ceva şi că asta nu era o faptă vrednică de un papă, întrucît el nu făcea parte dintre acei mici nobili tirani care-şi asupresc norodul cît pot mai mult, călcînd pravila şi dreptatea; apoi, un vicar al lui Cristos nici nu poate săvîrşi o asemenea faptă. Atunci, purtîndu-se şi vorbind ca un zbir, guvernatorul îmi spuse: Benvenuto, Benvenuto, vrei poate să mă port cu tine aşa cum ţi se cuvine! Îi întorsei vorba spunîndu-i: Purtîndu-vă cu mine după cum mi se cuvine, nu-mi veţi face decît cinste! Trimite imediat după lucrare şi n-aştepta să ţi-o spun

[1] Gregorio Magalotti, originar din Roma.
[2] Benedetto Valenti.

a doua oară, adăugă el. Daţi-mi voie, domnilor, răspunsei eu, să vă mai spun doar cîteva cuvinte cu privire la motivele mele. Anchetatorul, călău mult mai viclean decît guvernatorul, se îndreptă către acesta şi-i spuse : I se pot îngădui, monseniore, şi-o sută de cuvinte : dacă dă potirul, nu pierdem nimic. Începui să vorbesc : Dacă cineva ar pune să i se zidească un palat sau o casă, ar putea pe bună dreptate să-i spună meşterului zidar : N-am poftă să mai lucrezi la casa sau la palatul meu ; plătindu-i cinstit munca, are dreptul să-l îndepărteze. La fel, dacă un nobil ar da la montat o piatră preţioasă de o mie de scuzi şi ar vedea că giuvaergiul nu-l slujeşte după dorinţa sa, i-ar putea spune : Dă-mi înapoi piatra preţioasă, căci n-am ce face cu lucrarea ta. Noi nu ne aflăm însă în nici una din aceste împrejurări, întrucît nu e vorba nici de o casă, şi nici de o piatră preţioasă ; nu mi se poate cere altceva decît să înapoiez cei cinci sute de scuzi pe care i-am primit. Faceţi deci, domnilor, tot ce vă stă în puteri, dar de la mine nu veţi scoate altceva în afara celor cinci sute de scuzi. Aşa să-i spuneţi papii. Ameninţările voastre nu mă înspăimîntă nici cît negrul sub unghie, deoarece sînt om cu frica lui Dumnezeu şi nu am ce învinuiri să-mi aduc. Sărind în sus, guvernatorul şi anchetatorul îmi spuseră că se duc la papă şi că se vor întoarce cu asemenea porunci, încît va fi vai de mine. Rămăsei aşadar sub pază şi timp de aproape trei ore, pînă se înapoiară, mă învîrtii încoace şi încolo prin salon. În vremea asta veni să mă viziteze toată floarea poporului

nostru de negustori, rugîndu-mă din suflet să nu mă iau la harţă cu un papă, căci aceasta mi-ar putea aduce ruina. Le răspunsei tuturor că ştiam prea bine ce aveam de făcut.

LXII. De îndată ce se înapoiară de la palat, guvernatorul şi anchetatorul mă chemară la ei, iar guvernatorul mă luă în primire, după cum urmează : Desigur, Benvenuto, că o să mă iei drept hain fiindcă m-am putut înapoia de la papă cu o poruncă asemenea celei pe care am primit-o, aşa că sau dai lucrarea, sau de nu, bagă de seamă ! Îi răspunsei şi eu că n-avea decît să-şi facă datoria, de vreme ce nici n-am crezut că un sfînt vicar al lui Cristos poate săvîrşi o nedreptate şi nici n-o să cred aşa ceva fără să văd. Înainte de a-ţi aduce la cunoştinţă porunca pe care mi-a dat-o, adăugă guvernatorul, mai am să-ţi spun doar două vorbe din partea papii : cere să-mi aduci lucrarea şi s-o pui, sub ochii mei, într-o cutie pecetluită ; să i-o duc apoi papii, care se leagă pe cuvînt să nu desfacă peceţiile şi să ţi-o înapoieze de îndată ; ţine să se facă astfel numai ca să iasă şi el cu obraz curat. Auzindu-l ce spune, îi răspunsei rîzînd că în felul ăsta o să-i dau bucuros lucrarea, căci sînt dornic să ştiu cît face cuvîntul unui papă. Trimisei deci după potir [1] şi i-l încredinţai sub pecete. Întorcîndu-se cu

[1] Potirul despre care vorbeşte Cellini a fost cumpărat de ducele Cosimo I, care, după ce l-a pus pe aurarul Niccolo Santini să-l termine, i l-a dăruit papii Pius al V-lea, cu prilejul încoronării sale ca mare duce.

el la papa, acesta luă cutia şi, după cîte mi-a spus guvernatorul, o suci de cîteva ori, întrebîndu-l apoi dacă văzuse potirul ; guvernatorul răspunse că îl văzuse şi că fusese sigilat chiar în faţa lui, după care adăugă că i se păruse a fi un lucru minunat. Îi vei spune lui Benvenuto, grăi atunci papa, că papii au putere să lege şi să dezlege lucruri mult mai de seamă decît acesta ; şi, în timp ce vorbea, deschise cutia cu un uşor dispreţ, desfăcînd sforile şi pecetea cu care era legată ; privi îndelung lucrarea şi, după cîte am înţeles, i-o arătă acelui giuvaergiu numit Tobbia, care o lăudă mult. Atunci papa îl întrebă dacă este în stare să facă numai din văzute o lucrare asemănătoare. Tobbia răspunse că da, iar papa îi ceru să urmeze aidoma modelul meu. Se întoarse apoi către guvernator şi-i spuse : Vedeţi dacă Benvenuto vrea să dea potirul ; dacă-l dă în starea de acum, să i se plătească atît cît va fi preţuit de oameni pricepuţi, iar de-o să vrea cumva să-l sfîrşească el însuşi, să-şi hotărască singur un termen ; dacă vedeţi că asta îi e voia, să i se facă toate înlesnirile pe care va fi îndreptăţit să le ceară. Atunci, guvernatorul grăi : Preafericite părinte, îngăduiţi-mi mie care cunosc urîtele apucături ale acestui tînăr, să-i trag o scărmăneală aşa cum mă pricep eu. Papa spuse că din gură poate să mă scarmene cît o pofti, deşi este sigur că mai mult o să strice ; continuă apoi spunînd că, dacă se va vedea că nu se poate altfel, să mi se ceară să-i înmînez lui Pompeo, giuvaergiul de care am mai vorbit, cei cinci sute de scuzi. Înapoindu-se, guvernato-

rul mă chemă în biroul său şi-mi spuse, cu o privire de călău : Papii au puterea să lege şi să dezlege orice pe lume, iar cerul hotărăşte numaidecît că bine au făcut ; iată-ţi lucrarea cu peceţile rupte. Sanctitatea-sa a văzut-o. Ridicai numaidecît vocea şi strigai : Har Domnului ! Acum ştiu şi eu ce înseamnă cuvîntul papilor ! Guvernatorul îmi mai spuse multe neghiobii nelalocul lor, dar apoi, văzînd că-şi bate gura de pomană şi ajungînd la deznădejde, o luă mai cu binişorul, zicîndu-mi : Îmi pare destul de rău, Benvenuto, că nu-ţi cunoşti singur interesul ; dar dacă asta ţi-e voia, du-i lui Pompeo, cînd vrei tu, cei cinci sute de scuzi.

Am plecat luîndu-mi lucrarea şi, fără nici o zăbavă, i-am dus banii sus-numitului Pompeo. Nădăjduind că din lipsă sau din alte pricini n-o să duc banii aşa curînd, papa era tare dornic să înnoade la loc firul robiei mele ; iată de ce atunci cînd îl văzu pe Pompeo înfăţişîndu-se cu zîmbetul pe buze şi cu banii în mînă îl mustră amarnic, arătînd că-i părea rău că lucrurile luaseră o asemenea întorsătură. După aceea îi porunci : Şterge-o, caută-l pe Benvenuto la atelier, măguleşte-l cum te-o tăia mai bine capul tău de dobitoc nepriceput şi spune-i că dacă primeşte să-mi termine potirul, ca să păstrez în el cuminecătura cînd merg în procesiune, îi dau tot ce-o să-i fie de trebuinţă ca să-l sfîrşească : să se apuce însă de lucru. Venind la mine, Pompeo mă chemă afară din atelier şi, linguşindu-mă fără ruşine, îmi aduse la cunoştinţă toate cîte i le spusese papa. Fără

să stau pe gînduri, îi răspunsei că cea mai mare comoară pe care mi-aş fi putut-o dori era aceea de a fi dobîndit iarăşi bunăvoinţa unui papă atît de mare, bunăvoinţă pe care nu o pierdusem din vina mea, ci din vina cumplitei mele boli şi a răutăţii unor oameni pizmăreţi, care nu ştiu decît să semene vrajbă ; şi cum papa, mai spusei eu, are o mulţime de slugi, să nu mi te mai trimită niciodată pe tine, şi asta dacă ţii la viaţa ta, aşa că fii cu băgare de seamă ! În ceea ce mă priveşte, mă voi gîndi zi şi noapte să fac tot ce-mi stă în putinţă ca să-l slujesc pe papă ; tu, însă, adu-ţi aminte că, după ce m-ai ponegrit atît în faţa lui, n-ai de ce să-ţi bagi nasul în treburile mele, căci de nu, te fac eu să-ţi vezi greşelile, punîndu-te să le ispăşeşti precum meriţi !

Pompeo aduse la cunoştinţă papii fiecare cuvînt al meu, răstălmăcind însă totul în chip neghiob, aşa că pentru o vreme nu se schimbă nimic, iar între timp îmi văzui de treburi la prăvălia mea.

LXIII. Tobbia, giuvaergiul de care am mai vorbit, dădea zor să termine garnitura pentru cornul de licorn ; afară de asta, papa îi mai ceruse să înceapă şi potirul, copiindu-l pe al meu. Dar cînd Tobbia îi arătă ce lucrase, papa fu nemulţumit şi, căindu-se că s-a certat cu mine, blestemă atît lucrările lui Tobbia, cît şi pe cei care i-l aduseseră pe cap ; Baccino della Croce veni de mai multe ori să-mi spună — ca din partea papii — că ar trebui să termin potirul. Răspunsei şi eu c-o rog pe sanctitatea-sa să-mi îngăduie

să mă întremez după boala grea de care zăcusem şi de care nu eram chiar aşa de sigur că m-am vindecat, dar că o să-i arăt sanctităţii-sale că toate ceasurile în care sînt în stare să lucrez le voi cheltui numai în slujba sa. Mă şi apucasem, de altfel, să-i desenez chipul şi-i făceam în ascuns o medalie, ale cărei tipare de oţel le lucram acasă, căci la atelier nu-l ţineam decît pe un tovarăş, fost ucenic de-al meu, pe nume Felice. În acest timp, la fel ca toţi tinerii, mă îndrăgostisem şi eu de o siciliană, o fetişcană tare frumuşică, şi întrucît şi ea arăta că ţine mult la mine, maică-sa dîndu-şi seama de asta şi temîndu-se de ce s-ar putea întîmpla (prinsese de veste că era un an decînd hotărîsem să fug cu fata la Florenţa), plecă într-o noapte, pe furiş, din Roma, luînd drumul spre Napoli ; lăsă apoi să se creadă că s-a dus la Civita Vecchia, dar se opri la Ostia. Am plecat şi eu la Civita Vecchia şi am umblat ca nebun s-o regăsesc. Ar fi plicticos dacă m-aş apuca să povestesc acum toate astea, dar puţin mi-a lipsit să-mi pierd minţile sau să mor. După două luni, fata îmi scrise că se află în Sicilia şi că nu-i de fel mulţumită. Între timp, gustasem însă din toate plăcerile ce se pot închipui, ba mă şi dăruisem altei iubiri, numai ca s-o pot uita.

LXIV. Unele întîmplări neobişnuite au făcut să mă împrietenesc cu un oarecare preot sicilian, om de mare cultură şi bun cunoscător al limbilor latină şi greacă.

O dată, stînd la taifas cu el şi venind vorba de necromanţie, îi spusei : De cînd mă ştiu, am dorit necontenit să văd sau să aud ceva în legătură cu această îndeletnicire. Omul care se apucă de o asemenea treabă, grăi preotul, se cade să aibă o inimă tare şi neînfricată. Îi răspunsei că dacă aş găsi calea spre aşa ceva aş avea tărie şi îndrăzneală mai multă decît ar fi de trebuinţă. Dacă aşa stau lucrurile, îmi zise el, îţi voi dezvălui totul cu prisosinţă. Şi hotărîrăm să începem treaba. Într-o seară, preotul făcu toate pregătirile şi-mi spuse să-mi caut unul sau cel mult doi tovarăşi. Îl aduse cu el pe un oarecare ins, de fel din Pistoia, care se îndeletnicea de asemeni cu necromanţia, iar eu îl chemai pe bunul meu prieten Vicenzio Romoli. Ne duserăm în Coliseu ; acolo, după ce se înveşmîntă ca un necromant, preotul se apucă să deseneze cercuri pe pămînt, cu un ceremonial din cele mai frumoase ; adusese cu el foc, mirodenii şi materii urît mirositoare, iar cînd totul fu gata, făcu o deschizătură într-unul din cercuri şi ne băgă înăuntru, unul cîte unul, ţinîndu-ne de mînă ; după aceea împărţi sarcinile : încredinţă *pintaculul*[1] celuilalt necromant — prieten cu el —, iar nouă ne dădu în grijă focul pentru mirodenii ; la urmă îşi începu vrăjile. Toată povestea asta ţinu mai bine de o oră şi jumătate, după care Coliseul se umplu de numeroase legiuni de diavoli. Cînd preotul văzu că sînt atît de mulţi, se întoarse spre mine, care mă în-

[1] Stea în cinci colţuri, purtată ca talisman în cadrul unor îndeletniciri cu caracter magic.

grijeam de mirodenii, şi-mi spuse : Cere-le ceva, Benvenuto. Am cerut să mi-o aducă pe Angelica mea, cea din Sicilia. În noaptea aceea n-am avut nici un răspuns ; am avut totuşi o mare bucurie văzînd aceste lucruri, pe care le dorisem atît. Necromantul îmi spuse că trebuie să mai venim odată, şi mi se vor împlini toate cererile, dar că ar fi nevoie să aduc cu mine un băiat virgin. Îl luai pe un ucenic de-al meu, în vîrstă cam de doisprezece ani, şi-l chemai din nou pe Vicenzio Romoli ; ne mai însoţea şi un oarecare Agnolino Gaddi, cu care eram buni prieteni. Ajunşi din nou la locul cu pricina, necromantul pregăti totul cu aceeaşi grijă — dacă nu cumva cu una şi mai mare — şi ne băgă în cercul pe care-l însemnase cu aceeaşi uimitoare iscusinţă şi cu acelaşi ceremonial ca şi data trecută ; dădu apoi focul şi mirodeniile pe seama lui Vicenzio — ajutat de Agnolino Gaddi —, iar mie îmi puse în mînă pintaculul, spunîndu-mi să-l îndrept spre punctele pe care mi le va arăta el ; sub pintacul se afla tînărul meu ucenic. Necromantul îşi începu îngrozitoarele lui invocaţii, chemînd pe nume un mare număr de căpetenii ale legiunilor de diavoli, cărora — în numele lui Dumnezeu cel necreat, viu şi etern — le dădu diferite porunci în ebraică, dar mai mult în greacă şi latină ; ca urmare, cît ai clipi din ochi Coliseul se umplu cu un număr de diavoli însutit mai mare decît în ajun. Vicenzio Romoli se îndeletnicea cu întreţinerea focului şi cu arderea a o mulţime de mirodenii preţioase. După sfatul necromantului, cerui din nou să

mă pot găsi iarăşi împreună cu Angelica. Întorcîndu-se spre mine necromantul mă întrebă : I-ai auzit cînd au spus că într-o lună te vei găsi împreună cu dînsa ? Apoi îmi ceru să nu-mi pierd firea, căci erau o mie de legiuni mai mult decît chemase el, şi anume cele mai periculoase, iar după aceea îmi spuse că, deoarece diavolii îmi împliniseră cererea, trebuia să-i luăm cu binişorul şi să-i îndepărtăm cu duhul blîndeţii. Alături, copilul, care se afla sub pintacul, striga înnebunit de spaimă că lîngă el se află un milion de viteji, care ne ameninţă cu toţii ; după asta spuse că vede şi patru uriaşi înarmaţi, care parc-ar voi să pătrundă în cercul nostru. În acest timp, necromantul — tremurînd tot de groază — încercă să alunge diavolii, luîndu-i cît mai cu binişorul. Vicenzio Romoli, care tremura ca varga, se îngrijea de mirodenii. Eram tot atît de înfricoşat ca şi ei, dar mă sileam să fac pe viteazul, îmbărbătîndu-i pe ceilalţi, deşi, — la drept vorbind — citind atîta groază pe faţa necromantului nu mai dădeam nici doi bani pe viaţa mea. Cu capul vîrît între genunchi, băiatul se văicărea într-una : Vreau să mor aşa, deşi cred că am şi murit. Începui din nou să vorbesc cu copilul : Aceste creaturi se află toate mai jos ca noi, şi ceea ce vezi tu nu-i decît fum şi umbră, aşa că ridică ochii în sus. După ce-şi săltă privirile, băiatul grăi iarăşi : Arde întregul Coliseu, iar focul vine peste noi. Vîrîndu-şi faţa în mîini, spuse din nou că a murit şi că nu mai vrea să vadă nimic. Necromantul mă rugă să nu-l părăsesc şi să mă îngrijesc de arderea materiilor

urît mirositoare ; mă întorsei deci către Vicenzio şi-i spusei să arunce degrabă în foc substanţe fetide. În timp ce vorbeam, mă uitai şi spre Agnolino Gaddi, căruia — de spaimă — îi ieşiseră ochii din cap şi era mai mult decît pe jumătate mort. Agnolo, îi spusei eu, decît să te sperii aşa, mai bine dă-ne o mînă de ajutor : aruncă şi tu pe foc nişte împuţenii dintr-alea. În timp ce se mişca din loc, Agnolo dădu drumul unei băşini însoţite de atîta scîrnă, încît împuţi locul mai rău decît toate substanţele noastre urît mirositoare. Din pricina groaznicei împuţiciuni şi a zgomotului, băiatul săltă capul şi, auzindu-mă rîzînd, se linişti puţin şi ne spuse că diavolii au început să plece, furioşi nevoie-mare. Am stat aşa pînă în revărsatul zorilor. Atunci, băiatul ne spuse că nu se mai văd decît puţini diavoli, şi aceia la mare depărtare. După ce necromantul săvîrşi restul vrăjilor trebuincioase, îşi schimbă veşmintele şi, luîndu-şi tot maldărul de cărţi cu care venise, ieşirăm cu toţii din cerc, îngrămădindu-ne unul într-altul, mai ales băiatul, care se afla în mijloc şi care îl ţinea pe necromant de sutană, iar pe mine de capă. În timp ce ne îndreptam spre casele noastre de pe Banchi, băiatul susţinea că doi dintre demonii pe care îi văzuse în Coliseu merg în salturi în faţa noastră, alergînd cînd pe acoperişuri, cînd pe pămînt. Necromantul spuse că de cînd începuse să intre în cercuri nu i se mai întîmplase una ca asta şi mă sfătui să mă apuc de necromanţie, împreună cu el, asigurîndu-mă că are o carte vrăjită, de pe urma căreia vom cîştiga

bogăţii uriaşe, întrucît le vom cere demonilor să ne arate unde se află comorile de care e plin pămîntul ; în felul ăsta, mai spunea el, ne vom îmbogăţi amîndoi, de nu vom şti ce să facem cu banii ; adăugă apoi că poveştile de iubire, care nu aduceau nici un cîştig, erau deşertăciune şi nebunie.

Îi răspunsei că dacă aş cunoaşte latina m-aş deda bucuros unei asemenea îndeletniciri. Dar preotul nu se lăsă, spunîndu-mi că latina nu slujeşte la nimic şi că dacă voia, putea găsi o mulţime de buni cunoscători ai acestei limbi ; niciodată însă, adăugă el, nu găsise un altul atît de îndrăzneţ ca mine, aşa că, după părerea lui, trebuia să-i urmez sfatul. Din vorbă în vorbă, ajunserăm din nou la casele noastre, şi toată noaptea aceea, fiecare dintre noi visă numai demoni.

LXV. Cînd ne văzurăm din nou, în timpul zilei, necromantul mă bătu la cap să primesc a mă îndeletnici cu asemenea treburi ; îl întrebai cît timp ne-ar trebui ca să ducem totul la bun sfîrşit şi în ce loc ar urma să plecăm. Îmi răspunse că puteam termina totul în mai puţin de o lună şi că locul cel mai nimerit era muntele Norcia ; îmi mai spuse că unul dintre maeştrii săi folosise pentru asemenea vrăjitorii locul numit Mănăstirea din Farfa, nu departe de Roma, avînd totuşi unele greutăţi pe care noi nu le vom avea de întîmpinat pe muntele Norcia, întrucît ţăranii de pe acolo erau oameni de încredere, oarecum obişnuiţi cu aceste treburi, aşa că la nevoie

ne puteau da un ajutor preţios. Atîta s-a ţinut de mine preotul necromant, încît, drept să spun, mă hotărîsem bucuros să mă apuc de d-alde astea ; i-am spus însă că vreau ca mai întîi să isprăvesc medaliile papii. Nu vorbisem despre asta cu nimeni altul în afară de el şi-l rugasem să păstreze taina. Îi ceream însă într-una să-mi spună dacă, după părerea sa, mă voi regăsi — la timpul arătat de demoni — cu Angelica mea cea din Sicilia, de care mi se părea tare ciudat că nu mai aud nimic, de vreme ce data prezisă se apropia foarte mult. Necromantul îmi spunea că mă voi întîlni fără doar şi poate cu fata, căci demonii nu-şi calcă niciodată cuvîntul atunci cînd fac făgăduieli ca aceea pe care mi-o făcuseră mie. Adăugă apoi că trebuia să mă feresc de orice scandal care se putea ivi între timp şi să mă întăresc puţin, căci, după părerea sa, aveam să întîmpin unele neplăceri şi primejdii grele, de care nu puteam să scap decît ducîndu-mă împreună cu el să facem vrăjitorii cu cartea, asigurîndu-ne astfel fericirea amîndurora. Deşi toate acestea începuseră să mă ispitească mai mult decît pe el, i-am spus că întrucît sosise la Roma un anume *maestro* Giovanni da Castel Bolognese [1], priceput ca nimeni altul în arta executării medaliilor din oţel — meşteşug cu care mă îndeletniceam şi eu —, singura mea dorinţă era să mă iau la întrecere cu acest om de talent. Nădăjduiam să-l întrec şi, fă-

[1] *Giovanni Bernardi da Castel Bolognese* (1495—1555), cunoscut gravor italian. Cameele, cristalele şi medaliile executate de acest artist dovedesc şi astăzi talentul său.

cîndu-mă astfel cunoscut în lume, să-i pot da gata — fără nici o lovitură de spadă — pe cei cîţiva duşmani pe care îi aveam. Dar necromantul nu se dădea bătut şi nu contenea spunîndu-mi : Te rog din suflet, Benvenuto, vino cu mine, şi vei ocoli o mare primejdie care te ameninţă. Cum mă hotărîsem însă cu tot dinadinsul ca înainte de orice să termin medalia, nu mă mai gîndeam — deşi între timp se scursese aproape o lună — nici la Angelica, şi nici la altceva, lăsîndu-mă prins cu totul de munca mea.

LXVI. Într-o zi ca oricare alta, cam pe înserate, mi se întîmplă să ies din casă pentru a mă duce la atelier : era un lucru neobişnuit, căci atelierul meu fiind în Banchi, iar locuinţa ceva mai departe, mă duceam destul de rar pe la atelier, lăsînd toate treburile pe seama tovarăşului meu, Felice. După ce-am stat puţin în atelier, mi-am amintit că trebuia să mă duc să vorbesc cu Lessandro del Bene. Am plecat numaidecît şi, ieşind în Banchi, m-am întîlnit cu un anume *ser* Benedetto, prieten de-al meu, notar de meserie, născut la Florenţa, ca fiu al unui cerşetor orb, de felul lui din Sienna. După ce locuise ani îndelungaţi la Napoli, *ser* Benedetto se stabilise la Roma, unde făcea comerţ ca prepus al unor negustori sienezi din familia de'Figi [1]. Ca şi de atîtea alte

[1] Nu se cunoaşte nici o familie sieneză cu acest nume ; se crede că Cellini ar fi dictat Chigi (c vorba, deci, de o greşeală de transcriere).

Clubul cărţii digitale 2022

ori, tovarăşul meu, Felice [1], se întîlnise cu el chiar în dimineaţa aceea şi îi ceruse din nou — cu obişnuitul său ton aspru — banii pentru nişte inele pe care i le încredinţase spre vînzare ; *ser* Benedetto se afla împreună cu stăpînii săi, care, aflînd despre ce era vorba, îl făcură de două parale, înştiinţîndu-l totodată că se vor sluji de altcineva, ca să nu mai fie amestecaţi în asemenea scandaluri. *Ser* Benedetto se apără cît putu mai bine, spunînd că îl plătise pe giuvaergiu şi că nu era dator să domolească furia nebunilor. Aceste cuvinte îi nemulţumiră pe negustorii sienezi, aşa că îl izgoniră chiar atunci. Despărţindu-se de ei, *ser* Benedetto porni întins spre atelierul meu, cu gîndul, poate, de a se lua la ceartă cu Felice. Se întîmplă însă să-l întîlnesc drept în mijlocul străzii Banchi ; neştiind ce s-a întîmplat, îl salutai, ca de obicei, în chipul cel mai prietenos cu putinţă, dar el îmi răspunse cu înjurături. Amintindu-mi toate cîte mi le spusese necromantul, mă stăpînii cît putui să nu fac ceea ce mă împingeau vorbele pe care mi le spunea ; îl întrerupsei zicîndu-i : *Ser* Benedetto, frăţioare, nu te repezi aşa la mine, care nu ţi-am greşit cu nimic şi care habar n-am de ce ţi s-a întîmplat ; dacă ai ceva de împărţit cu Felice, du-te te rog şi răfuieşte-te cu el ; o să ştie desigur foarte bine ce trebuie să-ţi răspundă ; greşeşti bălăcărindu-mă astfel : nu cunosc nimic în privinţa asta şi mai ales — după cum bine ştii — nu sînt eu omul care să

[1] *Felice Guadagni* — tovarăş şi bun prieten al lui Cellini, care va mai vorbi despre el.

poată răbda înjurăturile. El însă îmi zise că ştiam totul, mă ameninţă că o să mă facă să-mi pară rău şi îmi spuse că atît eu, cît şi Felice eram doi ditamai pungaşii. Între timp se şi strînsese o mulţime de oameni, dornici să asculte ciorovăiala. Scos din fire de ocările sale, mă aplecai deodată şi, luînd un bulgăre de pămînt muiat de ploaie, i-l zvîrlii în faţă. Îşi plecă însă capul în jos, iar bulgărele îl nimeri drept în creştet, doborîndu-l, ca mort, la pămînt, din pricina unei pietre colţuroase care era ascunsă înăuntru ; văzînd cît de mult sînge pierdea, toţi cei de faţă socotiră că şi-a dat duhul.

LXVII. Tocmai în timp ce Benedetto mai zăcea la pămînt, iar cîţiva inşi se pregăteau să-l ridice şi să-l ducă în altă parte, trecu pe acolo Pompeo, giuvaergiul de care am mai vorbit. Se ducea la papă, care trimisese după el în legătură cu nişte giuvaere. Văzîndu-l pe Benedetto atît de distrus, Pompeo ceru să i se spună cine-l adusese în halul acela. Benvenuto, îi răspunseră oamenii, dar şi dobitocul ăsta prea şi-a căutat-o cu lumînarea ! Pompeo alergă în mare grabă la papă şi-i spuse : Preafericite părinte, am văzut adineauri cu ochii mei cum Benvenuto l-a ucis pe Tobbia. Înfuriat, papa îi porunci guvernatorului, care era de faţă, să mă aresteze şi să mă spînzure chiar pe locul unde se săvîrşise omorul ; îi ceru cu străşnicie să facă pe dracu-n patru ca să pună mîna pe mine şi nici să nu-i mai apară în faţa ochilor pînă cînd nu mă va fi spînzurat. Cît despre mine,

de îndată ce îl văzui pe acel nenorocit la pămînt, mă şi gîndii cum să scap din încurcătură, ţinînd seama atît de puterea duşmanilor mei, cît şi de urmările unei asemenea fapte. Plecînd deci de-acolo, mă adăpostii în casa lui *messer* Giovanni Gaddi, cleric de cameră, pregătindu-mă s-o şterg cît mai curînd cu putinţă. *Messer* Giovanni mă sfătui să nu-i tot dau zor cu fuga, căci uneori se-ntîmplă ca nenorocirea să nu fie chiar atît de mare pe cît ni se pare. Îl chemă deci pe *messer* Annibal Caro, care lucra împreună cu el, şi-l trimise să vadă ce s-a mai petrecut. În timp ce se luau aceste măsuri, apăru însă un gentilom roman aflat în serviciul cardinalului de'Medici [1], care de altfel îl şi trimisese. Acest gentilom ne luă deoparte, pe *messer* Giovanni şi pe mine, şi ne spuse cuvintele care-i fuseseră repetate de către cardinal şi pe care acesta le auzise chiar din gura papii ; tot cardinalul zicea că nu era chip să fiu ajutat, că trebuia să fac totul pentru a ocoli această primă furie şi că nu era bine să mă socot în afara primejdiei în nici o casă din Roma. După plecarea gentilomului, *messer* Giovanni, privindu-mă drept în faţă, îmi spuse cu lacrimi-în ochi : De-ai şti cît sînt de nenorocit că nu-ţi pot fi de nici un ajutor ! Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspunsei eu atunci, mă voi ajuta singur ; vă rog numai să-mi împrumutaţi unul din caii dumneavoastră. Mi se şi pregătise însă un cal arab, negru ca pana corbului, cel mai frumos şi cel mai bun din toată Roma. Încălecai pe el, iar la oblîncul

[1] Este vorba de cardinalul Ippolito de'Medici.

şeii prinsei o archebuză cu roată, gata încărcată, spre a mă putea apăra cu ea la nevoie. Cînd ajunsei lîngă podul Sisto, aflai adunată acolo întreaga pază de noapte, alcătuită din călăraşi şi pedestrime ; dădui pinteni calului şi, cu voia Domnului, trecui nestînjenit, fără să fi fost văzut de cineva. Apoi alergai în goana mare pînă la Palombara, unde locuia *signor* Giovanbatista Savello ; de acolo îi trimisei înapoi calul lui *messer* Giovanni, mai mult din dorinţa ca aceasta să afle unde mă găsesc. După ce mă găzdui timp de două zile, ţinîndu-mă ca-n palme, *signor* Giovanbatista mă sfătui să plec şi să mă îndrept spre Napoli, fie numai pînă ce-o trece mînia papii ; apoi îmi dădu un însoţitor, care mă conduse pînă la drumul spre Napoli ; acolo mă găsii cu un prieten al meu, sculptor, care se ducea la San Germano, să termine mausoleul lui Pier de'Medici, de la Monte Casini [1]. Sculptorul, care se numea Solosmeo [2], îmi dădu ştiri noi : chiar în seara cu pricina, papa Clemente l-a trimis pe unul dintre cameriştii săi să vadă în ce stare se află Tobbia. Acesta a fost găsit lucrînd ; era bine, sănătos şi habar n-avea de cele întîmplate. Aflînd cum stau lucrurile, papa s-a întors către Pompeo, spunînd : Eşti un blestemat, dar te încredinţez că ai lovit un şarpe care te va muşca şi te va trata precum ţi se cuvine. După aceea i-a cerut

[1] Corect : Monte Cassino.

[2] *Antonio Solosmeo da Settignano* — pictor şi sculptor, elev al lui Sansovino. A terminat mausoleul lui Pietro de'Medici. Statuile mari au fost însă executate de Francesco da San Gallo şi Matteo di Quaranta.

cardinalului de'Medici să afle de soarta mea, deoarece n-ar fi vrut să mă piardă pentru un asemenea fleac. Între timp, Solosmeo şi cu mine ne îndreptam cîntînd către Monte Casini, urmînd ca apoi să ne ducem împreună la Napoli.

LXVIII. De îndată ce Solosmeo îşi termină treburile la Monte Casini, plecarăm mai departe spre Napoli. Mai aveam de făcut pînă acolo o jumătate de milă, cînd ne ieşi în cale un hangiu, care ne pofti să tragem la hanul lui. Spunea că locuise cîţiva ani la Florenţa, în casa lui Carlo Ginori, şi, cum eram şi noi tot florentini, ne făgădui că dacă vom trage la el o vom duce ca-n sînul lui Avraam.

Îi repetai hangiului de cîteva ori că nu vrem să tragem la el. Trecînd înaintea noastră sau rămînînd în urmă, acesta se ţinea însă de capul nostru, spunîndu-ne într-una că dorea să tragem la el la han. Plictisit, îl întrebai în cele din urmă dacă nu cumva cunoaşte două curtezane, dintre care una se numeşte Beatrice şi este de fel din Sicilia, iar cealaltă, fiica ei, Angelica, este de o rară frumuseţe. Dracu să le ia pe curtezane şi pe cei care le iubesc ! spuse hangiul, părîndu-i-se că-l iau peste picior ; şi, dînd pinteni calului, se prefăcu hotărît să se despartă de noi cu tot dinadinsul. Deşi mi se părea că am izbutit să scap de acel dobitoc de hangiu, nu mă simţeam totuşi în apele mele, căci amintirea acelei mari iubiri pe care i-o purtam Angelicăi mă tulbura din nou ; tocmai vorbeam de asta cu Solosmeo, scoţînd

din cînd în cînd cîte-un suspin de iubire, cînd numai ce-l văzurăm din nou pe hangiu întorcîndu-se în goana calului ; ajungînd lîngă noi, ne spuse : Acum două sau mai degrabă trei zile, la o casă de lîngă hanul meu, au tras o femeie şi o fetişcană care se cheamă aşa cum mi-ai spus ; nu ştiu însă dacă sînt din Sicilia sau din alt ţinut. Atîta putere are asupra mea numele de Angelica, răspunsei eu, încît fără doar şi poate că vreau să viu la hanul tău. Am mers deci mai departe spre Napoli, împreună cu hangiul ; am tras la el, iar timpul care trecu pînă să-mi orînduiesc lucrurile — şi asta în mare grabă — mi se păru o veşnicie ; intrînd apoi în casa de lîngă han, o găsii acolo pe Angelica mea, care mă primi cu o nemăsurată dragoste şi care nu mai ştia cum să mă mîngîie. Am rămas cu ea de seara pînă dimineaţa, gustînd plăceri fără seamăn. În timp ce mă desfătam astfel, mi-am adus aminte că tocmai în ziua aceea se încheia luna pe care demonii mi-o preziseseră în cercul necromantului. Să ia, aşadar, aminte toţi care au de-a face cu ei prin ce primejdii de neînchipuit mi-a fost dat să trec.

LXIX. Aveam, din întîmplare, în pungă un diamant pe care l-am arătat giuvaergiilor ; deşi tînăr, eram atît de cunoscut la Napoli drept un om de oarecare talent, încît m-am bucurat de o primire minunată, îndeosebi din partea unui anumit giuvaergiu — om de mare vază — cunoscut sub numele de *messer* Domenico Fontana. Timp de trei

zile, cît am stat la Napoli, acest om cumsecade îşi lăsă baltă treburile prăvăliei şi nu se dezlipi de mine, arătîndu-mi o mulţime de antichităţi de preţ care se aflau în oraş şi prin împrejurimi ; afară de asta, mă duse să mă închin vice-regelui [1], care-şi arătase dorinţa să mă vadă. Excelenţa-sa mă primi cum nu se poate mai bine ; în timp ce stăteam de vorbă, privirea excelenţei-sale căzu pe diamantul de care am vorbit, îmi ceru să i-l arăt, spunîndu-mi că dacă vreau să-l vînd mă roagă ca nu cumva să-l dau altuia. Luînd diamantul în mînă, i-l întinsei din nou excelenţei-sale, spunîndu-i că atît eu, cît şi diamantul ne aflăm în slujba sa. Îmi răspunse că ţine mult la diamant, dar că ar ţine mai mult să rămîn în slujba sa, asigurîndu-mă că m-aş putea socoti fericit cu învoiala pe care am face-o. Mai schimbarăm între noi multe alte cuvinte frumoase, iar cînd veni din nou vorba de meritele diamantului şi excelenţa-sa îmi porunci ca, fără multă vorbărie, să spun singur preţul, arătai că adevăratul preţ al diamantului era de două sute de scuzi. Excelenţa-sa îmi răspunse că nu i se părea să fi cerut prea mult, dar socotea că, montat de o altă mînă decît a mea, pe care mă cunoştea drept primul giuvaergiu din lume, diamantul pierdea mult din strălucirea pe care o arăta. Îi răspunsei că, nefiind montat de mine, diamantul nu era bine montat, că strălucirea sa se datora numai însuşirilor sale deosebite şi că, dacă l-aş monta din nou, ar

[1] *Pedro Alvarez de Toledo* — marchiz de Villafranca şi vicerege al Neapolelui.

căpăta o strălucire necunoscută pînă atunci. Cu unghia degetului mare scosei apoi diamantul din inel şi, curăţîndu-l puţin, i-l întinsei viceregelui, care, surprins şi mulţumit, îmi dădu un înscris, în care poruncea să mi se plătească cei două sute de scuzi pe care îi cerusem. Întorcîndu-mă la han, găsii o scrisoare trimisă de cardinalul de'Medici, care îmi cerea să mă înapoiez degrabă la Roma şi să trag direct acasă la senioria-sa prearespectată. Cînd îi citii scrisoarea, Angelica mea mă rugă, cu ochii înlăcrimaţi de iubire, să rămîn la Napoli sau să o iau cu mine. Îi răspunsei că dacă voia să mă însoţească, eram gata să-i dau în păstrare cei două sute de scuzi pe care-i primisem de la vicerege. Auzind despre ce vorbeam, maică-sa se apropie de noi şi-mi spuse : Dacă vrei s-o duci pe Angelica mea la Roma, lasă-mi şi mie vreo cincisprezece ducaţi, ca să am cu ce trăi pînă cînd nasc, iar după asta o să vin şi eu. Îi spusei bătrînei secături că îi las bucuros şi treizeci de ducaţi dacă primea să mi-o dea pe Angelica. Fiind deci înţeleşi, Angelica mă rugă să-i cumpăr o haină de catifea neagră, întrucît la Napoli costa ieftin. Primii bucuros şi trimisei după catifea, dar după ce o cumpărai, bătrîna, care mă credea prostit de iubire, îmi ceru şi pentru ea o rochie de stofă fină ; îmi mai ceru de asemeni o groază de lucruri pentru copiii ei, precum şi o sumă de bani, mult mai mare decît cea pe care i-o oferisem eu. Mă uitai atunci rîzînd către ea şi-i zisei : Beatrice dragă, nu-ţi ajunge oare ce ţi-am oferit eu ? Îmi răspunse

că nu, şi atunci îi spusei şi eu că ceea ce ei nu-i ajungea, mie îmi prisosea ; după asta, sărutînd-o pe Angelica mea, care plîngea, mă despărţii de ea rîzînd şi plecai spre Roma, fără să mai zăbovesc.

LXX. Cu banii la mine, am plecat noaptea din Napoli, pentru a nu fi urmărit şi ucis, aşa cum se obişnuieşte pe-acolo ; cu toate astea, la Selciata [1], numai datorită dibăciei şi vitejiei mele am putut scăpa de cîţiva călăreţi, care se luaseră după mine pentru a mă asasina. Cîteva zile mai tîrziu, după ce-l lăsasem pe Solosmeo la treburile sale de la Monte Casini, am ajuns într-o dimineaţă la hanul din Adanagni, unde voiam să iau masa ; dar în apropiere de han, trăgînd cu archebuza în nişte păsărele, pe care de altfel le-am şi doborît, m-am rănit la mîna dreaptă cu un vîrf de fier ascuţit care se afla la închizătorul armei. Deşi nu era cine ştie ce de ea, rana părea destul de îngrijorătoare, din pricina sîngelui care curgea din belşug. La han, după ce mi-am pus calul la adăpost, m-am urcat pe un balconaş, unde am dat peste o seamă de nobili napolitani, care tocmai se aşezau la masă. Împreună cu ei se afla o tînără femeie, frumoasă cum nu am mai văzut alta vreodată. În urma mea s-a urcat slujitorul meu, un tînăr foarte de ispravă, care ţinea în mînă o uriaşă halebardă [2] : înfăţişarea noastră, armele şi

[1] De fapt, Ponte a Salice, între Capua şi Avasa, la douăsprezece mile de Napoli.

[2] Un fel de lance, terminată la un capăt atît printr-un vîrf ascuţit, cît şi printr-un tăiş de secure.

sîngele care curgea îi băgară în sperieţi pe bieţii gentilomi, făcîndu-i mai ales să-şi închipuie că hanul putea fi un cuib de tîlhari ; se sculară deci de la masă cu sufletul la gură, rugîndu-se Domnului să-i ajute. Le spusei rîzînd că Domnul le-a venit în ajutor, căci îi voi apăra împotriva oricui ar avea chef să-i atace ; rugîndu-i apoi să mă ajute să-mi pansez rana, frumoasa doamnă luă una din batistele sale — brodată din belşug cu aur — şi voi să mă panseze cu ea ; întrucît nu primii, o sfîşie pe din două şi, cu multă gingăşie, mă pansă cu propria ei mînă. Dispărînd oarecum teama, ne aşezarăm bucuroşi la masă. După masă, încălecarăm şi plecarăm cu toţii o dată. Dar, cum se mai temeau încă, gentilomii, şireţi, mă lăsară să merg înainte cu femeia, iar ei veniră în urmă. La un semn al meu, valetul rămase mai la o parte, în timp ce eu, călare pe frumosul meu căluţ, mergeam alături de femeie, vorbind cu ea, bineînţeles că nu despre leacurile pe care le vînd spiţerii. Ajunsei astfel la Roma, făcînd cea mai plăcută călătorie din viaţa mea. Sosind la Roma, trăsei la palatul cardinalului de'Medici ; mă închinai în faţa respectatei sale luminăţii şi-i mulţumii din suflet că-mi dăduse putinţa să mă-ntorc. Îl rugai apoi să mă scape atît de închisoare, cît şi — dacă-i era cumva cu putinţă — de amenda bănească. Cardinalul se bucură să mă vadă şi-mi spuse să nu mă tem de nimic ; după aceea se întoarse către *messer* Pierantonio Pecci — unul dintre gentilomii săi, de fel din Sienna —, căruia-i ceru să-i comunice din partea sa comandantului poliţiei ca

nu cumva să îndrăznească a se atinge de mine. Îl întrebai apoi în ce stare se afla cel căruia-i dădusem cu piatra în cap. Acelaşi *messer* Pierantonio îmi răspunse că se află într-o stare gravă, care se înrăutăţea din ce în ce, întrucît, aflînd că mă înapoiasem la Roma, rănitul spusese că voia să moară, numai ca să-mi facă mie încurcături. Auzind aceste cuvinte, cardinalul izbucni în hohote de rîs şi spuse : Ăsta nu putea găsi altceva mai bun spre a ne dovedi că e din Sienna ! În interesul tău şi al meu, adăugă el apoi întorcîndu-se spre mine, cată ca patru sau cinci zile să nu te arăţi prin Banchi ; după asta, poţi să te duci unde vrei, iar nebunii n-au decît să moară, dacă asta le e pofta. Mă dusei acasă şi mă apucai să termin medalia cu chipul papii Clemente, pe care o începusem mai demult ; pe reversul ei înfăţişasem Pacea, sub chipul unei femei înveşmîntate în văluri uşoare, ţinînd în mînă o torţă, cu care dădea foc unei grămezi de arme, legate împreună în chip de trofeu ; tot pe revers mai apărea uşa unui templu, în care se afla Furia, legată cu mai multe lanţuri, iar de jur împrejur se putea citi : *Clauduntur belli portae* [1]. În timp ce dădeam zor să termin medalia, cel pe care îl rănisem se vindecă, iar papa nu încetă să întrebe de mine ; cum însă îl ocoleam pe cardinalul de'Medici (căci ori de cîte ori îl întîlneam îmi comanda cîte-o lucrare importantă, împiedicîndu-mă astfel să-mi ter-

[1] Să fie închise porţile războiului. (lat.)

min medalia), *messer* Pier Carnesecchi[1], favorit al papii, îşi luă sarcina să se îngrijească de mine. Cu dibăcie, mă făcu să înţeleg cît de mult dorea papa să lucrez pentru el. Îi răspunsei că numai peste cîteva zile îi voi arăta sanctităţii-sale că nu am încetat nici o clipă să-l slujesc.

LXXI. Cîteva zile după aceea, terminîndu-mi medalia, o bătui în aur, în argint şi în alamă ; i-o arătai lui *messer* Piero, şi, într-o frumoasă seară de aprilie, acesta mă introduse de îndată la papă, care se afla la Belvedere. Ajuns în faţa sanctităţii-sale, îi pusei în mînă medaliile, împreună cu tiparele de oţel. Papa le luă şi, cunoscînd de îndată marea putere a artei cuprinse în ele, îl privi drept în ochi pe *messer* Piero şi-i spuse : Nicicînd nu au avut cei vechi asemenea medalii. Şi în timp ce papa şi ceilalţi nu se mai săturau cercetînd cînd medaliile, cînd tiparele, începui să vorbesc cu modestie : Dacă puterea necruţătoarei mele stele nu întîmpina o putere şi mai mare, care să-i împiedice violenţa arătată mie prin atîtea fapte, sanctitatea-voastră — fără vina sa şi fără vina mea — pierdea un slujitor credincios şi iubitor. Nu-i rău aşadar, preafericite stăpîne, ca atunci cînd e vorba de viaţa cuiva să se urmeze sfatul unor bieţi oameni de rînd care au obiceiul să spună că înaintea unei hotărîri grave se cuvine să te gîndeşti de zece ori. Înfuriată de mincinoasa şi ticăloasa limbă a unuia

[1] *Pietro Carnesecchi* — prelat al bisericii catolice, decapitat şi ars pe rug ca eretic, la Roma, în 1567.

dintre cei mai înrăiţi duşmani ai mei, sanctitatea-voastră — mînioasă la culme — a dat cu uşurinţă poruncă guvernatorului ca de îndată ce va pune mîna pe mine să mă şi spînzure ; dacă s-ar fi săvîrşit o asemenea faptă, cîte mustrări nu şi-ar fi făcut sanctitatea-voastră pentru pierderea unui slujitor pe care singur spuneţi cît de mult îl preţuiţi ! Şi apoi, sînt sigur că remuşcările pe care sanctitatea-voastră le-ar fi avut în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor nu ar fi fost nici ele mai prejos. Iată de ce părinţii şi stăpînii cei buni şi înţelepţi nu lasă niciodată ca braţul lor să cadă prea repede asupra copiilor sau a slujitorilor, căci remuşcarea de mai tîrziu nu mai serveşte la nimic. Acum, de vreme ce Domnul a pus frîu răutăţii stelei mele şi m-a păstrat pentru sanctitatea-voastră, vă rog ca altă dată să nu mai fiţi atît de grăbit în a vă mînia împotrivă-mi. Încetînd să mai privească medaliile, papa mă ascultă cu adîncă luare-aminte, şi fiindcă se aflau de faţă numeroşi nobili de neam mare sanctitatea-sa roşi puţin, ca şi cînd i-ar fi fost ruşine, şi, negăsind alt chip să iasă din încurcătură, spuse că nu-şi aducea aminte să fi dat vreodată o asemenea poruncă. Îmi dădui seama de încurcătura în care se afla şi, ca s-o risipesc, adusei vorba de alte lucruri. Papa începu şi el să vorbească din nou de medalii, întrebîndu-mă ce mijloc folosisem pentru ca — în ciuda mărimii lor — să izbutesc să le bat atît de frumos, deoarece el nu văzuse niciodată medalii antice de o asemenea mărime. Am stat puţin de vorbă asupra acestei chestiuni şi, întru-

cît se temea ca nu cumva să-i ţin o nouă predică, mai aspră decît cea dintîi, îmi spuse că medaliile erau foarte frumoase, că-i plăceau nespus şi că dorea să-i fac încă un alt revers, după închipuirea sa, dar numai dacă o asemenea medalie se putea bate cu două reversuri. Încredinţîndu-l că da, sanctitatea-sa îmi porunci să-l înfăţişez pe Moise în clipa cînd loveşte stînca pentru a face să ţîşnească apa, şi să scriu deasupra următoarele cuvinte : *Ut bibat populus* [1]. Apoi adăugă : Du-te, Benvenuto ; mă voi gîndi la tine înainte ca tu să apuci a termina medalia. De îndată ce plecai, papa se lăudă de faţă cu toată lumea că o să mă răsplătească atît de frumos, încît o să pot trăi în belşug, fără a mai avea nevoie să trudesc pentru alţii. Cît despre mine, mă apucai numaidecît cu rîvnă să termin reversul înfăţişîndu-l pe Moise.

LXXII. Între timp, papa se îmbolnăvi, iar medicii socotiră că boala ar fi periculoasă ; fiindu-i frică de mine, acel duşman al meu se învoi cu nişte soldaţi napolitani, punîndu-i să-mi facă ceea ce se temea că i-aş putea face eu lui. Din pricina asta avusei destule necazuri cu apărarea bietei mele vieţi. Izbutii totuşi să termin reversul şi-l dusei papii, pe care îl găsii zăcînd în pat, greu bolnav. Cu toate astea, mă primi foarte bine şi ţinu să vadă medaliile şi tiparele ; deşi porunci să i se aducă ochelarii şi să se facă lumină, nu fu totuşi în stare să vadă nimic.

[1] Ca să bea poporul. (Lat.) Aluzie la monumentala fîntînă construită în 1527, la Orvieto, de către Antonio da San Gallo, din ordinul papii Clement al VII-lea.

După ce pipăi cîtva timp cu degetele, suspină adînc şi spuse că-i pare foarte rău de mine, dar că, dacă Dumnezeu îl va face iarăşi sănătos, va avea grijă de toate. Trei zile mai tîrziu, papa muri [1], iar eu pierdui rodul ostenelilor mele ; nu-mi pierdui totuşi cumpătul şi-mi spusei că prin aceste medalii ajunsesem atît de cunoscut, încît voi fi folosit — poate chiar cu mult mai mult cîştig — de oricare papă ar fi urmat să vină. Mă îmbărbătai aşadar singur şi, dînd cu totul uitării toate cumplitele jigniri pe care mi le adusese Pompeo, mă înarmai pînă-n dinţi şi pornii spre San Piero, unde sărutai înlăcrimat picioarele răposatului papă ; mă întorsei apoi în Banchi, spre a privi înghesuiala obişnuită în asemenea împrejurări. Tocmai cînd mă învîrteam pe-acolo, însoţit de un grup de prieteni, numai ce-l văzui ivindu-se pe Pompeo, înconjurat de zece inşi, înarmaţi din cap pînă-n picioare ; ajungînd în faţa mea, se opri un pic, de parcă voia să se ia la harţă cu mine. Cei care mă însoţeau, tineri viteji şi plini de curaj, îmi făcură semn să pun mîna pe spadă ; îmi dădui însă numaidecît seama că făcînd una ca asta însemna să nenorocesc nişte oameni cu totul nevinovaţi şi că cel mai bine era să nu pun în primejdie decît propria mea viaţă. După ce stătu locului cam atît cît să spună de două ori *Ave Maria* [2], Pompeo veni spre mine, rîzînd batjocoritor, urmat de ceilalţi, care de asemenea rîdeau şi dădeau din cap, grozăvindu-se

[1] Papa Clement al VII-lea a murit la 25 septembrie 1534.
[2] Rugăciune catolică în cinstea Fecioarei Maria.

cu astfel de maimuţăreli ; atunci, le spusei deschis prietenilor mei, care voiau să ia parte la bătaie, că un om ca mine ştia să se descurce singur, că nu aveam nevoie de alţii mai viteji ca mine şi că fiecare să-şi vadă de treburile lui. Furioşi, prietenii mă părăsiră, mormăind. Între ei se afla şi Albertaccio del Bene, cel mai drag prieten al meu — frate bun cu Alessandro şi cu Albizo —, care astăzi locuieşte la Lyon şi este putred de bogat. Albertaccio ăsta era cel mai viteaz şi mai inimos tînăr pe care l-am cunoscut vreodată, iar pe mine mă iubea tot atît de mult ca şi pe sine însuşi ; ca unul care mă cunoştea foarte bine, înţelesese că răbdarea mea izvora nu din slăbiciune, ci dintr-o vitejească bărbăţie, aşa că, drept răspuns la cele spuse de mine, mă rugă să-i fac cinstea de a-l lua cu mine la orice simţeam că inima-mi dă ghes să fac. Nu primii, şi-i spusei : Dragă Albertaccio, va veni în curînd vremea cînd tu, cel mai scump dintre toţi prietenii mei, ai să-mi poţi fi de ajutor ; deocamdată însă, dacă mă iubeşti, nu te sinchisi de mine şi vezi-ţi numai de ale tale, iar acum, şterge-o repede, la fel cu ceilalţi, căci nu avem nicidecum timp de pierdut. Toate astea fură spuse foarte repede.

LXXIII. Duşmanii mei plecaseră aşadar din Banchi şi, îndreptîndu-se încetişor către Chiavica, au ajuns la o răspîntie unde se încrucişau mai multe străzi, fiecare din ele ducînd într-altă parte a oraşului ; dar fiindcă strada pe care se afla casa duşma-

nului meu Pompeo era aceea care ducea drept la Campo di Fiore, Pompeo a intrat, ca de atîtea alte ori, în spiţeria aflată la Chiavica — pe colţ — şi a rămas cîtva timp de vorbă cu spiţerul, în legătură cu unele treburi de-ale sale, deşi mie mi s-a spus că a intrat pentru a se lăuda cu jignirea pe care socotea că mi-ar fi adus-o ; dar, oricum ar fi, asta i-a purtat ghinion, căci tocmai cînd am ajuns eu la colţ a ieşit şi el din spiţerie, iar tovarăşii săi şi-au desfăcut rîndurile şi l-au băgat la mijlocul lor. Am pus mîna pe un mic pumnal ascuţit şi, forţînd rîndurile ticăloşilor care-l însoţeau, l-am luat de piept cu atîta grabă şi cu atîta sînge rece, încît nici unul dintre ei nu i-a putut veni în ajutor. L-am tras apoi spre mine, gîndindu-mă să-l lovesc în faţă, dar groaza l-a făcut să mişte capul, aşa că l-am înţepat drept sub ureche ; n-am apucat să-i dau decît două lovituri, căci la a doua a şi căzut mort, deşi nu mă gîndisem de loc să-l ucid, însă, vorba proverbului, loviturile nu se dau cu măsură. Am apucat pumnalul cu mîna stîngă, iar cu dreapta mi-am tras sabia, pentru a-mi apăra viaţa ; cum însă toţi ticăloşii aceia alergaseră spre mort, iar pe mine mă dăduseră uitării, m-am retras de unul singur pe strada Iulia, gîndindu-mă unde m-aş fi putut adăposti. După ce făcusem cam trei sute de paşi, m-a ajuns din urmă giuvaergiul Piloto, un foarte bun prieten de-al meu, care mi-a spus : Acum, frăţioare, fiindcă nenorocirea s-a întîmplat, să căutăm un mijloc de-a te scăpa. I-am răspuns : Hai acasă la Albertaccio del Bene ;

mai adineauri doar i-am spus că va veni în curînd timpul cînd o să am nevoie de el. Ajuns acasă la Albertaccio, am fost copleşit cu tot felul de dovezi de dragoste. Nu a trecut mult, şi au venit să mă vadă cei mai de seamă tineri din Banchi, aparţinînd tuturor naţiunilor, afară de milanezi ; s-au oferit cu toţi să-şi dea viaţa pentru salvarea vieţii mele. Cu o uimitoare mărinimie, atît *messer* Luigi Rucellai, cît şi alţii, de viţă tot atît de nobilă, mi-au trimis vorbă că-mi pun la îndemînă tot ce le aparţine ; parcă se înţeleseseră să-mi binecuvînteze mîinile, socotind că acel Pompeo mă jignise prea de tot şi mirîndu-se numai cum de putusem avea atîta răbdare.

LXXIV. Aflînd despre cele întîmplate, cardinalul Cornaro [1] trimise, fără să-i ceară nimeni, treizeci de soldaţi — înarmaţi fiecare cu halebarde, lănci şi archebuze — spre a mă duce în siguranţă la el acasă ; primii propunerea şi plecai împreună cu soldaţii, însoţit tot drumul de un grup şi mai numeros, alcătuit din tinerii de care am vorbit mai sus. Între timp, aflînd şi el de cele întîmplate, *messer* Traiano, rudă cu Pompeo şi prim-camerist al papii, trimisese un mare gentilom milanez la cardinalul de'Medici ca să-l înştiinţeze de grozăvia pe care o săvîrşisem şi să-i aducă aminte că avea datoria să mă pedepsească. Răspunsul cardinalului nu se lăsă aşteptat : Un mare păcat ar fi săvîrşit dacă nu-l săvîrşea pe

[1] *Francesco Cornaro*, numit cardinal în 1528, fratele cardinalului Marco Cornaro.

acesta mai mic ; mulţumiţi-i lui *messer* Traiano din partea mea că mi-a adus la cunoştinţă ceea ce nu aflasem ; şi întorcîndu-se, de faţă cu zisul gentilom, spre episcopul de Frulli [1], omul lui de casă, spuse : Căutaţi-l cu grijă pe Benvenuto şi aduceţi-l aici, căci vreau să-l ajut şi să-l apăr, iar cel care se va atinge de el, de mine se va atinge ! Înroşindu-se pînă-n vîrful urechilor, gentilomul plecă, iar episcopul de Frulli veni după mine, acasă la cardinalul Cornaro ; întîlnindu-se cu acesta, îi spuse că e trimis de cardinalul de'Medici după Benvenuto, de care ar vrea să aibă el grijă. Morocănos ca un urs, cardinalul Cornaro se mînie nevoie-mare şi-l repezi pe episcop, spunîndu-i că şi el putea să mă ocrotească la fel de bine ca şi cardinalul de'Medici. La aceasta, episcopul ceru voie să-mi poată spune măcar un cuvînt, în legătură cu alte afaceri ale cardinalului. Cornaro îl sfătui ca, deocamdată, să-şi închipuie că mi-a vorbit. Cardinalul de'Medici se făcu foc ; noaptea următoare, fără ştirea lui Cornaro, mă dusei totuşi la el, dar nu singur ; îl rugai să-mi îngăduie a rămîne în casa cardinalului Cornaro şi-i povestii cîtă bunăvoinţă îmi arătase acesta ; adăugai apoi că, dacă îmi îngăduia să rămîn la Cornaro, izbuteam să am încă un prieten pentru nevoile mele, iar dacă luminăţia-sa credea altfel, n-avea decît să hotărască după bunul său plac. Îmi răspunse că n-aveam decît să fac cum credeam de cuviinţă. Mă întorsei acasă la Cornaro,

[1] In loc de Forlì.

iar cîteva zile mai tîrziu fu făcut papă cardinalul Farnese [1]; după ce puse la punct treburile mai de seamă, papa întrebă de mine, spunînd că ţine ca monedele să i le fac eu, şi nu altcineva. Auzind acestea, *messer* Latino Iuvinale [2], un gentilom foarte apropiat de papă, îi spuse că sînt fugit, din pricină că-l ucisesem pe milanezul Pompeo, şi înfăţişă într-un chip foarte folositor mie toate împrejurările care-mi veneau în sprijin. Nu aflasem încă de moartea lui Pompeo, răspunse papa, dar cunosc prea bine dreptatea lui Benvenuto; să i se facă deci imediat un înscris, care să-i îngăduie să stea liniştit. Nu e bine să acordaţi asemenea clemenţe chiar în primele zile ale pontificatului vostru, grăi către papă *messer* Ambrogio [3], un favorit de-al său, prieten bun cu Pompeo şi milanez de neam, care se afla acolo. Lucrurile astea le cunosc eu mai bine decît tine, îi răspunse papa întorcîndu-se către el. Află că oameni ca Benvenuto, care n-au pereche în meseria lor, nu pot fi supuşi unei legi; cu atît mai puţin poate fi tras la răspundere el, care ştiu cîtă dreptate are. Porunci deci să mi se întocmească înscrisul, iar eu începui numaidecît să-l slujesc, bucurîndu-mă de multă trecere.

---

[1] Ales papă la 13 octombrie 1534, sub numele de Paul al III-lea.

[2] *Latino Giovenale de'Manetti* (1486—1553), canonic al catedralei Sfîntul Petru, lăudat de diferiţi scriitori ai epocii ca poet şi erudit cunoscător al antichităţii.

[3] *Ambrozio Recalcati* — protonotor apostolic şi canonic al bisericii Sant' Ambrozio din Milano.

LXXV. *Messer* Latino Iuvinale, de care am vorbit mai sus, veni să mă caute şi-mi porunci să mă apuc de monedele papii. Aceasta îi îndîrji pe toţi duşmanii mei, care începură a-mi pune beţe-n roate, ca să nu le pot executa. Papa băgă de seamă şi-i luă pe toţi la rost, arătîndu-şi încă o dată dorinţa ca eu să-i execut monedele. Începui deci tiparele pentru scuzi, gravînd bustul sfîntului Pavel şi un moto, care spunea: *Vas electionis*[1]. Această monedă îi plăcu papii mult mai mult decît cele lucrate de duşmanii mei; el ceru ca nimeni să nu-i mai pomenească de monede, întrucît ţine să i le execut eu, şi nu alţii. Îmi vedeam deci de treabă cu toată rîvna, iar *messer* Latino Iuvinale mă introducea la papă, de la care primise această sarcină. Ţineam să capăt din nou numirea *moto proprio*[2] ca gravor al Monetăriei, dar papa plecă urechea la alţii şi-mi spuse că mai întîi trebuie să capăt iertarea de crimă, iar asta nu e cu putinţă înainte de sărbătoarea Sfintei Marii, prin mijlocirea caporionilor[3] din Roma (căci se obişnuieşte ca în fiecare an, cu prilejul acestei sărbători, să li se acorde caporionilor iertarea a doisprezece osîndiţi); deocamdată, adăugă papa, avea să mi se dea un nou înscris, cu ajutorul căruia să pot sta liniştit pînă atunci. Văzînd că nu mă pot înlătura nicicum de la Monetărie, duş-

[1] Vasul alegerii. (Lat.)

[2] Act sau decret care emană direct de la un principe, din iniţiativa lui.

[3] *Capo-rioni (capi-rioni)* se numeau conducătorii administrativi ai diferitelor cartiere ale Romei.

manii mei folosiră alte căi. Întrucît răposatul Pompeo lăsase unei fiice nelegitime o dotă de trei mii de ducaţi, duşmanii mei făcură în aşa fel ca ea să fie cerută în căsătorie de un oarecare favorit a lui *signor* Pierluigi [1], fiul papii, prin mijlocirea acestuia din urmă. Planul le izbuti. Favoritul era un tînăr ţăran crescut de *signor* Pierluigi şi, după cum se spunea, nu se înfruptă decît dintr-o mică parte a banilor, căci restul căzu în mîna nobilului său stăpîn. În schimb, pentru a-i face plăcere soţiei sale, bărbatul îl rugă în cîteva rînduri pe *signor* Pierluigi să mă aresteze (acesta făgădui să-i împlinească dorinţa de îndată ce va vedea scăzînd cîtuşi de puţin trecerea de care mă bucuram pe lîngă papă) ; trecură astfel cam două luni, şi ori de cîte ori sluga încerca să-şi capete dota, stăpînul îi răspundea în doi peri ; în acelaşi timp însă, îi dădea a înţelege femeii că într-un fel sau altul o să-i răzbune tatăl. Cu toate că mirosisem ceva în privinţa asta, îl văzui de cîteva ori pe *signor* Pierluigi, care se prefăcea că nu mai poate de dragul meu ; pe de altă parte, însă, poruncise să fiu ori ucis, ori arestat de şeful poliţiei. Totodată îi mai poruncise să mă ucidă — dar fără să lase urme — şi unui diavol de corsican, soldat de-al său, căruia ceilalţi duşmani ai mei, îndeosebi *messer* Traiano, îi făgăduiseră un dar de o sută de scuzi ; la rîndul său, oşteanul îi încredinţase că mă

[1] *Pier Luigi Farnese* — fiul papii Paul al III-lea, gonfalonier al bisericii, duce de Castro, de Parma şi de Piacenza. A fost ucis la Piacenza, în 1547.

va ucide la fel de uşor ca şi cum ar bea un ou proaspăt. Deoarece aflasem de această poveste, mergeam întotdeauna cu ochii-n patru şi numai întovărăşit, înzăuat şi înarmat pînă-n dinţi, lucru pentru care primisem, de altfel, şi învoirea trebuincioasă. În lăcomia sa, micul corsican, care ţinea să-i rămînă toţi banii, socoti că-mi poate face singur de petrecanie, fără nici o primejdie. Într-o zi, după cină, fui chemat ca din partea lui *signor* Pierluigi ; plecai numaidecît, întrucît mi se spusese că voia să comande nişte vase mari de argint. Înarmat ca de obicei, deşi plecasem în grabă de acasă, mergeam zorit pe strada Iulia, gîndindu-mă că la ora aceea n-o să întîlnesc pe nimeni. La capătul străzii Iulia, tocmai cînd să cotesc, dînd un ocol mai larg la colţul palatului Farnese — potrivit unui obicei de-al meu —, numai ce-l văzui pe micul corsican ridicîndu-se de unde stătea şi venind drept în mijlocul străzii ; fără să bănuiesc nimic rău, eram totuşi gata să mă apăr ; încetinii pasul, alăturîndu-mă de zid, pentru a-i lăsa corsicanului drum liber. Acesta se apropie însă de zid, iar cînd ne aflarăm unul lîngă altul, îmi dădui seama, după gesturile lui, că vrea să mă atace, nădăjduind că, singur cum eram, îmi va veni repede de hac ; din această pricină, rupsei primul tăcerea, spunîndu-i : Dac-ar fi noapte, viteaz soldat, ai putea spune că m-ai luat drept altul ; dar cum e încă ziuă, ştii foarte bine cine sînt şi mai ştii de asemeni că noi doi n-am avut niciodată nimic de împărţit ; nu numai că nu ţi-am făcut vreun rău, dar aş fi oricînd

gata să-ţi fiu de folos cu ceva. La aceste vorbe, făcînd pe viteazul şi fără să se dea la o parte din faţa mea, îmi spuse că habar n-avea de tot ce-i îndrugam. Înţeleg prea bine, răspunsei eu, ce vrei şi ce spui dumneta, dar sarcina pe care ţi-ai luat-o este mai grea şi mai primejdioasă decît îţi închipui ; ba s-ar putea chiar ca lucrurile să iasă pe dos. Adu-ţi aminte că ai de-a face cu un om care ar ţine piept la o sută, iar fapta asta nu-i face cinste unui viteaz ca dumneata. În tot timpul ăsta stăteam în apărare, iar feţele noastre căpătaseră altă culoare. Între timp, se iviră oameni, care îşi dădură seama că vorbele noastre scapără ; şi, fiindcă n-avea putere să mă răpună, corsicanul îmi spuse : Ne mai întîlnim noi şi altă dată. Mă întîlnesc oricînd, îi răspunsei eu, cu oameni cumsecade sau cu cei care par să fie astfel. După ce ne despărţirăm, mă dusei acasă la *signor* Pierluigi, unde aflai că acesta nu mă chemase. Cînd mă întorsei la prăvălie, corsicanul îmi trimise vorbă, printr-un foarte bun prieten al nostru, să nu mă tem de el, căci vrea să-mi fie ca un frate, dar să mă păzesc cu grijă de alţii, căci mă ameninţă primejdii grozave, întrucît personaje foarte sus-puse au jurat să mă ucidă pe la spate. Îi trimisei vorbă că-i mulţumesc, şi mă păzii cît putui mai bine. Cîteva zile mai tîrziu, un foarte bun prieten de-al meu îmi aduse la cunoştinţă că *signor* Pierluigi a poruncit să fiu neapărat arestat chiar în seara aceea. Ştirea mi-a fost adusă pe la orele douăzeci ; am stat de vorbă cu cîţiva prieteni de-ai mei, care m-au sfătuit s-o şterg

fără întîrziere. Şi, întrucît porunca urma să fie adusă la îndeplinire la ora unu noaptea, la orele douăzeci şi trei am încălecat pe un cal de poştă şi am pornit spre Florenţa. Văzînd deci că micul corsican nu fusese în stare să îndeplinească sarcina primită, *signor* Pierluigi se folosise de trecerea pe care o avea şi poruncise să fiu arestat, şi aceasta numai ca s-o liniştească pe fiica lui Pompeo, care voia să ştie ce-i cu dota ei. Şi fiindcă nici unul din cele două planuri pe care le urzise nu-i împlinise dorinţa de a se răzbuna, se gîndi la al treilea, despre care vom vorbi la locul potrivit.

LXXVI. O dată ajuns la Florenţa, mă înfăţişai ducelui Lessandro, care-mi făcu o primire deosebit de călduroasă şi stărui să rămîn pe lîngă el. Trăia în vremea aceea la Florenţa un sculptor, poreclit Tribolino [1], care îmi era cumătru, căci îi botezasem un copil ; stînd de vorbă cu el, acesta îmi spuse că fusese chemat la Veneţia de către Iacopo del Sansovino [2], fostul său maestru, şi că se ducea bucuros, atît pentru că nu văzuse niciodată oraşul acesta, cît şi pentru că se aştepta la un cîştig frumuşel ; mă întrebă dacă am văzut vreodată Veneţia, şi cînd îi răspunsei că nu, mă rugă să-l însoţesc în călătorie ; primii propunerea, şi de aceea îi răspunsei ducelui Lessandro că

[1] *Niccolò de' Pericoli*, poreclit Tribolo (1500—1565), cunoscut sculptor şi arhitect florentin, unul dintre cei mai buni elevi ai lui Sansovino.

[2] *Iacopo Tatti*, poreclit del Sansovino (1486—1570), faimos sculptor şi arhitect italian, născut la Florenţa.

vreau mai întîi să dau o raită pînă la Veneţia, după care mă voi înapoia bucuros să-l slujesc ; ducele ţinu să-i făgăduiesc că aşa voi face şi îmi porunci ca înainte de plecare să trec din nou pe la el. Chiar a doua zi, pe cînd eram gata de drum, mă dusei să-mi iau rămas bun de la duce, pe care-l găsii în palatul de'Pazzi, locuit pe atunci de soţia şi fiicele lui *signor* Lorenzo Cibo. Cînd i se aduse la cunoştinţă că, potrivit îngăduinţei sale, doresc să plec la Veneţia, ducele îmi trimise vorbă prin *signor* Cosimino de'Medici [1], astăzi duce al Florenţei, să-l caut pe Niccolò da Monte Aguto, care-mi va da cincizeci de scuzi de aur, bani pe care excelenţa-sa mi-i dăruieşte ca să petrec cu ei în cinstea sa, după care să mă înapoiez şi să-l slujesc. Primii banii de la Niccolò, apoi mă dusei acasă după Tribolo ; îl găsii gata de plecare şi mă întrebă dacă mi-am legat spada. Îi răspunsei că acela care pleacă la drum călare nu trebuie să-şi lege spada. Îmi răspunse însă că aşa se obişnuieşte la Florenţa, întrucît există un anume *ser* Maurizio [2], care este în stare ca pentru un fleac de nimic să-l spînzure şi pe sfîntul Ioan Botezătorul. Din această pricină, spadele trebuie legate pînă dincolo de porţile oraşului. Pufnii în rîs şi pornirăm la drum. Împreună cu noi călătorea şi curierul pentru Veneţia, poreclit Lamentone ; tot în tovărăşia lui trecurăm de Bologna, şi într-una din seri sosirăm la

[1] Cosimino este diminutivul lui Cosimo. Este vorba de Cosimo I (1519—1574), fiul cunoscutului condotier Giovanni dalle Bande Nere.

[2] Secretarul Consiliului Celor Opt.

Ferrara, unde trăserăm la hanul din piaţă, iar Lamentone porni după cîţiva surghiuniţi, cărora le aducea scrisori şi veşti de la neveste, căci ducele hotărîse ca numai curierul să poată sta de vorbă cu ei, şi nimeni altul, iar cel care făcea altfel urma să fie şi el surghiunit. Între timp, deoarece nu era trecut de orele douăzeci şi două, Tribolo şi cu mine ne duserăm să-l vedem trecînd pe ducele de Ferrara [1], care se înapoia de la Belfiore [2], unde fusese să vadă serbarea *giostrelor* [3]. Întîlnirăm cu acest prilej o mulţime de exilaţi [4], care se uitau ţintă la noi, silindu-ne parcă să stăm de vorbă cu ei. Tribolo, care era omul cel mai fricos pe care l-am cunoscut vreodată, nu încetă să-mi spună : Dacă vrei să te mai întorci la Florenţa, fă-te că nu-i bagi de seamă şi nu intra în vorbă cu ei. În chipul acesta am stat şi am privit înapoierea ducelui ; după aceea ne-am întors la han, unde l-am găsit pe Lamentone. Cam pe la ora unu din noapte apăru şi Niccolò Benintendi [5], însoţit de fratele său

[1] *Ercole al II-lea d' Este* — fiul lui Alfonso şi fratele cardinalului Ippolito d'Este.

[2] Reşedinţă ducală, în apropiere de Ferrara.

[3] Jocuri războinice, cavalereşti, cu caracter de întrecere. În ciuda aspectului lor sărbătoresc, nu erau decît pregătiri de război. Foarte răspîndite în întreaga Europă apuseană, din evul mediu şi pînă la Renaştere. În Italia, cele mai vestite *giostre* au fost cele din Florenţa secolului al XV-lea.

[4] E vorba de exilaţii florentini aparţinînd familiilor duşmane Medicilor, izgoniţi din patrie îndată după instalarea lui Alessandro ca duce al Florenţei.

[5] Adversar al familiei Medici, exilat din Florenţa în 1530, după ce făcuse parte din Consiliul Celor Opt.

Piero, de un bătrînel, care cred că era Iacopo Nardi [1], şi de o întreagă liotă de tineri ; de cum sosiră, începură să-i ceară curierului veşti din Florenţa ; în tot acest timp, eu şi cu Tribolo rămaserăm deoparte, pentru a nu intra în vorbă cu ei. După ce schimbă cîteva cuvinte cu Lamentone, Niccolò Benintendi spuse : Pe ăştia doi îi cunosc foarte bine ; de ce fac oare pe nebunii şi nu vor să stea de vorbă cu noi ? Tribolo mă rugă să stau liniştit, iar Lamentone le lămuri, zadarnic, că îngăduinţa pe care o avea el nu ne era dată şi nouă. Benintendi continuă spunînd că asta era o măgărie şi ne făcu de două parale. Ridicai atunci capul şi, cu cea mai mare modestie de care eram în stare, le spusei : Dragii mei gentilomi ! În vreme ce voi ne puteţi face nouă rău cu carul, noi nu vă putem face vouă nici o fărîmă de bine şi, deşi ne-aţi spus o seamă de cuvinte nepotrivite, nu vrem cu nici un preţ să ne supărăm pe voi. La aceasta, bătrînul Nardi spuse că am vorbit ca un tînăr cumsecade. Dar Niccolò Benintendi grăi : Pe mine mă doare-n spate şi de duce, şi de ei. Îi răspunsei că făcea o greşeală agăţîndu-se de noi şi că nu vream să ne amestecăm în încurcăturile sale. Bătrînul Nardi ne ţinu partea şi-l învinovăţi pe Benintendi, dar acesta continuă să ne ocărască. Îi spusei că dacă nu-şi vedea de treabă şi nu ne lăsa în pace, aveam să-i vorbesc şi să mă port aşa fel, încît numai

[1] Cetăţean florentin (1476—1563), adversar al familiei Medici şi apărător înfocat al libertăţilor republicane. A fost exilat din Florenţa în 1530, o dată cu alegerea ca duce a lui Alessandro de'Medici.

plăcut să nu-i fie. Dar cînd îl auzii spunînd din nou că-l durea-n spate atît de duce, cît şi de noi şi că eram cu toţii o turmă de măgari, trăsei spada ; voind să ajungă cel dintîi la scară, bătrînul lunecă şi se prăbuşi pe cîteva trepte, aşa încît toţi ceilalţi veniră după el, claie peste grămadă. Sării în faţa lor şi, izbind cu spada în pereţi, dar ferindu-mă să le fac cel mai mic rău, deşi le puteam face foarte mult, începui să strig ca turbat : Vă ucid pe toţi ! Auzind hărmălaia, hangiul începu să ţipe, iar Lamentone îmi spuse să mă astîmpăr. Vai, capul ! strigau unii. Lasă-ne să ieşim de aici ! strigau alţii. Era o învălmăşeală de neînchipuit, şi toţi semănau cu o turmă de porci. Hangiul aduse lumină, iar eu băgai spada în teacă şi mă urcai sus. Lamentone îl certă pe Niccolò Benintendi pentru purtarea lui, iar hangiul îi spuse la rîndul său : Cel care pune mîna pe arme aici poate să-şi piardă viaţa. Dacă ducele ar afla de neobrăzarea ta, te-ar spînzura de limbă. Nu vreau să mă port cu tine aşa cum ţi s-ar cuveni, dar nu care cumva să mai pui piciorul în han, că-i vai de pielea ta ! După asta, hangiul se urcă sus la mine ; voiam să-mi cer iertare, dar el nu-mi dădu voie să scot o vorbă ; îmi spuse că ştia cîtă dreptate avusesem şi mă sfătui ca în tot timpul călătoriei să fiu cu ochii-n patru.

LXXVII. După cină, veni un barcagiu, care ne propuse să ne ducă la Veneţia ; îl întrebai dacă nu voia să ne închirieze toată barca, iar el consimţi, şi

astfel rămaserăm înţeleşi. A doua zi, dis-de-dimineaţă, încălecarăm ca să ne ducem în port, la cîteva mile depărtare de Ferrara ; ajunşi acolo, îl găsirăm pe fratele lui Niccolò Benintendi, care ne aştepta împreună cu alţi trei tovarăşi. Aveau lănci, dar şi eu îmi cumpărasem din Ferrara o frumoasă halebardă. Înarmat pînă-n dinţi cum eram, nu simţeam nici un pic de teamă ; în schimb, Tribolo îmi spuse înspăimîntat : Domnul fie cu noi ! Ăştia au venit să ne ucidă ! Lamentone se întoarse spre mine şi-mi spuse : Cel mai bun lucru pe care-l poţi face este să te înapoiezi la Ferrara, căci văd că treburile se încurcă. Te rog, Benvenuto, ocoleşte furia acestor fiare turbate. Hai înainte, spusei eu, căci Dumnezeu îl ajută pe cel care are dreptate ; veţi vedea cum ştiu să mă ajut singur. Barca asta nu-i oare oprită pentru noi ? Ba da ! răspunse Lamentone. Ne vom urca deci singuri în ea, fără dumnealor, dacă asta atîrnă de iscusinţa mea. Dădui pinteni calului şi nu-l oprii decît la cincizeci de paşi de ţărm, cînd descălecai şi înaintai hotărît, cu halebarda în mînă. Tribolo se oprise ceva mai în urmă ; stătea atît de zgribulit pe cal, încît părea să fie gerul în persoană, în timp ce curierul Lamentone se umfla şi sufla ca o vijelie, după cum îi era obiceiul ; numai că de data asta, gîndindu-se cam care-ar putea fi urmarea unei asemenea drăcovenii, sufla mai abitir ca oricînd. Cînd ajunsei lîngă barcă, barcagiul îmi ieşi în cale, spunîndu-mi că cei cîţiva gentilomi florentini doreau să urce cu noi, dacă le dădeam voie. Barca e oprită pentru

noi, şi nu pentru alţii, răspunsei eu ; îmi pare sincer rău că nu-i putem lua cu noi. Auzind aceste cuvinte, un tînăr viteaz din familia Magalotti spuse : Vom face aşa fel încît să poţi, Benvenuto ! Răspunsul meu nu întîrzie nici el : Dacă Dumnezeu şi dreptatea pe care o am, împreună cu cerbicia mea, mă vor ajuta, n-o să mă faceţi să pot ceea ce vreţi voi ! În aceeaşi clipă, sării în barcă şi, întinzînd spre el vîrful halebardei, grăii : Uite cu ce-am să v-arăt că nu pot ! Întrucît Magalotti pusese mîna pe armă şi înainta ameninţător, sării pe marginea bărcii şi-i trîntii o asemenea lovitură, încît, dacă nu se prăbuşea la pămînt, îl străpungeam dintr-o parte într-alta. În loc să-i vină în ajutor, ceilalţi făcură calea-ntoarsă ; şi, fiindcă-mi dădui seama că puteam să-l omor, nu-l mai lovii, ci îi spusei : Scoală-te, frăţioare, ia-ţi armele şi şterge-o; vezi bine că nu pot să fac ceea ce nu vreau şi că ceea ce puteam nu am voit să fac. Îi chemai apoi în barcă pe Tribolo, pe barcagiu şi pe Lamentone, şi astfel pornirăm spre Veneţia. După zece mile de mers pe Pad, toţi aceşti tineri, care se urcaseră într-o luntre uşoară, ne ajunseră din urmă ; cînd ne depăşiră, dobitocul de Pier Benintendi îmi spuse : Hai repede, Benvenuto ; ne mai vedem noi şi la Veneţia. Du-te, că vin şi eu, îi răspunsei, o să ai prilej să mă vezi îndeaproape. Ajunserăm astfel la Veneţia, unde mă sfătuii cu un frate al cardinalului Cornaro, cerîndu-i să capete pentru mine învoirea de a umbla înarmat. Îmi spuse că puteam să

umblu oricît îmi plăcea, căci nu mi se putea întîmpla altceva decît să-mi pierd spada.

LXXVIII. Tot înarmaţi ne-am dus să-l vedem şi pe sculptorul Iacopo Sansovino, cel care îl chemase pe Tribolo ; s-a bucurat că am răspuns şi eu la chemarea sa şi am rămas să luăm masa cu el. Stînd de vorbă cu Tribolo, i-a spus că nu vrea să-i dea de lucru acum, ci data viitoare, cînd va veni din nou. Auzindu-l ce spune, m-am ţinut să nu rîd şi, glumind, i-am spus lui Sansovino : Casa dumneavoastră e prea departe de a lui ca să mai poată veni încă o dată. Îngrozit, bietul Tribolo spuse şi el : Am aici scrisoarea pe care mi-aţi scris-o, chemîndu-mă să vin. Sansovino răspunse că oameni de vază şi talentaţi ca el se pot purta chiar şi mai năstruşnic. Tribolo, care-şi spunea într-una „Răbdare ! Răbdare !", se cocoşase de-a binelea. Văzînd cum stăteau lucrurile, n-am mai ţinut seamă de masa îmbelşugată pe care ne-o dăduse Sansovino şi i-am luat partea prietenului meu Tribolo, care avea dreptate. Şi cum în tot timpul mesei Sansovino nu încetase să pălăvrăgească despre capodoperele sale, bîrfindu-l pe Michelagnolo şi pe toţi ceilalţi sculptori şi lăudîndu-se straşnic numai pe sine, m-am plictisit într-atîta, încît nu mi-a priit nici un dumicat şi m-am mărginit să-i spun doar două cuvinte : O, *messer* Iacopo ! Oamenii cinstiţi se poartă ca nişte oameni cinstiţi, iar pe oamenii talentaţi, care creează opere frumoase şi de valoare, îi cunoşti mult mai bine din laudele celorlalţi decît

din cele pe care şi le aduc ei înşişi cu atîta îngîmfare. După ce-am spus acest lucru, şi el, şi noi ne-am sculat bombănind de la masă.

Chiar în aceeaşi zi, în timp ce mă aflam în apropiere de Rialto, dădui nas în nas cu Piero Benintendi, întovărăşit de cîţiva prieteni ; băgînd de seamă că voiau să-mi caute rîcă, intrai într-o spiţerie, unde rămăsei pînă trecu primejdia. Mai tîrziu, aflai că tînărul din familia Magalotti, căruia îi arătasem atîta bunăvoinţă, se certase cu ceilalţi ; pînă la urmă, totul trecu cu bine.

LXXIX. Cîteva zile mai tîrziu, pornirăm spre Florenţa, iar dincolo de Chioggia — pe stînga drumului care duce spre Ferrara — trăserăm la un han, al cărui stăpîn ceru să-i plătim înainte de a ne duce la culcare ; zadarnic îi spuneam că pretutindeni e obiceiul să se plătească dimineaţa, căci el o tot ţinea una şi bună : La mine se plăteşte seara ; aşa am eu poftă ! Ca răspuns la aceste cuvinte, îi spusei că oamenii care vor să facă totul după pofta lor n-au decît să-şi croiască şi o altă lume, tot după pofta lor, căci în lumea asta, a noastră, nu se obişnuieşte aşa ceva. Hangiul îmi ceru să nu-i mai bat capul, căci el face ce-i place. Dîrdîind de frică, Tribolo îmi făcea semne să tac din gură, de teamă să n-o păţim şi mai rău ; plătirăm deci aşa cum ni se ceruse şi ne duserăm la culcare. Ni se dădură paturi foarte frumoase, cu toate albiturile noi şi într-adevăr curate. Cu toate astea, nu puteam s-adorm, şi toată noaptea

mă gîndii în ce chip mă puteam răzbuna. Aci mă bătea gîndul să dau foc casei, aci să căsăpesc cei patru cai frumoşi pe care hangiul îi avea în grajd — toate astea mi se păreau uşor de îndeplinit ; nu tot atît de uşoară îmi apărea însă scăparea mea şi a tovarăşului meu. În cele din urmă, mă hotărîi să urc lucrurile şi pe tovarăşii de drum în barcă, iar după ce văzui înhămaţi caii care trăgeau barca, poruncii să se stea pe loc pînă mă întorc, căci mi-am uitat o pereche de pantofi în camera unde dormisem. Mă înapoiai la han şi cerui să vorbesc cu hangiul ; acesta îmi trimise însă vorbă că n-avea chef de noi şi că să ne ducem la dracu. Un băieţandru de la grajd, care dormea de-a-npicioarele, îmi spuse : Hangiul nu s-ar clinti nici pentru papa, căci doarme cu o oarecare deşucheată, căreia îi trage clopotele cam de multă vreme. Apoi îmi ceru un bacşiş ; îi dădui cîteva monede veneţiene mărunte şi-i spusei să-l ţină pe cel care mîna caii de la barcă, pînă cînd îmi căutam pantofii şi mă înapoiam. Urcai în cameră şi, luînd un cuţitaş care tăia ca briciul, făcui ferfeniţă toate cele patru paturi, cîte se aflau acolo, pricinuind o pagubă care, după socoteala mea, se urca la mai bine de cincizeci de scuzi. Apoi îmi vîrîi în sacul de drum cîteva fîşii din învelitorile de pat şi, întorcîndu-mă la barcă, îi spusei barcagiului să-i dea drumul cît putea de repede. La oarecare depărtare de han, cumătrul Tribolo îmi spuse că a uitat nişte cureluşe cu care îşi lega cufăraşul, şi ţinea morţiş să ne întoarcem după ele. Îl sfătuii să nu-şi pună la inimă

cele două cureluşe, căci am să-i dau altele — din cele mari — cîte-o pofti. Îmi spuse că, deşi eu luam totul în glumă, el ţinea totuşi să se întoarcă neapărat după cureluşele sale ; întrucît striga la barcagiu să se înapoieze, îi poruncii acestuia să meargă drept înainte, iar lui Tribolo îi povestii despre marea pagubă pe care i-o pricinuisem hangiului şi-i arătai fîşiile de învelitoare. Cînd le văzu, se îngrozi atît de rău, încît nu mai înceta să-i spună barcagiului : Grăbeşte-te, grăbeşte-te ! Mai repede ! Nu se linişti decît cînd ne văzurăm din nou la porţile Florenţei. De cum ajunserăm acolo, Tribolo grăi : Să ne legăm spadele, şi lasă-mă-n pace cu trăsnăile tale ! Tot drumul am stat cu frica-n sîn. Cumetre Tribolo, grăii eu, dumneata n-ai de ce să-ţi legi spada, căci n-ai dezlegat-o niciCînd. I-am spus asta din întîmplare şi numai fiindcă tot timpul călătoriei nu-l văzusem niciodată dînd dovadă de bărbăţie. Auzind ce-i spun, se uită la spadă şi strigă : pe Dumnezeul meu că spui adevărul ; este întocmai cum am legat-o înainte de a pleca de-acasă. Cumătrul socotea că fusesem un prost tovarăş de drum, deoarece nu înghiţisem orice şi mă apărasem de cei care voiseră să ne facă vreun rău ; în ceea ce mă priveşte, gîndeam că el fusese un şi mai prost tovarăş de drum, întrucît nu-mi venise niciodată în ajutor. Las această judecată în seama celor nepărtinitori.

LXXX. De cum am descălecat în Florenţa, m-am dus la ducele Lessandro şi i-am mulţumit călduros

pentru darul de cincizeci de scuzi, spunîndu-i că sînt gata să-l slujesc cu tot ce stătea în puterile mele. Excelenţa-sa mi-a poruncit să-i execut de îndată tiparele pentru monedele sale ; prima monedă pe care i-am făcut-o a fost cea de patruzeci de *soldi* [1], avînd pe o parte chipul excelenţei-sale, iar pe cealaltă — chipurile sfinţilor Cosma şi Damian. Această monedă de argint a plăcut într-atîta, încît ducele nu se sfia să spună că era cea mai frumoasă monedă a creştinătăţii. Aşa spunea întreaga Florenţă şi toţi cîţi o vedeau. De aceea i-am cerut excelenţei-sale să-mi hotărască o simbrie şi să-mi dea locuinţă la Monetărie ; ducele m-a sfătuit să-l slujesc mai departe, încredinţîndu-mă că-mi va da mult mai mult decît îi cerusem. Mi-a spus că deocamdată i-a poruncit şefului Monetăriei, un anume Carlo Acciaiuoli, să-mi plătească orice sumă de bani i-aş cere. Asta se dovedi a fi adevărat, dar ceream sume atît de puţin însemnate, încît, după socotelile mele, îmi rămîneau întotdeauna datori. Am făcut de asemeni tiparele pentru *juli*, gravîndu-l pe o parte pe sfîntul Ioan în profil, stînd jos şi ţinînd o carte în mînă ; era, după părerea mea, cea mai frumoasă lucrare pe care o executasem pînă atunci ; pe cealaltă parte se aflau armele ducelui Lessandro. După asta, am făcut tiparul pentru monedele de o jumătate de *jul*, pe care am gravat chipul sfîntului Ioan — văzut din faţă. Pen-

[1] *Soldo* — monedă italiană, echivalentă cu a douăzecea parte dintr-o liră. La Florenţa, în secolul al XIII-lea, un *soldo* valora 12 dinari.

tru prima oară se bătea dintr-un argint atît de subţire o monedă avînd gravat pe ea un cap privit din faţă ; dar asemenea greutăţi le pot vedea numai ochii celor pricepuţi în acest meşteşug. După monedele de o jumătate de *jul*, am executat tiparele pentru scuzii de aur : pe o parte se vedeau o cruce şi cîţiva mici heruvimi, iar pe cealaltă se afla stema excelenţei-sale. După ce am executat aceste patru monede diferite, i-am cerut ducelui ca, dacă era mulţumit de felul cum îl slujisem, să-mi hotărască simbria şi să-mi încredinţeze locuinţa de la Monetărie ; auzindu-mă, excelenţa-sa mi-a spus cu bunăvoinţă că este mulţumit şi că va da poruncile cuvenite. În timp ce-i vorbeam, ducele se afla în garderobă şi se uita la o minunată flintă care-i fusese trimisă din Germania ; văzîndu-mă privind cu mare atenţie acea minunăţie, mi-o întinse, spunînd că îi era cunoscută patima mea pentru asemenea obiecte ; mă pofti apoi ca, drept arvună asupra a ceea ce-mi făgăduise, să-mi aleg din garderoba sa orice archebuză îmi plăcea, în afară de aceea, şi adăugă totodată că multe din cele aflate acolo sînt la fel de bune, şi chiar mai frumoase. Primii darul şi mulţumii, iar ducele, văzînd cum îmi roteam ochii împrejur, îi porunci garderobierului său — un oarecare Pretino da Lucca — să mă lase să iau orice doresc. Apoi plecă, adresîndu-mi cele mai măgulitoare cuvinte. Rămăsei pe loc, şi alegîndu-mi cea mai bună şi mai frumoasă archebuză pe care am văzut-o sau am avut-o vreodată o luai la mine acasă. Două zile mai tîrziu, îi adusei ducelui nişte

desene pe care mi le ceruse pentru a executa după ele cîteva lucrări de aur, pe care voia să le trimită soţiei sale [1], aflată pe atunci la Napoli. Îi cerui din nou să hotărască ceva şi în privinţa treburilor mele. Excelenţa-sa îmi răspunse că ţinea ca mai întîi să-i gravez un frumos portret al său aşa cum i-l gravasem pe cel al papii Clemente. Începui să-l fac mai întîi în ceară, iar senioria-sa dădu ordin să fiu primit la palat la orice oră, ca să-l desenez. Văzînd că treburile mele nu-şi găseau o dezlegare grabnică, îl luai pe lîngă mine pe Pietro Pagolo [2], de fel din Monte Ritondo, pe care îl avusesem elev la Roma, pe vremea cînd era doar un copilandru ; şi fiindcă acum îl aflasem lucrînd împreună cu un oarecare aurar numit Bernardonaccio [3], care nu se purta frumos cu el, l-am luat de acolo şi l-am învăţat cît se poate de bine gravarea tiparelor pentru monede ; între timp, lucram mai departe la portretul ducelui, pe care îl găseam adeseori dormind după amiaza împreună cu acel Lorenzino [4] al său, care mai tîrziu l-a şi ucis ; eu unul, însă, tare mă minunam văzînd

[1] E vorba de Margareta de Austria, fiica lui Carol Quintul, căsătorită cu ducele Alessandro în 1536.

[2] *Pietro Pagolo Galeotti* — giuvaergiu şi foarte priceput meşter în executarea tiparelor de monede.

[3] E vorba, probabil, de un anume *Bernardo Baldini*, giuvaergiu. Se pare însă că în manuscrisul original s-ar putea citi şi Bernardo Sabatini.

[4] *Lorenzo de'Medici*, poreclit şi Lorenzaccio (1514—1548), descendent al unei ramuri neînsemnate a familiei Medici ; i se spunea Lorenzino, din cauza staturii sale mărunte.

cum un coşcogeamite duce putea să fie atît de încrezător !

LXXXI. Fiindcă ţinea ca, împotriva dorinţei ducelui, să-l ocrotească pe Bastiano Cennini, bătrînul meşter al Monetăriei — un nepriceput îmbîcsit de rutină — Ottaviano de'Medici [1], care se pare că trăgea toate sforile, porunci ca, la baterea scuzilor, tiparele neroade ale acestuia să fie amestecate cu ale mele ; mă dusei atunci să mă plîng ducelui, care, văzînd adevărul, se necăji rău de tot şi-mi spuse : Du-te de vorbeşte cu Ottaviano de'Medici şi arată-i tiparele. Mă dusei numaidecît, dar, cînd îi arătai cum îmi fuseseră stricate frumoasele mele monede, acesta îmi vorbi ca un neghiob : Aşa ne place să facem ! Îi răspunsei că una ca asta nu trebuia să se întîmple şi că mie nu-mi plăcea. Şi dacă asta ar fi voia ducelui ? mă întrebă el. Tot nu mi-ar plăcea, căci nu-i lucru drept şi înţelept, grăii eu. Îmi spuse s-o iau din loc, adăugînd că trebuia să înghit, chiar de-ar fi fost să crăp. Mă înapoiai la duce, îi povestii neplăcuta ceartă pe care o avusesem cu Ottaviano de'Medici şi-l rugai să nu îngăduie stricarea frumoaselor monede pe care i le făcusem ; totodată îi cerui să-mi dea voie să-l părăsesc. El însă îmi spuse : Ottaviano vrea

[1] *Ottaviano de'Medici* nu era rudă apropiată nici cu Cosimo, nici cu Alessandro de'Medici. A deţinut la Florenţa funcţii importante şi s-a bucurat de un mare prestigiu. A întreţinut relaţii de prietenie cu Michelangelo şi cu Giorgio Vasari, fiind cunoscut şi ca un sprijinitor al artelor.

prea multe ; o să ai tot ce doreşti, căci asta e o jignire pe care mi-o aduce mie. În aceeaşi zi — era într-o joi — primii de la Roma un hrisov papal, cu porunca de a pleca, fără zăbavă, pentru a căpăta iertarea de ziua Sfintei Maria — la mijlocul lui august — şi a scăpa astfel de primejdia unei osînde pentru omorul săvîrşit. Mă dusei la duce, pe care-l găsii în pat, căci era după o orgie ; peste vreo două ore terminai modelul de ceară al medalici sale, şi arătîndu-i-l fu foarte mulţumit. Îi înfăţişai apoi excelenţei-sale hrisovul papal şi-i spusei că papa mă cheamă să-i execut diferite lucrări, aşa că voi pleca din nou spre frumoasa cetate a Romei, urmînd ca între timp să termin şi medalia sa. Pe jumătate mînios, ducele îmi spuse : Fă cum îţi spun, Benvenuto ; rămîi aici, căci îţi voi hotărî simbria şi îţi voi da şi locuinţa de la Monetărie ; voi face pentru tine chiar mai mult decît ai cerut, căci îmi ceri un lucru drept şi care ţi se cuvine. Cine oare ai vrea să-mi bată monedele cu frumoasele tipare pe care mi le-ai executat ? M-am gîndit la toate, *signore,* îi răspunsei eu atunci. Am aici un elev al meu, un tînăr de fel din Roma, care a învăţat la mine şi care o va sluji foarte bine pe excelenţa-voastră pînă cînd mă voi înapoia cu medalia, ca să rămîn apoi pentru totdeauna. Am la Roma treburi şi un atelier cu lucrători ; de îndată ce capăt iertarea, las tot ce am acolo unui elev al meu şi apoi, cu învoirea excelenţei-voastre, mă întorc. Singurul care se afla de faţă în acest timp era Lo-

renzino de'Medici. Fiindcă ducele îi făcu de cîteva ori semn să pună şi el o vorbă bună ca să rămîn, Lorenzino se mulţumi să zică : Benvenuto, ai face mai bine să rămîi ! Răspunsei că vream să mă înapoiez la Roma cu orice preţ, iar Lorenzino nu mai zise nimic şi-i tot arunca ducelui priviri pline de răutate. Întrucît terminasem modelul medaliei şi-l băgasem într-o cutioară, îi spusei ducelui : Nu fiţi supărat, *signore*, căci vă voi face o medalie mult mai frumoasă decît aceea a papii Clemente ; raţiunea însăşi spune că va fi mai frumoasă, căci cealaltă era prima pe care o lucrasem ; *messer* Lorenzo, ca un om învăţat şi cu mare agerime de minte, îmi va da un subiect cît mai frumos pentru revers. Tocmai mă gîndeam, răspunse fără zăbavă Lorenzino, să-ţi dau un revers care să fie vrednic de excelenţa-sa. Ducele izbucni în rîs şi, uitîndu-se spre Lorenzino, spuse : Tu, Lorenzino, îi vei da subiectul pentru revers, iar el va grava aici şi nu va pleca. I-l voi da cît mai curînd cu putinţă, răspunse degrabă Lorenzo, şi sper să dau ceva care să uimească lumea. Ducele, care îl socotea cînd smintit, cînd viclean, rîse de vorbele lui şi se urcă din nou în pat. Plecai fără să-mi mai iau rămas bun şi-i lăsai singuri. Ducele, care nu credea că o să plec, nu-mi mai spuse nimic. Apoi, aflînd că am plecat, trimise după mine un servitor, care mă ajunse la Siena ; îmi dete din partea stăpînului său cincizeci de ducaţi de aur şi-mi spuse să-i cheltuiesc gîndindu-mă cu drag la duce şi să mă înapoiez cît

mai curînd cu putinţă. Din partea lui *messer* Lorenzino, adăugă el, îţi spun că-ţi pregăteşte un minunat revers pentru medalia aceea pe care vrei s-o faci. Înainte de plecare, îl învăţasem pe Pietropagolo, elevul meu, de care am mai vorbit, tot ce trebuia să ştie cu privire la baterea monedelor; dar, cum era vorba de-o treabă foarte grea, n-a fost niciodată în stare să le bată aşa cum trebuie. Pentru plata tiparelor executate de mine, Monetăria mi-a rămas datoare cu peste şaizeci de scuzi.

LXXXII. Plecînd la Roma luai cu mine preafrumoasa archebuză cu roată pe care mi-o dăruise ducele. Pe drum, o folosii cu nespusă plăcere în numeroase rînduri, săvîrşind cu ea isprăvi de necrezut. Întrucît căsuţa pe care o aveam la Roma şi care se afla pe strada Iulia era vraişte, cînd ajunsei în oraş trăsei acasă la *messer* Giovanni Gaddi, cleric de cameră, în a cărui grijă lăsasem la plecare multe arme frumoase şi alte lucruri la care ţineam foarte mult; fiindcă nu voiam să mă duc nici pe la atelier, îi trimisei vorbă tovarăşului meu, Felice, să pună pe cineva să-mi deretice degrabă în casă. A doua zi mă dusei să dorm acolo, unde aveam la îndemînă veşminte şi tot ce-mi mai trebuia, pentru ca în dimineaţa următoare să mă înfăţişez papii şi să-i mulţumesc. Aveam doi servitori tineri, iar dedesubtul locuinţei mele stătea o spălătoreasă, care-mi făcea şi de mîncare. După ce petrecui o seară plăcută în tovărăşia cîtorva prieteni pe care-i poftisem

la cină, mă dusei la culcare. Cam cu o oră înainte de revărsatul zorilor, auzii nişte bătăi atît de furioase în poarta casei mele, încît loviturile păreau că izbesc toate în acelaşi timp. Îl chemai atunci pe cel mai vîrstnic dintre lucrătorii mei, care se numea Cencio (era acela pe care-l băgasem în cercul necromantului), şi-i spusei să se ducă să vadă cine era nebunul care bătea ca un tont la o asemenea oră. În timp ce Cencio se ducea să vadă cine bate, aprinsei o a doua făclie — căci una obişnuiesc s-o ţin întotdeauna aprinsă în timpul nopţii — şi-mi pusei peste cămaşă o altă cămaşă, de zale, iar peste aceasta îmi îmbrăcai hainele pe care le găsii la îndemînă. Întorcîndu-se, Cencio îmi spuse : Vai, stăpîne, este şeful poliţiei cu întreaga poteră şi spune că dacă nu te grăbeşti o să-ţi azvîrle uşa la pămînt ; au cu ei torţe şi o mie de alte lucruri. Spune-le, zisei eu, că-mi pun ceva pe mine şi vin îndată. Cum eram sigur că era vorba de o nouă încercare de a mă ucide, la fel cu cea pusă la cale de *signor* Pierluigi, luai în mîna dreaptă o spadă grozavă, iar în stînga hrisovul papal şi mă dusei la fereastra din dreapta, care dădea spre nişte grădini, unde văzui peste treizeci de zbiri. Îmi putui da astfel seama că mi-ar fi fost cu neputinţă să scap din ghearele acelei bande. Îi aşezai pe cei doi copii în faţa mea şi le poruncii să nu deschidă decît atunci cînd o să le-o cer eu. Cînd fui gata, cu sabia în dreapta şi cu hrisovul în stînga, spusei, stînd pe picior de apărare : Deschideţi fără nici o frică.

Numaidecît, poliţaiul Vittorio şi zbirii săi se năpustiră înăuntru, socotind că n-o să le fie greu să-mi lege mîinile la spate ; văzînd însă cum mă găseam, se retraseră spunînd : Aici nu-i de glumă ! Zvîrlindu-le hrisovul, grăii : Citiţi asta ; nu mă puteţi aresta şi deci nu vă dau voie să vă atingeţi de mine. Poliţaiul le spuse atunci cîtorva zbiri să mă înhaţe, întrucît hrisovul va fi cercetat mai tîrziu. Dar, întinzînd cu îndrăzneală arma, zisei : Dumnezeu ţine cu cei drepţi : sau scap cu viaţă, sau n-o să m-aveţi decît mort ! Încăperea devenise prea strîmtă pentru toţi cîţi năvăliseră înăuntru ; văzînd că încercau să mă înhaţe cu forţa, le arătai că ştiu să mă apăr ; căpetenia lor îşi dădu atunci seama că — aşa cum îi spusesem — n-o să mă poată avea viu. Îl chemă deci pe grefier şi, în timp ce acesta citea hrisovul, încercă de două sau de trei ori să pună mîna pe mine, dar nici eu nu-mi pierdui firea şi nu mă clintii din loc. Pînă la urmă, lăsîndu-se păgubaşi, îmi aruncară hrisovul la pămînt şi plecară fără mine.

LXXXIII. Încercai să mă culc din nou, dar mă simţeam foarte frămîntat, aşa că nu mai putui să aţipesc. Cum între timp se luminase de ziuă, mă gîndii să mă duc să mi se ia sînge. Mă sfătuii însă cu *messer* Giovanni Gaddi, iar el mă dădu pe mîna unui amărît de medic de-al său, care mă întrebă dacă nu cumva mi-a fost frică. Gîndiţi-vă şi dumneavoastră acum : ce fel de judecată de ditamai medic mai poate fi şi asta ? După ce-i povestesc o

întîmplare atît de grozavă, mai vine să-mi pună o asemenea întrebare! De fapt, era un fel de găgăuţă, care rîdea într-una şi din te-miri-ce; tot rîzînd îmi spuse să beau cîte-un pahar zdravăn de vin grecesc, să am grijă să fiu vesel şi să nu-mi fie frică. *Messer* Giovanni zise şi el: De bronz sau de marmură să fii, maestre, şi tot te-ar prinde frica de ţi s-ar întîmpla aşa ceva; cu atît mai mult deci cînd e vorba de un om! Nu sîntem făcuţi cu toţii din acelaşi aluat, *monseniore*, răspunse amărîtul de medic; omul ăsta nu e nici din bronz, nici din marmură, ci din oţel curat. Şi pipăindu-mi pulsul, rîse prosteşte şi-i spuse lui *messer* Giovanni: Puneţi mîna aici: ăsta nu e puls de om, ci de leu sau de dragon. Aveam pulsul foarte neregulat, poate mai neregulat chiar decît învăţase acel neisprăvit de medic, de la Hipocrate[1] sau de la Galen[2], şi îmi dădeam seama că eram bolnav, dar ca să nu-mi sporesc teama şi frămîntarea mă îmbărbătam singur. Între timp, *messer* Giovanni dădu poruncă să se pună masa, la care ne aşezarăm toţi cîţi eram acolo, adică: *messer* Giovanni, un oarecare *messer* Ludovico da Fano, *messer* Antonio Allegretti, *messer* Giovanni Greco — oameni foarte învăţaţi la timpul lor —, precum şi *messer* Annibale Caro[3], pe atunci

[1] *Hippocrates* — cel mai vestit medic al antichităţii. Născut în insula Cos, către anul 460 î.e.n.

[2] *Galenus* — anatomist grec, născut în 131 şi mort către 210. A făcut importante descoperiri în anatomie.

[3] În 1535, cînd se petrec aceste fapte, Annibale Caro avea douăzeci şi opt de ani; era deci cu şapte ani mai tînăr decît Cellini.

foarte tînăr ; în tot timpul mesei nu se vorbi decît de isprava mea vitejească. În cîteva rînduri, lucrătorul meu Cencio — care era pe cît de deştept, pe atît de îndrăzneţ şi de bine făcut — fu pus să repete această îndrăcită ispravă a mea ; de fiecare dată, Cencio imita gesturile pe care le făcusem, repeta întocmai cuvintele pe care le spusesem şi-mi amintea cîte ceva nou ; cei de faţă îl întrebară de mai multe ori dacă i-a fost frică ; atunci el le propuse să mă întrebe pe mine dacă mi-a fost frică, întrucît el a simţit aidoma ceea ce am simţit şi eu. Plictisit de sporovăiala asta şi simţindu-mă foarte rău, mă ridicai de la masă, spunînd că vreau să plec să cumpăr veşminte de mătase albastră pentru Cencio şi pentru mine, căci peste patru zile este Sfînta Maria şi trebuie să mă duc în procesiune, iar Cencio urmează să meargă în faţa mea, ţinînd în mînă o făclie de ceară albă, aprinsă. În felul acesta îi părăsii, pentru a mă duce să cumpăr nişte postav albastru, o vestă scurtă de mătase subţire, tot albastră, şi un pieptăraş de aceeaşi culoare ; lui Cencio îi făcui, de asemenea, un pieptar şi o vestă de tafta, tot albastre.

De îndată ce cumpărai aceste veşminte, mă dusei la papă ; îmi spuse să vorbesc cu *messer* Ambruogio, căruia îi dăduse poruncă să-mi comande o mare lucrare din aur. M-am dus aşadar la *messer* Ambruogio, care cunoştea pe de rost toată povestea cu şeful poliţiei, căci el era cel care se înţelesese cu duşmanii mei să mă facă să vin înapoi de la Florenţa şi-l

mustrase cu asprime pe poliţai fiindcă nu izbutise să mă înhaţe. Acesta însă se lepădă de răspundere, spunînd că nu putea face nimic împotriva unui asemenea hrisov. La început, *messer* Ambruogio vorbi cu mine de treburile cu care îl însărcinase papa ; după asta îmi ceru să fac desenele, încredinţîndu-mă că se va îngriji de toate. Între timp, se apropia ziua de Sfînta Maria şi, fiindcă era obiceiul ca toţi cei graţiaţi în ziua aceasta să se lase mai întîi arestaţi, mă dusei din nou la papă şi-i spusei că nu voiam să merg la închisoare şi că-l rugam să mă scutească de a mă lăsa întemniţat. Papa îmi răspunse că, întrucît aşa era obiceiul, trebuia să fac şi eu la fel. Faţă de acest răspuns, îngenuncheai din nou şi-i mulţumii sanctităţii-sale pentru hrisovul pe care mi-l făcuse şi care — spusei eu — îmi va ajuta să mă înapoiez pentru a-l sluji pe ducele Florenţei, care aşteaptă cu nerăbdare. Auzind acestea, papa se întoarse către unul dintre oamenii săi de încredere şi-i spuse : Să i se acorde lui Benvenuto iertarea, fără închisoare ; să i se elibereze pentru aceasta un înscris, ca să poată sta liniştit. După ce acest înscris fu întocmit, papa îl semnă şi porunci să fie înregistrat la Campidoglio ; apoi, în ziua de Sfînta Maria, mersei în procesiune la loc de cinste, între doi gentilomi, şi căpătai iertarea deplină.

LXXXIV. Patru zile mai tîrziu am fost cuprins de nişte călduri îngrozitoare, însoţite de nişte tremurături greu de închipuit ; am căzut bolnav la

pat, socotind că mă prăpădesc. I-am chemat pe cei mai buni medici din Roma — printre care pe maestrul Francesco da Norcia[1], cel mai vîrstnic şi cel mai de vază medic din Roma; le-am povestit care era, după părerea mea, pricina bolii mele îngrozitoare; le-am mai spus de asemenea că voiesem să-mi iau sînge, dar că fusesem sfătuit să n-o fac, şi i-am rugat — dacă nu era prea tîrziu — să-mi ia ei. Maestrul Francesco îmi răspunse că acum nu mai era bine să-mi iau sînge, dar că, dacă-mi luam atunci, era bine şi aş fi fost sănătos tun. Acum însă, spuse el, e nevoie de alte leacuri. Deşi medicii se trudeau să mă îngrijească cu toată ştiinţa şi grija de care erau în stare, mie mi-era pe zi ce trecea tot mai rău, aşa că după opt zile boala se înrăutăţi atît de tare, încît medicii — deznădăjduiţi — îngăduiră să mi se dea orice aş fi dorit. Maestrul Francesco spuse însă: Cîtă vreme mai răsuflă, chemaţi-mă oricînd, căci nu putem bănui ce e în stare să facă natura cu un asemenea tînăr. Iar dacă leşină, daţi-i aceste cinci doctorii, una după alta, şi trimiteţi după mine: voi veni la orice oră din noapte, căci mai drag mi-ar fi să-l scap pe el decît pe nu ştiu care cardinal din Roma. *Messer* Giovanni Gaddi venea să mă vadă de cîte două-trei ori pe zi; de fiecare dată lua în mînă una dintre frumoasele mele flinte, vreo cămaşă de zale, o spadă, un model sau un obiect oarecare şi-i tot da zor:

[1] *Francesco Fusconi*, medicul papilor Adrian al VI-lea, Clement al VII-lea şi Paul al III-lea.

Ce frumoasă e asta! Dar asta e şi mai frumoasă! ajungînd să mă plictisească îngrozitor. Împreună cu el venea un anume Mattio Franzesi [1], care de asemeni parcă abia aştepta să-mi dau duhul, şi asta nu fiindcă ar fi vrut să-i rămînă ceva de pe urma mea, ci pentru a-l vedea pe *messer* Giovanni punînd mîna pe ceea ce arăta că-i făcea plăcere să aibă. În schimb, Felice, tovarăşul de care am mai vorbit, stătea tot timpul lîngă mine şi-mi era de un nepreţuit ajutor. Slăbisem şi mi-era atît de rău, încît nu mai puteam nici să răsuflu; judecata însă îmi rămăsese la fel de limpede ca pe vremea cînd eram sănătos. Deşi nu-mi pierdusem minţile, mi se părea că-l văd înaintînd spre patul meu pe un bătrîn îngrozitor la chip, care voia să mă tragă cu sila în barca lui cea mare [2]; îl chemam atunci lîngă mine pe Felice al meu, cerîndu-i să-l gonească pe acel ticălos de bătrîn. Felice, care ţinea la mine ca la ochii din cap, alerga, spunînd printre lacrimi: Şterge-o de-aici, pungaş bătrîn; vrei să-mi furi tot ce am mai scump! Atunci *messer* Giovanni Gaddi,

---

[1] Poet, autor al unor stihuri vesele. În unele din acestea este amintit şi numele lui Cellini.

[2] Aluzie la *Infernul* lui Dante (cîntul al III-lea, versurile 82—87):

...Şi-atunci spre noi în luntrea lui cea iute
Văzui venind cărunt un corăbier,
Strigînd: — Vai vouă, suflete pierdute,
Şi-n veci de-acum lipsiţilor de cer!
Eu vin ca să vă trec de ceea parte,
În noaptea cea de veci, şi-n foc şi-n ger!

(Vezi Dante Alighieri, *Divina Commedia, Infernul*, traducere de G. Coşbuc, Bucureşti, 1954.)

care era de față, spunea : Sărăcuțul de el, aiurează ; nu mai are de trăit decît cîteva ore. L-a citit pe Dante, spunea Mattio Franzesi, și aiurează din pricina bolii. Și adăugă rîzînd : Spală putina, ticălos bătrîn, și lasă-l în pace pe Benvenuto al nostru ! Văzîndu-mă luat peste picior, mă întorsei către *messer* Giovanni Gaddi și-i spusei : Să știți, scumpul meu maestru, că nu aiurez și că acest bătrîn se ține într-adevăr scai de mine ; dumneavoastră ați face mult mai bine dacă l-ați lua din fața mea pe acest nenorocit de Mattio, care-și rîde de boala mea ; iar dacă mă socoate vrednic să ne mai vedem, înălțimea-voastră ar face mai bine dacă ar veni însoțită de *messer* Antonio Allegretti, de *messer* Annibal Caro sau de alții dintre savanții voștri prieteni, persoane mai de omenie și mai înțelepte decît acest neghiob. *Messer* Giovanni îi spuse în glumă lui Mattio să piară pentru totdeauna din fața sa ; Mattio începu să rîdă, dar gluma se schimbă în lucru serios, întrucît *messer* Giovanni nici nu mai voi să-l vadă și trimise după *messer* Antonio Allegretti, *messer* Ludovico și *messer* Annibal Caro. De îndată ce sosiră acești oameni de treabă, mă simții mult mai liniștit, fiindcă vorbeam cu ei ca un om în toate mințile, deși tot îi mai ceream lui Felice să-l ia la goană pe bătrîn. *Messer* Ludovico mă întrebă cum arată bătrînul acela. Pe cînd i-l descriam cum puteam mai bine, bătrînul mă apucă de un braț și mă trase cu fața spre el ; începui atunci să țip după ajutor, spunînd că vrea să mă zvîrle sub coviltirul

îngrozitoarei sale bărci. După ce rostii acest ultim cuvînt, căzui într-un leşin adînc ; mi se părea că am şi fost zvîrlit în barcă. Mi s-a spus că tot timpul acestui leşin nu am contenit să mă zbat şi să spun tot felul de vorbe urîte despre *messer* Giovanni Gaddi, învinuindu-l că venea la mine nu din milă, ci ca să mă fure. Aceste vorbe şi altele la fel de urîte l-au făcut pe *messer* Giovanni să se simtă tare rău. Mi s-a mai spus de asemeni că după asta am înţepenit ca mort şi că am rămas astfel mai bine de un ceas ; cei de faţă crezură că am început să mă răcesc şi, socotindu-mă mort, plecară fiecare la casa lui. Vestea ajunse astfel şi la Mattio Franzesi, care trimise scrisoare la Florenţa, către *messer* Benedetto Varchi, cel mai drag prieten al meu, spunîndu-i că fusesem văzut dîndu-mi duhul la cutare oră din noapte. Cu privire la această moarte neadevărată, dar căreia i se dăduse atît de multă crezare, multtalentatul *messer* Benedetto — cel mai bun prieten al meu — compuse un sonet minunat, pe care îl voi da la locul cuvenit. Trecură mai puţin de trei ceasuri pînă să-mi vin în fire ; după ce încercă toate leacurile lăsate de maestrul Francesco şi văzu că nu-mi erau de nici un folos, iubitul meu Felice alergă acasă la maestrul Francesco da Norcia şi bătu în poartă, pînă îl trezi din somn şi-l făcu să se dea jos din pat. Apoi, plîngînd, îl rugă să vină la noi acasă, întrucît, spuse el, i se părea că am murit. Păi bine, tinere, grăi maestrul Francesco, mînios nevoie-mare, ce mare scofală crezi c-o să fac dac-o

să vin ? De e mort cumva, află că-mi pare mai rău ca ţie ! Socoţi oare că dac-o să vin cu leacurile mele o să-i suflu-n dos, să-l înviez ? Văzînd însă că bietul tînăr plecă plîngînd, îl chemă îndărăt şi-i dădu nişte ulei cu care să-mi ungă pulsul şi inima ; îl sfătui să-mi strîngă puternic degetele mici de la picioare şi de la mîini, iar de chemat să nu-l cheme decît dacă îmi vin în fire. Felice îndeplini întocmai toate cele spuse de maestrul Francesco şi, fiindcă aproape se luminase de ziuă, iar cît despre mine nu se întrezărea nici o nădejde, ai mei se pregătiră să mă îmbăieze şi să mă îmbrace. Dar, pe neaşteptate, îmi venii în simţiri şi-l chemai pe Felice să-l alunge degrabă pe acel bătrîn, care nu-mi da pace. Felice voi să trimită după maestrul Francesco, dar eu nu primii şi-i cerui să vină lîngă mine, căci bătrînul se temea de el şi pleca de îndată. Cînd Felice se apropie, pusei mîna pe el şi mi se păru că bătrînul se îndepărtează, negru de mînie ; îl rugai atunci pe Felice să nu mai plece de lîngă mine. Sosi şi maestrul Francesco, şi spuse că ţine să mă scape cu orice chip şi că în viaţa lui n-a văzut încă un tînăr cu mai multă vlagă ; apoi se apucă să scrie, dîndu-mi fumigaţii [1], băi, linimente [2], cataplasme şi cîte alte leacuri. Pînă la urmă, cu ajutorul a peste douăzeci de lipitori, îmi venii în fire, dar mă sim-

[1] *Fumigaţie* — aplicarea unui medicament sub formă de aburi sau fum.

[2] *Liniment* — medicament pentru fricţiuni, avînd la bază o materie uleioasă.

ţeam zdrobit, sfîşiat, făcut fărîme. Împreună cu numeroşi prieteni de-ai mei, veniţi să vadă minunata înviere a mortului, se iviră şi cîteva înalte personaje ; spusei de faţă cu toţi că-i lăsam sărmanei mele surori, Liperata, care se afla la Florenţa, puţina avere pe care o aveam şi care se putea ridica la opt sute de scuzi — în aur, argint, giuvaere şi bani ; toate celelalte lucruri ale mele — arme sau altceva — voiam să-i rămînă preaiubitului meu Felice, împreună cu cincizeci de ducaţi de aur, cu care să se poată îmbrăca. Auzindu-mă, Felice se aruncă de gîtul meu, spunînd că nu avea trebuinţă de nimic altceva decît să mă vadă în viaţă. Dacă vrei să trăiesc, îi spusei eu atunci, stai numai lîngă mine şi goneşte-l pe bătrînul ăsta, care se teme de tine. Cîţiva dintre cei de faţă se speriară auzindu-mă vorbind astfel, căci îşi dădeau seama că nu aiuram, ci vorbeam ca un om în toată firea, cu mintea întreagă. Acesta a fost mersul grelei mele boli, şi nu se vedea nici o îmbunătăţire. Strălucitul maestru Francesco venea să mă vadă de patru şi cinci ori pe zi ; în schimb, de ruşine, *messer* Giovanni Gaddi nu-mi mai călca pragul. Apăru însă cumnatul meu, soţul surorii de care am vorbit mai sus ; venea de la Florenţa, pentru moştenire, dar, cum era un om foarte de treabă, se bucură din inimă găsindu-mă în viaţă, şi din pricina aceasta eram şi eu încîntat să-l văd. Mă mîngîie, spunîndu-mi că a venit numai ca să mă îngrijească cu mîna lui, ceea ce şi făcu timp de mai multe zile. Apoi, fiind aproape sigur

c-o să mă însănătoşesc, îl trimisei acasă. La plecare îmi lăsă şi sonetul lui *messer* Benedetto Varchi, pe care-l transcriu :

DESPRE BĂNUITA, DAR NEADEVĂRATA MOARTE A LUI BENVENUTO CELLINI

Cin' să ne-aline, Mattio ? Cine oare
Să nu murim plîngîndu-l ne-o opri,
Cînd fără noi, o, vai, se-adeveri
C-atît de timpuriu plecă spre soare

Un suflet de aur, curat, în care
Atît talent era, că pîn-aci
Egal n-avu şi-n lume nu-i va fi,
De unde-ntîi cei buni pornesc să zboare.

Tu, nobil duh, dacă şi-acolo sus
Iubire-i, către-ai tăi cei dragi priveşte,
Să-i vezi plîngînd nu slava-ţi, ci-a lor soartă.

Acolo-n cer, pe tatăl lui Isus
Aidoma privirea-ţi îl găseşte,
Cum l-a ivit cîndva măiastra-ţi artă.

LXXXV. Boala fusese atît de grea, încît părea să nu se mai termine, iar maestrul Francesco da Norcia cel de treabă îşi dădea mai multă osteneală ca oricînd ; zilnic îmi aducea noi leacuri, căutînd să înzdrăvenească la loc bietul meu trup prăpădit ; dar, în ciuda sforţărilor sale de neînchipuit, nu

părea să poată stăvili mersul înainte al încăpăţînatei boli, şi de aceea toţi medicii ajunseseră la deznădejde şi nu mai ştiau ce să-mi facă. Mi-era o sete îngrozitoare, dar doctorii mă opriseră încă de multă vreme să beau apă ; Felice, care vedea în scăparea mea o adevărată minune, nu se mai dezlipea de lîngă mine, iar bătrînul mă cam lăsase în pace, ivindu-se doar uneori, în timpul somnului. Într-o zi, în timp ce Felice era plecat de-acasă, rămăseseră de pază un ucenic de-al meu şi o slujnică, pe care o chema Beatrice. Îl întrebai pe ucenic ce se întîmplase cu servitorul meu Cencio şi de ce nu-l văzusem niciodată slujindu-mă. Ucenicul îmi răspunse că Cencio fusese mult mai rău bolnav decît mine şi că trăgea să moară. Aflînd acest lucru, pe care Felice îi oprise să mi-l spună, mă cuprinse o supărare adîncă ; mai tîrziu o chemai pe Beatrice, slujnica de fel din Pistoia, şi o rugai să-mi umple cu apă limpede şi proaspătă o cană mare de cristal, care se afla alături, şi să mi-o aducă. Femeia alergă degrabă şi mi-o aduse plină. Îi spusei să mi-o apropie de gură şi-i făgăduii că dacă mă lasă să beau cît poftesc am să-i dărui o fustă. Fiindcă îmi şterpelise felurite lucruri de oarecare preţ şi se temea să nu descopăr furtişagul, slujnica ar fi fost mult mai bucuroasă să mor, aşa că mă lăsă să beau în două rînduri cîtă apă pofteam ; putui astfel să beau o cană şi mai bine. Apoi, învelindu-mă, adormii şi începui să asud. După ce dormisem timp de aproape o oră, se înapoie şi Felice, care îl întrebă

pe băiat cum mă simt. Nu ştiu, răspunse acesta, Beatrice i-a adus cana aceasta plină cu apă şi a băut-o aproape toată, aşa că nu-mi dau seama dacă e viu, sau mort. Mi s-a spus că bietul Felice era cît pe ce să cadă la pămînt din pricina supărării care-l cuprinsese : puse apoi mîna pe un baston şi începu s-o bată în neştire pe slujnică, spunînd : Mi l-ai ucis, ticăloaso ! În timp ce Felice o bătea, iar ea ţipa, eu visam că bătrînul ţinea în mîini nişte frînghii, cu care se pregătea să mă lege ; dar Felice îl ajunse şi începu să-l lovească cu o secure, pînă cînd bătrînul o luă la fugă, spunînd : lasă-mă să plec, că multă vreme nu m-oi mai întoarce ! Între timp, ţipînd cît o ţinea gura, Beatrice năvălise în odaia mea. Mă deşteptai şi spusei : Las-o în pace ; a vrut poate să-mi facă rău, dar mi-a făcut mai mult bine decît ai putut să-mi faci tu, cu toate sforţările tale ; ajută-mă repede, căci sînt leoarcă de năduşeală ; grăbeşte-te ! Felice, căruia îi mai venise inima la loc, mă şterse de sudoare şi mă învioră ; mă simţii atît de bine, încît începui să nădăjduiesc că mă voi însănătoşi. În acest timp se ivi maestrul Francesco, care văzîndu-ne — pe mine mai bine, pe slujnică plîngînd, pe ucenic umblînd încoace şi încolo, iar pe Felice rîzînd — îşi dădu seama că s-a întîmplat ceva nemaipomenit, care pricinuise această adîncă îmbunătăţire în starea sănătăţii mele. Între timp pică şi maestrul Bernardino, medicul acela care la începutul bolii nu voise să-mi ia sînge. O, tu, putere a firii ! exclamă maestrul

Francesco, medic destoinic şi priceput. Tu ştii singură ce-ţi este de trebuinţă, în vreme ce medicii habar n-au! Prostănacul de *maestro* Bernardino se crezu numaidecît dator să-şi dea cu părerea: Dacă bea o cană mai mult, se vindeca de-a binelea. Om bătrîn şi cu multă experienţă, maestrul Francesco da Norcia i-o trînti: Ba ar fi fost o mare nenorocire, şi deie Domnul ca aşa ceva să te lovească pe tine! Se întoarse apoi către mine şi mă întrebă dacă aş mai fi putut bea. Îi răspunsei că nu, întrucît îmi potolisem setea. Vezi, îi spuse el aceluiaşi Bernardino, că natura nu a primit decît atît cît trebuia, şi nu mai mult decît ceea ce îi lipsea. Tot ea cerea ce-i era de trebuinţă şi atunci cînd bietul tînăr te-a rugat să-i iei sînge; dacă ştiai că sănătatea lui atîrnă de două căni de apă, de ce n-ai spus-o mai înainte? Atunci da, te puteai lăuda. Luat repede, neispăvitul de medic plecă bombănind şi nu mai puse piciorul în casa mea. Maestrul Francesco ceru să fiu scos din odaie şi dus pe una din colinele Romei. Aflînd că m-am făcut bine, cardinalul Cornaro mă pofti într-unul din palatele sale, la Monte Cavallo. Fusei dus în aceeaşi seară cu o trăsurică, bine învelit şi ferit de zguduieli. Cum ajunsei, începui să vomit şi, tot vomitînd, îmi ieşi din stomac un vierme, lung de un sfert de braţ, hidos la înfăţişare, acoperit cu păr lung şi tărcat cu roşu, verde şi negru; îl păstrară pentru a-l arăta medicului, iar acesta mărturisi mai întîi

că nu mai văzuse niciodată așa ceva, iar apoi îi spuse lui Felice: Îngrijește-l acum pe Benvenuto al tău, care s-a făcut bine. Nu-l lăsa să se mai supere atît de rău, căci, dacă de data asta a scăpat, a doua supărare îl ucide. Vezi și tu că boala a fost atît de cumplită, încît nu i se puteau da nici sfintele taine; îmi dau de pe acum seama că trebuie doar un pic de răbdare și timp, și o să poată executa alte lucrări frumoase. Apoi, întorcîndu-se spre mine, îmi spuse: Fii cuminte, scumpul meu Benvenuto, și nu te mai frămînta pentru nimic; vreau ca de îndată ce te însănătoșești să-mi faci cu mîna ta o fecioară, la care să mă rog, amintindu-mi cu drag de tine. Făgăduii să i-o fac, și apoi îl întrebai dacă nu era bine să mă duc la Florența. Îmi spuse că mai întîi ar fi bine să-mi refac puterile, așteptînd să vedem ce va face natura singură.

LXXXVI. În cele opt zile care au urmat, starea sănătății mele se îmbunătăți atît de puțin, încît aproape că mi se făcuse silă de mine însumi: suferința mă chinuia de peste cincizeci de zile. Mă hotărîi deci și — după ce-mi făcui toate pregătirile — plecai spre Florența, într-o trăsurică cu două locuri, împreună cu scumpul meu Felice. Ajunși la Florența, am tras acasă la sora mea; cum nu-i scrisesem nimic, ea începu să plîngă și să rîdă în același timp. Chiar în aceeași zi, veniră să mă vadă numeroși prieteni de-ai mei, printre care și Pier Landi, cel mai bun și cel mai drag prieten pe care l-am

avut vreodată ; a doua zi se înfăţişă un anume Niccolò da Monte Aguto, şi el foarte bun prieten al meu. Acesta îl auzise pe duce spunînd : Benvenuto făcea mai bine dacă murea ; venind aici, şi-a pus ştreangul de gît, căci n-o să-l iert în veci. De cum sosi, Niccolò rosti deznădăjduit : Vai de mine, dragul meu Benvenuto, oare ce cauţi aici ? Nu-ţi aminteşti că ai uneltit împotriva ducelui ? L-am auzit jurîndu-se că ai venit aici ca să-ţi pui ştreangul de gît. Fără să stau pe gînduri, îi spusei : Niccolò, aminteşte-i excelenţei-sale că şi papa Clemente a voit să-mi facă acelaşi lucru, şi la fel de pe nedrept ; să mă pună sub supraveghere pînă mă fac sănătos, şi am să-i arăt că i-am fost cel mai credincios slujitor pe care l-a avut vreodată în viaţă ; şi fiindcă acest pustiu de bine mi-l va fi făcut, din pizmă, vreunul dintre duşmanii mei, excelenţa-sa să aştepte pînă mă fac sănătos, şi atunci îi voi lămuri atît de bine purtarea mea, încît o să rămînă uimit. Totul mi se trăgea de la pictorul aretin Giorgetto Vassellario [1], poate ca răsplată pentru nu-

[1] Pictorul *Giorgio Vasari,* căruia Cellini îi purta o ură neîmpăcată, s-a născut la Arezzo, în 1511, şi a murit în 1574. A fost prieten cu Michelangelo (căruia îi fusese mai întîi elev), cu Andrea del Sarto şi cu Il Rosso ; a trăit în intimitatea tuturor oamenilor de seamă ai vremii sale. Era foarte preţuit de Cosimo I de'Medici, care l-a copleşit cu onoruri şi bogăţii. Îndemnat şi încurajat de prietenii săi, a scris *Vieţile celor mai de seamă pictori, sculptori şi arhitecţi* (apărută şi în traducere romînească, Editura Meridiane, 1962, 2 vol.), operă care — deşi conţine numeroase erori — rămîne şi astăzi un izvor nesecat de informaţii pentru cei ce vor să studieze mişcarea artistică a Renaşterii.

meroasele binefaceri pe care i le făcusem ; aşa, de pildă, îl găzduisem la Roma, pe cheltuiala mea, iar el îmi răscolise toată casa ; pe vremea aceea suferea de o eczemă uscată şi-şi tocise degetele tot scărpinîndu-se, iar într-o noapte, dormind împreună cu Manno[1] — un băiat cuminte, care lucra la mine —şi crezînd că se scarpină pe el însuşi, îi jupuise acestuia un picior, cu mîinile lui scîrboase, ale căror unghii, barem, nu le tăia niciodată. Manno mă părăsi, spunînd că pe Giorgio îl va ucide cu orice preţ. Îi împăcai, iar pe Giorgio îl trimisei să lucreze pentru cardinalul de'Medici, ajutîndu-l într-una. Acesta era răul pe care i-l făcusem, şi din pricina asta mă pîrîse ducelui Lessandro că l-aş fi bîrfit şi că m-aş fi lăudat că aş vrea să fiu cel dintîi care să sar peste zidurile Florenţei împreună cu exilaţii, duşmanii excelenţei-sale. După cîte am înţeles mai tîrziu, cel care îl punea la cale să spună toate astea era îngîmfatul de Ottaviano de'Medici, care voia astfel să se răzbune pe mine pentru mustrarea pe care i-o făcuse ducele în legătură cu monedele şi cu plecarea mea de la Florenţa ; eu, însă, ca unul care nu mă ştiam vinovat de nici una din aceste fapte ce mi se puneau în seamă, nu mă temeam de loc ; eminentul maestru Francesco da Montevarchi mă îngrijea cu cea mai mare pricepere ; mi-l adusese

[1] Vorbind de giuvaergiul *Manno*, Vasari îl arată ca pe un om „rar în meseria sa şi minunat în ce priveşte purtările şi bunătatea".

prietenul meu drag Luca Martini[1], care stătea pe lîngă mine cea mai mare parte a zilei.

LXXXVII. Pe credinciosul meu Felice îl trimisesem între timp înapoi la Roma, pentru a se îngriji de treburile de acolo. După vreo cincisprezece zile, izbutii cu greu să mă ridic din pat şi, deşi nu mă puteam încă ţine pe picioare, cerui să fiu dus pe terasa cea mică a palatului Medicilor, unde aşteptai trecerea ducelui. Mulţi dintre oamenii săi de casă, prieteni de-ai mei, veniră să-mi vorbească : erau foarte miraţi văzînd că, deşi greu bolnav, cerusem totuşi să fiu dus acolo şi spuneau că trebuia să aştept ca mai întîi să mă vindec şi abia pe urmă să mă duc la duce. Se adunaseră destul de mulţi şi mă priveau cu toţii ca pe-o minune, dar nu fiindcă auziseră că aş fi murit, ci fiindcă arătam la faţă ca un mort. Le povestii tuturor cum fusesem bîrfit în faţa ducelui de către un ticălos de pungaş, care minţise că m-aş fi lăudat că vream să fiu cel dintîi care să sar peste zidurile Florenţei şi că aş fi ponegrit-o pe excelenţa-sa. Din această pricină, adăugai eu, puţin îmi pasă dacă trăiesc sau mor, cît timp nu izbutesc să spăl nemernicia asta şi să aflu numele acelui pungaş neruşinat care a făcut un raport atît de mincinos. În timp ce vorbeam, se adunase o mare mulţime de gentilomi, care îmi arătau cu toţii o milă adîncă, fiecare dintre ei spunîndu-mi ba una, ba alta ; le spusei şi eu că eram hotă-

[1] Poet şi literat. Se bucura de mare trecere la curtea lui Cosimo I.

rît să nu mă mişc de-acolo pînă cînd nu aflam numele celui care mă învinuise. Auzind aceste cuvinte, meşterul Augustino, croitorul ducelui, care se afla printre acei gentilomi, se apropie şi spuse : Dacă asta-i tot ce vrei, vei afla curînd. Şi cum tocmai atunci trecea pe acolo pictorul Giorgio, cel de care am mai vorbit, meşterul Augustino grăi : Iată cine te-a ponegrit ; tu singur ştii dacă ceea ce-a spus e adevărat ori nu. Deşi nu mă puteam mişca din loc, îl întrebai totuşi cu îndrăzneală pe Giorgio dacă într-adevăr el era acela care mă învinuise. Îmi răspunse că nu, că nu era adevărat şi că nu spusese niciodată aşa ceva despre mine. Dar meşterul Augustino îl repezi : Aşa, împieliţatule, nu ştii oare că eu cunosc toată povestea ? Giorgio se îndepărtă în grabă, susţinînd din nou că n-avea nici o vină şi că totul era o minciună. Nu trecu mult, şi apăru ducele ; ajutat de meşterul Augustino, mă ridicai în faţa sa, iar el se opri. Îi spusei că venisem acolo numai şi numai pentru a mă dezvinovăţi. Ducele mă privi, se mira că mai sînt încă în viaţă şi-mi spuse să caut a fi om de treabă şi să mă fac sănătos. De cum mă înapoiai acasă, veni să mă caute Niccolò da Monte Aguto, care îmi spuse că scăpasem de o primejdie fără seamăn şi că, în ceea ce-l privea, nici nu crezuse că asta mai era cu putinţă, socotind că osînda mea fusese scrisă cu cerneală de neşters. Apoi mă sfătui să caut a mă însănătoşi cît mai curînd şi să plec încotro m-or duce ochii, căci primejdia venea din partea unui om de temut. Îmi mai spuse să mă păzesc şi mă întrebă : Ce rău i-ai făcut, oare, acelui netrebnic de Ottaviano

de'Medici ? Îi răspunsei că, în vreme ce eu nu-i făcusem nici un rău, el îmi făcuse mie mai multe ; după ce-i înşirai toată povestea cu Monetăria, Niccolò da Monte Aguto grăi : Du-te cu Dumnezeu cît poţi mai degrabă şi nu-ţi pierde cumpătul, căci vei fi răzbunat mult mai curînd decît crezi. Aşteptînd să mă fac bine, îi mai dădeam lui Pietropagolo unele sfaturi cu privire la baterea monedelor ; mai tîrziu, am plecat la Roma, fără a-mi mai lua rămas bun de la duce sau de la alţii.

LXXXVIII. O dată ajuns la Roma, după ce mă veselii zdravăn cu prietenii mei, mă apucai de medalia ducelui, şi în cîteva zile terminai să-i gravez capul, în oţel ; era cea mai frumoasă lucrare pe care o executasem pînă atunci. În vremea aceea venea pe la mine, cel puţin o dată pe zi, un oarecare nătărău, cunoscut sub numele de Francesco Soderini [1] ; luînd seama la ce lucrez, îmi spuse în cîteva rînduri : Nenorocitule ! Ţii cu tot dinadinsul să-l faci nemuritor pe acest tiran turbat ? ! Căci altfel nu făceai un lucru atît de frumos, arătînd cu prisosinţă că eşti duşmanul nostru înrăit şi prietenul papii şi al ducelui, deşi atît unul, cît şi celălalt au voit în două rînduri să te spînzure pe degeaba ; aşa s-au purtat şi tatăl, şi fiul. Fereşte-te acum de Sfîntul Duh ! (Se susţinea cu tărie că ducele Lessandro era fiul papii Clemente. Jurîndu-se, *messer* Francesco mai spuse că, dacă ar fi putut, mi-ar fi

[1] Unul dintre conducătorii partidului republican, izgonit din Florenţa de Alessandro de'Medici în 1530.

furat tiparele acelei medalii. Îi mulţumii că m-a înştiinţat şi-i făgăduii să le păstrez aşa fel încît să nu le mai vadă niciodată. Scrisei la Florenţa, rugînd să i se ceară lui Lorenzino să-mi trimită reversul medaliei. Niccolò da Monte Aguto, căruia îi scrisesem, îmi răspunse că l-a întrebat pe Lorenzino, filozoful nebun şi melancolic, iar acesta l-a încredinţat că zi şi noapte nu se gîndeşte decît la acest revers, pe care îl va face cît mai curînd cu putinţă ; în acelaşi timp, Niccolò mă sfătui să nu pun cine ştie ce temei pe făgăduiala acestuia şi, ca să nu am vreo încurcătură, să fac eu însumi un revers, din închipuirea mea, urmînd ca la sfîrşit să i-l arăt ducelui, şi va fi bine. Desenai atunci un revers, care mi se păru potrivit, şi mă apucai să-l execut cu multă tragere de inimă. Cum însă nu mă însănătoşisem cu desăvîrşire după boala cea grea, îmi făcea multă plăcere să merg la vînătoare, însoţit de dragul meu Felice ; acesta nu cunoştea o iotă din meşteşugul meu, dar, cum eram mereu împreună, zi şi noapte, toată lumea îl socotea un meseriaş foarte destoinic. De mii de ori am rîs împreună de această deosebită faimă pe care şi-o căpătase şi, fiindcă îl chema Felice Guadagni, îmi spuse o dată, glumind : M-ai făcut să capăt o faimă atît de mare, încît în loc de *Felice-Guadagni-poco,* cum se cuvenea să mă cheme, pot să-mi spun astăzi *Felice-Guadagniassai* [1]. Îi răspunsei că sînt două chipuri de a cîştiga, şi anume :

[1] Joc de cuvinte : *guadagnare* înseamnă în limba italiană a cîştiga ; de aici : *guadagni poco,* cîştigă puţin ; *guadagni assai,* cîştigă destul.

unul care înseamnă a cîştiga pentru sine, şi altul care înseamnă a cîştiga pentru alţii ; adăugai apoi că eu preţuiam la el mult mai mult acest al doilea chip, şi asta fiindcă îmi cîştigase viaţa. Am schimbat adesea asemenea vorbe, dar îndeosebi într-o zi, de sărbătoarea Epifaniei [1], cînd ne aflam împreună pe-aproape de Magliana [2], către apusul soarelui. Vînasem cu flinta mea sumedenie de gîşte şi raţe şi — aproape hotărît să nu mai trag — ne îndreptam încetişor spre Roma. La un moment dat, chemîndu-mi cîinele, care se numea Barucco, băgai de seamă că se făcuse nevăzut. Întorcîndu-mă să-l chem, îl zării stînd la pîndă după nişte gîşte care se cuibăriseră într-un şanţ. Descălecai numaidecît, îmi pregătii arma şi, trăgînd în ele de la mare depărtare, nimerii două dintr-o singură încărcătură : de altfel, nu trăgeam niciodată decît cu o singură încărcătură, ochind de la două sute de paşi, şi de cele mai multe ori nimeream ; din cele două gîşte lovite, una căzu moartă, iar a doua, care era doar rănită, zbură mai departe, dar foarte greoi ; cîinele se luă după ea şi mi-o aduse, iar eu alergai după cealaltă, pe care o văzusem căzînd într-un şanţ. Încrezător în cizmele mele foatre înalte, păşeam înainte, dar pămîntul se scufundă : nu pierdui gîsca, dar cizma dreaptă mi se umplu cu apă. Scosei piciorul afară, golii cizma de apă şi încălecai, zorindu-ne să ajungem la Roma ; dar, cum era foarte frig, îmi simţeam piciorul atît de îngheţat, încît îi spusei lui Felice : Trebuie

[1] Sărbătoare catolică (la 6 ianuarie).
[2] Sat situat cam la 5 mile depărtare de Roma

să-mi îngrijesc piciorul, căci mă doare de nu mai pot. Fără să spună un cuvînt, bunul Felice descălecă şi, adunînd ciulini şi vreascuri, se pregăti să facă focul. În aşteptare, îmi vîrîi mîinile în puful de pe pieptul gîştelor şi, dînd acolo de căldură, nu-l mai lăsai să facă nici un foc, ci-mi umplui cizma cu puf de gîscă ; apoi mă simţii dintr-o dată atît de bine, de parcă eram nou născut.

LXXXIX. Încălecarăm şi ne înapoiarăm în mare grabă la Roma. Înnoptase cînd ajunserăm pe o mică colină, de pe care uitîndu-ne spre Florenţa exclamarăm amîndoi deodată, cuprinşi de uimire : Dumnezeule din ceruri, ce minunăţie e oare aceea care se vede deasupra Florenţei ? Ceea ce vedeam semăna cu o uriaşă boltă de foc scînteietor, care arunca o lumină orbitoare. Mă întorsei atunci spre Felice şi-i spusei : Cu siguranţă că mîine vom afla că la Florenţa s-a întîmplat ceva deosebit. Cînd sosirăm la Roma, se lăsase un întuneric de nepătruns. Călăream un căluţ care mergea vijelios în galop ; în apropiere de Via Banchi şi nu departe de casa noastră, se strînsese de cu ziuă în mijlocul drumului o grămadă de cloţuri de cărămidă şi cioburi de ţiglă ; din pricina întunericului, calul urcă în goană grămada, fără a o vedea, dar la coborîre se prăbuşi cu capul între picioare ; cît despre mine, datorită Domnului nu-mi făcui nici cel mai mic rău. Auzind gălăgie, vecinii ieşiră afară cu făclii aprinse, iar eu, ridicîndu-mă de jos, nu mai stătui să încalec, ci alergai spre casă, rîzînd fericit că scăpasem fără să-mi rup gîtul.

Acasă am găsit cîţiva prieteni, cărora în timpul mesei le-am povestit atît cele petrecute la vînătoare, cît şi drăcovenia cu bolta de foc pe care o văzusem. Ce-o mai fi însemnînd şi asta ? se întrebară prietenii. Fără îndoială, la Florenţa s-au petrecut lucruri noi, răspunsei eu. Cina se termină foarte plăcut, iar a doua zi seara sosi la Roma ştirea morţii ducelui Lessandro [1]. Mă pomenii cu o mulţime de cunoscuţi, care îmi spuseră : Mare dreptate ai avut cînd ai spus că la Florenţa trebuie să se fi petrecut lucruri de seamă ! Tot atunci se ivi şi *messer* Francesco Soderini, călare pe un catîr jigărit. Rîdea pe stradă ca un nebun, iar cînd dădu cu ochii de mine îmi spuse : Iată reversul pe care ţi-l făgăduise Lorenzino de'Medici pentru medalia acelui tiran criminal ! Voiai să-i faci nemuritori pe duci : noi, însă, nu mai vrem duci ! şi-mi aruncă tot felul de ocări, ca şi cum aş fi fost capul vreunui partid care-i înscăuna pe duci. Tocmai atunci sosi şi un anume Baccio Bettini, al cărui cap semăna cu un cap de corb ; mă luă şi el la rîndul lui peste picior cu ducii, spunîndu-mi : Noi ne-am descotorosit de ei şi nu vom mai avea niciciînd duci, iar tu voiai să ni-i faci nemuritori ! Mai spuse şi multe alte asemenea cuvinte supărătoare. Pînă la urmă, plictisindu-mă din cale-afară, le zisei : Măi neghiobilor, eu nu-s decît un biet aurar, care-l servesc pe cel care mă plăteşte ; ce mă tot luaţi peste picior, de parc-aş fi cine ştie ce

[1] Alessandro de'Medici a fost ucis în noaptea de 5 ianuarie 1537, sau 1536 după vechiul stil florentin, în care anul începea la 25 martie.

căpetenie de partid ? N-o să m-apuc acum să vă scot pe nas lăcomia, nebuniile şi nemerniciile strămoşilor voştri ; tot ce pot să răspund la toate batjocurile voastre este că nu vor trece două, cel mult trei zile şi veţi avea un nou duce, poate mai rău decît răposatul. Chiar a doua zi, Bettini veni la atelier şi spuse : Tu n-ar mai trebui să cheltuieşti banii pe curieri, căci ştii mai dinainte ce-o să se întîmple ; ce duh te încunoştinţează oare ? Mai departe, îmi spuse că fusese făcut duce Cosimo de'Medici [1], fiul lui Giovanni de'Medici, dar că i se puseseră anumite îngrădiri, care aveau să-l ţină în frîu şi să nu-l lase să-şi facă de cap. Atunci îmi veni şi mie rîndul să-mi bat joc de ei : Cetăţenii Florenţei, îi spusei eu, au urcat un băiat tînăr pe un cal năzdrăvan, i-au pus pinteni, i-au dat frîul în mînă, şi apoi, după ce l-au condus în mijlocul unei cîmpii frumoase, pline de flori, fructe şi alte minunăţii, l-au oprit să treacă dincolo de anumite puncte însemnate de ei. Dar ia spuneţi-mi voi mie, cine este acela care-o să-l împiedice atunci cînd i-o veni poftă să zburde ? Legile nu se pot aplica împotriva aceluia care este stăpînul lor. Cu aceste cuvinte ne despărţirăm, şi de-aci încolo nu mă mai plictisiră.

XC. Mă întorsei la atelier şi începui să mă îngrijesc de cîteva lucrări fără cine ştie ce valoare ; îmi vedeam mai mult de sănătatea mea, căci nu mi se părea să mă fi înzdrăvenit după boala cea grea de

[1] *Cosimo de'Medici* a fost proclamat duce al Florenţei la 9 ianuarie 1537, patru zile după asasinarea ducelui Alessandro.

care suferisem. Cum tocmai în acel timp împăratul se înapoia victorios de la cucerirea Tunisului [1], papa mă chemă să mă întrebe cam ce fel de dar l-aş sfătui să-i dea. Răspunsei că, după mine, cel mai nimerit era să-i dăruiască majestăţii-sale un crucifix de aur, pe care îl aveam aproape gata ; era foarte frumos cizelat şi i-ar fi făcut cea mai mare cinste atît sanctităţii-sale, cît şi mie. Aveam gata terminate trei figurine de aur, lucrate în relief înalt, de mărimea unei palme (erau cele pe care le începusem pentru potirul papii Clemente şi înfăţişau Credinţa, Nădejdea şi Mila) ; mai modelai în ceară tot restul piciorului crucii şi i-l dusei papii, împreună cu un Crist, tot din ceară, precum şi felurite ornamente de o rară frumuseţe ; papa rămase încîntat, şi înainte de a-l părăsi ne înţeleserăm asupra celor ce aveam de făcut şi hotărîrăm preţul întregii lucrări. Era seara la orele patru cînd papa îi porunci lui *messer* Latino Iuvinale ca a doua zi să-mi înmîneze banii. Dar *messer* Latino, care nu prea era în toate minţile, se socoti dator să-i dea papii o altă idee, ce-i aparţinea, stricînd astfel tot ceea ce se hotărîse ; aşa se făcu că a doua zi dimineaţă, cînd mă dusei după bani, numai ce-l auzii spunîndu-mi cu îngîmfarea lui idioată : Noi sîntem cei care dăm idei, iar voi cei care le executaţi ! Aseară, înainte de a pleca de la papă, ne-am gîndit la ceva mult mai frumos. Încă de la cele din-

[1] Cellini confundă începutul anului 1537 cu cel al anului 1536. Împăratul Carol Quintul a cucerit Tunisul la 30 noiembrie 1535 şi a sosit la Roma la 5 aprilie 1536.

tîi vorbe şi fără să-l mai las să spună şi altceva, i-o tăiai, scurt: Nici dumneata, nici papa nu vă puteţi gîndi la ceva mai frumos decît o operă care-l înfăţişează pe Cristos! Şi acuma, dă drumul tuturor balivernelor pe care le ştii! Se despărţi de mine furios, fără a mai scoate un cuvînt, şi încercă să dea lucrarea unui alt aurar; dar papa nu se învoi şi trimise de îndată după mine, spunîndu-mi că avusesem dreptate, dar că voia să folosească o carte cu rugăciunile Maicii Domnului, ilustrată cu minunate inluminuri [1], care-l costase pe cardinalul de'Medici peste două mii de scuzi; papa adăugă că acesta era un dar foarte potrivit pentru împărăteasă şi că pentru împărat voi executa mai tîrziu lucrarea propusă de mine, care era un dar într-adevăr vrednic de el; papa încheie arătîndu-mi că se hotărîse astfel numai din lipsă de timp, deoarece împăratul era aşteptat să sosească la Roma cam într-o lună şi jumătate. Îmi cereau să fac pentru cartea mai sus pomenită o copertă de aur plin, bogat lucrată şi împodobită cu multe pietre preţioase, în valoare de circa şase mii de scuzi. Mi se dădu aurul şi pietrele şi mă apucai de lucrare; în cîteva zile o făcui să apară atît de frumoasă, încît papa, uimit, nu mai ştia cum să mă laude şi nu-i mai îngădui dobitocului de Latino să-mi stea în cale. Cînd lucrarea era pe sfîrşite, sosi şi împăratul, în cinstea căruia fuseseră înălţate numeroase arcuri de triumf de o rară frumuseţe. Intră în Roma cu o pompă strălucitoare (dar despre acest lucru se cade să scrie alţii, eu ne-

[1] Miniaturi colorate cu care se împodobeau cărţile.

voind să depăşesc faptele care mă privesc pe mine). Îndată după sosire, împăratul îi dărui papii un diamant, pe care îl cumpărase cu douăsprezece mii de scuzi, Papa trimise după mine şi-mi dădu diamantul, ca să-i fac un inel pe măsura degetului sanctităţii-sale ; îmi ceru însă ca mai întîi să-i aduc cartea, în starea în care se afla. Cînd îi adusei cartea, papa, foarte mulţumit, îmi ceru să găsim împreună temeiul prin care să-i lămurim împăratului din ce pricină rămăsese lucrarea neterminată. Răspunsei că pricina cea mai întemeiată o voi găsi în boala mea, lucru pe care majestatea-sa îl va crede cum nu se poate mai uşor, văzîndu-mă atît de slab şi de palid. Papa zise că este de aceeaşi părere, dar îmi ceru ca o dată cu cartea să mă adaug şi pe mine, ca dar din partea sanctităţii-sale ; mă învăţă apoi cum să mă port şi ce anume cuvinte să spun ; repetînd aceste cuvinte, îl întrebai pe papă dacă îi place felul în care le spun. Ar fi minunat, răspunse papa, dac-ai cuteza să vorbeşti şi faţă de împărat tot aşa cum îmi vorbeşti mie. Spusei că-i voi vorbi împăratului cu mult mai multă cutezanţă, întrucît umblă îmbrăcat ca şi mine, şi astfel voi crede că vorbesc cu un om asemănător mie, ceea ce nu se întîmplă cînd vorbesc cu sanctitatea-sa, în care văd mult mai mult suflu divin, atît din pricina podoabelor bisericeşti, cît şi din aceea a frumoasei bătrîneţi a sanctităţii-sale ; toate acestea îmi insuflă mult mai mult respect decît hlamida imperială. Du-te, Benvenuto, îmi spuse atunci

papa, căci eşti un om de ispravă ; nu ne da de ruşine, şi n-o să-ţi pară rău.

XCI. Papa porunci să fie aduşi doi cai arăbeşti, care aparţinuseră papii Clemente şi care erau cei mai frumoşi cai pe care creştinătatea îi văzuse vreodată ; apoi îl însărcină pe *messer* Durante [1], cameristul său, să ducă acei cai jos, în galeria palatului, şi să-i dăruiască împăratului, rostind cu acest prilej şi o scurtă cuvîntare, ale cărei cuvinte i le spuse chiar el. Ne duserăm jos împreună, şi cînd sosirăm în faţa împăratului cei doi cai îşi făcură intrarea cu atîta eleganţă şi făloşenie, încît împăratul şi toţi cei de faţă rămaseră muţi de uimire. În clipa aceea, *messer* Durante ieşi în faţă, stîngaci nevoie-mare şi împleticindu-şi limba în gură, cu graiul lui de brescian ; nicicînd nu s-a văzut şi nu s-a auzit ceva mai jalnic, şi însuşi împăratul pufni în rîs. Între timp, îmi şi dezvelisem lucrarea şi, băgînd de seamă că împăratul mă privea cu cea mai mare bunăvoinţă, mă înfăţişai, grăind : Sacră majestate, preasfinţitul nostru papă Paolo trimite să fie dăruită majestăţii-voastre această carte, care cuprinde rugăciunile Maicii Domnului, scrisă de mînă şi împodobită cu inluminuri executate de cel mai priceput om care s-a îndeletnicit vreodată cu această artă ; coperta, atît de bogat împodobită cu aur şi pietre preţioase, este neisprăvită, din pricina bolii mele : iată de ce, o dată cu această carte, sanc-

[1] *Durante Duranti*, originar din Brescia (Lombardia), era episcop al acestui oraş. Ulterior a fost numit cardinal.

titatea-sa mă dăruieşte şi pe mine, cu scopul ca, venind lîngă majestatea-voastră, să termin atît cartea, cît şi tot ceea ce veţi dori să porunciţi, slujindu-vă tot restul vieţii mele. Mă bucur de carte, spuse împăratul, iar de tine şi mai mult, dar aş vrea să termini cartea la Roma, iar cînd va fi gata şi te vei însănătoşi, să vii să mi-o aduci. Apoi, stînd de vorbă cu mine, îmi spuse pe nume, ceea ce mă umplu de mirare, întrucît numele meu nu fusese rostit pînă atunci ; îmi mai spuse că văzuse nasturele hlamidei papii Clemente, pe care gravasem atîtea figuri minunate. Şi astfel am stat de vorbă despre tot felul de lucruri foarte plăcute, tocmai bine o jumătate de oră ; apoi, fiindcă mi se părea că-mi făcusem datoria cu mult mai multă cinste decît socotisem, mă folosii de o clipă cînd discuţia lîncezea şi plecai, închinîndu-mă pînă la pămînt. Împăratul fu auzit spunînd : Să i se dea de îndată cinci sute de scuzi de aur lui Benvenuto. Cînd însă cel care-i aduse întrebă cine este trimisul papii care a stat de vorbă cu împăratul, *messer* Durante se înfăţişă el, furîndu-mi astfel cei cinci sute de scuzi. Mă plînsei papii, dar el îmi spuse să n-am nici o grijă, căci ştie cît de frumos m-am descurcat cînd am vorbit cu împăratul, iar din banii aceia o să am, oricum, partea mea.

XCII. M-am înapoiat la atelierul meu şi am început să lucrez cu multă tragere de inimă pentru a termina inelul papii ; cum însă acestuia i se spusese că diamantul dăruit de împărat mai fusese legat la Ve-

neţia de către Miliano Targhetta, cel mai mare giuvaergiu din lume, şi că, din pricina subţirimii, legarea lui în inel — fără a cunoaşte şi părerea altora — era o treabă foarte grea, mi-au fost trimişi patru dintre cei mai de seamă giuvaergii din Roma. M-am bucurat de venirea lor, cu toate că printre ei se afla şi milanezul Gaio, cel mai îngîmfat neghiob din lume, care, deşi era un nepriceput, se socotea atoateştiutor ; ceilalţi erau oameni foarte modeşti şi de mare valoare. Gaio fu primul care luă cuvîntul şi spuse : Păstrează tenta[1] lui Miliano, Benvenuto, şi-mi voi scoate bereta în faţa ei, căci după cum în arta giuvaergeriei culoarea unui diamant este tot ce poate fi mai frumos şi mai greu, tot aşa Miliano este cel mai mare giuvaergiu din lume, iar acesta este diamantul cel mai greu de legat ! Îi răspunsei că gloria mea va fi cu atît mai mare dacă mă voi lua la întrecere cu un om atît de talentat şi stăpîn pe meserie ; după asta, întorcîndu-mă către ceilalţi giuvaergii, grăii : Am să păstrez tenta lui Miliano, încercînd totuşi să fac alta şi mai frumoasă, iar dacă nu voi izbuti, o să colorez diamantul din nou cu vechea tentă. Dobitocul de Gaio spuse că, dacă voi izbuti să capăt o tentă tot atît de frumoasă ca a lui Miliano, el îşi va scoate bucuros bereta din cap, în semn de laudă. Şi dacă voi face una şi mai frumoasă, adăugai eu, o să-ţi scoţi de două ori bereta ? Da ! răspunse el, iar eu mă apucai să-mi prepar tenta cu multă băgare

[1] *La tinta* — era un fel de stuc colorat, pe care giuvaergiii obişnuiau să-l pună în lăcaşul diamantului.

de seamă. (Voi arăta în altă parte cum se pregătesc aceste tente [1].) Nu încape îndoială că nici pînă atunci, nici după aceea nu am mai întîlnit un diamant mai greu de legat şi că tenta lui Miliano era lucrată cu măiestrie ; dar nici eu nu mă pierdui cu firea şi, storcîndu-mi creierul, făcui în aşa fel încît nu numai că izbutii la fel de bine, dar îl şi întrecui cu mult. Cînd îmi dădui seama că-l învinsesem pe Miliano, pornii să mă înving pe mine însumi şi, folosind mijloace noi, căpătai o nouă tentă, care o întrecea cu mult pe prima. Trimisei atunci să-i cheme pe giuvaergii : mai întîi colorai diamantul cu tenta lui Miliano, iar apoi, curăţindu-l cu grijă, îl colorai din nou cu tenta mea. Cînd îl arătai giuvaergiilor, cel mai de seamă dintre ei, care se chema Raffael del Moro, luă diamantul în mînă şi-i spuse lui Gaio : Benvenuto a întrecut tenta lui Miliano. După ce se uită la diamant, Gaio, căruia nu-i venea să creadă, spuse şi el : Diamantul ăsta, Benvenuto, face cu două mii de ducaţi mai mult decît făcea pe vremea cînd avea tenta lui Miliano. Acum, după ce l-am învins pe Miliano, răspunsei eu, să vedem dacă nu cumva sînt în stare să mă înving şi pe mine însumi. Îi rugai să mă aştepte puţin şi, retrăgîndu-mă singur într-o odăiţă, colorai din nou diamantul ; cînd îl arătai giuvaergiilor, Gaio spuse fără înconjur : E lucrul cel mai de seamă pe care l-am văzut vreodată în viaţă, căci acest diamant, pe care abia adineauri l-am pre-

[1] În capitolul I al *Tratatului despre giuvaergerie*, Cellini vorbeşte într-adevăr pe larg despre aceasta.

ţuit la douăsprezece mii de scuzi, face acum optsprezece mii. Întorcîndu-se spre Gaio, ceilalţi giuvaergii spuseră şi ei : Benvenuto este gloria noastră şi pe bună dreptate se cuvine să ne scoatem beretele atît în faţa lui, cît şi în faţa tentelor sale. Iar Gaio adăugă : Vreau să mă duc să-i spun papii că ţin ca Benvenuto să primească o mie de scuzi de aur pentru felul cum a legat diamantul ăsta. Şi fiindcă se duse la papă şi-i povesti totul, acesta trimise în aceeaşi zi de trei ori după mine, să vadă dacă inelul era gata. I-l dusei mai tîrziu, către orele douăzeci şi trei, şi, cum nu eram dator să fac anticameră, ridicai puţin perdeaua şi îl văzui pe papă stînd de vorbă cu marchizul del Guasto, care stăruia, fără îndoială, în a-i cere un lucru pe care papa nu voia să-l facă, întrucît îl auzii pe acesta zicînd : Vă spun că nu, căci datoria mea este să rămîn neutru [1], şi nu altfel. Mă retrăsei numaidecît, dar papa mă chemă singur şi îmi şopti, în timp ce privea diamantul : Benvenuto, începe să vorbeşti ceva care să pară lucru de seamă şi nu te întrerupe, atîta vreme cît marchizul nu părăseşte această încăpere. Propunerea mă ispiti şi începui să-i lămuresc papii, care se plimba în sus şi-n jos, chipul în care colorasem diamantul. În timpul acesta, marchizul stătea în picioare, într-un colţ, sprijinit de o tapiserie şi aplecîndu-se cînd pe-un picior, cînd pe

[1] Carol Quintul dorea ca papa să se alieze cu el împotriva Franţei. Toate insistenţele depuse în acest sens de ambasadorul său, Alfonso d' Avalos, marchiz del Vasto, au fost însă zadarnice. Învăţînd din experienţa lui Clement al VII-lea, papa Paul al IV-lea a ţinut să rămînă neutru.

altul. Tema convorbirii mele cu papa era atît de largă, încît dacă voiai s-o întorci pe toate feţele puteai sta de vorbă timp de trei ore întregi. Plăcerea pe care o simţea papa era atît de mare, încît întrecea supărarea pe care i-o pricinuise prezenţa marchizului. Vorbeam mai ales despre latura filozofică a artei giuvaergeriei, şi cam după o oră, marchizul — plictisit — plecă, aproape furios ; papa mă copleşi cu tot felul de mulţumiri şi-mi spuse : Gaio m-a înştiinţat că truda ta merită o mie de scuzi ; mai rabdă puţin, Benvenuto, şi vei primi o altă răsplată pentru talentul tău. După ce plecai, papa mă lăudă în faţa curtenilor săi, printre care se afla şi acel Latino Iuvinale cu care vorbisem mai înainte. Acesta îmi devenise duşman, şi de aceea făcea toate sforţările pentru a-mi pricinui neplăceri ; văzînd că papa vorbea de mine cu atîta dragoste şi preţuire, spuse : Nu încape îndoială că Benvenuto este un geniu uimitor, dar, deşi e firesc ca oricare om să ţină mai mult la compatrioţii săi decît la alţii, ar trebui totuşi să-şi dea seama în ce chip se cuvine să vorbeşti despre un papă. De pildă : s-a apucat să spună că papa Clemente — deşi a avut parte de o soartă nefericită — a fost cel mai frumos şi mai înzestrat vicar care a existat vreodată, în vreme ce sanctitatea-voastră este tocmai contrariul, întrucît — mai spunea tot el — tiara nu vi se potriveşte de loc, semănaţi cu o sperietoare de ciori îmbrăcată, iar în afară de noroc nu aveţi nici un alt dar. Spuse de unul care ştia prea bine cum să le spună, vorbele astea — pe care nu numai că nu le rostisem, dar nici

nu le gîndisem — avură atîta putere, încît papa le dădu crezare. Dacă ar fi putut s-o facă fără să-şi păteze cinstea, papa m-ar fi lovit fără milă, dar, ca un om de spirit, făcu haz de necaz ; îmi păstră însă o ură neţărmurită, de care începui să-mi dau seama văzînd că nu mai puteam pătrunde la el cu uşurinţa dinainte, ci numai cu mare greutate. Şi fiindcă de ani de zile mă tot învîrteam pe lîngă curtea papală, bănuii numaidecît că cineva a căutat să unelteaască împotriva mea ; cercetînd cu dibăcie, aflai totul, afară de numele vinovatului ; nu-mi dădeam seama cine putuse să mă bîrfească, dar dacă l-aş fi aflat, i-aş fi plătit-o cu vîrf şi-ndesat.

XCIII. Îmi dădui toată osteneala să termin cartea, iar cînd o sfîrşii i-o dusei papii, care nu se putu opri să n-o laude fără înconjur. Cînd îi cerui să mă trimită să i-o duc împăratului, aşa cum îmi făgăduise, papa îmi răspunse că va face cum va socoti că-i mai bine şi că, în ceea ce mă priveşte, mi-am făcut datoria. Porunci apoi să fiu plătit cum se cuvine. Pentru lucrări trudite în ceva mai mult de două luni primii cinci sute de scuzi ; diamantul îmi fu plătit doar cu o sută cincizeci de scuzi — restul fiindu-mi dat pentru carte ; dar numai această lucrare, bogat împodobită cu figuri, frunze, emailuri şi pietre preţioase, tot ar fi preţuit peste o mie de scuzi. Luai ceea ce putui căpăta şi mă gîndii să plec, lăsînd Roma în plata Domnului. Între timp, papa îi trimise împăratului cartea prin

signor Sforza [1], un nepot al său, pe care împăratul, foarte mulţumit de primirea cărţii, îl întrebă ce se aude cu mine. După cîte am aflat, tînărul *signor* Sforza ar fi răspuns — aşa cum fusese dădăcit — că nu venisem, deoarece eram bolnav. În acest timp mă pregăteam de plecare spre Franţa. Voiam să călătoresc singur, dar nu mi-a fost cu putinţă, din pricina unui băieţandru pe care-l ţineam pe lîngă mine şi care se numea Ascanio. Era foarte tînăr şi era cel mai desăvîrşit slujitor care s-a aflat vreodată pe lume; cînd îl luasem în slujba mea, tocmai îl părăsise pe stăpînusău, un giuvaergiu spaniol, anume Francesco. Fiindcă nu voiam să mă cert cu spaniolul, i-am spus lui Ascanio: Nu te vreau, ca să nu-l supăr pe meşterul tău. Nu s-a lăsat pînă cînd acesta nu mi-a dat dezlegare în scris că-l pot primi. Se afla la mine de mai multe luni şi, fiindcă atunci cînd venise era slab şi palid la faţă, îl poreclisem *Il Vecchino* [2]; de altfel îl şi socoteam mai vîrstnic decît părea, căci slujea cu atîta îndemînare şi ştia atîtea, încît nu-ţi venea să crezi că la treisprezece ani, cîţi pretindea el că are, putea fi atît de dezgheţat. Numai în cîteva luni, Ascanio prinse culoare-n obraji, se împlini la trup şi ajunse cel mai frumos băiat din Roma; şi fiindcă, aşa cum am spus, era destoinic în slujbă şi totodată învăţase de minune

[1] *Sforza Sforza* — fiul lui Bosio, conte de Santa Fiora şi al Constanţei Farnese, ajuns mai tîrziu comandant de frunte în armata lui Carol Quintul.

[2] Bătrînelul (it.).

meseria, îl îndrăgisem aproape ca pe-un fiu, îl îmbrăcam şi mă purtam cu el ca şi cînd ar fi fost copilul meu. Văzînd că-i merge atît de bine, băiatul socotea că a dat norocul peste el atunci cînd a intrat pe mîna mea. De aceea, se ducea adesea să-i mulţumească fostului său meşter, căruia îi datora întreaga-i bunăstare. Tînăra şi frumoasa nevastă a acestuia îl tot întreba : Cum de te-ai făcut atît de frumos, Surgetto ?[1] (aşa îi spuneau pe vremea cînd lucra la ei). *Madonna* Francesca, îi răspundea Ascanio, stăpînului meu îi datorez şi frumuseţea, şi faptul că m-am făcut mai bun decît eram. Vipera se făcu foc auzindu-l vorbind astfel şi, cum nu trecea drept o femeie cinstită, se pricepu poate să-l mîngîie pe băieţaş într-un chip care depăşea marginile cuviinţei, căci băgai de seamă că de la o vreme acesta se ducea să-şi vadă stăpîna mult mai des ca de obicei. Într-o zi, în timp ce eram plecat de-acasă, Ascanio îl bătu măr pe unul dintre ucenici, care la întoarcere îmi spuse plîngînd că a mîncat bătaie degeaba. Auzind ce se întîmplase, îi strigai lui Ascanio : Dacă te prind că mai loveşti pe cineva în casa mea, pe drept sau pe nedrept, ai să simţi pe pielea ta cum ştiu eu să dau. Şi fiindcă-mi răspunse necuviincios, mă aruncai asupră-i şi-l lovii cu pumnii şi cu picioarele, cu o asprime necunoscută de el. Cînd izbuti să-mi scape din mîini, fugi de acasă fără manta şi fără beretă şi timp de două zile încheiate nu ştiui şi nici nu căutai să ştiu cam pe unde s-ar fi putut afla ; după două zile însă, *don* Diego, un

[1] Caraghios, secătură (it.).

nobil spaniol, veni să stea de vorbă cu mine. Era omul cel mai modest pe care l-am cunoscut vreodată şi, cum îi făcusem cîteva lucrări, ne aveam destul de bine. Mă înştiinţă că Ascanio se întorsese la fostul său stăpîn şi că-mi cerea, dacă vream, să-i înapoiez bereta şi mantaua pe care i le dăruisem. Îi răspunsei că Francesco se purtase urît şi ca un prostcrescut, căci, dacă mă înştiinţa că Ascanio se afla la el acasă, de îndată ce acesta ajunsese acolo, mă învoiam bucuros să şi-l păstreze ; cum însă îl ţinuse două zile, înştiinţîndu-mă abia după aceea, nu voiam să i-l las şi-i puneam în vedere ca nu cumva să dau cu ochii de băiat în casa lui. *Don* Diego aduse totul la cunoştinţa lui Francesco, dar acesta luă lucrurile în glumă. A doua zi de dimineaţă îl găsii pe Ascanio lucrînd — alături de stăpînul său — nişte fleacuri de sîrmă. Cînd trecui, Ascanio se înclină respectuos, iar stăpînu-său doar că nu rîse de mine. Mi-l trimise apoi pe *don* Diego să-mi ceară din nou — aşa, într-o doară — hainele pe care i le dăruisem lui Ascanio, adăugînd că şi dacă nu i le dam, nu era nici o pagubă, căci ucenicul tot nu rămînea dezbrăcat. La auzul acestor cuvinte, spusei : *Signor don* Diego ! De cînd sînt n-am întîlnit un om mai darnic şi mai cumsecade ca domnia-voastră ; cu Francesco ăsta, lucrurile stau însă tocmai de-a-ndoaselea, căci nu-i decît un trădător ticălos. Spuneţi-i deci din partea mea că dacă, încă înainte de toaca de vecernie, nu mi-l aduce el însuşi pe Ascanio aici, la atelier, am să-l omor, şi prea puţin îmi pasă ce-o să fie după

aceea ; şi mai spuneţi-i şi lui Ascanio că dacă pînă la aceeaşi oră n-a plecat de-acolo, n-o să-i fie mai moale. *Don* Diego nu-mi răspunse nimic, dar se duse şi atîta îl băgă în sperieţi pe Francesco, încît acesta — de frică — nu mai ştia unde-i e capul. Ascanio plecase între timp să-l caute pe taică-său, care tocmai picase la Roma, venind de la Tagliacozzi, unde locuia ; cînd află toată povestea, acesta îl sfătui şi el pe Francesco să-l aducă pe Ascanio acasă la mine. Du-te numai cu taică-tău, îi spuse Francesco lui Ascanio. Dar *don* Diego grăi : Francesco, prevăd un scandal îngrozitor ; tu îl cunoşti pe Benvenuto mai bine ca mine : du-i băiatul şi n-ai nici o teamă ; voi veni şi eu cu tine. Gata pregătit, aşteptam toaca de vecernie plimbîndu-mă prin atelier, hotărît să săvîrşesc una dintre cele mai nebuneşti fapte pe care le-am săvîrşit în viaţa mea. În timpul acesta sosiră *don* Diego, Francesco, Ascanio şi tatăl acestuia, pe care nu-l cunoşteam. Cînd îl văzui pe Ascanio intrînd, le aruncai tuturor o privire de om turbat ; Francesco, galben ca un mort, zise : Iată, ţi l-am adus înapoi pe Ascanio, pe care-l ţineam numai fiindcă nu credeam c-o să te superi. Ascanio, respectuos, spuse şi el : Iartă-mă, stăpîne, sînt gata să-ţi îndeplinesc orice poruncă. Ai venit să împlineşti timpul pe care te-ai tocmit ? îl întrebai eu. Răspunse că da şi adăugă că n-o să mă părăsească niciodată. Mă întorsei atunci către ucenicul pe care îl lovise şi-i cerui să-i aducă bocceaua cu haine, iar lui Ascanio îi spusei : Iată-ţi toate hainele pe care ţi le dăruisem ; o dată cu ele îţi dau şi liber-

tatea : du-te unde vrei ! *Don* Diego, care se aştepta la cu totul alteeva, rămase împietrit. Împreună cu taică-său, Ascanio începu să mă roage să-l iert şi să-l primesc înapoi. Îl întrebai cine este acela care vorbeşte în numele lui şi-mi spuse că e taică-său ; pînă la urmă, după multe rugăminţi, îi spusei acestuia : Fiindcă îi sînteţi tată, şi ca semn al simpatiei pe care mi-o treziţi, îl voi primi înapoi.

XCIV. Cum am mai spus, mă hotărîsem să plec în Franţa [1], atît fiindcă văzusem că papa nu mă mai preţuia la fel ca înainte (din pricina bîrfelilor), cît şi de teamă ca nu cumva puternicii mei duşmani să-mi facă şi mai mult rău ; toate astea mă hotărîseră să caut o altă ţară, unde să am parte de-o soartă mai bună. Plecam bucuros şi, cu voia lui Dumnezeu, voiam să călătoresc singur. În seara cînd am luat hotărîrea să plec chiar a doua zi dimineaţă, i-am spus credinciosului meu Felice ca pînă la înapoiarea mea să se folosească de tot ce am şi că voiam ca, dacă s-ar întîmpla să nu mă mai întorc, toate ale mele să-i rămînă lui. Şi cum aveam în slujbă un lucrător perugin, care mă ajutase să termin operele hărăzite papii, i-am dat şi lui drumul, plătindu-l pentru toată truda sa. El însă îmi ceru învoirea să mă însoţească, plătindu-şi singur cheltuielile drumului, şi-mi spuse că dacă s-ar fi întîmplat să capăt de lucru pentru regele Franţei era mai bine să am alături italieni de-ai mei, şi îndeosebi oameni despre care ştiam că erau în

[1] La 1 aprilie 1537.

stare să mă ajute. Atîta se ţinu de capul meu, încît primii să-l iau cu mine, în condiţiile arătate chiar de el. Ascanio, care era de faţă la convorbirea asta, îmi spuse, pe jumătate plîngînd : Atunci cînd m-aţi primit înapoi am spus că n-o să vă mai părăsesc cît oi trăi, şi vreau să nu-mi calc făgăduiala ! Îi răspunsei că nici nu mă gîndeam să-l iau cu mine, dar bietul băiat se pregăti să mă urmeze pe jos. Văzîndu-l atît de hotărît, luai şi pentru el un cal, pe care pusei o lădiţă de-a mea, încărcîndu-mă astfel cu mult mai mult calabalîc decît mă gîndisem să-mi iau de la bun început. De la Roma am ajuns la Florenţa, iar de acolo la Bologna, la Veneţia şi apoi, mai departe, la Padova ; aici, m-am mutat, de la hanul la care trăsesem, în casa iubitului meu prieten Albertaccio del Bene. Chiar a doua zi, m-am dus să-i sărut mîinile lui *messer* Pietro Bembo [1], care nu fusese încă făcut cardinal. După ce-mi făcu cea mai frumoasă primire care i se poate face unui om, *messer* Pietro se întoarse către Albertaccio şi-i spuse : Vreau ca Benvenuto să stea la mine cu toţi oamenii lui, chiar de-ar fi o sută, aşa că tu, care ţii să-l ai pe Benvenuto lîngă tine, hotărăşte-te să te muţi la mine, căci altfel nu vreau să ţi-l dau. Rămăsei deci să locuiesc la acel nobil preaînţelept. Îmi pregătise o odaie — care i-ar fi făcut cinste şi unui cardinal — şi ţinea ca masa s-o iau împreună cu senioria-sa. Cu multă modestie îmi

[1] Cunoscut poet şi umanist italian (1470—1547), autor, între altele, al unei *Istorii a Veneţiei*. Secretar al papii Leon al X-lea ; numit cardinal în 1539.

dădu apoi a înţelege că i-ar fi făcut plăcere să-i execut o medalie cu chipul său ; cum nu aveam o dorinţă mai mare, îmi pregătii într-o cutioară un stuc de o albeaţă strălucitoare şi mă apucai de treabă. În prima zi am lucrat două ore încheiate, schiţînd cu atîta graţie acel cap de înţelept, încît senioria-sa rămase uimit, dar, ca un mare învăţat şi neîntrecut poet ce era şi neînţelegînd o iotă din arta mea, îşi închipui că şi terminasem lucrarea, pe care eu nici n-o începusem ; şi de aceea nici nu-l putui face să priceapă că pentru a scoate un lucru bun aveam nevoie de o groază de timp. În cele din urmă mă hotărîi să fac lucrarea cît puteam mai bine, în timpul cuvenit pentru aşa ceva. Deoarece purta barba tăiată scurt, după moda veneţiană, îmi venea foarte greu să scot un cap care să mă mulţumească. Cu toate acestea, terminai schiţa şi mi se păru că în toată viaţa mea nu făcusem ceva mai frumos în meşteşugul meu. Văzînd că pentru a-l modela în ceară îmi ajunseseră două ore, *signor* Pietro socoti că în alte zece îl puteam face şi în oţel ; rămase deci cam mirat văzînd că în două sute de ore nu izbutii să termin cel puţin modelul în ceară şi că pe deasupra îi mai ceream şi voie să plec spre Franţa ; de aceea mă rugă mîhnit să-i fac barem şi un revers pentru medalia sa. În trei ore modelai un Pegas [1] înconjurat de o ghirlandă de mirt ; izbutii să scot ceva plin de graţie, şi, încîntat, *signor* Pietro îmi spuse : Nu mai înţeleg nimic : calul

[1] Cal înaripat (în mitologia greacă), simbolizează inspiraţia poetică.

acesta mi se pare a fi de zece ori mai greu de lucrat decît un cap mititel, cu care te-ai chinuit totuşi atîta amar de vreme! Continuă apoi să mă roage să-i gravez medalia în oţel, zicîndu-mi: Fă-mi-o, rogu-te, căci dacă vrei o poţi face repede. Îi arătai că n-o puteam face pe loc, dar îi făgăduii să o gravez neapărat acolo unde urma să rămîn să lucrez. În timp ce duceam aceste discuţii, m-am dus să cumpăr trei cai, de care aveam nevoie pentru călătoria spre Franţa, dar *signor* Pietro, care se bucura de multă trecere în Padova, dăduse ordin să mi se urmărească pe ascuns fiece mişcare; de aceea, cînd voisem să plătesc caii, care fuseseră tocmiţi la cincizeci de ducaţi, stăpînul lor îmi spuse: Eşti un om cumsecade şi-ţi dăruiesc aceşti trei cai. Nu tu eşti cel care mi-i dăruieşti, îi răspunsei eu, iar de la cel care mi-i dăruieşte cu adevărat nu-i pot primi, căci n-am fost în stare să-i dau ceva făcut cu truda mea. Bietul om îmi puse în vedere că dacă nu-i iau pe aceştia nu voi găsi în Padova alţi cai, aşa că o să trebuiască să plec pe jos. Mă dusei atunci la mărinimosul *messer* Pietro, care — prefăcîndu-se că habar n-avea de toate astea — nu ştia ce să-mi mai facă pentru a mă opri în Padova. Şi fiindcă n-aveam chef de lucru şi ţineam cu orice preţ să plec spre Franţa, a trebuit să primesc cei trei cai, cu care am şi pornit la drum.

XCV. Am luat-o prin ţinutul Graubünden[1], deoarece toate celelalte drumuri erau nesigure, din pri-

[1] Canton elveţian.

cina războiului. La 8 mai am trecut munţii Alba şi Bernina[1]. Erau acoperiţi de zăpezi uriaşe, aşa că trecerea a fost plină de primejdii. După ce i-am trecut, ne-am oprit de-am mas peste noapte într-un loc care — dacă mi-aduc bine aminte — se numea Wallenstadt; în timpul nopţii a sosit acolo şi un curier florentin, numit Busbacca, de care auzisem vorbindu-se ca de un om cinstit şi priceput în meseria sa; nu ştiam însă că nu se mai bucura de nici un fel de încredere, din pricina potlogăriilor. Cînd dădu cu ochii de mine la han, mă strigă pe nume, îmi spuse că mergea la Lyon, pentru treburi de seamă, şi mă rugă să-i împrumut bani pe drum. Îi răspunsei că bani nu-i pot împrumuta, dar că — întrucît doream să-l am tovarăş de călătorie — o să-i plătesc cheltuielile pînă la Lyon. Potlogarul plîngea şi se scălămbăia în toate felurile, spunînd că atunci cînd un biet curier, însărcinat cu treburi de seamă pentru naţia sa, duce lipsă de bani, un om ca mine este dator să-l ajute. Îmi spuse apoi că ducea lucruri de mare preţ, aparţinînd lui *messer* Filippo Strozzi. După asta îmi şopti la ureche că avea asupra lui o pungă de piele, în care se afla un pahar de argint plin cu pietre preţioase, în valoare de multe mii de ducaţi, precum şi scrisori de cea mai mare însemnătate, trimise de *messer* Filippo Strozzi. Îi cerui să mă lase să-i ascund pietrele preţioase în veşminte, unde ar fi fost în mai multă siguranţă decît în acel pahar, pe care îi spusei

[1] *Bernina* — trecătoare în Alpi.

să mi-l dea mie, oferindu-i pe el douăzeci şi cinci de scuzi, deşi nu putea să facă mai mult de zece. La auzul acestor cuvinte, curierul spuse că, neavînd încotro, o să vină cu mine, întrucît a da paharul însemna să se acopere de ruşine. Ne înţeleserăm deci astfel, şi plecînd în zori ajunserăm la marginea unui lac aşezat între Wallenstadt şi Wesen, lung de cincisprezece mile, pe care trebuia să le străbaţi dacă voiai să ajungi la Wesen. La vederea bărcilor de pe acest lac mă cuprinse groaza, căci erau de brad, nu prea mari, subţiri, rău încheiate şi nici măcar smolite. Şi dacă nu vedeam patru gentilomi germani urcîndu-se împreună cu cei patru cai ai lor într-una, la fel cu toate celelalte, nu mă urcam în vecii vecilor într-a mea, ci mai degrabă făceam cale-ntoarsă. Văzînd însă toate drăciile pe care le făceau aceştia, mă gîndii că poate în apele germane nu te îneci aşa uşor ca în ale noastre, din Italia. Cu toate astea, cei doi tineri care erau cu mine îmi spuseră : Benvenuto, e primejdios să te urci aici cu patru cai. Nu vedeţi oare, fricoşilor, îi repezii eu, că cei patru gentilomi s-au urcat înaintea noastră şi se duc rîzînd ? Dacă apa ar fi vin, aş spune că se duc veseli la înec ; cum totuşi nu e decît apă, ştiu bine că n-au chef să se înece, aşa cum n-avem nici noi. Lacul era lung de cincisprezece mile, şi larg cam de trei ; pe un mal se ridica un munte uriaş şi prăpăstios ; celălalt mal era şes şi acoperit cu ierburi. După ce plutirăm cam patru mile, începu furtuna, aşa că vîslaşii ne rugară să-i ajutăm la vîslit, şi aşa făcurăm o bucată de vreme.

Între timp, le spusei şi le făcui semn să ne dea jos la malul cel mai apropiat. Îmi răspunseră însă că asta nu era cu putinţă, întrucît apa, fiind prea mică, nu putea ţine barca deasupra ; ne mai spuseră că barca se putea izbi de nişte stînci care se aflau în partea aceea şi, făcîndu-se praf, ne-ar îneca pe toţi ; în schimb, ne cerură să-i ajutăm la vîslit. Luntraşii se chemau unii pe alţii, cerîndu-şi ajutor. Văzîndu-i cît erau de îngroziţi, legai hăţul de gîtul calului meu — era un cal cuminte — şi-l prinsei de căpăstru cu mîna stîngă. Inteligent ca toţi caii, murgul meu părea să-şi dea seama că, de vreme ce-l întorc cu capul spre iarbă verde, voiam să mă tîrască şi pe mine într-acolo, înot. Între timp însă, se năpusti un val uriaş, care mătură barca. Îndurare ! Scapă-mă, tată ! urla Ascanio, încercînd să mi se caţăre în spinare. Punînd însă mîna pe un mic pumnal, le spusei celor doi băieţi să facă la fel cu mine, căci caii le vor salva viaţa şi că eu însumi nădăjduiam să scap la fel ; lui Ascanio îi mai spusei că dacă mi se mai aruncă în spinare îl ucid ! Şi aşa, trecînd prin primejdii de moarte, înaintarăm cîteva mile.

XCVI. Cînd ajunserăm la mijlocul lacului, dădurăm de o mică plajă, pe care ne puteam odihni şi unde-i văzurăm coboriţi pe cei patru gentilomi germani. Barcagiul nostru nu voia însă nici în ruptul capului să ne lase să coborîm. Atunci, le şoptii celor doi tineri : A venit vremea să le arătăm ăstora cu cine au de-a face ; puneţi mîna pe spadă şi să-i

silim să ne tragă la uscat. Cu greu le-am venit însă de hac, căci se împotriveau din răsputeri. Ajunşi pe uscat, trebui să urcăm cam două mile pe un munte, cățărîndu-ne mai greu ca pe-o scară, mai ales eu, care aveam pe mine o cămaşă de zale, eram încălţat cu cizme groase şi ţineam în mînă o flintă ; totodată, eram biciuiţi fără cruţare de o ploaie ce semăna cu un adevărat potop. În acelaşi timp, în vreme ce diavolii de gentilomi germani făceau minuni cu căişorii lor duşi de căpăstru, caii noştri, nepotriviţi pentru treaba asta, ne scoteau peri albi pînă să-i facem să urce muntele. Cel al lui Ascanio — o mîndreţe de cal, de rasă maghiară — mergea în faţa curierului Busbacca, căruia Ascanio îi dăduse să-i ducă lancea ; după ce urcarăm o bună bucată de drum, calul făcu un pas greşit şi, pierzîndu-şi echilibrul, se împletici în aşa hal, încît lancea, pe care ticălosul de curier n-a fost în stare s-o dea la o parte, îi străpunse gîtul. Celălalt băiat voi să-l ajute ; calul său — acesta era de neam arăbesc — alunecă spre lac, dar se opri într-un tufiş destul de mic. Deşi pe acest cal se afla o pereche de desagi, în care îmi vîrîsem toţi banii şi toate lucrurile de valoare, îi spusei băiatului să-şi salveze viaţa şi să lase calul să se ducă naibii ! Prăpastia avea o adîncime de peste o milă şi dădea drept în lac. Tocmai acolo, jos, se opriseră însă luntraşii noştri, aşa că, prăbuşindu-se, calul ar fi căzut chiar peste ei. Aflîndu-mă în fruntea convoiului şi uitîndu-mă la calul care se prăbuşea, mi se păru că s-a terminat cu el şi le spusei celor doi tineri : N-aveţi

nici o grijă ! Noi să fim sănătoşi, şi Domnul fie lăudat pentru toate cîte ni le trimite ; îmi pare rău numai de bietul Busbacca, deoarece şi-a legat paharul cu giuvaericale, în valoare de cîteva mii de ducaţi, de oblîncul şeii acestui cal, socotindu-l a fi cel mai sigur ; în ce mă priveşte, n-am decît cîteva biete sute de scuzi, aşa că nu-i mare pagubă ! Mila Domnului fie cu mine ! Ba mie, grăi Busbacca, nu de banii mei îmi pasă, ci de-ai tăi ! De ce să-ţi pese atîta de ai mei, care-s puţini, îl întrebai eu, şi să nu-ţi pese de-ai tăi, care-s mulţi ? Am să-ţi mărturisesc totul, în frica lui Dumnezeu, vorbi mai departe Busbacca ; în asemenea împrejurări se cuvine să spui adevărul : ştiu că banii dumitale sînt cu-adevărat bani, în vreme ce paharul meu, în care spuneam că s-ar fi aflînd nu ştiu cîte giuvaeruri, nu-i plin decît cu icre. Auzind toate astea, nu mă putui opri să izbucnesc în rîs ; cei doi tineri rîseră şi ei, iar el începu să plîngă. Tocmai cînd ne luasem nădejdea de la el, calul care se prăbuşise izbuti să se salveze. Rîzînd, prinserăm iarăşi puteri şi urcarăm mai departe.

Cei patru gentilomi germani, care ajunseseră înaintea noastră în vîrful acelui munte prăpăstios, trimiseră după noi cîţiva inşi, cu ajutorul cărora izbutirăm să ajungem la un adăpost foarte sălbatic, unde ni se făcu o primire cum nu se poate mai bună, şi, cum eram uzi pînă la piele, sfîrşiţi de oboseală şi morţi de foame, ne zvîntarăm hainele, ne odihnirăm şi ne potolirăm foamea, iar calul rănit fu oblojit cu nişte ierburi, pe care învăţarăm şi noi a le cunoaşte

şi de care erau pline tufişurile ; ni se spuse că, ţinîndu-i rana acoperită tot timpul cu acele ierburi, calul nu numai că o să se vindece, dar ne va şi sluji ca şi cînd n-ar fi păţit nimic. Odihniţi şi cu puterile împrospătate, le mulţumirăm gentilomilor şi plecarăm mai departe, slăvindu-l pe Dumnezeu că ne scăpase dintr-o primejdie ca asta.

XCVII. Ne odihnirăm peste noapte într-un oraş aflat dincolo de Wesen, ascultînd pînă dimineaţă cîntecul destul de plăcut al unui paznic ; deoarece casele oraşului erau clădite numai din lemn de brad, paznicul amintea mereu să se aibă grijă de focuri. După spaima din timpul zilei, ori de cîte ori se auzea cîntecul paznicului, Busbacca ţipa în somn : Dumnezeule, mă înec ! De vină era şi spaima pe care o trăsese în ajun, dar la aceasta se adăuga faptul că seara — vrînd să-i întreacă la băutură pe toţi germanii aflaţi de faţă — se făcuse criţă ; cînd striga : Mă arde, cînd : Mă înec, iar uneori i se părea că este chinuit în iad şi că poartă agăţat de gît paharul cu icre. Noaptea era atît de plăcută, încît toate necazurile făcuseră loc rîsetelor. Ne-am sculat dis-de-dimineaţă, apoi ne-am dus să mîncăm într-un loc foarte plăcut, numit Lachen, unde am fost primiţi împărăteşte ; de aici, ne-am alăturat unor călăuze care se înapoiau la Zürich. Dar fiindcă nu exista alt drum, călăuza din frunte mergea pe un dig care mărginea un lac ; digul fiind însă şi el acoperit de apă, dobitocul de călăuz alunecă, prăbuşindu-se cu

cal cu tot. Cum mă aflam chiar în spatele lui, îmi oprii calul şi aşteptai să-l văd pe dobitoc ieşind din apă ; dar, ca şi cum nu se întîmplase nimic, acesta începu să cînte din nou şi-mi făcu semn să-mi văd de drum. Îmi făcui vînt pe dreapta şi rupsei nişte garduri vii ; ajungîndu-i din urmă pe Busbacca şi pe cei doi lucrători ai mei, începui să le arăt şi lor drumul. Ţipînd, călăuza îmi spuse în germană că, dacă mă văd, localnicii au să mă ucidă. Am mers tot înainte şi am scăpat şi de această primejdie. Am ajuns astfel la Zürich — oraş minunat şi curat, ca un giuvaer. Am rămas aici o zi întreagă de ne-am odihnit, iar dimineaţă, în zorii zilei, am plecat, şi am ajuns într-un alt oraş frumos, numit Solothurn ; rîzînd şi cîntînd într-una, am trecut — rînd pe rînd — prin Lausanne, Geneva şi Lyon, unde m-am odihnit patru zile, am petrecut cu cîţiva prieteni şi am primit înapoi banii cheltuiţi pentru Busbacca ; după aceste patru zile, am luat drumul spre Paris. A fost o călătorie plăcută, numai că, ajungînd la Lapalisse, o şleahtă de mercenari au vrut să ne omoare, şi ne-a trebuit destulă iscusinţă ca să scăpăm de ei. Apoi, pînă la Paris, am mers fără să mai avem nici cel mai mic necaz şi am ajuns acolo teferi, tot în rîsete şi-n cîntece.

XCVIII. La Paris, după ce m-am odihnit cîtăva vreme, am pornit să-l caut pe pictorul Il Rosso, care se afla în slujba regelui. Îl socoteam cel mai bun prieten al meu, căci la Roma îi făcusem tot binele

pe care un om i-l poate face unui alt om ; şi fiindcă nu-i nevoie de prea multă vorbărie ca să arăt ce-am făcut pentru el, voi spune totul fără înconjur, de unde se va putea vedea cît de josnică este nerecunoştinţa. În timpul şederii sale la Roma, Il Rosso, împins de limba sa veninoasă, bîrfise atît de mult operele lui Raffaello da Urbino, încît elevii acestuia voiau să-l omoare cu orice chip ; l-am scăpat, veghind asupra lui zi şi noapte, cu preţul unor oboseli de nespus. Fiindcă îl bîrfise şi pe maestrul Antonio da San Gallo [1], strălucitul arhitect, acesta a făcut să i se retragă o lucrare pentru care el însuşi mijlocise pe lîngă *messer* Agnolo da Cesi ca să i-o dea ; după asta, arhitectul s-a ţinut atît de capul lui, încît l-a adus la sapă de lemn, lăsîndu-l muritor de foame, şi atunci, ca să-şi poată duce zilele, i-am împrumutat multe zeci de scuzi. Întrucît nu-mi înapoiase încă banii şi îl ştiam că se află în slujba regelui, m-am dus, aşa cum am mai spus, să-l caut, dar nu atît fiindcă aşteptam să-mi înapoieze banii, ci fiindcă nădăjduiam să m-ajute, punînd o vorbă bună, să intru în slujba acelui mare rege. Însă, îndată ce mă văzu, îşi pierdu cumpătul şi-mi spuse : Ai cheltuit prea mult, Benvenuto, cu o călătorie atît de lungă, mai ales acum, cînd lumea se gîndeşte la război, şi nu la fleacurile noastre. Îi răspunsei însă că-mi adusesem destui bani ca să mă pot înapoia la Roma,

[1] Antonio di Antonio di Bartolomeo Cordiani, poreclit Sangallo (1483—1546), este florentin şi a lucrat împreună cu Bramante la construcţia catedralei Sfîntul Petru ; a lăsat o mulţime de alte lucrări foarte preţuite.

tot aşa precum venisem la Paris, şi-i mai spusei că nu asta era răsplata ce mi se cuvenea pentru tot ceea ce făcusem pentru el şi că începeam să dau crezare tuturor celor spuse despre el de maestrul Antonio da San Gallo. Dîndu-şi seama de nemernicia lui, o întoarse, prefăcîndu-se că ar fi glumit. Cînd îi mai arătai şi o scrisoare de schimb în valoare de cinci sute de scuzi, pe numele lui Ricciardo del Bene, nemernicul fu cuprins de ruşine şi voi să mă oprească cu sila. Îl luai însă peste picior şi-l părăsii, plecînd împreună cu Sguazzella [1], un alt pictor florentin, care se afla de faţă. Acesta mă primi în casa lui şi, pentru o plată oarecare, rămăsei în gazdă la el împreună cu cei trei cai şi cu cei doi slujitori. S-a purtat cu mine foarte bine, iar eu l-am plătit şi mai bine. După asta, am căutat să-i vorbesc regelui, căruia i-am fost prezentat de către vistiernicul său, un oarecare *messer* Giuliano Buonaccorsi. Am aşteptat cam mult acest prilej, fără să am habar că Il Rosso se făcea luntre şi punte să mă împiedice a-i vorbi regelui. Cum prinse de veste, *messer* Giuliano mă duse fără zăbavă la Fontainebleau [2] şi mă prezentă regelui, care îmi făcu cinstea să-mi acorde o audienţă de o oră întreagă. Deoarece tocmai era gata să plece spre Lyon, regele îi spuse lui *messer*

[1] Elev al lui Andrea del Sarto, pe care l-a urmat în Franţa, pentru a lucra la curtea regelui Francisc I.

[2] Localitate în Franţa, în apropiere de Paris ; aici se află celebrul castel clădit de Francisc I şi decorat de pictorii Il Rosso şi Primaticcio.

Giuliano să mă ia şi pe mine, urmînd ca pe drum să vorbim despre cîteva lucrări frumoase pe care majestatea-sa avea de gînd să le înceapă. Urmai aşadar cortegiul regal, şi pe drum legai prietenie strînsă cu viitorul cardinal de Ferrara [1] (pe vremea aceea nu primise încă pălăria de cardinal). Seară de seară, în cursul unor convorbiri îndelungate, acesta îmi spunea să rămîn într-una din mănăstirile sale din Lyon, unde voi avea tot ce-mi trebuie, pînă cînd regele — care se îndrepta spre Grenoble — se va înapoia din război. Odată ajunşi la Lyon, mă îmbolnăvii, şi cum Ascanio, lucrătorul meu, avea şi el friguri, începui să mă cam satur atît de francezi, cît şi de curtea lor: ardeam de dorinţa de a mă înapoia la Roma. Văzîndu-mă hotărît să mă întorc la Roma, cardinalul îmi dădu bani ca să-i lucrez acolo un lighean şi o cană de argint. Ne îndreptarăm, aşadar, spre Roma, călări pe cai de prima mînă; în timp ce străbăteam munţii Simplon, ne întovărăşirăm cu cîţiva francezi, şi împreună cu ei merserăm o bucată de vreme — Ascanio cu frigurile sale, iar eu cu o uşoară febră, care părea să nu-mi mai dea pace; după toate astea, îmi mai stricasem atît de rău stomacul, încît vreme de patru luni nu cred să fi mîncat o pîine pe săptămînă: iată de ce ardeam de nerăbdare să ajung în Italia, dornic ca de-o fi să mor, să mor acolo, şi nu în Franţa.

[1] *Ippolito d'Este* (1509—1572), fiul lui Alfonso, ducele Ferrarei, şi al Lucreţiei Borgia. A fost numit cardinal în 1539. Este cunoscut ca un mare protector al artelor.

XCIX. Odată trecuţi de munţii Simplon, am dat de un rîu foarte larg şi destul de adînc [1], care curge pe-aproape de localitatea Indevedro. Peste acest rîu se afla un pod lung şi strîmt, fără balustradă. De dimineaţă căzuse o pîclă deasă, şi de aceea, ajungînd la pod înaintea celorlalţi şi băgînd de seamă cît era de primejdios, le-am poruncit tinerilor mei slujitori să descalece şi să-şi ţină caii de căpăstru. Am trecut astfel podul fără să păţesc nimic ; mergeam stînd de vorbă cu unul dintre cei doi francezi care ne întovărăşeau şi care era nobil ; celălalt, care era notar, se afla în spate şi îşi bătea joc atît de compatriotul său, cît şi de mine, susţinînd că degeaba ne chinuiam mergînd pe jos, întrucît nu aveam de ce să ne temem. Întorcîndu-mă şi văzîndu-l la mijlocul podului, îl rugai să meargă încet, căci se afla într-un loc unde-l păşteau nenumărate primejdii. Neputîndu-şi învinge firea lui de francez, omul îmi spuse pe limba sa că eram un fricos şi că nu era nici urmă de primejdie. În timp ce rostea vorbele astea, încercă să dea pinteni calului, care din această pricină alunecă de pe pod şi se prăbuşi cu picioarele în sus lîngă o stîncă uriaşă. Cum însă Domnul are deseori milă de cei nebuni, amîndouă dobitoacele nimeriră într-o bulboană, unde se scufundară. De cum văzui ce s-a petrecut, alergai fără zăbavă şi, după multă trudă, izbutii să sar pe stîncă ; ţinîndu-mă de ea, îl prinsei pe francez de un colţ

[1] E vorba de rîul Doveria, în Val di Vedro.

al hainei, trăgîndu-l astfel din apa care-l acoperise ; înghiţise la apă pînă nu mai putuse, şi nu-i mai lipsise mult să se înece, aşa că, văzîndu-l în afară de primejdie, îmi arătai bucuria de a-i fi scăpat viaţa. Îmi răspunse însă — în franţuzeşte — că nu făcusem nici o ispravă şi că preţioase erau documentele sale, care făceau multe zeci de scuzi ; se părea chiar că omul îmi spunea toate astea mînios şi bufnind. Mă întorsei atunci către călăuzele noastre şi le cerui să-l ajute pe acest dobitoc, în schimbul unei plăţi pe care le-o făgăduii. Una dintre călăuze se apucă de treabă cu tragere de inimă, şi după multă trudă izbuti să-i strîngă documentele, din care nu se pierdu nici unul ; cealaltă călăuză nu voi, însă, să mişte nici un deget ca să-l ajute. Cînd am ajuns în localitatea de care am vorbit mai sus, după ce am mîncat, i-am dat ceva bani călăuzei care ajutase la scoaterea notarului din apă ; i-am plătit aceşti bani dintr-o sumă pe care o pusesem cu toţii în devălmăşie şi din care eu singur eram îndreptăţit să fac plăţi ; notarul îmi spuse atunci că dacă vream să fac pe filotimul n-aveam decît s-o fac pe buzunarul meu, căci, în ceea ce-l privea, nu înţelegea să plătească altceva decît suma hotărîtă pentru slujba de călăuză. Tocmai îi ziceam şi eu ce-mi venea pe limbă, cînd iată că mi se înfăţişează şi cealaltă călăuză, care nu făcuse nimic, cerîndu-mi să-i plătesc la fel. Dar pentru că spusei : Şi ăsta merită răsplată, căci şi-a dus crucea ! călăuza mă ameninţă c-o să-mi dea o cruce de-o să mă podidească plînsul. Îi răs-

punsei că la crucea aia o s-aprind şi eu o făclie, cu ajutorul căreia trag nădejde să plîngă el cel dintîi. Şi fiindcă ne găseam la hotarul dintre Veneţia şi Germania, puşlamaua o porni printre localnici şi se înapoie în fruntea unei cete întregi, ţinînd în mînă un ţăruş cît toate zilele. Călare pe minunatul meu cal, mă pregătii să trag cu archebuza şi, întorcîndu-mă către tovarăşii mei de drum, rostii : Îl dau gata chiar de la prima lovitură ! Faceţi-vă şi voi datoria, căci ăştia sînt tîlhari de drumul mare, care s-au legat de o nimica toată numai ca să ne ucidă. Hangiul la care luasem masa îl chemă pe unul dintre capii cetei duşmane — era un om bătrîn — şi-l rugă să caute a împăca lucrurile, spunîndu-i : E un flăcău tare viteaz, şi chiar de-ar fi să-l tăiaţi în bucăţi, tot v-ar ucide o mulţime de-ai voştri. Unde mai pui că s-ar putea întîmpla să vă şi scape, bineînţeles după ce va fi dat iama prin voi. Lucrurile se potoliră, iar bătrînul îmi spuse : Mergi liniştit ; să ştii însă că praful se alegea de pielea ta, chiar dacă aveai o sută de inşi ca ajutor. Cum eu însumi mă credeam mort de-a binelea, înţelesei că spunea adevărul şi, fără a mai lua în seamă cuvintele de ocară, îi răspunsei : Aş fi făcut tot ce-mi stătea în putinţă ca să arăt că sînt fiinţă vie şi om. Pornirăm apoi din nou la drum, iar seara — la cel dintîi han — făcui socoteala şi mă despărţii de dobitocul de francez, rămînînd prieten numai cu celălalt, care era gentilom. Apoi, numai cu cei trei cai ai mei, mă îndreptai spre Ferrara. De cum sosii, mă dusei la

curtea ducelui, ca să mă închin în faţa excelenţei-sale şi — astfel — să pot pleca chiar a doua zi de dimineaţă către Santa Maria da Loreto [1]. Aşteptai pînă într-un tîrziu, cînd se ivi şi ducele ; îi sărutai mîna, iar el, bucurîndu-se mult că mă vede, mă pofti la masă. Preastrălucite *signore,* zisei eu glumind, sînt mai bine de patru luni de cînd mănînc atît de puţin, încît nici nu s-ar crede că se poate trăi astfel ; şi fiindcă nu pot mînca bucatele regeşti de pe masa voastră, voi rămîne să stăm de vorbă, în timp ce excelenţa-voastră se va ospăta ; vom avea deci amîndoi aceeaşi plăcere ca şi cînd am mînca împreună. Ne luarăm cu vorba pînă la ora cinci, cînd ne despărţirăm ; la han, găsii pregătită o masă minunată, căci ducele îmi trimisese mîncare şi vin bun din belşug ; şi fiindcă depăşisem cu mai bine de două ceasuri ora mea obişnuită de masă, pentru prima oară după mai bine de patru luni mîncai cu o poftă straşnică

C. Dimineaţa am plecat spre Santa Maria da Loreto, iar de acolo, după ce m-am închinat, am plecat spre Roma [2], unde l-am găsit din nou pe credinciosul meu Felice, căruia i-am lăsat prăvălia, cu toate sculele şi mobilierul, iar eu mi-am deschis alta, mult mai mare şi mai încăpătoare, alături de parfumeria lui Sughenello. Socotind că marele rege Francisc nu-şi va mai aminti de mine, am primit o sumedenie

[1] Cunoscut loc de pelerinaj în Italia.
[2] Cellini s-a înapoiat la Roma la 16 decembrie 1537.

de lucrări de la diferiţi nobili ; între timp căutam să lucrez la cana şi la ligheanul comandate de cardinalul de Ferrara. Aveam mulţi lucrători şi numeroase lucrări de preţ în aur şi argint. Mă înţelesesem cu lucrătorul meu perugin ca el însuşi să însemne toţi banii pe care îi cheltuisem cu veşmintele şi alte nevoi ale sale ; împreună cu cei cheltuiţi pentru călătorie, aceşti bani se ridicau cam la şaptezeci de scuzi, din care a rămas să-mi înapoieze cîte trei scuzi lunar, din cei opt şi ceva pe care îi cîştiga pe lîngă mine. După două luni, puşlamaua a şters-o din prăvălia mea şi m-a lăsat încurcat cu o groază de lucrări, spunînd totodată că nu mai voia să-mi dea nici un ban. Am fost sfătuit să-mi caut dreptatea pe calea justiţiei ; eu, însă, ardeam de dorinţa de a-i tăia un braţ, şi fără îndoială că aşa şi făceam dacă prietenii mei nu mi-ar fi spus să-mi văd de treabă, căci se putea foarte bine să-mi pierd şi banii, iar pe deasupra să fiu nevoit să părăsesc din nou Roma. Bătaia, îmi spuseră ei, te poate duce oriunde, în vreme ce cu înscrisul pe care îl ai de la el poţi cere să fie arestat. Le urmai sfatul şi mă ţinui cu îndîrjire de treaba asta, depunînd plîngere în faţa magistratului ; după cîteva luni cîştigai procesul, şi pe acest temei îl băgai în închisoare. Prăvălia îmi era plină de lucrări de mare preţ şi, între altele, de giuvaerele în aur şi nestemate ale soţiei lui *signor* Gierolimo Orsino [1], tatăl lui *signor* Paolo, astăzi

[1] *Girolamo Orsini*, căsătorit cu Francesca Sforza. Fiul lor, Paolo Giordano, devenit duce de Bracciano în 1560, s-a căsătorit cu Isabella, fiica lui Cosimo I de'Medici.

ginerele ducelui nostru, Cosimo. Aceste lucrări se apropiau de sfîrşit, dar îmi soseau altele, din ce în ce mai preţioase. Aveam opt lucrători, şi cu ei împreună trudeam zi şi noapte, atît pentru cinste, cît şi pentru cîştig.

CI. În timp ce-mi vedeam de treburi cu atîta neobosită rîvnă, primii din partea cardinalului de Ferrara o scrisoare, trimisă prin diligenţă, care glăsuia după cum urmează :

Iubitul nostru prieten Benvenuto,

Zilele trecute, acest mare rege al creştinătăţii şi-a amintit de tine, spunînd că ar vrea să te aibă în slujba sa. Auzind acestea, am răspuns că mi-ai făgăduit să vii în slujba majestăţii-sale oricînd am să-ţi trimit vorbă. La cuvintele mele, majestatea-sa a grăit : Doresc să i se trimită cele de trebuinţă, spre a putea veni aşa cum merită un om de seama lui ! Apoi, i-a poruncit amiralului său să se îngrijească a mi se plăti din vistierie o mie de scuzi de aur. Se afla de faţă la această convorbire cardinalul de'Gaddi, care a ieşit înaintea majestăţii-sale, spunînd că nu mai este nevoie ca majestatea-sa să dea o asemenea poruncă, întrucît el ţi-ar fi trimis bani destui, iar tu te şi afli pe drum. Acum, dacă adevărul este cumva altul decît cel arătat de cardinalul de'Gaddi, aşa cum de altfel bănuiesc eu, răspunde-mi de îndată ce primeşti această scrisoare, ca să deschid din nou vorba şi să-ţi trimit banii făgăduiţi de acest rege mărinimos.

Să ia acum aminte întreaga omenire cîtă putere are asupra noastră steaua cea rea a unui destin nenorocit ! Nu schimbasem în viaţa mea mai mult de două vorbe cu acest prostănac de cardinălaş de'Gaddi, care nu săvîrşise obrăznicia asta cu nici un gînd

rău, ci numai din zăpăceală şi nerozie, fandosindu-se, pentru a arăta că, asemenea cardinalului de Ferrara, punea şi el la inimă treburile oamenilor virtuoşi, pe care regele dorea să-i aibă în preajmă. La fel de neghiob s-a dovedit şi după aceea, neaducîndu-mi nimic la cunoştinţă, deşi, spre a nu-l da de ruşine pe un zăpăcit de maimuţoi, care pe deasupra îmi mai era şi compatriot, aş fi găsit mijlocul de a îndrepta această prostie. Primind scrisoarea prearespectatului cardinal de Ferrara, am răspuns fără zăbavă că nu ştiam nimic despre cardinalul de'Gaddi şi, chiar dacă-mi trimitea vreo vorbă de plecare, nu mă mişcam din Italia fără ştirea preaveneratei-sale înălţimi, mai ales acum, cînd mă reţin la Roma treburi mult mai numeroase ca înainte ; dar, la un singur cuvînt al majestăţii-sale preacreştine, pe care înălţimea-sa mi-l va aduce la cunoştinţă, voi porni fără preget, lăsînd deoparte orice alte treburi. Apucasem să trimit scrisoarea, cînd ticălosul de perugin pe care îl avusesem ca ajutor puse la cale o blestemăţie care-i izbuti pe deplin, datorită lăcomiei papii Pagolo da Farnese şi mai ales celei a bastardului său, *signor* Pierluigi, cunoscut pe atunci ca duce de Castro [1]. Lucrătorul meu îi dădu a înţelege unuia dintre secretarii lui *signor* Pierluigi că îmi cunoştea toate treburile, întrucît lucrase mai mulţi ani împreună cu mine ; îi spuse că-l putea încredinţa

[1] Pier Luigi Farnese, pe care tatăl său, papa Paul al III-lea, l-a făcut duce de Castro în 1537.

pe *signor* Pierluigi că aveam o avere de peste optzeci de mii de ducaţi, din care cea mai mare parte giuvaere, iar aceste giuvaere erau ale bisericii, furate de mine din castelul Sant'Agnolo, în timpul asediului Romei ; totodată îndemna să fiu arestat repede şi în ascuns. Într-o dimineaţă oarecare, înainte de a se lumina de ziuă, după ce lucrasem mai bine de trei ore la podoabele soţiei lui Girolimo Orsini — despre care am mai vorbit — şi în timp ce se mătura în prăvălie, mi-am pus mantaua pe umeri pentru a face o mică plimbare. Am luat-o pe strada Iulia, dar, ajuns la colţul dinspre Chiavica, am fost întîmpinat de poliţaiul Crespino ; era însoţit de toţi zbirii săi şi mi-a spus : Eşti prizonierul papii. I-am răspuns : Mă iei drept altul, Crespino ! Nu, grăi el, tu eşti Benvenuto cel atît de iscusit şi te cunosc prea bine, dar trebuie să te conduc la castelul Sant'Agnolo, unde sînt duşi numai nobilii şi oamenii înzestraţi ca tine. Fiindcă patru dintre ajutoarele lui săriseră pe mine şi voiau să-mi smulgă spada de la şold şi nişte inele din deget, Crespino le spuse : Să nu-l atingă nimeni ; n-aveţi altă îndatorire decît aceea de a-l împiedica să fugă. Apoi, veni alături de mine, mă luă cu binişorul şi-mi ceru să-i dau spada. În timp ce i-o înmînam, băgai de seamă că tocmai în locul acela îl ucisesem pe Pompeo. De acolo m-au dus la castel şi m-au zăvorît într-una din odăile de sus ale turnului. La vîrsta de treizeci şi şapte de ani făceam pentru întîia oară cunoştinţă cu temniţa.

CII. Gîndindu-se la marea sumă de bani de care eram învinuit, *signor* Pierluigi, feciorul papii, l-a rugat pe tatăl său ca din această sumă să-i dăruiască şi lui o parte. Papa i-a făcut bucuros această danie, spunîndu-i chiar şi c-o să-l ajute să pună mîna pe bani, şi de aceea, după opt zile de temniţă, ca să se termine povestea, am fost trimis la cercetări. În acest scop, am fost chemat într-una din sălile castelului papal; anchetatorii erau: guvernatorul Romei, *messer* Benedetto Conversini, de fel din Pistoia, care mai tîrziu a ajuns episcop de Iesi; al doilea era inchizitorul, pe care nu-mi mai amintesc cum îl chema, iar al treilea era judecătorul de instrucţie, *messer* Benedetto da Cagli. Toţi trei porniră să mă cerceteze, luîndu-mă la început cu duhul blîndeţii, iar mai apoi cu vorbe foarte aspre, care băgau groaza în om şi care se datorau faptului că le spusesem: Domnii mei! Iată că a trecut mai bine de o jumătate de oră de cînd mă-ntrebaţi cîte-n lună şi-n stele, şi pe bună dreptate se poate zice că vorbiţi anapoda sau că păl̆ăvrăgiţi. Vă rog deci să-mi arătaţi ce anume doriţi de la mine; v-aş mai ruga să-mi spuneţi lucruri care să aibă un temei oarecare, şi nu basme sau palavre. La aceste cuvinte, guvernatorul — cel de fel din Pistoia —, nemaiputîndu-şi stăpîni firea sa năvalnică, îmi zise: vorbeşti cu mult sînge rece, ba chiar cu multă îngîmfare. Dar n-ai nici o grijă: o să fac eu să ţi se risipească toată îngîmfarea şi să devii mai blînd ca un căţel la aflarea capetelor de acuzare pe care mă vei auzi înşirîndu-le şi care nu

vor fi nici basme, nici palavre, aşa cum pretinzi tu, ci vor avea atîta temei, încît vei fi nevoit să le recunoşti ca adevărate. Apoi, îi dădu drumul : Ştim sigur că te găseai la Roma atunci cînd acest nenorocit oraş a fost prădat ; te aflai în acea vreme aici, în castelul Sant'Agnolo, şi ai fost folosit ca tunar ; dat fiind însă că meseria ta este aceea de gravor şi giuvaergiu şi fiindcă aici nu se afla nimeni cu această meserie, papa Clemente, care te cunoştea dinainte, te-a chemat în ascuns şi te-a pus să-i scoţi toate nestematele din tiare, mitre şi inele, iar apoi — avînd încredere în tine — ţi-a cerut să le coşi în căptuşeala veşmintelor ; fără ştirea sanctităţii-sale, ţi-ai oprit atunci nestemate în valoare de optzeci de mii de scuzi. Aceasta a mărturisit-o un lucrător de-al tău, căruia i-ai spus-o chiar tu, în chip de laudă. Fără a te sili în vreun fel, îţi spunem că trebuie să găseşti fie nestematele, fie valoarea lor, şi că de-abia după aia vei putea pleca slobod de aici.

CIII. Auzind vorbele astea, nu m-am putut împiedica a izbucni în hohote de rîs ; apoi, după ce-am rîs cît am rîs, am spus : Mulţumesc lui Dumnezeu din tot sufletul că m-a învrednicit ca la cea dintîi intrare a mea în temniţă să nu fiu închis pentru cine ştie ce viciu, aşa cum se întîmplă de cele mai multe ori cu tinerii. Chiar dacă cele ce spuneţi ar fi adevărate, încă n-ar exista pentru mine primejdia vreunei pedepse corporale (întrucît în acele vremuri legile îşi pierduseră orice putere) ; m-aş putea apăra, deci, spu-

nînd că am păstrat această comoară pentru sfînta biserică apostolică, aşteptînd să o predau fie unui papă cumsecade, fie aceluia care cu drept mi-ar cere-o şi care — dacă lucrurile ar fi adevărate — aţi fi astăzi domniile-voastre. La aceste cuvinte, turbatul de guvernator, fără a mă lăsa să termin ce aveam de spus, sări cu gura, mînios : Fă ce vrei, Benvenuto ! Noi ne mulţumim să găsim ceea ce căutăm, şi de n-ai cumva poftă să te luăm şi altfel, nu numai cu vorba, descurcă lucrurile cît mai repede. Văzîndu-i că vor să se scoale şi să plece, grăii : Cercetarea mea nu s-a terminat, domnilor ! Isprăviţi mai întîi, şi apoi mergeţi unde vreţi ! Destul de mînioşi, se aşezară la loc, dar stînd numai pe jumătate scaun şi prefăcîndu-se că nici nu le păsa de ceea ce vream să spun, de parcă aflaseră dinainte tot ce doreau să cunoască. Din această pricină, începui şi eu, după cum urmează : Să ştiţi, domnilor, că trăiesc în Roma de aproape douăzeci de ani, iar închis n-am fost niciodată, nici aici, şi nici în altă parte. La aceste cuvinte, zbirul de guvernator îmi zise : Ai ucis totuşi oameni ! Nu eu, ci dumneavoastră o spuneţi, continuai eu ; dacă v-aţi trezi că un oarecare vine să vă omoare, aşa preot cum sînteţi, şi tot v-aţi apăra, iar dacă l-aţi ucide, sfintele canoane v-ar ierta omorul ; lăsaţi-mă, deci, să spun ce am pe cuget, căci vreau să-i repetaţi totul papii, ca să mă poată judeca după dreptate. Vă spun încă o dată că sînt aproape douăzeci de ani de cînd locuiesc în această minunată Romă şi aici am cîştigat izbînzi de seamă în meseria mea. Ştiu că asta este reşedinţa

lui Cristos şi fără îndoială că m-oi fi amăgit şi eu cu gîndul că dacă vreodată viaţa îmi va fi primejduită de vreun principe vremelnic o să apelez la Sfîntul Scaun şi la Vicarul lui Cristos, pentru apărarea dreptului meu. Vai mie ! Încotro să mă îndrept acum ? Care principe m-ar putea apăra de o crimă atît de mişelească ? Nu eraţi oare datori ca, înainte de a mă aresta, să aflaţi ce anume am făcut cu aceşti optzeci de mii de ducaţi ? Ba mai mult : nu eraţi oare datori să cercetaţi lista acelor giuvaere, pe care Camera apostolică le are înscrise, fără să-i fi scăpat nimic, de cinci sute de ani încoace ? Şi apoi, dacă aţi fi găsit vreo lipsă, trebuia ca o dată cu mine să-mi ridicaţi şi toate registrele. Vă înştiinţez că registrele, în care sînt înscrise toate nestematele, atît ale papii, cît şi ale bisericii, există pînă la cel din urmă şi nu veţi afla nimic care să-i fi aparţinut papii Clemente şi care să nu fie înscris acolo, cu grijă. Iar dacă totuşi lipseşte ceva, aceasta nu s-ar putea lămuri decît în felul următor : cînd bietul papa Clemente a dorit să se împace cu acei tîlhari de oameni ai împăratului, care jefuiseră Roma şi batjocoriseră biserica, a venit să pună la cale această împăcare, dacă-mi aduc bine aminte, un anume Cesare Iscatinaro [1] ; ajungînd aproape de încheierea unei înţelegeri cu acel nemernic, papa a lăsat să-i cadă din deget un

[1] Cellini se referă la Giovanni Bartolommeo di Gattinara, consilier al împăratului Carol Quintul, în numele căruia a tratat cu papa Clement al VII-lea capitularea de la 6 iunie 1527.

diamant în valoare de aproape patru mii de scuzi, şi fiindcă numitul Iscatinaro s-a aplecat să-l ridice, papa i-a spus să-l păstreze, ca semn al dragostei sale. Eram de faţă cînd s-au petrecut toate astea, şi dacă diamantul cu pricina ar fi cumva lipsă, iată că vă spun unde s-a dus, deşi mă bate gîndul că-l veţi găsi cu siguranţă înscris şi pe el. În ceea ce vă priveşte, aţi putea să vă ruşinaţi de a fi chinuit un om ca mine, care a săvîrşit atîtea lucrări vrednice de cinste pentru acest scaun apostolic. Să ştiţi că dacă nu eram eu în dimineaţa cînd au intrat în Borgo [1], trupele imperiale ar fi pătruns fără nici o opreliştе în castel; fără să fi primit cea mai mică răsplată, am sărit cu toată dîrzenia la tunurile pe care tunarii şi ajutoarele lor le şi părăsiseră, însufleţindu-l şi pe-un tovarăş al meu, sculptorul Raffaello da Montelupo, care sta singur într-un colţ, părăsit de toţi, cu spaima în suflet şi fără să mişte măcar un deget. L-am trezit din amorţire şi am ucis amîndoi atîţia duşmani, încît soldaţii şi-au recăpătat curajul. Eu sînt acela care am tras cu archebuza în Scatinaro cînd l-am văzut vorbindu-i papii Clemente fără pic de sfiiciune şi cu un grosolan dispreţ, ca un luteran şi necredincios ce era. Papa Clemente a pus să-l caute pe făptaş în tot castelul, ca să-l spînzure. Tot eu sînt acela care l-a rănit la cap, cu o lovitură de archebuză, pe principele d'Oranges, aci, sub tranşeele castelului. În afară de asta, i-am făcut sfintei biserici atîtea şi atîtea po-

[1] Cartier din Roma, situat în vecinătatea Vaticanului.

doabe de aur, argint şi nestemate, atîtea medalii şi monede — toate frumoase şi preţuite. Asta e deci neobrăzata răsplată popească ce i se dă unui om care v-a slujit şi v-a iubit cu atîta credinţă şi atîta virtute ? ! Mergeţi acum şi-i aduceţi papii la cunoştinţă toate cîte vi le-am spus, adăugînd că giuvaerele le are fără nici o lipsă şi că, afară de răni şi lovituri de bolovani, altceva n-am primit de la biserică în acest timp al asediului ; mai spuneţi-i de asemeni că nici nu mă aşteptam la altceva decît la o mică răsplată, pe care de altfel papa Paolo mi-o şi făgăduise. Astăzi m-am lămurit şi cu sanctitatea-sa, şi cu voi, slujitorii săi. În timp ce vorbeam astfel, stăteau ascultîndu-mă înmărmuriţi ; după asta mă părăsiră, uitîndu-se uimiţi unul în ochii altuia. Plecară hotărîţi să-i repete papii toate cîte le spusesem. Acesta se ruşină şi porunci cu foarte multă grabă să se cerceteze neapărat socoteala tuturor nestematelor. Mai tîrziu, cînd au văzut că nu lipseşte nimic, m-au făcut uitat în castel, fără a-mi mai spune ceva ; cît despre *signor* Pierluigi, părîndu-i-se şi lui că a cam scrîntit-o, făcea, împreună cu ceilalţi, tot ce-i stătea în putinţă pentru a mă ucide.

CIV. În acest scurt răstimp, regele Francisc, care aflase în chip amănunţit că papa mă ţinea închis fără cea mai mică vină, îi scrise monseniorului di Morluc [1], ambasadorul său pe lîngă papă, poruncindu-i să mă

[1] *Jean de Montluc* (1508—1579), prelat şi diplomat francez, fratele celebrului mareşal Blaise de Montluc (1501—1577).

ceară acestuia, ca pe-un om al majestăţii-sale. Deşi era un om foarte înzestrat şi iscusit, papa se purtă în ce mă priveşte ca un neghiob şi ca un netrebnic : îi răspunse trimisului regal că majestatea-sa nu avea de ce să se îngrijească de mine, care nu eram decît un scandalagiu, gata oricînd să pun mîna pe armă ; adăugă apoi că-i aduce la cunoştinţă majestăţii-sale că se cuvenea să mă lase în închisoare, unde ajunsesem din pricina crimelor şi a blestemăţiilor săvîrşite. Regele răspunse din nou că în regatul său justiţia îşi făcea pe deplin datoria, majestatea-sa răsplătindu-i şi ocrotindu-i pe cei cumsecade şi pedepsindu-i cu asprime pe cei care nu-şi vedeau de treabă ; iar întrucît sanctitatea-sa îl lăsase pe numitul Benvenuto să plece, lipsindu-se de el ca slujitor, majestatea-sa, văzîndu-l sosit în regatul său, l-a primit bucuros în slujbă, aşa că acum îl cerea ca pe unul de-al său. Toate astea însemnau cea mai înaltă favoare la care putea rîvni un om ca mine ; totuşi, ele mi-au dăunat foarte mult şi mi-au pricinuit cele mai mari neajunsuri. Cuprins de o furie cumplită şi temîndu-se ca nu cumva să dau în vileag criminala ticăloşie pe care o arătase faţă de mine, papa nu se gîndea decît la felul în care ar putea să mă ucidă, fără a-şi păta însă cinstea. Comandant al castelului Sant'Agnolo era *messer* Giorgio degli Ugolini, un florentin de-al nostru. Acest om de treabă îmi arăta cea mai mare bunăvoinţă, îngăduindu-mi să mă plimb liber prin castel, numai pe temeiul cuvîntului pe care i-l dădusem ; şi fiindcă înţelegea marea nedreptate care mi se făcuse,

mi-a spus că nu poate primi zălogul pe care voisem să i-l dau în schimbul înlesnirii de a umbla slobod prin castel, zicînd că, deşi papa se arăta atît de pornit împotrivă-mi, el se încrede cu plăcere în cuvîntul dat, mai ales că toată lumea îi spusese că aş fi un om cinstit. I-am dat deci cuvîntul, iar el mi-a înlesnit să pot lucra cîte ceva. Gîndindu-mă că furia papii se va potoli datorită atît nevinovăţiei mele, cît şi ocrotirii regelui, ţineam mai departe atelierul deschis, iar Ascanio, lucrătorul meu, venea la castel de-mi aducea unele mici lucrări. Deşi nu puteam lucra prea mult, căci mă vedeam ferecat de pomană, făceam totuşi haz de necaz şi îmi înduram de voie, de nevoie, ticăloasa mea soartă. Legasem prietenie strînsă cu toţi paznicii şi cu numeroşi soldaţi din castel. Papa venea uneori să cineze aici, şi atunci gărzile erau retrase, iar porţile rămîneau deschise, ca într-un palat obişnuit ; şi cu toate că în timpul acesta deţinuţii erau închişi cu mai multă grijă, pe mine mă lăsau în pace şi mă plimbam toată vremea, slobod, prin castel ; nu o dată unii soldaţi m-au sfătuit să fug, încredinţîndu-mă că ei, care cunoşteau nedreptatea ce mi se făcuse, s-ar preface că nu văd nimic ; le-am răspuns că îi dădusem cuvîntul meu comandantului, care era un om cumsecade şi-mi arătase multă bunăvoinţă. Era printre ei un soldat inimos şi deştept, care-mi spunea : Află, dragul meu Benvenuto, că în închisoare nu eşti şi nu poţi fi îndatorat să-ţi cinsteşti cuvîntul sau alte îndatoriri ; fă ceea ce-ţi spun : fugi de acest ticălos de papă şi de bastardul

de fiu-său, care n-o să se lase pînă n-o să te ucidă. Eram însă hotărît ca mai degrabă să-mi pierd viaţa decît să-mi calc cuvîntul dat omenosului comandant. Împărţeam toată această groaznică nenorocire cu un călugăr din familia Palavisina, predicator vestit.

CV. Închis sub învinuirea de luteranism, călugărul acesta era un tovarăş foarte de treabă în ceea ce priveşte treburile lumeşti, dar în ceea ce priveşte călugăria era cel mai desăvîrşit ticălos care s-a văzut vreodată, gata la orice blestemăţie. Îi preţuiam însuşirile frumoase, dar dispreţuiam adînc urîtele sale apucături şi-l certam într-una. Călugărul, însă, nu înceta să-mi aducă aminte că, de vreme ce sînt închis, nu am nici un fel de îndatorire faţă de comandant în privinţa cuvîntului dat. Îi răspundeam că avea dreptate atunci cînd vorbea călugărul din el, dar că greşea ca om, căci un om — nu un călugăr — are datoria să-şi ţină cuvîntul, în orice împrejurare s-ar afla, şi că tocmai din pricina asta, eu, care sînt om — şi nu călugăr — n-aveam de gînd să-mi calc — nicicînd — fie chiar cea mai neînsemnată făgăduială. Văzînd că nu mă putea rătăci pe calea unor argumente subtile şi amăgitoare — înfăţişate de altfel cu multă iscusinţă —, călugărul se gîndi să mă ispitească în alt chip ; în acest scop, îmi citi după cîteva zile predicile lui *fra* Ierolimo Savonarola, însoţindu-le de minunate comentarii, mai frumoase chiar decît predicile ; într-atîta mă vrăji cu aceste predici, încît — în afara călcării cuvîntului — eram în stare să fac

orice pentru el. Cînd mă văzu întru totul subjugat de iscusinţa sa, călugărul urzi un alt plan şi, luîndu-mă cu binişorul, începu să mă întrebe cam ce aş fi făcut dacă — întemniţat fiind — mi-ar fi venit poftă să fug şi ar fi trebuit să descui uşa celulei. Ţineam să-i arăt iscusitului călugăr că nici eu nu eram un terchea-berchea ; mă apucai deci să-i spun că fiind în stare să deschid orice broască, oricît de meşteşugită ar fi fost ea, îmi venea cu atît mai uşor să le deschid pe cele ale închisorii, şi că asta nu era pentru mine mai greu decît a bea un pahar cu apă. Ca să-mi smulgă taina, călugărul mă luă peste picior, spunîndu-mi că există oameni care fac pe grozavii şi care se laudă cu o sumedenie de lucruri, dar că aceiaşi oameni dacă i-ai pune să săvîrşească toate lucrurile cu care se laudă şi-ar pierde pînă într-atîta creditul, încît ar fi vai şi-amar de ei ; tot astfel, continuă el, mă aude şi pe mine îndrugînd atîtea vrute şi nevrute, încît dacă aş fi fost nevoit să le înfăptuiesc n-aş fi putut ieşi cu faţă curată. Simţind că diavolul de călugăr mă jigneşte, îi răspunsei că de cînd mă ştiam fusesem obişnuit să făgăduiesc mult mai puţin decît îmi sta în putinţă să săvîrşesc, că treaba cu cheile era una dintre cele mai uşoare şi că în cîteva cuvinte îi puteam dovedi că lucrurile stăteau aşa cum i le spusesem eu ; după aceea, mă apucai numaidecît să-i arăt ce era de făcut. Prefăcîndu-se că nici n-auzea ce anume-i spuneam, călugărul înţelese numaidecît totul, fără a-i scăpa nimic. După cum am mai spus, comandantul cel cumsecade mă

lăsa să mă preumblu în voie prin tot castelul şi nu mă încuia niciodată noaptea, aşa cum se făcea cu toţi ceilalţi ; ba mă mai lăsa să lucrez tot ce voiam — în aur, argint sau ceară. Lucrasem timp de cîteva săptămîni la un lighean comandat de cardinalul de Ferrara, dar, sătul pînă peste cap de închisoare, mi se făcuse lehamite şi de asemenea lucrări, aşa că — pentru a-mi mai trece de urît — mă apucasem să modelez în ceară felurite chipuri ; din ceara aia, călugărul îmi şterpeli o bucată, cu ajutorul căreia se apucă să ia tiparul cheilor, folosind îndrumările pe care — ca un prost — i le dădusem chiar eu. Ca ajutor şi tovarăş la rele şi-l luase pe un padovan, anume Luigi, slujbaş la cancelaria comandantului închisorii. Fiind însă pîrîţi de către lăcătuşul închisorii, căruia îi ceruseră să lucreze cheile, comandantul, care obişnuia să mă cerceteze uneori în celula mea şi mă văzuse lucrînd cu ceară, recunoscu numaidecît ceara şi spuse : E adevărat că nedreptatea ce i s-a făcut bietului Benvenuto nu-şi află pereche pe lume ; dar asta nu-l îndreptăţeşte să se poarte atît de urît tocmai cu mine, care — ca să-i fiu pe plac — am trecut chiar dincolo de ce-mi era îngăduit. De acum încolo o să-l ţin închis cu zece lacăte şi n-o să-i mai fac nici cea mai mică înlesnire. Porunci deci să fiu încarcerat, dar asta nu mă necăji atîta cît învinuirile unor slujitori credincioşi ai comandantului ; aceştia mă iubeau şi veneau întotdeauna să-mi spună orice nouă înlesnire pe care mi-o făcuse stăpînul lor ; acum, după o asemenea întîmplare nenorocită, nu mă mai scoteau

din nerecunoscător, prefăcut şi necinstit. S-a întîmplat însă ca unul dintre acei slujitori să-mi trîntească toate ocările astea pe un ton cam prea îndrăzneţ şi, fiindcă mă simţeam nevinovat, i-am răspuns dîrz că nu mi-am călcat niciodată cuvîntul, fiind gata să susţin asta chiar cu preţul vieţii ; totodată l-am înştiinţat că dacă în viitor cineva îmi mai vorbeşte în felul acesta, o să-i spun că minte fără ruşine. Socotindu-se jignit, servitorul dădu fuga în odaia comandantului, de unde îmi aduse ceara şi modelul cheii. De cum văzui ceara, îi spusei că aveam amîndoi dreptate şi-i cerui să mă ducă în faţa comandantului, căruia o să-i arăt pe larg cum stau lucrurile, care sînt mult mai grave decît îşi închipuie ei. Chemat de îndată de comandant, îi spusei amănunţit toată povestea ; strîns cu uşa, călugărul îl dădu de gol pe secretar, care se trezi la un pas de spînzurătoare. Comandantul linişti lucrurile, care ajunseră pînă la urechile papii ; îşi scăpă secretarul de ştreang, iar mie îmi dădu din nou libertatea de mai înainte.

CVI. Văzînd că povestea lua o întorsătură atît de nenorocită, am prins să mă gîndesc şi la treburile mele, şi mi-am spus : Dacă omul ăsta se mai înfurie încă o dată şi-mi retrage din nou orice încredere, o să caut — nemaifiindu-i cu nimic îndatorat — să mă folosesc de priceperea mea, şi sigur că o să izbutesc ceva mai bine decît pramatia aia de călugăr. Am început deci să cer să mi se aducă de acasă cearşafuri noi şi groase, şi nu le-am mai înapoiat pe cele

murdare. Cînd servitorii mei mi le-au cerut, le-am spus să-şi ţină gura, căci le-am dăruit cîtorva bieţi ostaşi, iar dacă se află, nenorociţii aceia se puteau trezi la galere ; iată de ce lucrătorii şi servitorii mei, şi îndeosebi Felice, n-au suflat o vorbă în legătură cu acele cearşafuri. Între timp, mă îndeletniceam cu golitul unei saltele, arzînd paiele într-un cămin care se afla în odaia mea şi în care se putea face foc. După aceea, m-am apucat să fac din cearşafuri nişte fîşii late de o treime de braţ, iar cînd am adunat atîtea cîte am socotit că mi-ar fi ajuns ca să mă cobor de la marea înălţime a turnului Sant'Agnolo, le-am spus servitorilor mei că am terminat cu dăruitul şi le-am cerut ca pe viitor să-mi aducă cearşafuri subţiri, urmînd ca pe cele murdare să le dau la spălat. Apoi totul a fost acoperit de uitare. Cardinalii Santiquattro [1] şi Cornaro le-au cerut lucrătorilor şi servitorilor mei să închidă atelierul, aducîndu-mi limpede la cunoştinţă că papa nici nu voia să audă de eliberarea mea şi că toate stăruinţele regelui îmi făceau mai mult rău decît bine ; ultima dată, de pildă, monseniorul di Morluc, vorbind în numele regelui, îi spusese papii că ar fi trebuit să mă aducă în faţa unui tribunal obişnuit, care, dacă m-ar fi găsit vinovat, să mă fi pedepsit, iar de nu, se cuvenea, pe bună dreptate, să mi se dea drumul. Aceste vorbe îl supărară într-atîta pe papă, încît avea de gînd să

[1] În vremea aceea, titlul de cardinal *de'quatro santi coronati* (al celor patru sfinţi încoronaţi) îl purta florentinul Antonio Pucci.

nu-mi mai dea drumul niciodată. Comandantul mă ajuta — fără nici o îndoială — atît cît îi sta în putinţă, dar duşmanii mei, văzînd că mi se închisese atelierul, nu lăsau să treacă o zi fără a-i batjocori şi a-i acoperi cu tot felul de ocări pe lucrătorii şi pe prietenii care veneau să mă vadă la închisoare. Într-o zi, Ascanio, care venea de cîte două ori pe zi la mine la închisoare, îmi ceru să-i dau să-şi facă o haină dintr-un veşmînt de atlas albastru, pe care nu-l îmbrăcam niciodată şi de care nu mă folosisem decît atunci cînd mersesem în procesiune ; îi răspunsei că nu era nici timpul, şi nici locul pentru asemenea veşminte, dar tînărul se supără atît de rău, încît îmi spuse că o să plece la Tagliacozza, la ai săi. Îmi ieşii din fire şi-i strigai c-ar face bine să piară din faţa ochilor mei, iar el se jură pe toţi sfinţii că n-o să-l mai văd niciodată. Ciorovăiala asta avea loc în timp ce înconjuram turnul castelului. Se nimeri însă ca şi comandantul să se plimbe tot la ora aceea, aşa că ne întîlnirăm faţă-n faţă, tocmai cînd Ascanio îmi spunea : Plec ! Te las pentru totdeauna ! Asta vreau şi eu : pentru totdeauna ! răspunsei eu, şi măcar de-ar fi aşa ; de altfel, o să cer gărzilor să nu-ţi mai dea voie să intri aici. Întorcîndu-mă către comandant, îl rugai din suflet să dea poruncă gărzilor să nu mai îngăduie intrarea lui Ascanio. Acest mic ţopîrlan, spusei eu, mai adaugă şi el alte necazuri la cele pe care le am. De aceea vă rog, *signore*, să nu-l mai lăsaţi niciodată să intre aici. Comandantului îi păru tare rău, căci îi cunoştea minunata ascuţime de minte ;

în afară de asta, Ascanio avea o înfăţişare atît de plăcută, încît se părea că oricine l-ar fi văzut măcar o singură dată trebuia să-l îndrăgească. Tînărul plecă plîngînd. În ziua aceea avea la el, ca şi de multe alte ori, un pumnal, pe care îl ţinea ascuns sub haină. Ieşind din castel cu ochii înlăcrimaţi, se întîlni cu doi dintre cei mai mari duşmani ai mei, dintre care unul era peruginul Girolamo Pascucci, fostul meu lucrător, iar celălalt — un anume Michele, şi el tot giuvaergiu. Acest Michele era prieten cu pungaşul de perugin şi duşman al lui Ascanio. De ce plînge Ascanio ? întrebă el. Să-i fi murit oare tatăl ? Vreau să spun, tatăl ăla de la castel ! Ascanio însă îi răspunse : Ăla trăieşte, dar tu o să crăpi numaidecît ; şi, ridicînd mîna, îl lovi de două ori cu pumnalul în cap ; îl trînti la pămînt chiar de la cea dintîi lovitură, iar la a doua îi tăie trei degete de la mîna dreaptă. Michele rămase ca mort. Totul fu adus numaidecît la cunoştinţa papii, care, ieşindu-şi din fire, grăi : De vreme ce regele vrea ca Benvenuto să fie judecat, daţi-i trei zile să-şi pregătească apărarea. Porunca papii îmi fu adusă numaidecît la cunoştinţă de către cei cărora le-o dăduse. Dar bunul comandant alergă în mare grabă la papă şi-l lămuri că n-aveam nici o vină în toată povestea asta, întrucît tocmai îl alungasem pe Ascanio. Mă apără atît de bine, încît mă scăpă cu viaţă din această groaznică furie a papii. La rîndu-i, Ascanio fugi la Tagliacozza — la el acasă — de unde îmi scrise, cerîndu-şi de o mie de ori iertare şi recunoscînd că greşise atunci cînd

la marea mea nenorocire mai adăugase şi alte necazuri. Mă asigură apoi că dacă — prin mila Domnului — voi mai ieşi vreodată din temniţă, n-o să mă mai părăsească niciclnd. Îl sfătuii să caute să înveţe şi-l încredinţai că, dacă Dumnezeu va voi să-mi recapăt libertatea, îl voi chema neapărat lîngă mine.

CVII. An de an, comandantul era apucat de o anumită boală, care îi lua cu desăvîrşire minţile; cînd îl apuca acel rău, începea să vorbească — sau mai bine zis să aiureze — fără întrerupere, aceste aiureli schimbîndu-se de la an la an: o dată i s-a părut că este un ulcior cu ulei, altă dată o broască, şi s-a apucat să sară ca broasca; într-un an i-a intrat în cap că a murit, şi a trebuit să fie înmormîntat; şi aşa, în fiecare an, îl apuca cîte una din aceste ţicneli. De data asta îi trăsnise prin minte că era liliac şi, în timp ce se plimba, ţipa din cînd în cînd — aşa, înăbuşit, ca liliecii — sau îşi bîţîia capul şi mîinile, de parcă voia să zboare. Dîndu-şi seama de asta, medicii şi servitorii bătrîni căutau să-i facă rost de tot felul de petreceri şi, fiindcă li se părea că îi făcea plăcere să mă audă vorbind, veneau tot timpul după mine, să mă cheme lîngă el. Adeseori, bietul om mă ţinea cîte patru sau cinci ore, iar în acest timp nu făceam alta decît să vorbesc. Mă oprea să luăm masa împreună şi mă aşeza în faţa lui, vorbind tot timpul sau cerîndu-mi să vorbesc eu; cu toate că vorbeam atîta, nu uitam totuşi să mănînc foarte bine. El, săracul, nici nu mînca, nici nu dor-

mea, aşa că pînă la urmă simţeam că nu mai pot. Uneori, privindu-l drept în faţă, vedeam că ochii îi erau plini de spaimă şi că unul căta într-o parte, iar celălalt în alta. Într-o zi, mă întrebă dacă nu cumva mi-a trecut vreodată prin minte să zbor ; îi răspunsei că mi-a plăcut întotdeauna să încerc să fac şi chiar să aduc la îndeplinire lucruri pe care oamenii le-au socotit a fi deosebit de greu de înfăptuit, aşa că şi în ce priveşte zborul eram sigur că aş izbuti, folosindu-mă atît de priceperea mîinilor mele, cît şi de faptul că Dumnezeul întregii firi mi-a dăruit un corp mult mai bine potrivit şi mai înclinat spre alergări şi sărituri decît al altora. Iar cînd se apucă să mă întrebe cam ce anume mijloc aş folosi, îi răspunsei că, cercetînd fiinţele zburătoare şi căutînd să imite şi el, prin iscusinţă, darul de a zbura, cu care natura le-a înzestrat pe acestea, omul n-ar putea imita decît liliacul. Cînd auzi numele de liliac — care era tocmai ţicneala de care suferea în anul acela —, nenorocitul începu să ţipe cît îl ţinea gura : Adevărat, adevărat, liliacul — asta este ! Se întoarse apoi spre mine şi-mi spuse : Benvenuto, dacă ţi s-ar da voie, ai avea îndrăzneala să zbori ? Îi răspunsei că dacă m-ar fi pus apoi în libertate aş fi fost în stare să zbor pînă în Prati, făurindu-mi o pereche de aripi din pînză de in ceruită. Atunci îmi spuse : Şi eu aş fi în stare, dar, fiindcă papa mi-a poruncit să am grijă de tine ca de ochii săi, îmi dau seama că eşti un diavol iscusit, în stare s-o ştergi de aici, şi, ca să nu faci asta, o să te încui cu o mie de lacăte. Începui să-l

rog, aducîndu-i aminte că aş fi putut să fug şi încredinţîndu-l că pentru nimic în lume nu mi-aş fi călcat cuvîntul ; apoi îl rugai ca, în numele iubirii de Dumnezeu şi al tuturor faptelor bune pe care le făcuse pentru mine, să nu-mi mai sporească şi el suferinţele pe care le înduram, cu altele şi mai îngrozitoare. Dar în timp ce-i vorbeam, el poruncea cu tot dinadinsul să fiu legat şi încuiat cu grijă în celulă. Văzînd că nu mai era nici o scăpare, îi spusei şi eu, de faţă cu toţi ai săi : Legaţi-mă şi păziţi-mă cît poftiţi : de fugit, tot o să fug ! Mă duseră aşadar în celulă şi mă încuiară cu o deosebită grijă.

CVIII. Începui să mă frămînt, gîndindu-mă la ce aveam de făcut ca să pot fugi. De cum mă văzui închis, mă apucai să cercetez celula în care mă aflam şi, părîndu-mi-se că am găsit fără îndoială calea spre afară, prinsei să socotesc cam cum puteam coborî de la marea înălţime a turnului ; luai deci cearşafurile cele noi, pe care am spus că le tăiasem în fîşii, şi, după ce le cusui cît mai bine, căutai să-mi dau seama cam de cîte aş fi avut nevoie ca să pot coborî. Apoi, în vreme ce mă încredinţam că aveam atîtea cîte îmi trebuiau, şi mi le pregăteam pe toate, mai dădui şi peste un cleşte, şterpelit de la un savoiard din garda castelului. Acesta avea în grija sa putinile şi butoaiele, dar se îndeletnicea cu plăcere şi cu lucrări de tîmplărie, aşa că avea mai mulţi cleşti de cuie ; între aceştia se afla unul foarte mare, pe care — gîndindu-mă că era tocmai ceea ce-mi trebuia — îl luasem

şi-l ascunsesem în salteaua de paie. Şi fiindcă acum venise vremea să mă folosesc de el, începui să scot cuiele din balamale ; cum însă uşa era dublă, îndoiturile cuielor nu se vedeau, şi de aceea la primul pe care încercai să-l scot, mă căznii de-mi ieşi sufletul, dar pînă la urmă tot izbutii. După ce scosei primul cui, stătui să mă gîndesc cam ce puteam face ca să nu li se bage de seamă lipsa. Găsii leacul, amestecînd puţină rugină de fier cu puţină ceară, care căpătă astfel chiar culoarea capetelor de cuie ; cu răbdare, mă apucai atunci să modelez floarea cuielor din balama, şi aşa, rînd pe rînd, pe măsură ce scoteam cuiele, le făceam la loc cu această ceară. Lăsai balamalele prinse numai la capete în cuie, iar pe acestea, după ce le scosei şi le retezai, le înfipsei numai cîte puţin, atît cît să poată sprijini balamaua. Toate acestea le săvîrşii cu greutăţi de neînchipuit, căci comandantul visa în fiecare noapte că am fugit, şi cerea să mi se cerceteze celula din oră în oră, iar în cercetare venea un servitor, care avea nu numai nume, ci şi purtări de zbir. Se numea Bozza [1] şi era întotdeauna însoţit de un ostaş, numit Giovanni, dar poreclit Pedignone [2] ; acesta din urmă era oştean, iar Bozza slugă. Giovanni era de fel din Prato, unde slujise într-o spiţerie ; nu intra niciodată în celulă fără să-mi arunce cine ştie ce înjurătură, şi în fiecare seară cerceta cu grijă balamalele şi tot restul încăperii, în timp

[1] Cuvîntul italian *bozza* are — între altele — şi sensul de buboi, umflătură.
[2] Degerătură.

ce eu îi spuneam : Uită-te bine, căci — oricum — tot vreau să fug ! Aceste vorbe făcură să se nască între noi doi o dușmănie cumplită ; începui să ascund în saltea, cu cea mai mare grijă, toate sculele mele de fier, adică un pumnal destul de mare, cleștele de cuie și altele ; tot în saltea păstram și fîșiile de pînză ; de cum se crăpa de ziuă, îmi măturam singur ; deși mi-a plăcut întotdeauna curățenia, de data asta mă întreceam pe mine însumi, făcînd totul lună. Cînd terminam cu măturatul, îmi făceam cu multă iscusință patul, așternînd pe el cele cîteva flori pe care mi le aducea cam în fiecare dimineață un anume savoiard. Acest savoiard avea în grijă putinile și butoaiele, dar se mai îndeletnicea cu plăcere și cu alte lucrări de tîmplărie, și de la el șterpelisem cleștele [1] cu care am scos cuiele din balamale.

CIX. Cînd Bozza și Pedignone intrau în celulă, nu le spuneam decît să stea departe de pat, ca să nu mi-l murdărească și să nu mi-l strice. Iar cînd uneori — ca să-și bată joc de mine — se atingeau cît de cît de pat, începeam să strig : Vai vouă, pușlamale ticăloase ! O să pun mîna pe una din săbiile voastre și-o să vă dau cîteva, de-o să mă țineți minte ! Vă credeți oare vrednici să vă atingeți de patul unuia ca mine ? Dacă mai faceți asta, puțin o să-mi pese de viața mea, căci sînt sigur c-o să v-o zbor pe-a voastră. Lăsați-mă, așadar, cu necazurile și suferințele mele

[1] Cellini a uitat, probabil, că la începutul acestui capitol a mai povestit întîmplarea cu cleștele.

şi nu-mi mai faceţi şi voi alte supărări peste toate cîte le am eu, căci de nu, o să v-arăt ce e-n stare să vă facă un om ajuns la deznădejde ! Cînd toate astea îi fură aduse la cunoştinţă, comandantul le porunci celor doi, cu străşnicie, să nu se mai apropie de patul meu, şi ori de cîte ori vin la mine să vină fără săbii şi să se poarte cu cea mai mare grijă. După ce mă asigurai în privinţa patului, mi se păru că am scăpat de grijă, căci în cea mai mare parte, pe el îmi întemeiam întreaga mea încercare de fugă. Într-o seară de sărbătoare, comandantului îi fu mai rău ca oricînd ; o luă cu totul razna, aiurînd într-una că e liliac şi că dacă se va auzi cumva că Benvenuto a zbughit-o, să-l lase pe el să plece după mine, căci mă va ajunge din urmă, întrucît fiind noapte va zbura, fără nici o îndoială, mai repede ca mine. Apoi mai spunea : Benvenuto e un liliac prefăcut, în timp ce eu sînt un liliac adevărat, şi deoarece mi-a fost dat în pază lăsaţi totul pe seama mea, şi-l voi ajunge. Aiureala asta ţinea de mai multe nopţi, şi toţi servitorii erau frînţi de oboseală ; aflam totul pe felurite căi şi îndeosebi prin acel savoiard, care ţinea la mine. Hotărîndu-mă să fug cu orice preţ în acea seară de sărbătoare, m-am închinat mai întîi cu smerenie Domnului, rugîndu-l să mă ocrotească şi să mă ajute în această încercare atît de primejdioasă ; după aceea am pus mîna pe unelte şi am lucrat toată noaptea. Cu două ore înainte de răsăritul soarelui, am scos balamalele, dar cu multă trudă, căci atît uşa, cît şi zăvorul erau strîmbe şi mă împiedicau să deschid, aşa

că am fost nevoit să sfărîm lemnul ; pînă la urmă, am izbutit totuşi să deschid şi, luînd în spinare fîşiile, pe care le făcusem ghem pe două bucăţi de lemn, am ieşit, îndreptîndu-mă spre latrinele turnului ; de acolo, scoţînd două ţigle, m-am căţărat cu uşurinţă pe acoperiş. Eram îmbrăcat într-o haină albă, în picioare aveam ciorapi şi cizmuliţe tot albe, în care ascunsesem pumnalul de care am mai vorbit. Un capăt al fîşiilor, înnodat cu laţ, ca scara de la şa, l-am agăţat de o cărămidă străveche, care ieşea numai cu patru degete în afara zidului. După aceea, mi-am îndreptat gîndul către Atotputernicul, rugîndu-l : Stăpîne Doamne, ajută-mă să-mi caut dreptatea, căci, după cum ştii, o am şi mă ajut şi singur [1]. Încet-încet, am început a mă lăsa în jos şi, sprijinindu-mă numai pe puterea braţelor mele, am atins pămîntul. Era o noapte luminoasă, deşi nu ieşise luna. Ajuns la pămînt, am privit în sus marea înălţime de la care coborîsem cu atîta îndrăzneală şi am plecat vesel mai departe, gîndindu-mă că am scăpat. Lucrurile nu stăteau însă chiar aşa, căci comandantul înălţase tocmai în partea aceea alte două ziduri foarte înalte, între care avea un grajd şi un coteţ de păsări, totul fiind încuiat cu puternice zăvoare. Văzînd că nu puteam ieşi de acolo, m-am simţit cuprins de o mare mîhnire. În timp ce mă suceam încoace şi-ncolo, am lovit cu piciorul într-o prăjină lungă, acoperită cu paie. Cu mare greutate, am tîrît-o spre zid, iar acolo am ridicat-o cu

[1] Cellini se referă aici la un binecunoscut proverb italian : „Dumnezeu a spus : Ajută-te, ca să te-ajut".

mîinile pînă la creastă. Dar cum zidul nu se termina drept, ci în formă de coamă, mi-era cu neputinţă să trag prăjina sus, aşa că m-am hotărît să agăţ de ea celălalt ghem de fîşii (primul îl lăsasem agăţat de turnul castelului) ; am luat deci o bucată de fîşie de pe ghem şi, legînd-o de grindă, am început să cobor şi acest zid : era neînchipuit de chinuitor, căci eram sleit de puteri, iar podul palmelor mi se jupuise şi sîngera ; de aceea a trebuit să stau să mă odihnesc, răcorindu-mi palmele cu propria mea urină. Cînd mi se păru că mi-am recăpătat forţele, mă căţărai pe ultimul zid, care dă spre Prati. Tocmai cînd puneam jos ghemul de fîşii, pe care voiam să-l agăţ de un crenel ca să pot coborî şi de la înălţimea aceea — de altfel mai mică decît a turnului —, descoperii în spatele meu una dintre santinelele care făceau de gardă. Şi fiindcă-mi vedeam năruite toate planurile şi socoteam că viaţa mi-era în primejdie, mă pregătii să atac santinela ; văzînd însă hotărîrea cu care mă îndreptam spre el, cu pumnalul în mînă, ostaşul se retrase în grabă, ca să nu dea piept cu mine. În timp ce mă apropiam din nou de fîşiile mele, întorsei dintr-o dată capul şi dădui cu ochii de alt soldat, care se făcu însă că nu mă vede. Odată ajuns lîngă fîşii, le legai de crenel şi începui să cobor ; dar, fie că mi s-a părut că eram aproape de pămînt şi am desfăcut mîinile ca să sar, fie din pricină că acestea, jupuite cum erau, n-au mai putut îndura oboseala, mă prăbuşii, iar în cădere mă lovii la cap şi

stătui leşinat preţ de-o oră şi jumătate — după părerea mea —, dacă nu chiar mai mult. Mai tîrziu, cînd să se crape de ziuă, boarea răcoroasă care se simte înainte de răsăritul soarelui mă trezi, dar, cum nu-mi mai aduceam aminte de nimic, mi se păru că fusesem decapitat şi că mă aflam în purgatoriu. Stînd astfel, îmi venii încet-încet în fire şi-mi dădui seama că mă aflam în afara castelului ; abia atunci îmi amintii prin cîte trecusem şi, fiindcă rana de la cap o simţisem înainte de a-mi da seama că-mi rupsesem piciorul, îmi dusei mîinile la cap, dar le trăsei înapoi năclăite de sînge ; pipăindu-mă bine, îmi dădui seama că n-am totuşi cine ştie ce rană grea ; voii să mă ridic de jos, dar simţii că şi piciorul îmi era rupt, la trei degete deasupra călcîiului. Nici asta nu mă înspăimîntă ; scosei afară pumnalul şi teaca, din pricina căreia mi se rupsese piciorul, căci în cădere osul se lovise de o bilă măricică aflată în vîrful tecii şi, neputîndu-se îndoi, plesnise tocmai în acel loc ; astfel stînd lucrurile, aruncai teaca şi, tăind cu pumnalul o bucată din fîşia de pînză care-mi rămăsese, legai piciorul, potrivind cît mai bine oasele, cap la cap ; după asta, mergînd de-a buşilea şi cu pumnalul în mînă, mă îndreptai către poarta oraşului, pe care o găsii încuiată ; sub poartă zării însă un bolovan, care mi se păru a nu fi prea greu ; încercai să-l urnesc, dar cum pusei mîna pe el îl simţii că se clatină, aşa că, mişcîndu-l uşor, îl trăsei afară şi-mi făcui loc să trec.

Clubul cărții digitale 2022

CX. Din locul unde căzusem şi pînă la poarta pe sub care mă strecurai erau mai bine de cinci sute de paşi. De cum intrai în Roma, năvăliră peste mine nişte dulăi, care mă muşcară aprig ; cum nu se potoleau de loc, îl lovii zdravăn cu pumnalul pe unul dintre ei, care începu să urle atît de jalnic, încît ceilalţi — după obiceiul cîinesc — se aruncară asupra lui, iar eu, tot de-a buşilea, mă îndreptai cît putui mai repede către biserica Trespontina. Cînd ajunsei la capătul străzii ce duce spre Sant'Agnolo, luai drumul spre San Piero ; dar cum se luminase de-a binelea, socotii că eram în primejdie, aşa că, întîlnind un sacagiu care îşi încărcase măgarul cu botele pline cu apă, îl chemai la mine şi-l rugai să mă ducă şi să mă urce pe treptele de la San Piero : Sînt un biet tînăr care s-a aflat amestecat într-o poveste de iubire ; am vrut să sar de la o fereastră, şi în cădere mi-am rupt piciorul, îi spusei. Cum casa din care am fugit este a unui mare senior şi mă tem să nu fiu căsăpit, te rog să mă iei de aici cît mai repede, în schimbul unui scud de aur pe care ţi-l voi da — şi dusei pe loc mîna la punga mea plină cu bani. Omul mă ridică fără preget pe umerii săi şi mă duse pe treptele de la San Piero, unde mă lăsă jos, iar eu îi spusei să se întoarcă degrabă la măgarul său. Tot de-a buşilea, o pornii din nou la drum, îndreptîndu-mă către palatul ducesei Margherita, fiica naturală, nu legitimă, a împăratului, fosta soţie a lui Lessandro, duce al Florenţei, şi măritată acum cu ducele Ottavio ; ştiam sigur că pe lîngă această mare principesă se găseau

numeroşi prieteni ai mei, veniţi împreună cu ea de la Florenţa ; mai ştiam de asemenea că această doamnă avea o bună părere despre mine, datorită comandantului, care, în dorinţa de a mă ajuta, îi povestise papii că în ziua intrării ducesei în Roma eu îi scăpasem de o pagubă de peste o mie de scuzi, pe care era să le-o facă o ploaie grozavă ; comandantul arătase cum — văzîndu-l cît e de deznădăjduit — îl îmbărbătasem şi, încărcînd cîteva tunuri, le îndreptasem spre partea unde norii erau mai groşi ; după aceasta, deschizînd focul chiar în clipa în care începuse să plouă puternic, făcusem ca ploaia să înceteze doar după patru salve ; soarele se ivise din nou pe cer, şi numai datorită mie serbarea se putuse desfăşura cu bine. Aflînd toate astea, ducesa spusese : Benvenuto este unul dintre acei oameni înzestraţi, cărora ducele Lessandro, soţul meu, le păstra o bună amintire ; la rîndul meu, mă voi îngriji întotdeauna de asemenea oameni atunci cînd o să le pot face vreun bine. Pe deasupra, ducesa îi vorbise despre mine şi ducelui Ottavio, noul ei soţ. Iată deci pricina pentru care mă îndreptam spre locuinţa excelenţei-sale, în Borgo Vecchio, într-un foarte frumos palat, care mai există încă şi astăzi, sigur fiind eu că acolo papa nu se putea atinge de mine ; cum însă tot ce săvîrşisem pînă aici depăşea cu mult puterile unui trup omenesc, Dumnezeu n-a vrut să cad pradă mîndriei deşarte şi, pentru mai-binele meu, a ţinut să mă treacă printr-o nouă încercare, şi mai grea decît cele prin care trecusem ; totul s-a întîmplat din pricină că, în timp ce

mă tîram de-a buşilea pe acele trepte, am fost recunoscut de un servitor al cardinalului Cornaro. Servitorul alergă în odaia acestuia şi, trezindu-l din somn, îi spuse : Jos, monseniore, se află Benvenuto, care a fugit de la castel, şi se tîrăşte de-a buşilea, năclăit de sînge ; după cît se vede, şi-a rupt şi un picior, şi nimeni nu ştie încotro se îndreaptă. Cardinalul porunci de îndată : Fugiţi după el şi aduceţi-mi-l pe sus, aici, în odaia mea ! Cînd ajunsei la el, îmi spuse să nu mă tem de nimic şi-i chemă numaidecît pe cei mai buni medici din Roma, care veniră să mă îngrijească ; unul dintre ei era maestrul Iacomo da Perugia, chirurg deosebit de priceput. Acesta îmi împreună osul, mă pansă şi-mi luă sînge cu mîna lui, dar, fie din pricină că vinele mi se umflaseră mai mult ca de obicei, fie pentru că maestrul Iacomo voise să-mi deschidă rana, sîngele ţîşni năvalnic, izbindu-l în ochi cu atîta furie şi atît de îmbelşugat, încît nu mai putu să mă îngrijească ; socoti că lucrul acesta era un semn rău şi se codi să mai vadă de mine, ba de cîteva ori voi chiar să mă părăsească, aducîndu-şi aminte că putea fi şi el aspru pedepsit pentru că m-a îngrijit şi m-a făcut bine. Cardinalul porunci să fiu aşezat într-o încăpere tainică şi alergă de îndată la palat, cu gîndul de a-i cere papii să-mi redea libertatea.

CXI. Între timp, la Roma se iscă o vîlvă nemaipomenită : de marele turn al castelului se zăreau agăţate fîşiile de pînză, şi întreaga Romă alerga să

vadă această minune. Comandantul castelului înnebunise de tot şi, cu toată împotrivirea slujbaşilor săi, voia să zboare şi el din turn, spunînd că nimeni altul nu era în stare să mă prindă, afară de el, care ar zbura după mine. Auzind de această minunăţie, *messer* Ruberto Pucci, tatăl lui *messer* Pandolfo, se duse s-o vadă şi el ; după asta veni la palatul cardinalului Cornaro, care îi povesti tot ce urmase după fugă şi-i spuse deschis că mă aflam sub îngrijirea medicilor, într-una din odăile sale. Înţelegîndu-se între ei, aceşti doi oameni de treabă se duseră să îngenunche în faţa papii, care — chiar înainte ca ei să fi deschis gura — le spuse : Ştiu ce vreţi de la mine ! Atunci, *messer* Ruberto grăi : Preafericite stăpîne, vă cerem iertarea acestui biet om, care — dat fiind talentul său — merită oarecare îndurare şi care în afară de asta a arătat atîta vitejie şi iscusinţă, încît fapta sa pare supraomenească. Nu cunoaştem păcatele pentru care sanctitatea-voastră îl ţineţi închis de atîta vreme ; de aceea, dacă este vorba de păcate mortale, sanctitatea-voastră este înţeleaptă şi sfîntă, aşa că facă-vi-se întru totul voia ; dacă însă e vorba de fapte care pot fi trecute cu vederea, vă rugăm să ne acordaţi iertarea lui. Ruşinîndu-se, papa răspunse : L-am ţinut închis la cererea unor persoane apropiate mie, căci e cam prea îndrăzneţ ; dar, fiindcă-i cunosc talentul şi voi a-l ţine pe lîngă noi, am luat măsuri ca s-o ducă atît de bine, încît să nu aibă pricină să plece în Franţa ; îmi pare foarte rău de toate cîte le-a în-

durat ; spuneţi-i însă să-şi caute de sănătate, iar cînd se va vindeca, îl vom despăgubi pentru toate necazurile pe care le-a tras. Cei doi bărbaţi se înapoiară şi-mi aduseră această veste bună din partea papii. Între timp, veniră să mă viziteze nobilii Romei, tineri, bătrîni şi oameni de tot soiul. Comandantul castelului — aşa nebun cum era — ceru să fie dus la papă, iar cînd ajunse în faţa sanctităţii-sale începu să urle, cerînd să fiu închis din nou, căci altfel i se făcea o mare nedreptate. A şters-o, spunea el, în pofida cuvîntului pe care mi-l dăduse ; a zburat, deşi îmi făgăduise să nu zboare. Rîzînd, papa îi spuse : Du-te, du-te, căci, oricum, tot o să ţi-l aduc înapoi. La aceasta, comandantul castelului îi mai spuse papii : Trimiteţi-l pe guvernator la el să-l întrebe cine l-a ajutat să fugă, căci dacă e vreun om de-al meu, vreau să-l spînzur de limbă chiar de crenelul care i-a slujit lui Benvenuto ca să fugă. După plecarea comandantului, papa îl chemă pe guvernator şi-i spuse surîzînd : Cu toate că în tinereţe am fugit şi eu din acelaşi loc, acest Benvenuto este un viteaz, iar fapta sa — o adevărată minune. De data asta, papa spunea adevărul, căci pe cînd nu era decît abreviator în Parco Maioris [1] fusese închis în castel vreme îndelungată, învinuit de falsificarea unui ordin al papii Lessandro, şi, cum era vorba de o faptă prea gravă, acesta hotărîse să-i taie capul. Lăsă însă ca mai întîi să treacă ziua de

[1] Colegiul abreviatorilor era compus din şaptezeci de prelaţi, care se ocupau cu redactarea proiectelor epistolelor (it. *breve)* şi bulelor papale.

Corpus Domini[1]; aflînd ce-l aştepta, Farnese îi cumpără cu bani pe nişte ostaşi din gardă şi-i trimise vorbă lui Pietro Chiaveluzzi să vină cu cîţiva cai, în ziua de *Corpus Domini*. În timp ce papa se afla în procesiune, Farnese fu aşezat într-un coş şi coborît pe pămînt, cu ajutorul unei frînghii. Pe vremea aceea, castelul nu era încă împrejmuit cu zid; nu se afla acolo decît turnul cel mare, încît, fugind, el nu avusese de întîmpinat greutăţile pe care le-am întîmpinat eu; şi apoi, el fusese închis pe bună dreptate, pe cînd eu stăteam întemniţat de pomană. Atîta doar, că în dorinţa de a se lăuda faţă de guvernator că şi el fusese în tinereţe viteaz şi curajos, papa uita că astfel îşi dădea în vileag marile sale ticăloşii. În cele din urmă, spuse: Du-te acum şi cere-i lui Benvenuto să-ţi spună de bunăvoie cine i-a dat ajutor; oricine-ar fi fost, acum e tot una, căci şi aşa l-am iertat; poţi să-i făgăduieşti asta cu mîna pe conştiinţă.

CXII. Guvernatorul, care cu două zile mai înainte fusese făcut episcop de Iesi, veni la mine şi-mi spuse: Deşi slujba mea, dragă Benvenuto, este dintr-acelea care îi înspăimîntă pe oameni, vin la tine să te liniştesc, şi am dreptul să-ţi spun asta, căci am primit dezlegare de la papă, care mi-a mai spus că şi el a fugit din castel, dar cu ajutorul mai multor prieteni, de-

[1] Sărbătoarea cuminecăturii, la catolici. Întîmplarea aceasta, relatată şi de Panvino, biograful lui Paul al III-lea, s-a petrecut sub pontificatul lui Inocenţiu al VIII-lea, şi nu sub cel al lui Alexandru al VI-lea, cum afirmă Cellini.

oarece altfel n-ar fi putut face nimic. Îţi jur pe harul meu — întrucît de două zile am fost făcut episcop — că papa ţi-a redat libertatea şi te-a iertat, iar acum îi pare rău de toate cîte le-ai avut de îndurat ; cată de te însănătoşeşte şi ia tot răul spre bine ; închisoarea aceasta, de pildă, pe care ai făcut-o pe degeaba, va fi izvorul fericirii tale pentru toată viaţa, căci vei scăpa de sărăcie şi nu vei mai fi nevoit să pleci în Franţa, ţinîndu-ţi zilele de azi pe mîine. Spune-i, aşadar, deschis cum s-au petrecut faptele şi cine te-a ajutat ; după asta, vezi de te fă bine, odihneşte-te şi întremează-te ! Îi povestii faptele de-a fir a păr, aşa cum se petrecuseră, şi-i dădui toate amănuntele, pînă la cel cu sacagiul care mă dusese în spinare. După ce află totul, guvernatorul spuse : Săvîrşite de un singur om, toate astea par într-adevăr uluitoare, şi afară de tine, nimeni altul nu s-ar învrednici să le facă. După asta, mă puse să-mi scot mîna şi-mi spuse : Bucură-te şi te întremează, căci jur pe această mînă pe care o ating că eşti liber şi o să fii fericit toată viaţa. Guvernatorul plecă ; rămaseră cu mine numeroşi nobili şi gentilomi, care veniseră să mă viziteze, spunîndu-şi în sinea lor : „Hai să-l vedem pe acest făcător de minuni !", şi fiecare căuta să-mi dea ceva în dar. Între timp, guvernatorul ajunse la papă şi se apucă să povestească lucrurile aşa cum i le înfăţişasem eu ; se nimeri ca tocmai atunci să fie de faţă şi feciorul papii, *signor* Pierluigi ; se cruciră cu toţii, ca la auzul cine ştie cărei minunăţii. Papa grăi : Aşa ispravă mai zic şi eu ! Dacă sanctitatea-voastră,

preafericite părinte, spuse atunci *signor* Pierluigi, o să-i daţi drumul, Benvenuto o să vă facă altele, şi mai şi : ăsta nu ştie de frică. Am să vă povestesc acum o altă ispravă de-a lui, pe care n-o cunoaşteţi. Înainte de a fi închis, avusese o ceartă cu un gentilom de-al cardinalului Santa Fiore [1] ; din pricina unor vorbe neînsemnate pe care acesta i le-ar fi spus, Benvenuto al vostru a împins neobrăzarea pînă la a-i cere gentilomului socoteală pe calea armelor. Acesta a adus totul la cunoştinţa cardinalului Santa Fiore, care a spus că dacă nebunul nu se astîmpără o să-i bage el minţile-n cap. Atunci, punînd deoparte o flintă, cu care nimereşte oricînd un bănuţ, Benvenuto — al cărui atelier se află chiar faţă-n faţă cu palatul cardinalului — aşteptă o zi în care acesta apăru la fereastră, şi luîndu-şi arma se pregăti să tragă. Dar, fiindcă fusese înştiinţat, cardinalul se feri repede de la geam. Ca să nu creadă că asta urmărise, Benvenuto trase atunci într-un porumbel sălbatic care-şi făcuse cuibul sus, într-o adîncitură a zidului palatului, şi — lucru ce pare de necrezut — nimeri porumbelul drept în cap. Facă acum sanctitatea-voastră cu el tot ce va dori ; n-am vrut să trec sub tăcere această întîmplare, căci dînsul socoate că a fost închis pe nedrept, aşa că altă dată i s-ar putea năzări să tragă şi în sanctitatea-voastră ; are un suflet prea neastîmpărat şi e prea sigur de el. Cînd l-a ucis pe Pompeo, i-a dat două lovituri de pumnal în gură ;

[1] Guido Sforza, fiul lui Bosio, conte di Santa Fiore şi al Constanţei Farnese, fiica papei Paul al III-lea.

se aflau de față încă zece oameni care-l priveau, toți oameni de vază și cumsecade, și, spre mîhnirea lor, a izbutit după aceea să scape cu față curată.

CXIII. Era de față la această convorbire și acel gentilom al cardinalului Santa Fiore cu care mă certasem ; el îi adeveri papii ceea ce-i îndrugase fiu-său. Cuprins de mînie, papa nu mai scoase nici o vorbă. În ce mă privește, nu vreau să trec mai departe fără a desluși, cinstit și cu mîna pe inimă, în ce fel se petrecuseră lucrurile. Într-o bună zi m-am pomenit cu acest gentilom al cardinalului Santa Fiore, care-mi întinse un ineluș de aur, acoperit pe de-a-ntregul cu argint-viu, și-mi spuse : Lustruiește-mi acest ineluș, dar repede ! În acest timp, aveam în față multe giuvaere de aur cu pietre prețioase ; auzind deci cum un ins oarecare, pe care nu-l mai văzusem și cu care nu vorbisem niciodată, îmi poruncește cu atîta neobrăzare, îi răspunsei că n-am cu ce să lustruiesc, așa că să se ducă-n altă parte. El însă — fără nici o îndreptățire — mă făcu măgar. Îi răspunsei că nu grăiește adevărul și că, oricum, sînt mult mai om decît el, dar că dacă mă mai bate la cap, îi trag niște picioare mult mai zdravene ca ale măgarului. Se duse de-i povesti totul cardinalului, zugrăvindu-mă ca pe-un diavol. Două zile mai tîrziu, trăsei într-un porumbel sălbatic, care-și făcuse cuibul într-o adîncitură aflată în spatele palatului, în partea cea mai înaltă a acestuia. În același porumbel îl văzusem trăgînd de mai multe ori și pe Giovan Francesco della Tacca,

un giuvaergiu milanez, care însă nu izbutea să-l nimerească. În ziua cînd am tras eu, porumbelul nu-şi arătase decît capul, întrucît, trăgîndu-se de mai multe ori în el, devenise bănuitor. Ştiindu-mă rival cu acel Giovan Francesco della Tacca la vînătoarea cu flinta, cîţiva gentilomi şi prieteni care se aflau în prăvălia mea îmi făcură semn, spunîndu-mi: Iată colo, sus, porumbelul în care Giovan Francesco della Tacca a tras de atîtea ori; biata pasăre, bănuitoare, de-abia şi-arată capul. Ridicînd ochii, zisei: Bucăţica aceea de cap mi-ar fi de ajuns ca să-l ucid; să m-aştepte doar pînă ce-mi pun flinta la ochi. Gentilomii spuseră că nici măcar cel care născocise flinta nu l-ar putea nimeri. Le răspunsei: Fac prinsoare pe un pocal de vin grecesc de la hangiul Palombo că dacă porumbelul m-aşteaptă să-mi pun la ochi minunatul meu *Broccardo* (aşa îi spuneam eu flintei), îl nimeresc drept în căpşorul acela pe care mi-l arată. Ochii numaidecît şi, sprijinind arma numai cu braţul, fără reazim sau altceva, îmi îndeplinii făgăduiala făcută, fără să mă gîndesc la cardinal şi la nimeni altul; ba mai mult, pe cardinal îl socoteam a fi unul dintre cei mai de seamă ocrotitori ai mei şi ca atare îl respectam. Să ia aminte deci întreaga lume cîte mijloace poate folosi soarta atunci cînd vrea să ucidă un om. Înciudat nevoie-mare şi ros de mînie, papa stătea şi se gîndea la cele spuse de fecioru-său.

CXIV. Două zile mai tîrziu, cardinalul Cornaro se duse să-i ceară papii un episcopat pentru un anume

messer Andrea Centano, gentilom de-al său. Fiindcă îi făgăduise un episcopat şi deoarece avea unul liber, papa nu-şi luă vorba înapoi, acum, cînd cardinalul Cornaro îi aminti de făgăduiala pe care i-o făcuse, dar spuse c-o să i-l dea numai cu condiţia ca şi senioria-sa prearespectată să-i facă plăcerea de a i-l da în mînă pe Benvenuto. Cardinalul însă grăi: De vreme ce sanctitatea-voastră l-a iertat şi mi-a acordat libertatea lui, ce va spune oare lumea atît despre sanctitatea-voastră, cît şi despre mine? Papa nu se dădu bătut: Îl vreau pe Benvenuto, spuse el, iar dumneata vrei episcopatul. Zică, aşadar, fiecare ce-o vrea! Bunul cardinal ceru ca papa să-i dea episcopatul, urmînd ca după asta sanctitatea-sa să facă cum o să creadă de cuviinţă. Ruşinat oarecum de ticăloasa călcare a cuvîntului dat, papa răspunse: Voi trimite după Benvenuto — şi ca să am şi eu o mică mulţumire — îl voi aşeza în odăile de jos, din grădina mea secretă, unde va putea să-şi îngrijească sănătatea, cu îngăduinţa de a fi văzut de toţi prietenii săi; ba îi voi da chiar şi bani de cheltuială. Toate astea numai pînă ce-mi va trece această mică toană. Cardinalul se întoarse acasă şi-mi trimise vorbă chiar prin cel care năzuia la episcopat că papa voia să pună din nou mîna pe mine, făgăduind însă ca de data asta să mă bage într-una din încăperile de jos, din grădina sa secretă, unde voi putea fi văzut de oricine, ca şi aici, în locuinţa sa. Îl rugai atunci pe *messer* Andrea să fie bun să-i spună cardinalului ca nu care cumva să mă dea pe mîna papii, ci să mă

lase să mă descurc singur, căci voi pune să fiu înfăşurat într-o saltea şi dus departe de Roma, la loc sigur, întrucît a mă da pe mîna papii ar însemna să mă trimită la moarte. După cît se pare, cardinalul ar fi înclinat spre îndeplinirea dorinţei mele, dar *messer* Andrea, căruia-i revenea episcopatul, dădu totul în vileag. Din această pricină, papa trimise în grabă după mine şi mă aşeză — aşa precum spusese — într-una din încăperile de jos, din grădina sa secretă. Cardinalul îmi trimise vorbă să nu mă ating de mîncărurile trimise de papă, căci o să-mi trimită el de mîncare ; mă încredinţă că făcuse tot ce-i stătuse în putinţă şi-mi ceru să-mi păstrez cumpătul, întrucît nu va înceta să mă ajute pînă nu-mi voi recăpăta libertatea. În timp ce stăteam astfel, eram vizitat în fiecare zi de numeroşi gentilomi foarte sus-puşi, şi toţi îmi dăruiau cîte ceva de preţ. Nici nu mă atingeam de bucatele pe care mi le trimitea papa şi mîncam numai ceea ce primeam din partea cardinalului Cornaro. Între alţii, aveam de prieten un tînăr grec, în vîrstă de douăzeci şi cinci de ani ; foarte viteaz, mînuia spada mai bine ca oricare altul din Roma ; era cam sărac cu duhul, dar încolo, om foarte cinstit, cumsecade şi tare încrezător în tot ce i se spunea. Aflase că papa şi-ar fi arătat dorinţa să mă despăgubească pentru toate cîte le îndurasem. E-adevărat că papa spusese aşa ceva, dar la început ; acum, însă, îşi schimbase cu totul părerile. Din această pricină, mă sfătuii cu acest tînăr grec şi-i spusei : Ăştia, frăţioare dragă, vor să mă ucidă, aşa că acum ar fi

timpul să-mi dai o mînă de ajutor, întrucît ei îşi închipuie că nu bag de seamă că toate aceste nemaipomenite înlesniri n-au alt scop decît să-mi adoarmă bănuielile ! Dar tînărul cel naiv îmi răspunse : Dragă Benvenuto, prin oraş se spune că papa ţi-ar fi dat o slujbă plătită cu cinci sute de scuzi ; te rog din suflet să ai grijă ca nu cumva prin bănuielile astea ale tale să pierzi o asemenea pleaşcă. Eu, însă, îl rugam în genunchi să mă scoată de acolo, ştiind bine că un papă ca acesta — deşi putea să-mi facă mult bine — nu căuta decît să mă distrugă pe ascuns, ca să nu se facă de ruşine. Îi cerui deci să întreprindă în mare grabă tot ce trebuia pentru a-mi scăpa viaţa, ameninţată de papă ; îi jurai că dacă mă scoate de acolo — folosindu-se de planul pe care i-l voi înfăţişa eu — o să-i fiu întotdeauna recunoscător şi de va fi nevoie n-o să şovăi să-mi jertfesc pentru el viaţa. Plîngînd, bietul tînăr îmi spuse : O, dragul meu frate, deşi vrei să te nenoroceşti, îmi este cu neputinţă să nu-ţi dau ascultare ; înfăţişează-mi deci planul, iar eu voi face tot ce doreşti, deşi este împotriva voinţei mele. După ce l-am hotărît, i-am înfăţişat pe larg planul meu, care putea să izbîndească foarte lesne. După aceasta însă, tocmai cînd credeam că a venit ca să înfăptuim ceea ce hotărîsem, mă trezii cu el spunîndu-mi că, spre binele meu, n-avea să-mi mai dea ascultare, întrucît stătuse de vorbă cu diferite persoane din apropierea papii, de la care aflase tot adevărul în legătură cu situaţia mea. Şi fiindcă

nu mă putea ajuta în nici un alt chip, mă cuprinseră tristeţea şi deznădejdea. Era în ziua de *Corpus Domini* a anului 1539.

CXV. După această ciorovăială, la sfîrşitul zilei mi se aduse mîncare foarte bună şi din belşug, atît de la bucătăria papii, cît şi de la cea a cardinalului Cornaro, aşa că îi poftii pe cîţiva prieteni care se abătuseră pe la mine, să rămînă să cinăm împreună ; ţinîndu-mi în pat piciorul bandajat, petrecui cu ei în veselie pînă după ora unu noaptea, cînd plecară, iar cei doi servitori ai mei îmi făcură patul, trecînd apoi în anticameră. Aveam cu mine un cîine negru ca mura, din aceia lăţoşi, care mă slujea minunat la vînătoarea cu flinta şi nu se depărta de mine nici o clipă. În timpul nopţii cîinele se vîrî sub pat şi începu să urle atît de sfîşietor, încît în trei rînduri fusei nevoit să chem servitorii să-l scoată de acolo. De fiecare dată sărea la ei să-i muşte, aşa că aceştia se speriară, temîndu-se ca nu cumva cîinele să fi turbat, mai ales că urla într-una. Astfel trecu vremea pînă cînd bătu ora patru din noapte. Chiar atunci pătrunse în odaia mea şeful poliţiei, însoţit de o întreagă liotă ; văzîndu-i, cîinele ieşi de sub pat şi sări la ei, furios, sfîşiindu-le capele şi încălţările şi speriindu-i atît de tare, încît şi aceştia îl crezură turbat. Dar, ca om priceput ce era, şeful poliţiei spuse : Cîinii buni se cunosc după aceea că ghicesc nenorocirile care se abat asupra stăpînilor lor ; luaţi, aşadar, două beţe şi ţineţi dulăul la respect ; ceilalţi, legaţi-l pe Benve-

nuto de acest scaun şi duceţi-l acolo unde ştiţi. După cum am mai spus, erau orele patru din noapte, iar în ajun fusese sărbătoarea zilei *Corpus Domini*. Am fost luat pe sus, legat şi acoperit, iar patru oameni ai poliţiei mergeau în faţă, îndepărtîndu-i pe puţinii inşi care se mai aflau încă pe stradă. M-au dus astfel la locul poreclit Torre di Nona, unde m-au vîrît în celula condamnaţilor la moarte ; m-au aşezat pe o saltea mai mult goală şi mi-au dat ca paznic pe unul care toată noaptea n-a contenit a jeli soarta mea cea ticăloasă, spunîndu-mi : Vai mie, sărmane Benvenuto, ce le-ai făcut oare ăstora ? După locul unde mă aflam şi fiindcă fusesem înştiinţat de paznic, mi-am dat foarte bine seama de ceea ce avea să mi se întîmple. O parte din noapte m-am frămîntat să pricep de ce-i place Domnului să mă încerce cu asemenea suferinţe, şi, cum nu aflam nici un răspuns, mă zbăteam ca un nebun, în timp ce paznicul se căznea pe cît putea să mă mîngîie şi să mă liniştească ; în numele lui Dumnezeu l-am rugat însă să mă lase în pace şi să nu-mi mai spună nici o vorbă, întrucît mai bine şi mai repede mă linişteam singur. Mi-a făgăduit să tacă. Mi-am îndreptat atunci tot gîndul spre Dumnezeu, rugîndu-l din adîncul sufletului să aibă bunătatea a mă primi în împărăţia sa, cu toate că nu mă împăcam cu tot ce îndurasem, părîndu-mi-se că, după lege, eram nevinovat ; căci, deşi săvîrşisem chiar omucideri, Vicarul lui Cristos mă chemase din patria mea şi-mi dăruise iertarea, întemeindu-se atît pe puterea legii, cît şi pe puterea sa personală ; de altfel, toate cîte le

făcusem nu avuseseră alt scop decît apărarea acestui trup dat mie de către divinitate, aşa că, potrivit legilor după care se conduc oamenii, nu recunoşteam că meritam moartea şi mi se părea că se întîmplă şi cu mine ceea ce se întîmplă cu unii nefericiţi care mergînd pe stradă se pomenesc că le cade în cap o piatră şi-i ucide ; aici se vede limpede că-i vorba de puterea stelelor, dar asta nu înseamnă că ele s-ar înţelege cumva cu privire la noi în bine sau în rău, ci doar că sîntem supuşi conjuncţiilor lor ; recunosc totuşi că posed liberul-arbitru şi că de-aş fi avut o credinţă înflăcărată îngerii cerului m-ar fi scos din închisoare, scăpîndu-mă de orice suferinţă ; de vreme ce Domnul nu mă învrednicise însă cu un asemenea har, eram nevoit să sufăr asupra mea răutatea acelor influenţe ale înaltului. După ce m-am frămîntat cu aceste gînduri o bună bucată de timp, m-am liniştit şi m-a furat somnul.

CXVI. În zori, paznicul mă trezi şi-mi spuse : Vai ţie, sărman nevinovat, căzut în nenorocire ; nu mai e timp de dormit, căci a sosit cel ce are să-ţi dea o veste rea. Cu cît voi ieşi mai curînd din această închisoare a lumii pămînteşti, cu atît va fi mai bine, răspunsei eu, căci sînt sigur că sufletul meu e izbăvit şi că mor pe nedrept. Dumnezeiescul şi slăvitul Cristos mă va face părtaş cu învăţăceii şi prietenii săi, care — ca şi el — au fost omorîţi pe nedrept ; la fel de nevinovat sînt omorît şi eu, şi cu smerenie îi mulţumesc Domnului. De ce nu intră însă cel care trebuie să-mi aducă

la cunoştinţă osînda ? Fiindcă îl doare inima pentru tine şi plînge, îmi răspunse paznicul. Îl chemai atunci pe nume pe *messer* Benedetto da Cagli — căci el era — şi-i spusei : Apropie-te, iubite *messer* Benedetto, acum cînd sînt pregătit şi hotărît ; de mult mai mare glorie o să mă bucur murind nevinovat decît dacă eram osîndit pe drept, aşa că apropie-te, şi adu-mi un preot cu care să pot schimba doar două vorbe, deşi nici asta n-ar fi de trebuinţă, căci m-am spovedit cu-cernic în faţa lui Dumnezeu, stăpînul ; o fac însă numai fiindcă aşa ne-a poruncit sfînta noastră mamă, biserica, pe care de altfel — deşi îmi face o atît de mîrşavă nedreptate — o iert din tot sufletul. Vino, aşadar, iubite *messer* Benedetto, şi termină cu mine înainte de a-mi pierde minţile. Cînd terminai de vor-bit, omul acesta — fără de care osînda nu putea fi îndeplinită — îi spuse paznicului să închidă uşa şi alergă acasă la soţia lui *signor* Pierluigi, pe care o găsi împreună cu ducesa, cea despre care am vorbit mai sus ; venind în faţa lor, spuse : Vă rog în numele lui Dumnezeu, înalta mea stăpînă, să trimiteţi pe cineva să-i ceară papii să pună pe altul în locul meu pentru a-i aduce lui Benvenuto la cunoştinţă osînda şi a mă înlocui în această slujbă, de care eu mă las pe vecie. După aceea plecă, suspinînd amarnic. Ducesa, care era de faţă, se întoarse şi spuse : Frumoasă dreptate îm-parte Vicarul lui Cristos la Roma ! Răposatul meu soţ, ducele, ţinea mult de tot la acest om, atît pentru bunătatea, cît şi pentru talentul lui, şi nu voia să-l lase să vină la Roma, dorind să-l păstreze pe lîngă sine,

căci îi era foarte drag. Spunînd acestea, ducesa se retrase, murmurînd tot felul de vorbe neplăcute. Soţia lui *signor* Pierluigi (care se chema *signora* Ierolima [1]) se duse la papă şi, căzîndu-i la picioare (de faţă cu cîţiva cardinali), îi spuse atîtea, încît acesta se înroşi şi grăi : Pentru iubirea ce v-o păstrez, îl vom lăsa în viaţă, deşi n-am nutrit niciodată gînduri rele în ceea ce-l priveşte. Papa vorbi astfel numai fiindcă erau de faţă cardinalii, care auziseră tot ce spusese acea femeie minunată şi îndrăzneaţă. În tot acest timp stăteam într-o tulburare îngrozitoare, iar inima îmi bătea într-una. Tot atît de tulburaţi stăteau şi oamenii aceia care trebuiau să îndeplinească ticăloasa sarcină a executării mele. Tîrziu, cînd veni ora cinei şi cînd fiecare se ducea acasă la treburile sale, mi se aduse şi mie de mîncare. Înmărmurit de uimire, strigai : De data asta, dreptatea a fost mai tare decît răutatea influenţelor cereşti ; rogu-te, de aceea, Doamne, dacă astfel îţi va fi voia, să mă scapi din nenorocirea asta. Mă aşezai la masă, şi aşa cum mai înainte mă împăcasem cu soarta mea nenorocită, tot astfel acum mă lăsai cuprins de nădejdea unui sfîrşit fericit pentru toate suferinţele mele. Mîncai deci cu poftă şi rămăsei singur, fără să văd sau să aud pe cineva, pînă la ora unu noaptea, cînd sosi şeful poliţiei, însoţit de o bună parte din oamenii săi ; mă aşeză din nou pe scaunul în care mă adusese cu o seară înainte şi mă scoase de acolo ; îmi spuse cu blîndeţe să n-am nici o teamă şi

[1] Ieronima, fiica lui Luigi Orsini, conte de Pitigliazo.

le porunci oamenilor săi să aibă grijă ca de ochii din cap, ca nu cumva să-mi zdruncine piciorul pe care mi-l rupsesem. Şi astfel mă duseră înapoi la castel, de unde fugisem, iar cînd ajunserăm în vîrful turnului mă închiseră pentru cîtăva vreme acolo, unde se afla un fel de curticică lăuntrică.

CXVII. Între timp, aşa bolnav cum era, comandantul castelului ceru să fie adus la mine, iar cînd mă văzu, îmi spuse : Iată că te-am prins ! Da, îi răspunsei eu. Vezi însă că tot am fugit, aşa precum ţi-am spus ? Şi nu mă prindeai niciCînd dacă un cardinal venetian nu mă vindea în schimbul unui episcopat, iar un papă roman din neamul Farnese nu-şi călca legămîntul pontifical, amîndoi bătîndu-şi joc de sfintele legi ; şi acum, după ce s-au purtat atît de mişeleşte, fă-mi şi tu rău cît poţi, căci nu mă mai înfricoşează nimic pe lumea asta. Sărmanul om începu să ţipe în gura mare : Vai de mine ! Vai de mine ! Ăstuia puţin îi pasă dacă trăieşte sau moare, ba chiar e mai semeţ decît atunci cînd era sănătos ; băgaţi-l acolo, sub grădină, şi să nu vă mai aud pomenindu-mi de el, căci ăsta e pricina morţii mele. Fusei dus într-o încăpere foarte întunecoasă, aflată sub pămînt şi plină cu apă, cu păianjeni şi cu puzderie de viermi veninoşi. Mi se aruncă pe pămînt o saltea prăpădită, de zdrenţe, iar la cină nu mi se dădu nimic de mîncare, şi astfel — ferecat şi cu patru lacăte — stătui pînă a doua zi la orele nouăsprezece, cînd mi se aduse de

mîncare ; cerui să mi se dea de citit vreuna din cărţile mele, dar nu primii nici un răspuns ; cererea îi fu totuşi înfăţişată bietului comandant, care întrebase ce mai spuneam. În dimineaţa următoare îmi fură aduse — din cărţile mele — *Biblia* în vulgară [1] şi *Cronicile* lui Giovan Villani. Şi fiindcă cerusem şi alte cărţi de-ale mele, mi se spuse că n-o să mai primesc nici una şi că şi aşa aveam prea multe. Îmi tîrîi astfel amarul pe salteaua aceea împuţită, iar după trei zile, totul ajunsese să fie îmbibat de apă ; nu puteam nici măcar să mă mişc, întrucît aveam piciorul rupt, şi ca să nu fac murdărie acolo unde dormeam, atunci cînd mă chinuia cine ştie ce nevoie eram silit să mă tîrăsc de-a buşilea, în nişte chinuri cumplite. O oră şi jumătate pe zi mă bucuram de puţina lumină, care intra în acea hrubă nefericită printr-o biată crăpătură, aşa că doar în timpul acela puteam să citesc ; restul zilei şi noaptea zăceam într-una pe întuneric, căutînd să nu-mi pierd răbdarea şi gîndindu-mă numai la Dumnezeu şi la nimicnicia noastră omenească ; mi se părea că în puţine zile îmi voi sfîrşi acolo, în acest chip, nefericita mea viaţă. Dar, pe cît puteam, mă îmbărbătam singur, socotind cu cît ar fi fost mai neplăcut pentru mine ca, plecînd din viaţă, să simt asprimea de nespus a cuţitului ; stînd astfel, cădeam într-un fel de amorţeală care-mi devenise din ce în ce mai plăcută şi, încet-încet, simţeam că mă sting ; asta pînă în ziua cînd firea mea îndurătoare se obişnui cu acest

[1] E vorba de traducerea *Bibliei* în latina populară.

purgatoriu. De cum o simţii că s-a obişnuit, căpătai tăria să îndur această neasemuită suferinţă pentru tot timpul cît firea mea nu se va fi schimbat.

CXVIII. Am luat *Biblia* de la început, citind şi meditînd cu smerenie. Într-atîta eram de vrăjit, încît dacă aş fi putut nu aş mai fi făcut altceva decît să citesc ; dar de îndată ce nu mai aveam lumină, îmi veneau în minte toate suferinţele şi atîta mă frămîntam, încît în cîteva rînduri m-am hotărît să-mi pun singur capăt zilelor ; cum însă nu aveam la îndemînă un cuţit, îmi era greu să-mi înfăptuiesc gîndul. Tot pentru aceasta am luat într-una din zile un butuc mare, care se afla în celulă, şi, sprijinindu-l ca pe-o capcană, am voit să-l fac să se prăbuşească în capul meu ; cînd am potrivit totul şi m-am apropiat cu mîna întinsă, hotărît să trîntesc butucul, care mi-ar fi sfărîmat cu siguranţă capul, am fost înhăţat dintr-o dată ca de-o fiinţă nevăzută şi azvîrlit la patru paşi de acel loc ; m-am speriat rău şi m-am prăbuşit leşinat ; am rămas în acea stare din zorii zilei şi pînă la orele nouăsprezece, cînd mi s-a adus masa. De bună seamă că paznicii veniseră de mai multe ori, fără ca eu să-i fi simţit, căci în clipa în care m-am trezit, tocmai intra căpitanul Sandrino Monaldi [1], pe care l-am auzit spunînd : Vai, nefericitul ! Iată de ce sfîrşit s-a învrednicit un talent atît de rar ! Auzind aceste cu-

[1] Fost comandant al armatei florentine în timpul cînd Medicii erau izgoniţi din Florenţa. După întoarcerea acestora, a fost exilat.

vinte, am deschis ochii şi am zărit cîţiva preoţi îmbrăcaţi în stihare, care ziceau : Spuneaţi că ar fi murit ? Fiindcă l-am găsit mort, d-aia am spus-o, răspunse Bozza. Mă ridicară fără întîrziere de pe locul unde eram, azvîrliră salteaua, care se împuţise de tot şi ajunsese numai fîşii, iar comandantul, căruia i se raportaseră toate astea, porunci să mi se dea o altă saltea. Gîndindu-mă ce anume putuse să mă oprească a-mi îndeplini planul, socotii că trebuie să fi fost o putere dumnezeiască, apărătoare a mea.

CXIX. Noaptea, îmi apăru în vis o fiinţă supranaturală, cu chipul unui tînăr negrăit de frumos, care parcă striga la mine : Ştii tu cine-i acela care ţi-a încredinţat acest trup, pe care voiai să-l nimiceşti înainte de vreme ? Pare-mi-se că i-am răspuns că recunosc a fi căpătat totul de la Domnul-Dumnezeu, ziditorul întregii firi. Aşadar, îmi spuse el, tu dispreţuieşti creaţiile sale şi vrei să le nimiceşti ? Lasă-te îndrumat de el şi nu-ţi pierde nădejdea în puterea sa. Şi tînărul adăugă multe alte vorbe minunate, din care nu-mi mai amintesc nici măcar a mia parte. Începui să mă gîndesc că această arătare, care aducea cu un înger, îmi spusese adevărul ; îmi aruncai ochii în celulă, şi zărind cîteva bucăţi de cărămidă umedă începui să le frec una de alta pînă făcui astfel un soi de pastă ; după aceea mă tîrîi de-a buşilea pînă la uşa celulei şi izbutii să smulg cu dinţii o aşchie din ea. Apoi aşteptai să vină ceasul în care lumina intra în celulă (asta se petrecea între orele douăzeci şi jumătate şi douăzeci şi unu şi

jumătate) ; atunci începui să scriu, cît putui mai bine, pe cîteva foi albe din *Biblie* un dialog în care trupul învinovăţea sufletul că vrea să părăsească viaţa, iar acesta îi răspundea arătînd drept pricină suferinţele prin care trecuse ; în cele din urmă, trupul îi făgăduia sufletului un viitor fericit. În acest dialog erau scrise cele ce urmează :

O, duh amarnic şi stingher,
Cum oare, vai, te-ai supărat pe viaţă ? !
De te-ncumeţi spre cer,
Cin' ne-o mai da-n nevoie o povaţă ?
Mă lasă, dar, să plec spre altă viaţă.
Mai stai, zău, nu pleca ;
Ferice ca nicicînd
Făgăduieşte cerul că vei fi.
O vreme voi mai sta,
De-ţi dete dezlegare Cel-preasfînt
Că-n chin mai mare nu t-ei prăbuşi.

De cum descoperii în mine însumi putinţa de a mă îmbărbăta, îmi recăpătai puterile şi urmai mai departe cu cititul *Bibliei ;* într-atît îmi obişnuisem ochii cu întunericul, încît, de unde la început nu puteam citi decît o oră şi jumătate, acum citeam trei ore în şir. Cu nesfîrşită uimire mă gîndeam la atotputernicia dumnezeiască, în stare să-i facă pe nişte bieţi muritori de rînd să creadă că Domnul le va îndeplini tot ce-şi doresc ; tot în ajutorul Celui-de-sus îmi puneam şi eu nădejdea, atît pentru că-l ştiam atotmilostiv, cît şi pentru că îmi cunoşteam nevinovăţia ; şi astfel, rugîndu-mă necontenit şi îndreptîndu-mi toate gîndurile spre Dumnezeu, începu să mă cuprindă o asemenea

fericire, încît nu-mi mai aminteam suferinţele îndurate pînă atunci, ci cîntam toată ziua psalmi şi multe alte compuneri de-ale mele, închinate Domnului. Nu mă chinuiau decît unghiile, care creşteau într-una, încît nu mă mai puteam atinge de ele fără să mă rănesc, şi fiindcă se îndoiau fie înăuntru, fie în afară, durîndu-mă îngrozitor, nu mai puteam nici măcar să mă îmbrac. Mi se distrugeau de asemenea dinţii ; mi-am dat seama de aceasta întrucît cei fără viaţă, împinşi afară de cei vii, găureau încet-încet gingiile, iar rădăcinile lor ieşeau din alveole. Cînd observam, îi scoteam ca dintr-o teacă, fără vreo durere sau scurgere de sînge, şi nu puţini dinţi mi-a fost dat să pierd astfel. M-am obişnuit totuşi cu aceste noi necazuri, şi aci cîntam, aci mă rugam sau scriam cu pasta de cărămidă despre care am pomenit mai sus ; întru lauda închisorii am început un *Capitolo* [1], în care vorbeam despre toate cîte le-am îndurat în acea vreme şi pe care îl voi transcrie mai tîrziu la locul cuvenit.

CXX. Bunul comandant trimitea adesea să se cerceteze pe furiş ce mai făceam, şi cum în ultima zi de iulie mă cuprinsese o mare bucurie aducîndu-mi aminte de obişnuitele serbări ce au loc la Roma în ziua de 1 august, mi-am spus : „În toţi anii de pînă acum am petrecut această frumoasă serbare în mijlocul deşertăciunii omeneşti ; anul acesta o voi petrece cu Domnul. O, cu cît sînt mai fericit acum decît atunci !“ Cei

[1] Compoziţie poetică în terţine.

ce m-au auzit rostind aceste cuvinte i-au spus totul comandantului, care, împins de o mînie de necrezut, grăi : Vai mie, Doamne ! El, care se află într-o asemenea nenorocire, triumfă şi trăieşte, în timp ce eu, care mă lăfăiesc în fericire, mă prăpădesc din pricina lui ! Duceţi-vă degrabă şi-l mutaţi în hruba cea mai de jos, acolo unde a fost lăsat să moară predicatorul Foiano [1] ; poate că, văzîndu-se într-o asemenea temniţă, are să-şi iasă din minţi. Numaidecît intră în celula mea căpitanul Sandrino Monaldi, însoţit de vreo douăzeci dintre oamenii comandantului ; mă găsiră în genunchi şi nici nu mă întorsei spre ei, căci eram cufundat în rugăciuni în faţa chipului lui Dumnezeutatăl — înconjurat de îngeri — şi al lui Cristos înviind biruitor ; aceste chipuri le desenasem chiar eu pe zid, folosind o bucăţică de cărbune pe care o găsisem în pămînt, la sfîrşitul celor patru luni cît zăcusem întins, cu piciorul rupt ; visasem de atîtea ori că îngerii vin să mă îngrijească, încît acum piciorul se înzdrăvenise atît de bine, de parcă nu fusese niciodată rupt. Oamenii comandantului veniseră înarmaţi pînă-n dinţi, temîndu-se, poate, c-aş fi un balaur veninos. Căpitanul îmi spuse : Sîntem mulţi şi am făcut destulă gălăgie venind spre tine : ai auzit totul, dar nu te întorci spre noi. Îmi dădeam bine seama că mi se puteau întîmpla nenorociri şi mai mari, dar eram

[1] Călugărul dominican Benedetto da Foiano, susţinător al guvernului republican din Florenţa, a fost închis de papa Clement al VII-lea (din familia de'Medici) şi lăsat să moară de foame.

deprins cu suferința, așa că răspunsei : I-am dăruit stăpînului din ceruri, care se îngrijește de mine, sufletul, puterea mea de visare și întreaga mea viață, așa că vouă nu vă mai întorc decît ceva ce vi se cuvine, căci ceea ce-i bun în mine nu sînteți nici vrednici să priviți, și nici în stare să atingeți ; faceți, așadar, tot ce vă stă în putință cu ceea ce vi se cuvine. Înfricoșați și neștiind ce am de gînd să fac, căpitanul le porunci la patru dintre cei mai îndrăzneți oameni ai săi : Puneți-vă armele deoparte ! Iar cînd aceștia îndepliniră porunca, spuse : Acum săriți degrabă și înhățați-l. Doar n-o fi chiar Diavolul, ca să ne fie frică de el, cînd sîntem atîția ! Țineți-l cu putere, ca nu care cumva să vă scape ! Copleșit și lovit, mă gîndii la lucruri mult mai rele decît cele ce mi se întîmplaseră, așa că, înălțînd ochii spre chipul lui Cristos, strigai : O, Dumnezeule drept ! Tu doară ai răscumpărat acolo sus, pe cruce, toate păcatele noastre ; atunci, de ce oare nevinovăția mea trebuie să mai plătească și ea pentru păcate pe care nici nu le cunosc ? Și totuși, facă-se voia ta ! În acest timp, eram dus pe sus, iar o torță ne lumina calea. Socoteam că voi fi aruncat în hruba de la Sammalò — un loc îngrozitor, unde au fost zvîrliți de vii o mulțime de oameni, pentru ca de acolo să se prăbușească într-un puț, săpat sub temeliile castelului. Nu mi se întîmplă așa ceva, și de aceea mi se păru că am scăpat ușor cînd — fără a-mi face alt rău — mă băgară în îngrozitoarea hrubă de care am mai vorbit și în care Foiano fusese lăsat să moară de

foame. Rămas singur, cîntai un *De profundis clamavit*[1], un *Miserere*[2] şi un *In te, Domine, speravi*[3]. Toată ziua aceea de 1 august am sărbătorit-o întru Domnul, iar inima îmi sălta de nădejde şi de credinţă. A doua zi mă scoaseră din hrubă şi mă duseră înapoi acolo unde făcusem primele desene înfăţişînd chipul lui Dumnezeu. Avîndu-l din nou în faţa ochilor, plîngeam de bucurie şi de fericire. De acum încolo, comandantul castelului dori să ştie în fiecare zi ce fac şi ce spun. Fiindcă aflase toată povestea şi fiindcă după părerea medicilor comandantul nu mai avea mult de trăit, papa grăi : Vreau ca înainte de moarte, şi ca să nu piară nerăzbunat, comandantul să-l ucidă, aşa cum va dori el, pe Benvenuto, care este pricina morţii sale. Auzind aceste cuvinte din gura ducelui Pierluigi, comandantul îl întrebă : Aşadar, papa mi-l dăruieşte pe Benvenuto şi vrea să mă răzbun ? Dacă-i aşa, să nu se mai gîndească la altcineva şi să lase totul pe seama mea. Rea a fost inima papii în ceea ce mă priveşte, dar mai rea şi mai duşmănoasă a fost în prima clipă aceea a comandantului ; din nou, însă, fiinţa nevăzută care mă împiedicase să-mi iau zilele veni lîngă mine — tot fără să se arate — şi, zgîlţîindu-mă, mă sculă din pat, spunîndu-mi răspicat : Haide, haide, Benvenuto, îndreaptă spre Domnul obişnuitele tale rugi, dar iute, şi strigă-le cu voce tare, tare de tot !

[1] Corect : *clamavi. Din adîncuri strigat-am* (lat.), rugăciune catolică.
[2] *Îndură-te* (lat.), rugăciune catolică.
[3] *În tine, Doamne, am nădăjduit* (lat.), rugăciune catolică.

Îngenuncheai pe loc, cuprins de spaimă, şi mă rugai în gura mare, încheind cu un *Qui habitat in ajutorium* [1] ; stătui apoi o bucată de vreme de vorbă cu Dumnezeu şi, deodată, aceeaşi voce îmi spuse, la fel de limpede şi răspicat : Du-te de te odihneşte şi nu-ţi mai fie teamă ! Iată ce se întîmplase : după ce poruncise să fiu ucis în chinuri îngrozitoare, comandantul se răzgîndise spunîndu-şi : Oare nu l-am apărat atîta pe acest Benvenuto şi nu sînt oare mai mult ca sigur că e nevinovat şi pătimeşte pe nedrept ? Cum se va mai îndura oare Domnul de mine şi de păcatele mele, dacă eu însumi nu-i iert nici chiar pe aceia care mi-au făcut cel mai mult rău ? De ce să fac să sufere un om nevinovat şi cumsecade, care mi-a adus cinste şi foloase ? Haide, în loc să-l ucid, mai bine să-i dau viaţa şi libertatea şi să las prin testament ca nimeni să nu-i poată cere nici măcar un ban din datoria pe care o va avea de plătit pentru cît a stat aici. Rău se mai necăji papa auzind toate astea !

CXXI. Între timp, mă îndeletniceam cu obişnuitele mele rugăciuni şi scriam la acel *Capitolo* de care am pomenit mai sus, iar noapte de noapte aveam cele mai luminoase şi mai plăcute vise care se pot închipui : mi se părea că sînt tot timpul împreună cu acea fiinţă nevăzută, pe care însă o auzisem şi o mai auzeam încă ; nu-i ceream nici o altă înlesnire, afară doar că o rugam stăruitor să

[1] Corect : *adjutorio. Cel care stă într-ajutor* (lat.).

mă ducă undeva unde să văd soarele, spunîndu-i că era singura mea dorinţă, şi că apoi — după ce aveam să-l văd — puteam să mor împăcat. Mă împăcasem cu toate neplăcerile închisorii, care-mi ajunseseră — ca să zic aşa — prietene şi tovarăşe ; nu mă mai supărau decît acei credincioşi ai comandantului, care aşteptau ca acesta să mă spînzure — aşa cum spusese — de crenelul turnului ce îmi slujise pentru a fugi ; văzînd însă că stăpînul lor îşi schimbase gîndul, căutau tot timpul să mă înspăimînte şi să bage în mine groaza de moarte. Dar, aşa cum am spus, mă obişnuisem într-atîta cu toate astea, încît nu mă mai speria nimic, după cum nimic nu mă mai tulbura în afara visului de a mai vedea o dată lumina soarelui. O ţineam deci într-una cu rugile mele fierbinţi, înălţate cu drag către Cristos, în care spuneam : În numele naşterii, al morţii pe cruce şi al slăvitei tale învieri, te rog pe tine, adevăratul fiu al lui Dumnezeu, să te milostiveşti şi să-mi îngădui să văd soarele — dacă nu altfel, măcar în vis ; iar dacă mă învredniceşti să-l mai văd o dată cu ochii mei de muritor, mă leg cu jurămînt să vin să-ţi vizitez sfîntu-ţi mormînt. Acest legămînt şi această fierbinte rugă către Domnul făcutu-le-am în ziua de 2 octombrie a anului 1539.

În dimineaţa următoare, adică în ziua de 3 octombrie, mă trezii în zorii zilei, cam cu o oră înainte de răsăritul soarelui, şi, ridicîndu-mă din aşternutul meu nenorocit, mă îmbrăcai cu puţinele

haine pe care le aveam, căci începuse să se lase frig ; stînd aşa în picioare, mă rugai cu şi mai multă evlavie ca altă dată, cerîndu-i fierbinte lui Cristos să aibă măcar atîta îndurare, încît să mă învrednicească să aflu prin inspiraţie divină pentru care anume păcat mă chinuiam atîta ; spuneam apoi că, de vreme ce dumnezeiasca-i majestate nu s-a îndurat să mă învrednicească să văd soarele nici măcar în vis, o rog, în numele puterii şi înţelepciunii sale, să-mi îngăduie a cunoaşte pricina acestor suferinţe.

CXXII. După ce rostii aceste cuvinte, fiinţa cea nevăzută mă luă şi mă duse — ca pe aripile vîntului — într-o încăpere, unde se întrupă, înfăţişîndu-mi-se ca un tînăr căruia abia-i mijeşte barba ; era frumos la chip, ca nimeni altul, dar de o frumuseţe aspră, fără nimic molatic în ea ; îmi ceru să mă uit în încăpere şi-mi spuse : Toţi aceşti oameni pe care-i vezi sînt cei care s-au născut şi au murit pînă astăzi. Întrebîndu-l din ce pricină mă aduce aici, îmi răspunse : Urmează-mă, şi vei vedea îndată. Eram îmbrăcat într-o cămaşă de zale şi ţineam în mînă un mic pumnal ; însoţitorul meu mă conduse prin toată acea încăpere uriaşă, arătîndu-mi mii şi mii de inşi care mergeau de o parte şi de alta a ei. Înaintînd şi mai mult, îmi apăru în faţă o portiţă, prin care însoţitorul meu mă trase într-un fel de ulicioară strîmtă : la ieşirea din încăpere, cînd mă trase după el în ulicioară, mă pomenii dezarmat, cu capul gol şi îmbrăcat într-o altă că-

maşă, mergînd la dreapta tovarăşului meu de drum. Tare mă minunam văzînd cum am ajuns, mai cu seamă că nu recunoşteam nici ulicioara în care mă aflam ; ridicai atunci ochii şi văzui chiar deasupra capului meu cum lumina soarelui bătea într-un zid, care aducea cu faţada unei case. Îi spusei tovarăşului meu : Prietene ! Ce trebuie să fac pentru a mă înălţa atîta, încît să văd chiar discul soarelui ? Îmi arătă cîteva trepte, care se aflau alături, în dreapta mea, şi-mi spuse : Du-te singur acolo. Depărtîndu-mă puţin de el, urcai de-a-ndaratelea cele cîteva trepte, şi încet-încet prinsei să descopăr prezenţa soarelui. Grăbit la culme, urcai — aşa cum am spus — pînă cînd îmi apăru întregul disc al soarelui. Cum însă puterea razelor sale mă făcea totdeauna să închid ochii, făcui şi acum acelaşi lucru ; dîndu-mi însă seama de greşeală, îi deschisei şi, privind drept la soare, grăii : O, soarele meu, pe care te-am dorit atîta ; n-aş vrea să mai văd nicicînd altceva, chiar dacă razele tale m-ar orbi ! Stătui astfel cîtva timp cu ochii aţintiţi drept spre soare, dar, deodată, toate razele se plecară spre stînga, iar el rămase curat, fără nici o rază, aşa că putui să-l privesc cît vrusei. Felul în care se plecaseră razele mi se părea o adevărată minune. În acea dimineaţă, stînd şi gîndindu-mă la acel har dumnezeiesc de care mă învrednicise Domnul, strigai : O, Doamne ! Mare îţi este puterea şi nebiruită înţelepciunea ! Milostivitu-te-ai de mine însutit şi înmiit faţă de ceea ce m-am aşteptat ! Soarele acesta fără

raze mi se părea a fi — nici mai mult, nici mai puţin — o uriaşă baie de aur topit, curat ca lacrima. În timp ce mă uitam mai departe la acea minunăţie, văzui cum mijlocul soarelui începu să se umfle, iar umflătura aceea crescu, pînă cînd în locul ei apăru un Crist răstignit pe cruce, plămădit din aceeaşi materie ca soarele şi atît de frumos şi de blînd la chip, încît mintea omenească nu şi l-ar putea închipui nici într-a mia parte ; uitîndu-mă într-acolo, începui să strig : Minune ! Minune ! O, bunule, îndurătorule şi preaputernicule părinte ! Cîte minuni mă învredniceşti tu să văd în dimineaţa asta ! În timp ce priveam şi rosteam aceste cuvinte, Cristos se mişca spre partea unde se lăsaseră razele ; mijlocul soarelui se umflă din nou — ca şi întîia dată — pînă cînd luă înfăţişarea unei preafrumoase madone, aşezată pe ceva foarte înalt şi ţinîndu-şi în braţe fiul, drăgălaş şi surîzător ; de o parte şi de alta stăteau doi îngeri, de o neînchipuită frumuseţe. Tot în soare — şi anume în partea dreaptă — mai văzui pe cineva îmbrăcat în veşminte preoţeşti ; stătea întors cu spatele spre mine şi privea ţintă spre Fecioară şi Isus. Şi fiindcă toate astea îmi apăreau aievea, desluşit şi ca însufleţite, nu încetam să slăvesc pe Domnul, mulţumindu-i cu glas tare. Cam după o optime de ceas, minunata arătare îmi pieri din faţa ochilor şi mă trezii pe salteaua mea. Începui numaidecît să strig din toate puterile : Înţelepciunea Domnului m-a învrednicit să văd întreaga-i măreţie, pe care poate că nici un

alt muritor nu a mai văzut-o vreodată ; iată de ce mă socotesc a fi liber, fericit şi ocrotit de Dumnezeu ; cît despre voi, ticăloşi aţi fost şi ticăloşi rămîneţi, nefericiţi şi blestemaţi de Cel-de-sus. Aflaţi că sînt sigur că de ziua Tuturor Sfinţilor — ziua în care m-am născut, în anul 1500, la 1 noiembrie, seara la orele patru — veţi fi nevoiţi să mă scoateţi din această întunecată celulă ; nu veţi putea face altfel, căci am citit asta cu ochii mei pe tronul lui Dumnezeu. Acel arhiereu care sta cu faţa spre Domnul şi cu spatele spre mine nu era altul decît sfîntul Petru, care îmi lua apărarea, ruşinat că în casa lui creştinii suferă asemenea ticăloase nedreptăţi. Spuneţi, aşadar, oricui veţi voi că nimănui nu-i mai stă în putere să-mi facă vreun rău ; şi mai spuneţi-i şi acelui domn care mă ţine aici că dacă-mi dă ori ceară, ori hîrtie — ca să-i pot înfăţişa dumnezeiasca măreţie ce mi s-a arătat — am să-l fac să vadă limpede lucrurile astea, de care, poate, se îndoieşte.

CXXIII. Deşi medicii pierduseră nădejdea să-l mai vindece, comandantul mai avea totuşi o fărîmă de minte, mai ales că accesul de nebunie, care îl apuca în fiecare an, îi trecuse ; şi fiindcă acum nu se mai gîndea decît la izbăvirea sufletului, îl mustra cugetul, socotind că mi s-a făcut şi mi se face o îngrozitoare nedreptate. Aduse la cunoştinţa papii toate minunile pe care le povestisem, dar acesta

(ca unul care nu credea nici în Dumnezeu, nici în altceva) îi răspunse că am înnebunit şi că să-şi vadă mai bine de sănătatea lui. Primind acest răspuns, comandantul îmi trimise cele de trebuinţă pentru scris, ceară şi cîteva unelte cu care se lucrează în ceară ; o dată cu asta îmi mai trimise şi cuvinte de îmbărbătare, printr-un slujitor al său, care ţinea la mine. Acesta era cu totul altfel de om decît ticăloşii ceilalţi, care ar fi vrut să mă vadă mort. Am luat hîrtia şi ceara şi m-am pus pe muncă ; în timp ce lucram, am scris însă şi acest sonet, închinat comandantului :

Dac-aş putea, seniore, să v-arăt
Ce-adevărată-i veşnica lumină
Ce-o am văzut în viaţa mea haină,
M-aţi preţui cît nici pe-un împărat.

De-ar crede-o sfîntul papă că-mi fu dat
Să-l văd pe Domnu-n slava lui deplină,
Cum nimeni alt', din cîţi i se închină,
În lumea asta n-a mai apucat,

O, şi-ar deschide-atunci slăvita poartă
Justiţia, şi-n lanţuri ai vedea
Furia rea, cum cere îndurare.

Lumină de-aş avea ! Că-nalta-mi artă
Şi harta Cerului ar şti sculpta,
Şi chinu-mi n-ar mai fi atît de mare !

CXXIV. A doua zi, cînd acel slujitor care ţinea la mine veni să-mi aducă de mîncare, îi încredinţai sonetul ; ferindu-se de nemernicii care mă urau, el i-l înmînă comandantului, care m-ar fi lăsat bucuros să mă duc cu Dumnezeu, căci i se părea că nedreptatea ce mi se făcuse era pricina morţii sale. Luă deci sonetul şi, citindu-l de cîteva ori, spuse : Astea nu-s cuvinte şi gînduri de nebun, ci de om întreg şi cumsecade ; apoi, porunci unui secretar al său să-i ducă papii sonetul şi să i-l dea chiar în mînă, rugîndu-l să mă lase liber. Între timp, îmi trimise lumină pentru zi şi noapte şi-mi făcu toate înlesnirile pe care puteai să ţi le doreşti într-un asemenea loc ; astfel, sănătatea mea — şubrezită rău de tot — începu să se îmbunătăţească. După ce citi sonetul de mai multe ori, papa îi trimise vorbă comandantului că în curînd va lua o măsură menită să-i facă multă plăcere. Şi cu siguranţă că mi-ar fi dat bucuros drumul dacă *signor* Pierluigi — fiul său — nu m-ar fi ţinut închis, aproape împotriva voinţei tatălui său. Tocmai terminasem de desenat şi modelat acea nemaipomenită minune, cînd în dimineaţa zilei Tuturor Sfinţilor comandantul, al cărui sfîrşit era aproape, îl trimise pe nepotul său, Piero Ugolini, să-mi arate nişte giuvaere ; de cum le văzui, spusei : Iată semnul eliberării mele ! Dar tînărul, care era cam sărac cu duhul, răspunse : Mută-ţi gîndul de la asta, Benvenuto ! Pleacă de aici cu giuvaerele tale cu tot —, îi strigai atunci —, căci cu lumina din peşterea asta

întunecată nu se poate prețui frumusețea nestematelor ; cît despre ieșirea din temnița asta, află că veți veni să mă scoateți încă înainte de apusul soarelui ; și asta o veți face de nevoie, căci nu veți avea încotro. Piero Ugolini plecă, încuind la loc ușa ; după două ore, se înapoie, neînarmat și însoțit de doi tineri, care — sprijinindu-mă — mă duseră în acea încăpere spațioasă unde stătusem la început (în 1538) ; apoi mi se făcură toate înlesnirile pe care le cerui.

CXXV. Cîteva zile după asta, chinuit de boală, comandantul își dădu duhul, încredințat că mi se dăduse drumul, întrucît astfel îl făcuse să creadă fratele său, *messer* Antonio Ugolini, care rămăsese să-l înlocuiască. După cîte am aflat, acest *messer* Antonio primise poruncă din partea papii să mă lase să stau în acea încăpere spațioasă pînă cînd i se va spune ce trebuie să facă cu mine. *Messer* Durante da Brescia — cel despre care am mai vorbit — se înțelese cu un soldat, care lucrase într-o spițerie din Prato, să-mi amestece în mîncare o anumită otravă, care să mă ucidă, însă nu dintr-o dată, ci în timp de patru-cinci luni. Pînă la urmă, se hotărîră să-mi pună în mîncare pulbere de diamant ; aceasta n-are în ea nimic otrăvitor, dar, spre deosebire de celelalte pietre, care, pisate, își pierd colțurile și devin rotunde, diamantul —, datorită mării sale durități —, își păstrează colțurile ascuțite ; de aceea, înghițit o dată cu mîncarea, diamantul se

agață în timpul digestiei de pereții stomacului și intestinelor, iar după aceea, împins de celelalte alimente, străpunge în scurtă vreme acești pereți, pricinuind astfel moartea. Nu la fel se întîmplă cu pulberea altor pietre sau cu cea de sticlă ; ea intră o dată cu mîncarea, urmează drumul acesteia și nu se poate agăța. Potrivit înțelegerii, *messer* Durante îi înmînă ostașului un diamant de mică valoare. Se spune însă că sarcina de a pisa acel diamant, prețuit la cîteva zeci de scuzi, ar fi primit-o un anume Lione [1], giuvaergiu aretin și dușman al meu Cum era foarte sărac, Lione i-a înapoiat ostașului, drept pulbere de diamant, o altă pulbere, pe care — într-o vineri dimineață — mi-au pus-o în toate mîncărurile. Aveam la masă salată, supă și friptură, și, cum era sărbătoare, iar în seara de ajun postisem, mîncai cu poftă. E-adevărat că simțeam mîncarea trosnindu-mi în dinți, dar nu m-a dus gîndul la o asemenea ticăloșie ; de-abia după ce-am terminat masa și mi-a rămas puțină salată în farfurie am zărit cîteva mici sfărîmături. Le luai și mă dusei cu ele la fereastră, pe unde năvălea soarele : în timp ce le priveam, îmi amintii de felul în care îmi trosnise mîncarea în dinți. Le privii cu multă băgare de seamă și — atît cît poți vedea numai cu ochii — rămăsei încredințat că este diamant pisat. Mă socotii pe loc ca și mort și — mîhnit — mă scufundai

[1] *Leone Leoni d'Arezzo* (1509—1590), giuvaergiu și sculptor. În 1540, ucigîndu-l pe unul dintre giuvaergiii papii, este condamnat la galere. Grațiat după un an, intră în slujba lui Carol Quintul, pentru care execută numeroase opere de artă.

din nou în cucernicele mele rugăciuni. Mă închinai astfel Domnului preţ de-o oră, mulţumindu-i că-mi făcuse parte de o moarte atît de plăcută, căci de vreme ce stelele îmi hărăziseră o asemenea soartă mi se părea că am avut totuşi noroc să părăsesc viaţa într-un chip atît de puţin dureros. Eram fericit şi binecuvîntam lumea şi vremea pe care o petrecusem pe pămînt ; prin mila Domnului aveam să mă îndrept acum — fără îndoială — spre o altă lume, mai bună. În timp ce cugetam la toate astea, ţineam în mînă cîteva mici sfărîmături, pe care le credeam a fi — fără doar şi poate — de diamant. Cum însă nădejdea nu moare niciodată, luai mai multe sfărîmături de astea şi le pusei pe o bucată de fier ; apăsînd cu vîrful cuţitului — la început încet, iar apoi mai tare —, le simţii cum se sfărîmă. Mă uitai şi văzui că într-adevăr aşa era. O nouă nădejde îmi cuprinse sufletul şi-mi spusei : Asta nu-i ceea ce-mi pregătise *messer* Durante, duşmanul meu, ci o biată piatră moale, care nu-mi va face nici cel mai mic rău. Nu mă mai gîndii la moarte şi-i mulţumii lui Dumnezeu, binecuvîntînd sărăcia, care adeseori poate pricinui moartea oamenilor, dar care de data asta îmi scăpase viaţa ; căci, primind de la *messer* Durante — sau de la altcineva — să piseze un diamant care făcea peste o sută de scuzi, Lione — din sărăcie — şi-l oprise pentru el, iar pentru mine pisase un beril[1] verzui, preţuind nimica toată, gîndindu-se, poate, că — de

[1] Piatră semipreţioasă.

vreme ce-i tot piatră — o să aibă aceleaşi urmări ca şi diamantul.

CXXVI. Tot în acea vreme, monseniorul de'Rossi di Parma[1], episcop de Pavia şi frate al contelui di San Secondo, se afla închis în castel pentru unele încurcături pe care le avusese la Pavia. Deoarece era bun prieten cu mine, m-am dus la uşa celulei şi l-am strigat, spunîndu-i că, pentru a mă ucide, banditii îmi dăduseră diamant pisat. Printr-un servitor al său i-am trimis şi cîteva grăunţe ce-mi rămăseseră: m-am ferit însă a-i spune că-mi dădusem seama că nu e diamant, susţinînd că tîlharii — după moartea fostului comandant — căutaseră şi izbutiseră, fără îndoială, să mă otrăvească. Îl rugai apoi ca, pentru puţinul timp pe care îl mai aveam de trăit, să-mi dea de la el o pîine pe zi, căci nu mai voiam să mănînc nimic din ceea ce mi se trimitea, iar el îmi făgădui să-mi trimită din mîncarea sa. *Messer* Antonio, care desigur habar n-avea de cele puse la cale, făcu un scandal îngrozitor şi voi să vadă sfărîmăturile, pe care şi el le socoti a fi de diamant; gîndindu-se însă că s-ar putea să fie la mijloc mîna papii, crezu că e mai bine să-şi vadă de treabă. În tot acel timp mă hrăneam numai cu ceea ce-mi trimitea episcopul şi scriam în continuare la acel *Capitolo* al vieţii mele din închisoare, însemnînd în el zilnic tot ce mi se

[1] Giovanni Girolamo de'Rossi, episcop de Pavia, poet şi istoric. În 1538 a fost închis în castelul Sant'Angelo. Eliberat în 1544, a plecat la Paris, unde s-a reîntîlnit cu Cellini.

mai întîmpla. *Messer* Antonio îmi trimitea şi el mîncare prin acel Giovanni, duşman înverşunat al meu, care acum era ostaş, iar odinioară fusese spiţer în Prato; cum tot el îmi adusese şi pulberea de diamant, îi spusei că nu vreau să pun în gură nimic din ce-mi aduce dacă mai înainte de asta nu gustă şi el; şi fiindcă-mi răspunse că aşa ceva se face numai pentru papi, îl repezii, zicîndu-i că aşa cum gentilomii sînt datori să guste din bucatele papilor, tot astfel unul ca el, ostaş, spiţer şi ţărănoi din Prato, este dator să guste bucatele unui florentin ca mine. Pînă la urmă, ajunserăm să ne spunem unul altuia cele mai urîte cuvinte. Oarecum ruşinat şi avînd de gînd să mă pună să plătesc toate cheltuielile de care mă iertase bietul comandant răposat, *messer* Antonio începu să-mi trimită mîncarea printr-un alt slujitor al său, bun prieten cu mine, care — cu plăcere şi fără nici o supărare — gusta din fiecare fel. De la acesta am aflat că nu era zi în care papa să nu-l audă pe domnul di Morluc cerîndu-mă în numele regelui; că papa nu avea nici un chef să mă dea şi că însuşi cardinalul Farneşe, odinioară ocrotitor şi prieten al meu, ar fi spus că multă vreme de aici încolo nici să nu mă gîndesc că aş putea ieşi din închisoare; îl încredinţai pe acel tînăr cumsecade că voi ieşi, în ciuda tuturor. El însă mă sfătui să stau liniştit şi nu care cumva să fiu auzit spunînd aşa ceva, căci îmi putea dăuna foarte mult; îmi spuse de asemeni că, dată fiind credinţa mea în Dumnezeu, eram dator să aştept

îndurarea lui, fără a-mi pierde cumpătul. Îi răspunsei că puterea Domnului nu are a se teme de nedreptate sau răutate.

CXXVII. Cîteva zile mai tîrziu sosi la Roma cardinalul de Ferrara ; se duse să i se închine papii, iar acesta, fiind un om iscusit şi dorind să continue pe îndelete vorba despre năstruşniciile franţuzeşti, îl ţinu pînă se apropie ora cinci. Şi cum la masă se spun multe lucruri care altfel nu s-ar cuveni să fie spuse, cardinalul, care cunoştea ca nimeni altul gusturile şi firea liberală ale marelui rege Francisc, îl mulţumi pe papă mult mai mult decît nădăjduia acesta ; iată-l deci pe papă înveselit peste măsură atît din pricina asta, cît şi pentru că era tocmai ziua în care — săptămînal — sanctitatea-sa obişnuia să tragă o beţie crîncenă, după care vomita. Văzînd că papa nu-şi mai încape în piele de mulţumire şi-i gata să împartă orice favoruri, cardinalul mă ceru foarte hotărît în numele regelui, arătînd că acesta ţinea morţiş să mă capete. Cum se apropia ora vomitării, iar vinul băut din belşug îşi arăta şi el urmările, papa îi spuse cardinalului, rîzînd în hohote : Vreau să ţi-l duci acasă chiar acum, dar acum ! Şi, dînd poruncile de trebuinţă, se ridică de la masă. Fără să mai zăbovească nici o clipită, cardinalul trimise după mine înainte ca *signor* Pierluigi să afle ceva, căci nu m-ar fi lăsat să ies din închisoare pentru nimic în lume. Trimisul papii sosi împreună cu doi înalţi gentilomi ai cardinalului

de Ferrara : trecuse de orele patru din noapte cînd aceştia mă scoaseră din închisoare şi mă duseră în faţa cardinalului, care mă primi cu o bucurie nemărginită ; mă adăposti chiar în locuinţa sa, unde mă simţii ca-n sînul lui Avraam. *Messer* Antonio — fratele şi urmaşul comandantului — ceru să-i plătesc tot ce se cheltuise pentru mine şi să dau bacşişurile pretinse de paznici şi de alţii de teapa lor. Nici nu voia să audă de ceea ce răposatul comandant hotărîse cu privire la mine. Povestea asta mă costă cîteva zeci de scuzi, pe care îi plătii mai ales datorită cardinalului, care mă sfătui ca — dacă mi-e dragă viaţa — să fiu cu ochii-n patru, spunîndu-mi că de nu mă scotea din închisoare chiar în seara aceea, nu mai ieşeam nicicînd, deoarece papii îi păruse rău că mi-a dat drumul.

CXXVIII. Sînt nevoit să mă întorc puţin înapoi, spre a lămuri unele fapte pomenite în acest *Capitolo*, care urmează.

Printre prietenii dragi care veneau să mă vadă în timp ce mă aflam acasă la cardinalul Cornaro sau în încăperile din grădina secretă a papii era şi un oarecare Bernardo Galluzzi, casier al lui *messer* Bindo Altoviti. Îi încredinţasem acestui tînăr cîteva sute de scuzi, pe care el — pe cînd mă aflam în grădina secretă a papii — a voit să mi-i înapoieze pînă la ultimul ban ; i-am spus însă că nu cunosc un prieten mai de încredere şi un loc mai sigur unde să-mi las în păstrare avutul, şi fiindcă mi se

părea că n-ar prea vrea să-i mai ţină, aproape că l-am silit să-i ia. Cînd am ieşit de la castel, am aflat că bietul Bernardo Galluzzi se ruinase, iar o dată cu asta se prăpădise şi agoniseala mea. Stînd în închisoare, am avut un vis îngrozitor [1], în timpul căruia mi s-a părut că cineva mi-ar însemna de trei ori pe frunte, cu un condei, cîteva cuvinte de cea mai mare însemnătate, cerîndu-mi cu străşnicie ca nu cumva să le dezvălui şi altora; cînd m-am deşteptat, mi-am simţit fruntea iritată. În *Capitolo* sînt înfăţişate de altfel multe lucruri ca acestea. Aşa de pildă, tot ceea ce avea să i se întîmple mai tîrziu lui *signor* Pierluigi mi-a fost spus de o fiinţă necunoscută, dar într-un chip atît de sigur şi desluşit, încît am socotit că nu putea fi vorba decît de un înger din cer. De asemeni, nu vreau să trec sub tăcere lucrul cel mai uimitor care i s-a putut întîmpla vreodată unui om, şi fac asta numai ca să arăt că Domnul a binevoit să mă învrednicească cu împărtăşirea celor mai tainice lucruri ale sale. Vreau să spun că, după ce am avut viziunea mai sus amintită, mi-a rămas deasupra capului un nimb, pe care l-au putut vedea foarte bine puţinii inşi cărora li l-am arătat; acest nimb se vedea pe umbra mea, dimineaţa, timp de două ore după răsăritul soarelui — mai ales cînd iarba era acoperită de rouă —, şi seara, la apusul soarelui. Eu l-am observat în Franţa — şi anume la Paris —, unde,

[1] Cellini face aluzie la viziunea pe care a avut-o în închisoare.

fiind puţină ceaţă, poate fi văzut mai bine ca în Italia; asta nu înseamnă că nu poate fi văzut oriunde, deşi nu tot atît de limpede ca acolo. Vreau să transcriu acum acel *Capitolo*, pe care l-am scris spre lauda închisorii, în timp ce stăteam zăvorît în ea. După aceasta vor urma şi cele rele, şi cele bune care mi s-au întîmplat sau mi se vor mai întîmpla în cursul vieţii mele.

SCRIU ACEST CAPITOLO PENTRU LUCA MARTINI, SPRE CARE-MI INDREPT GINDUL, AŞA PRECUM SE VEDE

Cel ce vrei Domnului să-i ştii puterea
Şi cît de mult tu, om din el te tragi,
Să guşti se cade puşcăriei fierea,

Strivit de griji, cu gîndul la cei dragi
Şi măcinat de niscai crunte boale,
La mii de poşti de-ai patriei scumpi fagi.

Taman cînd lucruri bune pui la cale,
Poprit te vezi şi zaci nevinovat,
Şi nimeni nu te-ajută-n a ta jale.

Ba, încă, de puţinul tău prădat,
Cu viaţa în primejdii, clevetit,
Nădejdea de scăpare te-a lăsat.

Iar cînd, de deznădejde cotropit,
Sfarmi carcera şi peste ziduri sai,
Din lac în puţ tu vezi c-ai nimerit.

Dar iată, Luca, una mai dihai:
Sărind greşit, picioru-ţi rupi şi iar
Te-aduc în hrubă — şi nici scuză n-ai.

De nicăieri o vorbă n-auzi, doar
Veşti proaste, ce ţi-aduce cu mîncarea
Un fost spiţer, mîrlanul de jandar.

Ţi-e hărăzită-apoi, să şezi, onoarea
Doar pe-o latrină, chibzuind ce fel
Ţi-ai mai putea găsi cumva scăparea.

Căci ordin greu primi acest mişel
Ca mut şi surd să stea în preajmă-ţi, stană,
Iar uşa doar s-o crape puţintel.

Nici scule n-ai, nici foc, cerneală, pană,
Bine-ai ajuns, sărmană mintea mea,
Ce-altdată gînduri 'nalte ţi-erau hrană!

Dar prea puţine-ţi spun de cazna-mi grea!
Tu-n orice spusă-nchipuie o sută,
De toate voi vorbi la vremea sa.

Dar să mă-ntorc la vorba începută,
Şi temniţei să-i aridic cîntare
Cum n-ar şti nici a cerului lăută.

Om cumsecade-aicea treabă n-are,
Doar cînd vreo cîrmuire ticăloasă
L-azvîrle dintr-o oarbă căşunare.

Şi să-ţi spun drept, aşa precum îmi pasă:
Pe Domnu-l afli doar aci, şi-l chemi,
C-aici, doar, dai de-a iadului pucioasă.

Un monstru chiar, ştiut aşa din vremi,
De-ar sta doi ani amari în puşcărie,
Sfînt va ieşi, mintos — să nu te temi.

Trup, duh, veşminte-aicea se subţie
Şi-orice mojic la minte se ascute
Şi-nvaţă taina Cerului s-o ştie.

Să-ţi spun acu minuni nemaivăzute:
Venindu-mi chef a scrie ce-am păţit,
Cum prefăcui ananghia-n virtute;

Sucindu-mă-n celulă, necăjit,
Văzui deodată-n uşă-o crăpătură,
Şi-o aşchie cu dinţii-am jupuit.

Pisai apoi o biată sfărmătură
De cărămidă, ca să-mi fac cerneală,
C-un pic de ud în amestecătură.

Şi-atunci a poeziei fierbinţeală
Intră în mine pe-und' se iese, crez,
C-altcum n-avea pe unde da năvală.

Dar să mă-ntorc la primul slovei miez:
Se cade-ntîi, de vrei să ştii ce-i bine,
Să capeţi al năpastei greu botez,

Căci ocnei orice artă rudă-i vine:
Aşa, de pildă, precum spiţeria,
Ea sînge-ţi lasă din a' tale vine.

Stă-n firea ei să-ţi deie vrednicia
În rău şi-n bine, minte prea dibace,
Precum şi îndrăzneala, limbuţia.

Ferice cel ce îndelung va zace
În hruba ocnei. Cînd ieşi-va,-n fine,
Va şti deplin ce e război ori pace.

Şi, vrînd-nevrînd, toate-or să-i iasă bine,
Căci ocna-i dete-atîtea mari virtuţi,
Că-n veci n-o să-l dea mintea de ruşine.

Vei spune, poate: „Vai, sînt ani pierduţi!"
Dar nu-i aşa, că-n suflet e folosul,
Şi-n sporul minţii-s anii petrecuţi.

Eu ocnei, dară, îi aduc prinosul
Şi-aş vrea să vie-o pravilă prin care
Toţi cei ce-o merită să nu-i dea dosul

I-aş pune-ntîi să steie la răcoare
Pe cei ce vor să-ndrume biată ţara,
Şi-apoi ar şti cum să ne stea-n spinare ;

Ca omul s-ar purta, şi nu ca fiara,
Doar bunul-simţ în toate le-ar fi naş,
Şi zurbelor nu le-ar mai merge şfara.

Cît timp îmi fuse temniţa sălaş,
Văzut-am popi, călugări, soldăţime,
Dar nu-i văzui pe marii pricinaşi.

O, dac-ai şti a ciudei usturime,
Naintea ta de-i vrunul liberat !
Blesteme-azvîrli asupră-ţi felurime.

Ce să mai zic : în aur m-am schimbat,
Un aur ce nu-i lesne să-l lucrezi,
Şi-abia scoţi lucru nu prea lăudat.

Alta să-ţi spun : amarele-mi spovezi
Pe-a' cărţii file, ce mi-o dete-o rudă,
Le scriu cu grele chinuri şi corvezi.

Pe albul lor îmi depăn cazna crudă
De-aici, care pe veci m-a betegit.
Ţi-am spus că şi cerneala-mi face-n ciudă,

De trei ori, pentru-un O afurisit,
Cu aşchia a-ntinge mă sileşte —
Un chin cum nici în iad s-a pomenit.

Dar primul nu-s ce-aici se chinuieşte,
Şi gata. Să mă-ntorc la puşcărie,
Cu inima şi mintea-mi şlefuite.

Eu o slăvesc. Să tacă cin' n-o ştie!
Că-n larga lume, fără ea, vezi tu,
Doar răul şi-ar întinde-a lui domnie.

De ce nu vine careva acu
Să-mi spună, ca în cartea ce-mi fu hrană:
„Ia-ţi straiul, Benvenuto, şi te du!"

C-aş zice Crezul *toată ziua-n stranã*
Şi Tatăl nostru, Sfîntă Născătoare,
Şi le-aş tot da sărmanilor pomană.

De cîte ori nu-ngălbenit-am, oare,
Văzînd ăşti crini, ce de Florenţa mea,
De Franţa să n-aud m-aduc în stare[1].

De-o fi să merg în vreun spital, cumva,
Să văd, pe-un zid pictat, Bunavestire,
Ca fiara voi fugi, cu spaimă grea.

Şi nu de-a Preacuratei oropsire
Fugire-aş, şi de sfinţii crini ai ei,
Ce-mprăştie în lume strălucire;

Da-n orice crin eu îi zăresc pe-acei'
Cu foaia ascuţită ca o ţeapă,
Care-mi făcură anii vieţii grei.

Cîţi nu picară însă-n astă groapă
De-a crinilor avană asuprire,
Tot minţi bogate, de aleasă teapă!

---

[1] Din pricina asupririlor suferite din partea papii Paul al III-lea, membru al familiei Farnese, pe a cărei stemă se aflau şase crini, Cellini nu mai poate suferi nici Franţa şi nici Florenţa, pe ale căror steme se aflau de asemenea crini.

Din ceruri, pe a gloatei viermuire,
Blazonul ucigaș îl văd căzînd,
Stîrnind în piatră aprigă lucire.

Și-așa cum mă vestise cel preasfînt
Nainte de ieșirea-mi din castel,
Se nărui și clopotu-n pămînt[1].

Văzui și-o năsălie[2]*, fel de fel*
De crini sfărmați în jur, și cruci, și jale,
Și oameni prinși de-al bolilor torțel.

Și mai văzui și moartea dînd tîrcoale,
Mari spaime semănînd, și ea-mi șopti:
„Îi iau pe toți ce spini ți-au pus în cale!"

Și-un duh ceresc îndată se ivi,
Cu pana lui Simpietru-mi scrie-n frunte
O vorbă, și s-o tac mă jurui.

Zării apoi în razele-i cărunte
Și-ntre curteni pe Domnul: strălucea
Un nimb, ce ochi de om nu pot să-nfrunte.

Pe-un vîrf de stîncă-o pasăre cînta.
Eu, auzind-o: „Viață-mi sorocește,
Iar vouă, moarte!" — am spus în sinea mea.

Durerile-mi le cînt, le-am spus pe față,
Cerînd iertare doar lui Dumnezeu
Cînd am simțit pe ochi a morții ceață.

N-a fost nicicînd lup, tigru, urs sau leu
Mai ahtiat de sînge omenesc,
Nici viperă să muște-atît de greu

---

[1] Aluzie la moartea comandantului castelului Sant-Angelo.
[2] Pare să fie vorba de uciderea lui Pierluigi Farnese, fiul papii Paul al III-lea.

Ca acel crîncen căpitan drăcesc[1]
Cu ceata-i de tîlhari şi blestemaţi.
Spun toate astea-n şoaptă, mă feresc!

Văzut-aţi zbiri dînd buzna-nfometaţi,
Pe vreun sărman să-l scoată la mezat.
Cum dau pe jos icoanele turbaţi?

La fel, într-un august, m-au înhăţat,
Mai rău lăcaş să-mi dea — dar în Brumar
Un blestem greu pe toţi i-a-mpăştiat.

Suna-n urechea-mi adevărul clar
Şi li-l spuneam şi zbirilor mei verde,
Să-mi mai alin necazul meu amar.

Pierind a lor nădejdi de a mă pierde,
Pisat mărunt îmi puseră-n mîncare
Un diamant — nu ca să mă dezmierde!

Ci eu, ghicind vreo nouă răzbunare
A lui Durante, cruntul meu duşman,
Cerui să guste, slugii, din mîncare.

Şi-ntîi spre Domnul gîndul, la aman,
Mi-l îndreptai, să-mi ierte din păcate,
Cîntînd un Miserere *cu alean.*

Cu chinurile-oleacă alinate,
Eu duhu-n pază Domnului l-am dat,
Nădăjduind în dreapta lui cetate.

Din cer, atunci, un înger s-a lăsat,
Purtînd cunună sfîntă, surîzînd,
Şi-o viaţă nouă mi-a înfăţişat:

Pe Dumnezeu! îmi spuse. În curînd
Pieri-va-n chin duşmanul tău nemernic,
Tu vei trăi ferice,-n frunte stînd
Sub aripa **Celui atotputernic.**

[1] Căpitanul Sandrino Monaldi.

Redactor responsabil : ELENA MURGU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Dat la cules 27.08.1964. Bun de tipar 25.11.1964. Apărut 1964. Tiraj 55.140 ex. broşate. Hîrtie tipar de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 15,92. Coli tipar 12,5. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 10.819/1964. C.Z. pentru bibliotecile mari 85. C.Z pentru bibliotecile mici 85—94=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40.672 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Clubul cărții digitale 2022